

Esikustannus n:o 1 / 11.3.1987

HÄMEENLINNAN INVENTOINTIKERTOMUS 1984

Jyri Saukkonen

S i s ä l l y s

JOHDANTO	3
KOHDEHAKEMISTO (kohteet HÄMEENLINNA 1-160 numerojärjestyksessä	13
ESINEHAKEMISTO (esineet numerojärjestyksessä)	22
KOHTEIDEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTOILLE	29
HÄMEENLINNAN SIJAINTI YLEISKARTALLA 1:1000 000	30
YLEISKARTTA 1:50 000	31
KOHTEIDEN 1-160 SELOSTUKSET NUMEROJÄRJESTYKSESSÄ	32-289
LUONTAISIA KUMPAREITA, EPÄMÄÄRÄISIÄ RAUNIOITA JA VALLEJA	290
VEDEN SYÖMÄ KIVI, MYLLYNKIVEN TEELMÄ JA KULMIKAS KIVI, JOSSA ON PIENI KUPPIMAINEN SYVENNYS	298
PAIKANNIMIÄ JA PAIKKOJA, JOIHIN LIITTYY KANSANTARINOITA TAI PERIMÄTIETOA:	300
- A: LINNA-NIMISIÄ PAIKANNIMIÄ	300
- B: MUITA PAIKANNIMIÄ JA PAIKKOJA, JOIHIN LIITTYY KANSANTARINOITA TAI PERIMÄTIETOA	301
PUISEN RAKENNUKSEN JÄÄNNÖKSIÄ HÄMEEN LINNAN LUOTEISPUOLELLA	305
DIALUETTELO	306
NEGATIIVILUETTELO	311
VALOKUVAT	317

JOHDANTO

- Inventoinnin tarkoitus ja sen rahoitus:

Hämeenlinnan inventointi 1984 on osa Kanta-Hämeen seutukaavaliiton kustantamaa seutukaavaliiton kuntien kokonaisinventointia, josta pääosa on tehty 1982-85. Hämeenlinnan lisäksi 1984 inventoitiin myös Janakkala, ja molempien kuntien inventointien kokonaismenot (valmistelu-, maasto- ja jälkityöt) olivat yhteensä n. 58 000 mk. Seutukaavaliitto oli alunperin varannut näiden kahden kunnan inventointeihin, valmistelu, maasto- ja jälkityötä varten 30 000 mk, mutta tämä summa osoittautui riittämättömäksi jo pelkästään maastotöiden osalta kuntien kiinteiden muinaisjäännösten ja esineiden löytöpaikkojen runsauden vuoksi, ja jo mainitun 30 000 mk:n lisäksi valmistelu- ja maastotyöt vaativat vielä 3 600 mk:n lisäsumman. Jälkitöihin eli tämän kertomuksen ja Janakkalan inventointikertomuksen tekoon rahaa käytettiin lisäksi 24 000 mk.

- Inventoinnin lähtökohdat ja valmistelu:

Inventoinnin lähtökohtana ovat olleet luonnollisesti museoviraston esihistorian toimiston arkistotiedot Hämeenlinnan kiinteistä muinaisjäännöksistä ja irtolöydöistä. Näihin sisältyvät tietysti myös tiedot paikoista ja löydöistä niistä osista ent. Vanajan kuntaa, jotka on liitetty Hämeenlinnaan sekä Hämeenlinnan kaupunkiin kokonaisuudessaan liitetyistä ent. Hämeenlinnan maalaiskunnasta eli maaseurakunnasta. (Vanajan kunta lakkautettiin 1.1.1967 ja maalaiskunta 1.1.1948). Aiemmistä kertomuksista on tärkein Esko Sarasmon inventointikertomus "Vanajan ja Hämeenlinnan kiinteät muinaisjäännökset" vuodelta 1939, jossa on kartoitettuna kaikki tuolloin tunnetut kiinteät muinaisjäännökset ja joukko irtolöytöjä. Sarasmon inventointikertomus käsittää myös Hämeenlinnan maalaiskunnan alueen. Käytettävänä on ollut lisäksi suuri määrä kaivaus- ja tarkastuskertomuksia, jotka koskevat aivan valtaosiltaan rautakautisia kohteita, kalmistoja ja kuppikiviä, ja joita ei kannata alkaa luetella erikseen tässä yhteydessä (niihin viitataan kertomuksessa ao. kohteiden yhteydessä). Aiempien kertomusten lisäksi on käytetty hyväksi kaikki muut esihistorian toimiston arkistolähteet: pää- ja lappuluettelot, verifikaatit, kirjeenvaihto,

Luettelo Hämeenlinnan kiinteistä muinaisjäännöksistä, hyllyissä olevien eri kansioiden aineisto jne. Näitäkään kaikkia ei ole mahdollista luetella erikseen tässä yhteydessä. Lisäksi on käyty läpi esihistorian toimiston käsikirjastossa olevat Hämeenlinnaa ja ent. Vanajaa koskevat lehtiartikkelit.

Esihistorian toimiston arkistotietojen lisäksi on käyty läpi museoviraston historian ja kansatieteen toimistojen arkistomateriaalia, jolloin tarkoituksena on ollut löytää näistä sellaisia löytöjä ja tietoja, jotka olisi hyödyllistä ottaa mukaan oheiseen inventointikertomukseen.

Tietoja muinaisjäännöksistä on etsitty edelleen museoviraston kirjastossa säilytettävistä ns. Reinholmin ja Gottlundin kokoelmista. Nämä kokoelmat käsittävät H.A. Reinholmin ja C.A. Gottlundin viime vuosisadalla keräämät hyvin laajat ja mitä moninaisimpia aloja koskevat muistiinpanot.

Arkeologisen kirjallisuuden lisäksi tietoja muinaisjäännöksistä on haettu myös muusta museoviraston kirjastossa säilytettävästä Hämeenlinnaa ja ent. Vanajaa koskevasta kirjallisuudesta.

Kerätyn aineiston pohjalta suoritettu maastotyön valmistelu on tehty kesän ja alkusyksyn 1984 kuluessa ja siihen kului kaikkiaan n. 2-3 viikkoa. Valmistelutyön tavoitteena oli ennen kaikkea merkitä peruskartoille kaikkien ennestään tunnettujen kiinteiden muinaisjäännösten sijainnit ja irtolöytöjen löytöpaikat niin tarkoin kuin mahdollista, minkä jälkeen oli mahdollista tehdä maastotyöt.

- Maastotyöt:

Inventoinnin maastotyötä karttui kaikkiaan 21 päivää ja työ tehtiin heinä-, syys-, loka-, ja marraskuussa 1984 seuraavasti:

- heinäkuu: 7 päivää, 23.- 27. sekä 30. ja 31. heinäkuuta
- syyskuu: 4 päivää, 19.- 21. ja 24. syyskuuta
- lokakuu: 8 päivää, 5., 7., 19., 20., 25. ja 29.- 31. lokakuuta
- marraskuu: 2 päivää, 1. ja 4. marraskuuta

Samanaikaisesti Hämeenlinnan maastotöiden kanssa tehtiin myös Janakkalan inventointi, ja tästä johtuu edellä näkyvä maastotöiden jakautuminen useisiin lyhyisiin työjaksoihin. Pisin yhtäjaksoinen maastotyöjakso Hämeenlinnan ja Janakkalan inventoinneissa oli 11.10.-4.11. ja se käsitti 25 maastotyöpäivää. Allekirjoittaneen mukana maastossa oli useina työpäivinä fil.yo Liisa Kurkinen.

Eräät tämän kertomuksen kohteet on tarkastettu vasta vuonna 1985 tai 1986, ja joitakin inventoinnissa 1984 tarkastettuja paikkoja on tarkastettu myös jompana kumpana mainituista vuosista. Kaikki nämä vuosien 1985 ja 1986 havainnot esitetään tässä kertomuksessa ao. kohteissa. Seuraavassa on kuitenkin lisäksi lyhyt selostus näistä paikoista. Hattulan inventoinnin yhteydessä syys-lokakuussa 1985 tarkastettiin kolme Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla sijaitsevaa kohdetta, HÄMEENLINNA 35, 38 ja 40, joista 35:tä ja 40:ää ei ollut tarkastettu inventoinnissa 1984. Allekirjoittaneen oleillessa Hämeenlinnassa keväällä ja kesällä 1986 tämän kertomuksen ollessa vasta osittain valmis tarkastettiin toukokuussa seuraavat neljä kohdetta, joita ei ollut tarkastettu inventoinnissa 1984: HÄMEENLINNA 11, 24, 39 ja 49. Kesäkuussa puolestaan tarkastettiin neljää sellaista kohdetta, jotka oli tarkastettu jo inventoinnissa, ja nämä kohteet ovat: HÄMEENLINNA 45, 72, 85 ja 93. Kertomuksen kohteista HÄMEENLINNA 107 (KM 23194:1-2) on sellainen, jonka tutkijat Anna-Liisa Hirviluoto ja Tuula Heikkurinen-Montell ovat löytäneet vasta maakaasuputken haaralinjan tarkastuksessa toukokuussa 1986. Mikäli syksyn 1984 ja syksyn 1986 välillä, jolloin tätä johdantoa kirjoitetaan, museovirastoon on tullut tietoja muista uusista löytöpaikoista tai muinaisjäännöksistä, niitä ei ole tässä kertomuksessa. Mukana eivät ole myöskään Varikkoniemen (kohde HÄMEENLINNA 58) koekaivauksen löydöt ja tulokset kesältä 1986. Mainittu kohde HÄMEENLINNA 107 tarkastettiin myös kesäkuussa 1986 allekirjoittaneen ollessa valvomassa em. haaralinjan kaivuutyötä, ja samassa yhteydessä tarkastettiin lisäksi kohteiden HÄMEENLINNA 108:n ja 109:n paikat, joita ei ollut voitu tarkastaa inventoinnissa 1984. Edellä selostetuista kohteista ne, jotka on tarkastettu vain 1985 tai 1986, eivät ole esihistoriallisia, lukuunottamatta 1986 löydettyä kohdetta HÄMEENLINNA 107 ja kohdetta HÄMEENLINNA 40, joka sijaitsee oikeastaan Hattulan kunnan puolella, mutta joka on otettu

tähän inventointikertomukseen, koska se sijaitsee aivan Hattulan ja Hämeenlinnan rajalla. Ne kohteet, jotka inventoinnin 1984 lisäksi tarkastettiin 1985 tai 1986 ovat kaikki puolestaan esihistoriallisia.

Inventoinnin maastotyössä pyrittiin ennen kaikkea paikallistamaan täsmällisesti ja tarkastamaan ennestään tunnetut kiinteät muinaisjäännökset sekä selvittämään irtolöytöjen löytöpaikat ja tarkastamaan ne. Ennestään tuntemattomia kiinteitä muinaisjäännöksiä etsittiin irtolöytöjen löytöpaikkojen lisäksi myös muilta sovelialta näyttäneiltä paikoilta. Tulos jäi kuitenkin laihaksi uusien paikkojen osalta, mikä johtuu hyvin suureksi osaksi siitä, että Hämeenlinnan kaupunkialue asuin- ja tehdasalueineen on levinnyt, varsinkin sotien jälkeisinä vuosikymmeninä, hyvin laajalti mm. rautakautisille löytöalueille. Tämä näkyy hyvin selvästi verrattaessa esimerkiksi Esko Sarasmon inventointikertomuksen karttaa n:o 1 (1:50 000, painettu 1936) nykyiseen peruskarttaan 2131 09 HÄMEENLINNA. Näin ollen esimerkiksi sellaisia hyvillä paikoilla olevia sopivannäköisiä maastokohtia, joista saattoi etsiä koekuoppia tekemällä rautakautisia polttokenttäkalmistoja, vaikutti Hämeenlinnan alueella olevan selvästi vähemmän kuin Janakkalassa, Hämeenlinnan eteläpuolella tai Hattulassa, Hämeenlinnasta pohjoiseen. Sama koskee myös tarkastettavien peltoalueiden määrää. Myöskään monien rautakautisten irtolöytöjen löytöpaikkoja ei voinut enää tarkastaa paikkojen jäätyä rakennusten tai teiden alle. Koska Hämeenlinnan alueen esihistoriallisista muinaislöydöistä aivan valtaosa on juuri rautakautisia, mainittu kaupunkialueen leviäminen on vähentänyt huomattavasti mahdollisuuksia etsiä alueelta uusia esihistoriallisia kohteita ainakin tavanomaisen inventoinnin puitteissa. Inventoinnissa löydettiin kuitenkin seuraavat uudet esihistorialliset paikat: kohteet HÄMEENLINNA 4 ja 7 (rautakautisia löytöpaikkoja), 9 (kivikautinen asuinpaikka?) ja 42 (rautakautinen? löytöpaikka). Näiden lisäksi uusia esihistoriallisia paikkoja ovat myös 1986 löydetty kohde HÄMEENLINNA 107 (rautakautinen löytöpaikka) sekä 1983 löytämäni kohteet HÄMEENLINNA 5 (kivi?- ja rautakautinen asuinpaikka?) ja 84 (kivikautinen asuinpaikka?). Seuraavilta ennestään tunnetuilta paikoilta tavattiin inventoinnissa lisää löytöjä: kohteet HÄMEENLINNA 5, 45 ja 125. Uusia esinelöytöjä paikkakuntalaisilta ei saatu.

Kiinteistä muinaisjäänöksistä kirjoitettiin maastotyössä lyhyt kuvaus ja niistä otettiin valo- ja diakuvia. Tarvittaessa kohteita merkittiin käsivaraisesti kaupungin kaavakartoille 1:2000 tai 1:5000 tai sitten Esko Sarasmon inventointikertomuksen yksityiskohtakarttaa kohteen osalta täydennettiin ajan tasalle tai sitten kohteesta tehtiin yleiskarttaluonnos. Vain yhden ennestään tunnetun kohteen (HÄMEENLINNA 45) suhteen katsottiin tarpeelliseksi tehdä paikalle koekuoppia. Irto löytöjen löytöpaikkoja ja eräiden kiinteiden muinaisjäänösten sijainteja tiedusteltiin paikkakuntalaisilta, ennen kaikkea niillä kylillä ja tiloilla, joiden mailta esineet tietojen mukaan on löydetty. Pyrkimyksenä oli yrittää selvittää vanhojenkin löytöjen löytöpaikkoja tällä tavalla, vaikka näiden osalta työ osoittautui useimmiten tuloksettomaksi. Paikkakuntalaiset suhtautuivat työhön kuitenkin kauttaaltaan hyvin myönteisesti.

- Jälkityöt/inventointikertomus:

Inventointikertomus on tehty pääosin joulukuun 1985 ja marraskuun 1986 välisenä aikana, kuten myös Janakkalan inventointikertomuskin.

Varsinainen kertomusosa käsittää 160 numeroitua kohdetta (HÄMEENLINNA 1-160) sekä sivuilla 290 - 306 olevat, erillisten otsikoiden alle koottut paikat (ks. sisällysluetteloa ja em. sivuja kertomuksessa), joita ei ole katsottu tarkoituksenmukaisiksi ottaa kertomukseen omiksi kohteikseen. Jälkimmäisiä ei ole merkitty myöskään kertomuksen peruskarttaotteille 1:20 000 tai yleiskartalle 1:50 000 vaan niiden sijainnit on tyydytty ilmoittamaan vain peruskoordinaatein. Kohteet HÄMEENLINNA 1-135 ovat sellaisia kohteita, joiden sijainnit ovat tiedossa niin tarkasti, että ne on voitu merkitä peruskarttaotteille ja yleiskartalle, kun taas kohteita HÄMEENLINNA 136-160 ei ole voitu merkitä kartoille, koska niiden sijainteja ei tiedetä riittävän tarkasti.

Peruskarttaotteilla 1:20 000 olevat kohteet HÄMEENLINNA 1-135 selostetaan seuraavassa peruskarttajärjestyksessä: 2131 09 Hämeenlinna, 2131 12 Harviala, 2132 10 Eteläinen, 2131 08 Hyvikkälä ja 2131 06 Hyrvälä. Peruskartalla 2131 09 ovat mainituista kohteista peräti 125 ensimmäistä. Kohde HÄMEENLINNA 1 on kartan lounaisosassa, josta läh-

tien kartan kohteet selostetaan pääosin kartanosajärjestyksessä A, B, D ja C. Peruskarttaotteet 1:20 000 ovat tekstin joukossa aina viimeisen ao. otteella olevan kohteen selostuksen jälkeen.

Välittömästi tämän johdannon jäljessä olevat kohdehakemisto kohteista HÄMEENLINNA 1-160 (kohteen numeron lisäksi tässä mainitaan kylä, kaupunginosa, paikan nimi ja paikan määrittäminen), löytöhakemisto kaikista nyk. Hämeenlinnan alueen muinaislöydöistä (numerojärjestyksessä säilytyspaikoittain kunkin aikakauden löydöt omana ryhmänään, numeron ja esineen lisäksi viitataan myös ao. kohteeseen) sekä selvitys kohteiden jakautumisesta peruskartoille, Hämeenlinnan kaupungin sijainti yleiskartalla 1:1000 000 sekä yleiskartta 1:50 000. Dialuettelo, negatiiviluettelo ja valokuvat on sijoitettu kertomuksen loppuosaan.

Kustakin kertomuksen kohteesta selostetaan, kuitenkin vain tarpeen mukaan, seuraavat asiat:

- kohteen numero (HÄMEENLINNA 1-160)
- peruskartta ja kohteen peruskoordinaatit tai sijainti muuten määriteltynä
- kylä
- kaupunginosa
- (löytö)paikka
- paikan määrittäminen, luokitus (I-III)
- maanomistaja (nimi + osoite) ja tila/tontti, kortteli, katuosoite
- tutkimukset
- muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta
- löydöt
- (löytö)paikan sijainti
- kohteen kuvaus
- inventointi 1984
- valokuvat
- diat
- viittaus yleiskarttaan ja peruskarttaotteeseen
- lisäyksiä

Jos löytöpaikka tai -alue ei ole tarkoin tiedossa, on ilmoitettu esim. sen tilan päärakennuksen peruskoordinaatit, jonka mailta esine on

Löydetty tai sitten on ilmoitettu jonkin muun sellaisen paikan koordinaatit, jota voidaan pitää kiinnekohtana itse löytöpaikan suhteen. Kylien suhteen noudatetaan käytetyille peruskartoille merkittyjä virallisen maarekisterin mukaisia kylärajoja. Kylää ei ole katsottu kuitenkaan tarkoituksenmukaiseksi ilmoittaa niiden kohteiden osalta, jotka sijaitsevat kaupungin keskusta-alueella. Kaupunginosat, joiden rajoja ei ole peruskartoilla ja joiden alueet ja nimet eivät ole aina samat kylien kanssa, on katsotut Hämeenlinnan yleiskartalta 1:10 000 1984. Kaupunginosaa ei ole ilmoitettu niiden kohteiden osalta, jotka jäävät tämän kartan ulkopuolelle. (Löytö)paikoista on pyritty noudattamaan yleensä paikoista ennestään käytettyjä nimiä. Selkeänä poikkeuksena ovat kuitenkin esim. sellaiset aiemmin käytetyt nimet kuin Kivikolunpelto ja Viitahaanpelto, koska nämä paikat ovat muuttuneet nykyään alueensa puolesta aivan toisenlaisiksi; tällaisten paikkojen osalta käytetäänkin kertomuksessa alueen nykyistä tilaa paremmin kuvaavia nimiä, jotka mainituissa tapauksissa ovat Uhrikivenkatu ja Imatran Voima, mutta tällöinkin vanhat nimet on pantu sulkeisiin käytetyn nimen perään. Uudet kohteet on nimetty yleensä tilan tai muun peruskartalle merkityn paikan mukaan. Muinaisjäännösten luokitus (I-III) tarkoittaa seuraavaa: luokka I säilytetään sellaisenaan, eikä sitä saa hävittää missään olosuhteissa, luokka II on myös rauhoitettu kohde, mutta se voidaan siirtää luokkaan I tai III tutkimusten jälkeen, luokka III on kokonaisuudessaan tutkittu tai hävitetty kohde, jonka enempi säilyttäminen ei ole tarpeen tai sellainen paikka, jonka tarkka sijainti ei ole tiedossa. Maanomistustiedot ovat vuodelta 1986 ja ne on saatu Hämeenlinnan verotoimistosta, kiinteistöhakemustosta. Tilusnumeroiden osalta on esitetty käytetyllä peruskartalla oleva RN:o sekä uudempi RN:o, mikäli se on saatu tietää esim. Hämeenlinnan yleiskartalta 1:10 000 1984. Joistakin kohteista ilmoitetaan RN:on sijaan tontin ja korttelin numerot (sekä katuosoite), jotka kaikki on katsottu myös em. Hämeenlinnan yleiskartalta; peruskartoilla niitä ei ole. Kutakin kohdetta koskeva luettelo aiemmista tutkimuksista on pyritty saamaan täydelliseksi; mikäli kertomus on esihistorian toimiston topografisessa arkistossa Vanajan kohdalla, tämä on merkitty erikseen (kertomus: top. ark. Vanaja), ja muussa tapauksessa kertomus löytyy siis arkistosta Hämeenlinnan kohdalta (Hämeenlinnan maalaiskuntaa ei ole erikseen top. arkistossa). Kaikkiin vähänkin olennaisiin muihin

arkistolähteisiin viitataan kertomuksessa niin ikään. Kirjallisuuden suhteen viitataan vain tärkeimpiin painettuihin lähteisiin eli ennen kaikkea primaarijulkaisuihin ja sellaisiin tutkimuksiin, joissa selvitetään ao. paikan luonnetta ja laajuutta. Löydöistä on katsottu hyväksi kirjoittaa löytötiedot sanasta sanaan ja näitä tietoja on täydennetty vielä tarpeen mukaan esim. verifikattien tiedoilla. Löytöpaikkojen sijainti on ilmoitettu mm. kilometreinä Hämeenlinnan keskustasta, mikä helpottaa kohteiden löytämistä yleiskartalta 1:50 000. Mikäli kohde tarkastettiin tai sen löytöpaikkaa selvitettiin inventoinnissa, selostetaan näiden tulokset kohdassa inventointi 1984; mikäli näitä toimenpiteitä ei tehty, tämäkin mainitaan ao. kohteen yhteydessä.

Kuten jo johdannon alussa sanottiin, tämä Hämeenlinnan inventointikertomus sisältää myös paikat ja löydöt niistä omista ent. Vanajan kuntaa, jotka on liitetty Hämeenlinnaan sekä Hämeenlinnaan kokonaisuudessaan liitetystä Hämeenlinnan maalaiskunnasta eli maaseurakunnasta. Kohteiden yhteydessä ei mainita kuitenkaan erikseen, mitkä kohteet ovat ent. Vanajan tai ent. Hämeenlinnan maalaiskunnan alueilla. Alueliitoksia on tapahtunut ensinnäkin useampaan otteeseen, eikä käytössäni ole ollut karttoja, joista kävisi ilmi kaikki eriaikaiset aluemuutokset ja vielä se, mitkä alueet ovat olleet ent. Vanajaa tai ent. Hämeenlinnan maalaiskuntaa. Toisekseen esim. vielä vuoteen 1948 asti Hämeenlinna oli alueeltaan niin pieni, että tämän kertomuksen peruskarttaotteille merkityistä kohteista HÄMEENLINNA 1-160, vain 12 on silloisen Hämeenlinnan alueella. Yli 90 % kohteista olisi tällöin merkittävä kuuluneiksi siis joko ent. Vanajaan tai ent. Hämeenlinnan maalaiskuntaan; mikä saattaisi vaikuttaa epätarkoituksenmukaiselta, koska kyseessä on Hämeenlinnan inventointi. Ks. rajaliitoksista seuraavia Y.S. Koskimiehen teoksia: Hämeenlinnan kaupungin historia 1875-1944, Hämeenlinna 1966, s. 8-32 ja Hämeenlinnan kaupunki 1945-1974, Hämeenlinna 1977, s. 11-16 (erikoisesti kartta sivulla 15). Ks. myös karttoja Oiva Keskitalon Vanajan esihistorian (Vanajan historia I. Vanaja-seuran julkaisu XX. Hämeenlinna 1976.) sivuilla 69 ja 75.

Seuraavat kertomuksen kohteista, jotka eivät ole kuitenkaan esihistoriallisia, on löydetty kirjallisuudesta, eikä niistä ole aiempia

liitetietoja esihistorian toimiston arkistossa: HÄMEENLINNA 11, 24, 39, 65, 88, 89, 112, 128, 132, 135, 138, 141 ja 144. Museoviraston kirjastossa säilytettävistä Reinholmin kokoelmista ovat tiedot kohteesta HÄMEENLINNA 153. Kohteen HÄMEENLINNA 37 tiedot ovat puolestaan museoviraston historian toimiston arkistosta.

Inventointikertomuksen kohteiden HÄMEENLINNA 1-160:n perusteella Hämeenlinnasta tunnetaan eri aikaisia kiinteitä muinaisjäännöksiä ja irtolöytöjen löytöpaikkoja seuraavasti:

kivikausi:

- epävarmoja asuinpaikkoja: 4 (joista yksi nuorakeraaminen)
- löytöpaikkoja: 32 (joista 2:n kivikautisuus on epävarma, 2 on sekundaarista ja 7 on sellaista lähemmin tuntematonta paikkaa, jotka sijaitsevat ent. Vanajan alueella ja jotka voivat olla nyk. Janakkalankin alueella)

varhaismetallikausi:

- yksi asuinpaikka

rautakausi

- kalmistoja: 20 (joista mm. 10 varmaa polttokenttäkalmistoa ja 6 sellaista paikkaa, joissa on yhteensä 19 hautarauniota)
- epävarmoja kalmistoja: 8
- kaksi tutkittua rauniota, joista ei löydetty merkkejä hautauksista
- yksi mahdollinen asuinpaikka
- kaksi kätkön löytöpaikkaa
- kuppikiviä: 15 (joista jotkin kalmistojen yhteydessä)
- yksi epävarma kuppikivi
- löytöpaikkoja: 37 (joista 3:n rautakautisuus on epävarma ja kaksi on sekundaarista; yksi rautakautisuudeltaan epävarmoista on toinen sekundaarisista)

historiallinen aika ja ajoittamattomat:

- muinaislinnoja: 3 (näiltä ei ole mitään löytöjä)
- yksi epävarma muinaislinna
- historiallisen ajan hautapaukkoja: 5
- ns. uhrilähteitä/sammaslähteitä: 6
- ns. uhrilähde, joka on myös vanha rajapaikka
- kiviraunioita tai -röykkiöitä: 6 kpl 4 eri paikassa
- hävitetty kivilatomus

- kivikiukaita (yhdessä paikassa)
- "vanhoja kiukaita" (useita tarkemmin tuntemattomia paikkoja)
- kahden kivilieden löytöpaikka
- rajakiviä (siirtolohkareita): 8
- kaksi rajapaikkaa, joista toisessa on rajakivi
- lähde, joka on vanha rajapaikka
- maakivi, jonka päälle kerääntynyttä vettä on käytetty parannustar-
koituksessa
- kivi, jossa on kerrottu olevan miekan kuva, johon liittyy tarina
- hävitetty kivi, johon on arveltu liittyneen kristillisperäisiä muis-
toja
- paikka, jossa kerrotaan olleen uhrilehdon
- paikka, jossa kerrotaan olevan uhrilehdon ja uhrikiven
- paikka (polttokenttäkalmisto), jossa on ollut "tuomarinympyrä"
- lähde, josta on löytynyt ihmisen kalloja(?)
- paikka, johon liittyy kansantarina
- alue, johon (tai jonka nimeen) liittyy tarinoita mm. polttohautauk-
sista
- ruuhen löytöpaikka

Sivuilla 290-305 olevien erillisten otsikoiden (ks. sisällysluette-
loa) olla selostetaan paikkoja seuraavasti:

- luontaisia kumpareita, epämääräisiä raunioita ja valleja: 13 paik-
kaa
- veden syömä kivi, myllynkiven teelmä ja kulmikas kivi, jossa on
pieni kuppimainen syvennys
- paikannimiä ja paikkoja, joihin liittyy kansantarinoita tai peri-
mätietoa: linna-nimisiä paikkoja: 2
muita paikannimiä ja paikkoja, joihin liittyy kansanta-
rinoita tai perimätietoa: 9
- puisen rakennuksen jäännökset Hämeen linnan luoteispuolella

Helsingissä 27. marraskuuta 1986

Jyri Saukkonen

KOHDEHAKEMISTO (kiinteät muinaisjäännökset alleviivattu)

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittäminen
1	Luolaja Luolaja 24	Hepoinlähde	- <u>sammaslähde</u>
2	Luolaja Luolaja 24	(Tuli)vuori eli Tulimäki eli Hiekkakuopanmäki	- <u>historiallisen ajan hau-</u> - <u>hautapaikka</u>
3	Luolaja Luolaja 24	Kalma(a)nmäki	- <u>rautakautinen polttokent-</u> - <u>kenttäkalmisto</u>
4	Luolaja Luolaja 24	Hiero 1	- rautakautinen löytöpaikka
5	Luolaja Luolaja 24	Hiero 2	- <u>kivi?- ja rautakautinen</u> - <u>asuinpaikka(?)</u>
6	Luolaja Luolaja 24	Ontteenmäki	- <u>maakivi, jonka päälle</u> - <u>kerääntynyttä vettä on</u> - <u>käytetty parannustarkoi-</u> - <u>tuksessa</u>
7	Luolaja Luolaja 24	Hiero 3	- rautakautinen löytöpaikka
8	Hattelmala Luolaja 24	Hassukoivu 1	- kivikautinen(?) löytöpaikka
9	Hattelmala Luolaja 24	Hassukoivu 2	- <u>kivikautinen asuinpaikka(?)</u>
10	Kankaantaka Kankaantausta 20	Mattila	- rautakautinen(?) löytöpaikka
11	- Myllymäki 7	Kuninkaanlähde	- <u>ns. uhrilähde</u>
12	- (Keskikaupunki) 1	Saaristenkatu 12	- rautakautinen löytöpaikka
13	- (Keskikaupunki) 1	Birger Jaarlin- katu 24	- kivikautinen löytöpaikka
14	- (Keskikaupunki) 1	Birger Jaarlin- katu 18	- <u>historiallisen ajan hauta-</u> - <u>paikka</u>
15	- (Keskikaupunki) 2	Sibeliuksenpuis- to (ent. Täh- puisto)	- <u>kuppikivi</u>
16	- (Keskikaupunki) 2	Rauhankatu 12	- rautakautinen löytöpaikka
17	- (Keskikaupunki) 1	Hämeen linna	- <u>rautakautinen polttokenttä</u> - <u>kalmisto(?)</u>

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittäminen
18	- Kauriala 8	Erottajakatu 14	- rautakautinen löytöpaikka
19	Ojoinen Kauriala 8	Käänteeno	- <u>kivikiukaita</u>
20	Ojoinen Ojoinen 11	Nyk. puhelinlaitoksen tontti	- <u>hävitetty rautakautinen kalmisto</u>
21	Ojoinen Ojoinen 11	Nyk. puhelinlaitoksen-Meijerin alue	- rautakautinen löytöpaikka
22	Ojoinen Kauriala 8	Uhrin kivenkatu 11 (ent. Kivikonlunpelto, Rajakivi)	- <u>kuppikivi</u>
23	Ojoinen Kauriala 8	Ent. Kivikonlunpelto	- <u>hävitetty kuppikivi</u>
24	Ojoinen/Parola Pullerinmäki 10	Pirttivaha	- <u>rajakivi (siirtolohkare)</u>
25	- Ahvenisto 9	Poltinaho	- <u>historiallisen ajan haupaikka</u>
26	Luolaja Loimalahti 26	Loimalahti 1	- kivikautinen löytöpaikka
27	Luolaja -	Loimalahti 2	- kivikautinen löytöpaikka
28	Luolaja -	Lakeus	- kivikautinen löytöpaikka
29	Vuorentaka Vuorentaka 28	Ässä	- rautakautinen löytöpaikka
30	Vuorentaka Vuorentaka 28	Nukari	- <u>kuppikivi</u>
31	Vuorentaka Vuorentaka 28	Männistö (eli Ravea)	- <u>kahden kivilieden löytöpaikka</u>
32	Parola Pullerinmäki 10	Pietilä	- rautakautinen löytöpaikka
33	Parola Pullerinmäki 10	Mäkelä	- kivi- ja rauta(?) kautinen, sekundaarinen, löytöpaikka
34	Parola Pullerinmäki 10	Vihaisten lähde	- <u>ns. uhrilähde, joka on myös vanha rajapaikka</u>
35	Hämeenlinnan Kirstula/Hattulan Nummi -	Vartiovuori	- <u>vanha rajapaikka, jossa rajakivi</u>
36	Valtionmaa -	Kamaramäki 1	- <u>lähde, josta on löytynyt ihmisen kalloja(?)</u>

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittäminen	15
37	Valtionmaa -	Kamaramäki 2 (Kalmanmäki)	- <u>historillisen ajan hauta- paikka</u>	
38	Kirstula -	Kirstulankärki (Rantakalmisto)	- <u>varhaismetallikautinen asuinpaikka, kuppikivi, kaksi rautakautista hauta- rauniota ja yksi rautakau- tinen raunio, josta on löydetty vain saviastian- paloja</u>	
39	Hämeenlinnan Kirstula/Hattu- lan Katinala -	Rautapaasi	- <u>rajakivi (siirtolohkare)</u>	
40	Hattulan Katinala -	Peltola	- <u>neljä rautakautista hauta- rauniota</u>	
41	Kirstula Kirstula 13	Rajala(n riihen kalmisto)	- <u>rautakautinen polttokenttä- kalmisto</u>	
42	Kirstula Kirstula 13	Kirstulan kartano 1	- rautakautinen(?) löytöpaikka	
43	Kirstula Kirstula 13	Kirstulan kartano 2	- <u>rautakautisen polttokenttä- kalmiston tai raunion jään- nökset(?)</u>	
44	Kirstula Kirstula 13	Kirstulan kartano 3	- rautakautinen löytöpaikka	
45	Kirstula Kirstula 13	Riihimäki	- <u>rautakautinen polttokenttä- kalmisto</u>	
46	Kirstula Kirstula 13	Hatunniemi	- <u>hävitetty kivilatomus</u>	
47	Ojoinen Puistonmäki 12	Vähikkälän hieta- mäki	- kivikautinen löytöpaikka	
48	Ojoinen Puistonmäki 12	Ent. naisvankila (Mäyräntie 5)	- rautakautinen löytöpaikka	
49	- Puistonmäki 12	Kaupunginpuisto	- <u>sammaslähte (tukittu)</u>	
50 A ja B	Luhtiala Aulanko 14	Karlbergin sata- maranta	- rautakautinen löytöpaikka	
51	Luhtiala Aulanko 14	Aulanko 1	- <u>rautakautinen kalmisto(?)</u>	
52	Luhtiala Aulanko 14	Aulanko 2	- <u>rautakautinen kalmisto</u>	
53	Luhtiala Aulanko 14	Aulanko 3	- <u>rautakautinen kalmisto</u>	

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittäminen
54	Luhtiala ja Hämeenlinna eli Kaupunkikylä Aulanko 14 ja Sairio 6	Aulangonlinna	<u>muinaislinna</u>
55	Hättilä Ruununmylly 32	Aulangon torppa	- kivikautinen löytöpaikka
56	Hättilä Ruununmylly 32	Aulangon torppa(?)	- kivikautinen löytöpaikka
57	Hättilä Ruununmylly 32	Kirkonkivet	- <u>paikka, johon liittyy kansantarina</u>
58	Hättilä Keinusaari 5	Varikkoniemi (eli Linnaniemi tai -saari)	- <u>rautakautinen löytöpaikka-alue (ainakin osittain todennäköisesti kalmistoaluetta, yhtä löytöä pidetty myös kätkönä) sekä historiallisen ajan hautapaikka</u>
59	- Keinusaari 5	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
60	- Keinusaari 5	Viipurintie 1	- kivikautinen löytöpaikka
61	Hättilä Keinusaari 5	Cajanderintie	- rautakautinen (sekundaarinen) löytöpaikka
62	Hättilä Hättilä 15	Aulangontie 9	- rautakautinen löytöpaikka
63	Hättilä Hättilä 15	Hättilänmäki	- kivikautinen löytöpaikka
64	Hättilä Hättilä 15	Hättilän tila	- rautakautinen löytöpaikka
65	Hättilä/Idänpää Hättilä 15	Kärsänkivi eli Siänkärsä	- <u>rajakivi (siirtolohkare)</u>
66	Hättilä/Idänpää Hättilä 15/Idänpää 16	Siunauskivi	- <u>hävitetty kivi, johon on arvelty liittyneen kristillisperäisiä muistoja</u>
67	Idänpää Idänpää 16	Honkala	- rautakautinen löytöpaikka
68	Idänpää Idänpää 16	Heikkilä	- <u>kivikautinen (nuorakeraaminen) asuinpaikka(?)</u>
69	Idänpää Idänpää 16	Purolahti	- rautakautinen löytöpaikka
70	Idänpää Idänpää 16	Kutalanjoki	- rautakautinen löytöpaikka
71	Mäskälä Katinen 17	Aunela	- <u>kuppikivi</u>

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittäminen
72	Mäskälä Katinen 17	Patailan puisto	<u>rautakautinen kalmistoalue</u>
73	Mäskälä Katinen 17	Katisten kartano	- <u>rautakautisia hautaraunioita ja mahdollinen polttokenttäkalmisto (suureksi osaksi hävitetty)</u>
74	Hättilä Hättilä 15	Porttiniementie 5	- <u>rautakautinen polttokenttäkalmisto</u>
75	Hättilä Hättilä 15	Varikkoalue 1	- rautakautinen(?) löytöpaikka
76	Hättilä Hättilä 15	Varikkoalue 2	- <u>tutkittu rautakautinen hautaraunio</u>
77	Hättilä Hättilä 15	Varikkoalue 3	- <u>tutkittu rautakautinen polttokenttäkalmisto</u>
78	Hättilä Hättilä 15	Varikkoalue 4	- kivikautinen (sekundaarinen) löytöpaikka
79	Hättilä Hättilä 15	Varikkoalue 5	- <u>tutkittu rautakautinen raunio</u>
80	Mäskälä Katinen 17	Harvialantien varsi	- <u>rautakautinen kalmisto(?)</u>
81	Mäskälä Katinen 17	Radanvarsikal- misto	- <u>hävitetty rautakautinen polttokenttäkalmisto</u>
82	Mäskälä Katinen 17	Katistentie	- <u>kaksi kivirauniota</u>
83	Idänpää -	Rautamáki	- <u>kiviröykkiö</u>
84	Mäskälä -	Myllyjoki	- <u>kivikautinen asuinpaikka(?)</u>
85	Mäskälä -	Niemi- eli Kärkipelto	- <u>kuppikivi ja mahdollinen rautakautinen kalmistoalue</u>
86	Mäskälä	Huhkojan eli Uhkojan lähde	- <u>ns. uhrilähde (lienee jo kuivunut)</u>
87	Mäskälä -	Paavola(?)	- kivikautinen löytöpaikka
88	Äikäälä/Kukko- la/Pappila Harviala 41	Käikälänlähde eli Rautalähde	- <u>lähde, joka on vanha rajapaikka</u>
89	Pappila Harviala 41	Miekkakivi	- <u>kivi, jossa on kerrottu olleen miekan kuva, johon liittyy tarina</u>

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittely
90	Pappila Käikälä 40	Nakkari	- rautakautinen löytöpaikka
91	Mäskälä Harviala 41	Mantereenlinna eli -vuori	- <u>muinaislinna</u>
92	Kantola Kantola 19	Kantolanniemi	- <u>rautakautinen polttokenttä- kalmisto</u>
93	Kantola Kantola 19	Konkipelto	- <u>rautakautinen polttokenttä- kalmisto</u>
94	Kantola -	Nyk. Vanajan hautausmaa (ent. Kantolan talon Kirkkopelto)	- rautakautinen löytöpaikka
95	Paikkala -	Salo (eli Neu- lavuori)	- <u>kuppikivi</u>
96	Paikkala -	Imatran Voima 1	- <u>kuppikiven KM 10611:n löytö- paikka</u>
97	Paikkala -	Imatran Voima 2	- rautakautinen löytöpaikka
98	Paikkala -	Imatran Voima 3 (ent. Viitahaka)	- <u>kuppikivi</u>
99	Paikkala -	Imatran Voima 4	- <u>rautakautinen polttokenttä- kalmisto</u>
100	Paikkala -	Imatran Voima 5 (Katisten Viita- haanpellon kalmisto)	- <u>tutkittu rautakautinen hau- taraunio</u>
101	Paikkala -	Paikkalanlahti	- kivikautinen löytöpaikka
102	Paikkala -	Imatran Voima 6	- rautakautinen löytöpaikka
103	Kukkola -	Imatran Voima 7	- rautakautinen löytöpaikka
104	Pappila Käikälä 40	Peltorinne	- <u>rautakautinen kalmisto(?)</u>
105	Pappila Käikälä 40	Pappila	- kivikautinen löytöpaikka
106	Miemala Hattelmala 22	Juppala 1	- <u>kuppikivi(?)</u>
107	Miemala Hattelmala 22	Juppala 2	- rautakautinen löytöpaikka
108	Miemala Hattelmala 22	Tiirikkala	- <u>hävitetty kuppikivi</u>

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittäminen
109	Miemala Hattelmala 22	Juppala 3	- <u>kuppikivi</u> (haudattu alkuperäiselle sijaintipaikalleen)
110	Miemala Hattelmala 22	Juppala 4	- <u>kuppikivi</u>
111	Miemala Hattelmala 22	Juppala 5	- <u>kuppikivi</u>
112	Miemala Hattelmala 22	"Vajalan lähdet"	- <u>lähde, joka on vanha rajapaikka</u>
113	Miemala Hattelmala 22	Perttula 1	- <u>kuppikivi</u>
114	Miemala Hattelmala 22	Perttula 2	- <u>paikka, jossa kerrotaan olleen uhrilehdon</u>
115	Miemala -	Paävaanlinna	- <u>muinaislinna(?)</u> 12
116	Miemala -	Matokiven lähde	- <u>ns. uhrilähde</u>
117	Miemala -	Mikkola(?)	- kivikautinen löytöpaikka
118	Kankaantaka Hattelmala 22	Hakolahti	- <u>kiviraunio</u>
119	Kankaantaka Hattelmala 22	Linnanpää	- <u>muinaislinna</u>
120	Hattelmala Hattelmala 22	Tyrynoja 7	- <u>rautakautinen hautaraunio(?)</u>
121	Hattelmala Hattelmala 22	Tyrynoja	- rautakautinen löytöpaikka
122	Hattelmala Hattelmala 22	Kirkkovuori	- <u>rautakautisen kätkön löytöpaikka</u>
123	Kankaantaka Kankaantausta 20	Vankanlähde	- <u>ns. uhrilähde</u>
124	Kankaantaka kankaantausta 20	Riihirannamäki (eli Kelämäki, Kanalänmäki)	- <u>hävitetty rautakautinen polttokenttäkalmisto, paikalla ollut myös "tuomarinympyrä"</u>
125	Kankaantaka Kankaantausta 20	Visämäki	- rautakautinen löytöpaikka
126	Harviala Harviala 41	Parkkimäki	- rautakautinen löytöpaikka
127	Kankainen -	Heikkilä	- kivikautinen löytöpaikka
128	Idänpää (Hämeenlinnan osalta) -	Vuorenpyykki	- <u>vanha rajapaikka</u>

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittäminen
129	Hättilä (Hämeenlinnan osalta)	Kruununkivi	- <u>rajakivi (siirtolohkare)</u>
130	Hättilä ja Idänpää (Hämeenlinnan osalta)	Sopenkivi	- <u>rajakivi (siirtolohkare)</u>
131	Yläne	Yläne	- rautakautinen löytöpaikka
132	Kankaantaka ja Miemala (Hämeenlinnan osalta)	Vahankivi eli Heinäsuonvaha	- <u>rajakivi (siirtolohkare)</u>
133	Miemala	Katiskoski	- <u>paikka, jossa kerrotaan olevan uhrilehdon ja uhrikiven</u>
134	Kankaantaka	Lehmusniemi	- <u>kaksi kivirauniota</u>
135	Vuorentaka/Kirstula	Sylkkävaha	- <u>rajakivi (siirtolohkare)</u>
136	Paikkala tai Kukkola	Imatran Voima 8	- rautakautinen löytöpaikka
137	Hämeenlinna eli Kaupunkikylä Sairio 6	(?)	- rautakautinen löytöpaikka
138	- Kankaantausta 20 ja Ahvenisto 9	Poltinaho	- <u>alue, johon (tai jonka nimeen) liittyy tarinoita mm. polttohautohautouksista</u>
139	Mäskälä Katinen 17	Kotimaan(?) ranta	- kivikautinen(?) löytöpaikka
140	- Myllymäki 7	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
141	Luhtiala/Hämeenlinna eli Kaupunkikylä Aulanko 14/Sairio 6	Karhukivi	- <u>rajakivi (siirtolohkare)</u>
142	Hattelmala (?)	Rajamäki	- kivikautinen löytöpaikka
143	Luolaja Luolaja 24	(?)	- rautakautinen löytöpaikka

kohteen n:o	kylä kaupunginosa	löytöpaikka	paikan määrittely
144	Nyk. Harviala(?) (?)	Katumajärven rantasuo	ruuhen löytöpaikka
145	Kirstula (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
146	Luolaja(?) (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
147	Luolaja (?)	Helmisen pelto	- rautakautinen löytöpaikka
148	Mäskälä (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
149	Harviala (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
150	Mäskälä (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
151	(?) (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
152	(?) (?)	(?)	- rautakautinen löytöpaikka
153	Harviala, Sil- lanpää ja Kitu -	Useita paikkoja, joiden sijainnit eivät ole tiedos- sa	- " <u>vanhoja kiukaita</u> "
154	(?) (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
155	(?) (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
156	(?) (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
157	(?) (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
158	(?) (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka
159	Harviala(?) (?)	(?)	- rautakautinen löytöpaikka
160	Harviala (?)	(?)	- kivikautinen löytöpaikka

ESINEHAKEMISTO

"kivikaudelta"

KM 1869:52	<u>kirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 105
KM 1869:53	<u>taltta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 127
KM 1869:54	<u>taltan terä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 117
KM 3289:1	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 87
KM 3439:1-2	<u>kaksi kourutalttaa</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 140
KM 3453:7	<u>tasataltan teräpuolisko</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 146
KM 5846:9	<u>kirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 28
KM 6190:24	<u>oikokirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 47
KM 6190:29	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 157
KM 6865:6	<u>reikäkiven tekele</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 27
KM 7286	<u>kivipallo kvartsia</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 26
KM 10457	<u>saviastianpala (nuora- keraamiikka)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 68
KM 15344:2	<u>nelisivuinen oikokirves</u>	ks. Kohde HÄMEENLINNA 101
KM 21188:75	<u>kivinen tasataltta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 78
KM 22226	<u>kvartsi-iskos</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 84
KM 22227:2	<u>kvartsi-iskoksia 2 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 5
KM 22725:3-4	<u>kvartsi-iskos ja palanutta luuta 1 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 5
KM 22727:1-2	<u>kvartsi-iskos ja palanutta luuta 2 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 9
Hämeen museo 683 (Tampere)	<u>oikokirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 56
Hämeenlinnan museo 1559	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 59
Hämeenlinnan museo 2793	<u>kivikirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 155
Hämeenlinnan museo 2794	<u>kivitaltta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 156
Hämeenlinnan museo 2981	<u>kivitaltta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 154
Hämeenlinnan museo 4491	<u>riipushioin (esineen kivikautisuus epävarma)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 8
Hämeenlinnan museo 4643	<u>iso kirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 13
Hämeenlinnan museo 4741	<u>lattea reikäkivi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 151
Hämeenlinnan museo 5023	<u>verkonpaino(?) (esineen kivikautisuus epävarma)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 139
Hämeenlinnan museo 5231	<u>reikäkivi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 63

Viipurin museo G 2526-34 <u>vasarakirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 158
Jyväskylän seminaarin oppilaskunnan museo F 90 <u>veneenmuotoinen vasarakirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 142
V. 1908 maist. Leon. Björkbomilla Turussa (kuulu- nut kauppias K. F. Björkbomin ke- räälmään H:linnassa, n:o 5) <u>kirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 148
V. 1908 maist. Leon. Björkbomilla Turussa (kuulu- nut kauppias K. F. Björkbomin ke- räälmään H:linnassa, n:o 6) <u>kourutaltoa</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 149
V. 1908 maist. Leon. Björkbomilla Turussa (kuulu- nut kauppias K.F. Björkbomin ke- räälmään H:linnassa, n:o 7) <u>kiviase</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 150
<u>V. 1908 maist. Leon. Björkbomilla Turussa (kuulu- nut kauppias K. F. Björkbomin ke- räälmään H:linnassa, n:o 10) tasataltoa</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 55
Valtioneuvos Walfrid Spåre, Helsinki <u>kiviase</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 160
Kirjanpitäjä Bjarne Lampén, Helsinki, <u>tasataltoa tai oikokirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 60
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>kivinen kaksoiskourutaltoa</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 33
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>saviastianpala</u> (nuorakeramiikkaa)	ks. kohde HÄMEENLINNA 68
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>kiviesine</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 145
Ei tallessa(?), <u>saviastianpala</u> (nuorakeramiikkaa)	ks. kohde HÄMEENLINNA 68
"varhaismetallikaudelta"	
KM 12698:20 ja 36 <u>saviastianpaloja</u> (asbestikeramiikkaa) 2 kpl	ks. kohde HÄMEENLINNA 38
"rautakaudelta"	
KM 368-403 <u>rautakautisia kalmisto- löytöjä (tarkempi selvitys löydöistä kohteen kuvauksen yhteydessä)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 81
KM 2598 <u>miekka</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 50 A ja B

KM 3090:1-7	<u>kaulaketju, 56 rahaa, hevosenkengänmuotoinen solki, kaksi onttoa helmeä ja kaksi ripustekoristusta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 58
KM 3090:8 ja 9	<u>kirves ja keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 58
KM 3090:10 ja 11	<u>rautaisen miekan kahva ja pronssinen ketjunliite</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 53
KM 3180:1	<u>iso kaksiteräinen miekka</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 51
KM 3180:2	<u>rautainen keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 52
KM 3289:4	<u>2/3 osaa viheriätä lasihelmeä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 58
KM 3574:340	<u>tuluskivi(?)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 10
KM 8615:1-45	<u>pronssiesineitä ja sellaisten katkelmia 45 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 122
KM 9171	<u>hevosenkengänmuotoinen pronssisolki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 143
KM 10487:2	<u>soikea tuluskivi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 32
KM 10611	<u>kuppikivi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 96
KM 10896:1-297	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 99
KM 11110:1-3	<u>saviastianpaloja 3 kpl, rautainen nuolenkärki ja poltettua luuta 10 g</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 38
KM 11111	<u>saviastianpala</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 41
KM 11112:1-4	<u>palanutta luuta 6 kpl, saviastianpaloja 10 kpl, kuonaa 2 kpl ja savi-tiivisteiden pala</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 45
KM 11113	<u>pronssinen miekanponsi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 44
KM 11114	<u>rautainen putkikeihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 45
KM 11115	<u>poltettua luuta 7 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 93
KM 11116	<u>pronssiketjua, poltettua luuta ja saviastianpaloja 9 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 100
KM 11117:1-2	<u>poltettua luuta ja saviastianpaloja 2 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 3
KM 11118	<u>rautainen putkikeihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 102
KM 11119	<u>rautainen putkikeihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 94
KM 11120	<u>ruodollinen keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 48
KM 11339:1-38	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 100
KM 11343:1-3	<u>kaksi rautaista keihäänkärkeä ja sirppi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 76
KM 11419:1-110	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 100

KM 11455:1-94	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 93
KM 11664:1-6	<u>putkikeihäänkärki, väkipuukko, sirppi, hevosenkenkäsolki, saviastian reunapala ja palaneen luun sirpale sekä joukko palaneita luunsiruja ja 2 hiilenpalaa</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 92
KM 12481	<u>karjalainen soikea kupurasolki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 159
KM 12695:1-51	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 76
KM 12696:1-40	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 77
KM 12697:1-15	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 45
KM 12698:1-65	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 38
KM 12800	<u>rautainen keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 61
KM 12864	<u>tinapronssia oleva riipusristi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 126
KM 13036	<u>pyöreä kupurasolki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 58
KM 13164:1-3	<u>saviastianpaloja 3 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 38
KM 13469:1-5	<u>ratasolki, hihnanpäähela, ns. suomalainen väkipuukko, veitsenterä ja pitkäruotoinen veitsenterä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 124
KM 13470:1-3	<u>keihäänkärki, viikate ja veitsenterä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 74
KM 13737	<u>rautaisen putkikeihäänkärjen katkelma</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 120
KM 13778:1-85	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 74
KM 15196:1-101	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 45
KM 15221:1-7	<u>saviastianpaloja 49 kpl, palanutta savea 4 kpl, palanutta luuta ja simpukka</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 40
KM 15226:1-6	<u>saviastianpaloja 2 kpl, rautakuonan palasia 2 kpl ja savenpaloja 8 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 73
KM 16229	<u>hiilenpalanen ja viisi keramiikan palaa</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 72
KM 16528	<u>rautainen keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 131
KM 16560	<u>rengasneula</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 17
KM 17303:1-5	<u>saviastianpaloja 33 kpl, puuhiilen palasia ja luun palasia (osittain palaneita) 100 g</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 20
KM 17595	<u>hevosenkengänmuotoinen solki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 125
KM 17984	<u>rautainen keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 62
KM 18382	<u>saviastianpaloja 17 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 73

KM 18402:1-7	<u>miekka, veitsi, miekan säilän katkelma, rautalevyn palanen, saviastianapala ja palanut luunsiru</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 104
KM 20424	<u>rautainen silmäkirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 103
KM 20992:1-27	<u>kuutiokivi (osittain lohjennut), rautaesineen katkelma, saviastianpaloja 232 kpl, palanuttasavea 231 kpl ja palanutta luuta 3 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 79
KM 20992:28-35	<u>saviastianpaloja 47 kpl, palanutta savea 3 kpl ja palanutta luuta 49 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 77
KM 20992:36-49	<u>hiotun kiviesineen fragmentti, saviastianpaloja 65 kpl ja palanutta savea 106 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 76
KM 20992:50-52	<u>palanutta savea 2 kpl ja rautakuonaa 3 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 75
KM 21188:1-63	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 76
KM 21188:64-1616	<u>rautakautisia kalmistolöytöjä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 77
KM 22166	<u>valmunuppinen, pronssinen hevosenkenkäsoli</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 29
KM 22172	<u>rautainen keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 67
KM 22227:1	<u>saviastianapala</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 5
KM 22724	<u>saviastian kylkipaloja 2 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 4
KM 22725:1-2	<u>saviastianpaloja 6 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 5
KM 22726	<u>saviastianpaloja 6 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 7
KM 22728	<u>saviastian kylkipala (rautakautisuus ei varma)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 42
KM 22729:1-3	<u>sulaneen lasimassahelman? katkelma, saviastianpaloja 5 kpl ja palanutta luuta 9 kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 45
KM 22730:1-2	<u>saviastian kylkipala ja palanutta savea 3 kpl (rautakautisuus ei varma)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 125
KM 23194:1-2	<u>saviastian kylkipaloja 3 kpl ja kuonaa yksi kpl</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 107
Hämeenlinnan museo 2866	<u>rautainen keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 137
Hämeenlinnan museo 2924	<u>tuluskivi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 152
Hämeenlinnan museo 3292	<u>rautainen kirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 16
Hämeenlinnan museo 4775	<u>kahtia katkennut ja pahasti vääntynyt rautamiekka</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 97
Hämeenlinnan museo 4961	<u>pyöreä kupurasolki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 18

Hämeenlinnan museo 4981:1 <u>rautainen sotakirves</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 69
Hämeenlinnan museo 5000 <u>soikea tuluskivi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 90
Hämeenlinnan museo 5065 <u>rautamiekka</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 21
Hämeenlinnan museo 5069 <u>soikea tuluskivi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 12
Hämeenlinnan museo 5254 <u>rautainen putkellinen keihäänterä</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 70
Hämeenlinnan museo 5382:1 <u>soikea tuluskivi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 64
Hämeenlinnan museo 5766 <u>rautapiilu</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 147
Hämeenlinnan museo (ilman n:oa) <u>rautainen keihäänkärki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 121
Hämeenlinnan museo (ilman n:oa) <u>pyöreä kupurasolki</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 136
Luettelolomattomana Hämeen linnassa, <u>saksalainen raha</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 17
Pankinjohtaja Mauri Honkajuurella Kirstulan kartanossa <u>pyöreä puhkonainen pronssiesine (rautakautisuus ei ole varma)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 43
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>rautainen tappara (rautakautisuus ei ole varma)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 33
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>keramiikkaa ja helmi</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 80
Ei tallessa, <u>saviastianpaloja</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 38
Ei tallessa, <u>polttettua luuta</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 41
Ei tallessa, <u>saviastianpalasia?</u> (rautakautisuus ei varma)	ks. kohde HÄMEENLINNA 43
Ei tallessa, <u>saviastianpaloja ja luunsiruja</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 45
Ei tallessa, <u>huotra</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 50 A ja B
Ei tallessa, <u>rautarenkaita ja kuolaimet?</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 51
Ei tallessa, <u>neljä keihäänkärkeä</u> (joista yksi lienee KM 3180:2)	ks. kohde HÄMEENLINNA 52
Ei tallessa, <u>"jonkunlaista krinkulaa eli vitjaa noin 1 tuuman verran hopea karvasta ja saman verran kullan karvasta"</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 53
Ei tallessa, <u>luita (rautakautisuus ei varma)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 58
Ei tallessa, <u>miekan katkelma</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 58
Ei tallessa, <u>2:si kappaletta sulanutta lasia(?) yksi eheä ja 2:ksi särkynyttä ihmisen hammasta, nivelluu, palanutta kiveä ja savea y.m. (ainakin osa löydöistä saattaa olla hyvin myöhäisaikaisia)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 58
Ei tallessa, <u>rautainen kirves ja ihmiskäden muovaama kivi (löytöjen rautakautisuus ei ole varma)</u>	ks. kohde HÄMEENLINNA 69

"esihistorialliselta ajalta(?)"

Ei tallessa, esihistoriallisia löytöjä(?) ks. kohde HÄMEENLINNA 85
 (löytöjen ajoitus ja luonne eivät
 ole selvillä varmasti, ks. ao. koh-
 detta)

"historialliselta ajalta"

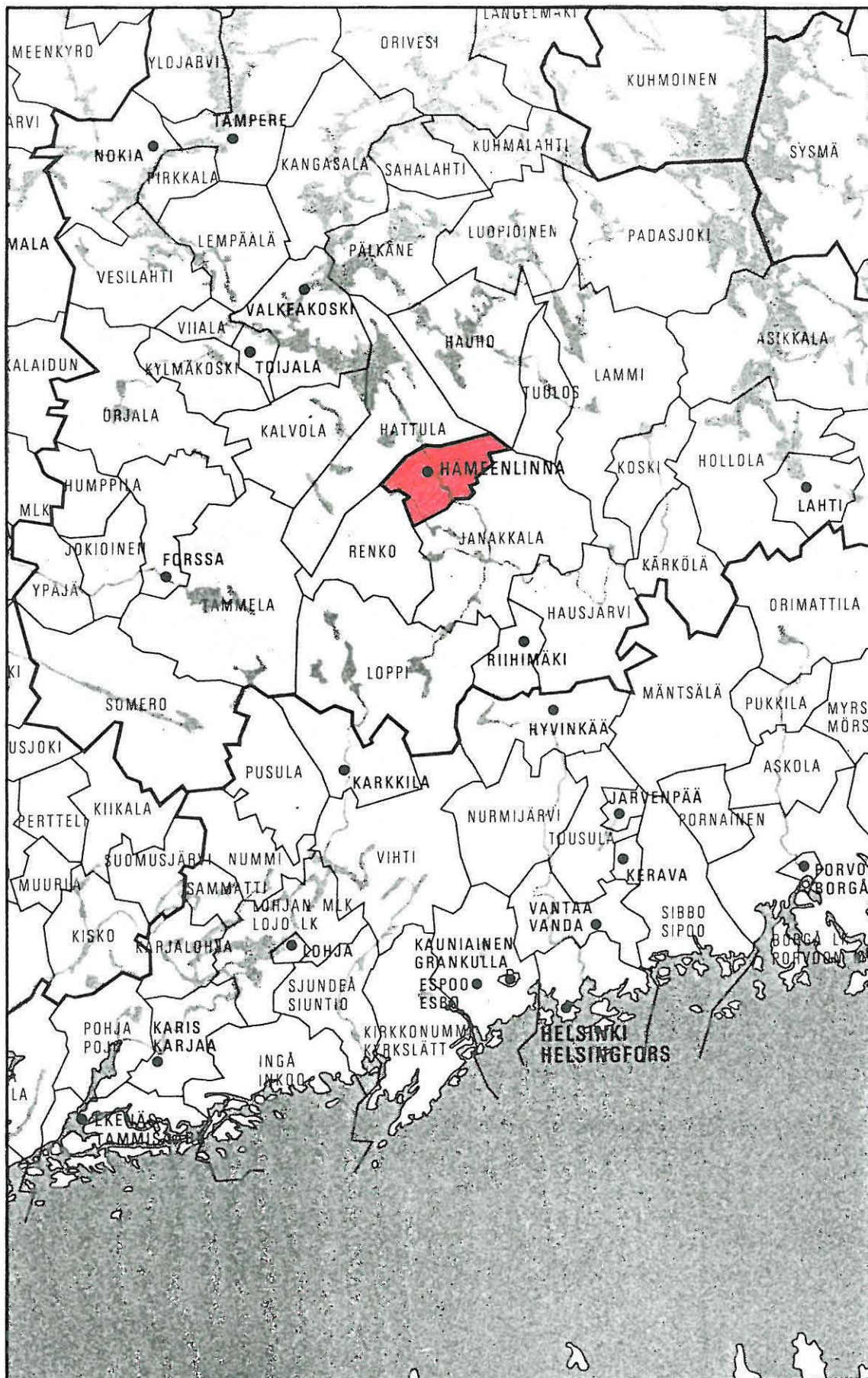
Ei tallessa, oikoteräinen rautakirves, jossa ks. kohde HÄMEENLINNA 19
oli löydettyä katajainen varsi

Ei tallessa(?), toistakymmentä 1700-luvulta ks. kohde HÄMEENLINNA 34
olevaa hopearahaa

KOHTEIDEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTOILLE

(vain peruskarttaotteille ja yleiskartalle merkityt kohteet)

kartan numero ja nimi	kohteiden numerot
2131 09 Hämeenlinna	1-125
2131 12 Harviala	126-128
2132 10 Eteläinen	129, 130
2131 08 Hyvikkälä	131-134
2131 06 Hyrvälä	135

Hämeenlinnan sijainti yleiskartalla I:1000 000.

Ote tilaston pohjakartasta I.I.1977.

HÄMEENLINNA 1

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6761 84

y = 522 98

z = n. 108

(= Hepoinlähteen peruskoordinaatit)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Paikka: Hepoinlähde

- sammaslähde, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinna ja Vanajan inventointi
(s. 25, n:o 37)

Kirjallisuutta: Viljo Nissilä. Suurvanajan nimistöä. Vanajan historia
I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 49.

Paikan sijainti: Hepoinlähde on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta nelisen kilometriä lounaaseen ja Pelto-Eskolan päärakennuksesta 180 m itä-kaakkoon, aivan maantien varressa, sen kaakkoispuolella. Paikka on tasaista maastoa peltoalueen pohjoisreunassa. Lähdettä ei ole merkitty Sarasmon kertomuksen kartoille, mutta sen sijainti selvisi inventoinnissa 1984.

Lähteen kuvaus: Lähteen kohdalla on nykyään oja ja kaivo, jossa on sementtinen kansi, eikä lähteen alkuperäisestä ulkonäöstä ole tietoja. (Viljo Nissilän mukaan nimitys Hepoinlähde johtuu siitä, että ajajat juottivat hevosiaan tässä maantien laidassa sijaitsevassa lähteessä; varhaisin tieto lähteestä Nissilällä on vuodelta 1794.).

Inventointi 1984: Lähteen paikan sain selville 5. lokakuuta, jolloin myös tarkastin sen. Lähteen ja sen paikan muisti luolajalainen Ville Holstila; myös Toini Mikkola, syntyjään niinikään Luolajasta, muisti lähteen nimen, mutta ei sen paikkaa. Pelto-Eskolan tilan miniä osasi opastaa tarkasti oikealle paikalle Holstilalta saamieni tietojen pohjalta. Hän muisti kerrotun, että lähteestä on otettu vettä, mutta lähteen sammaslähde-merkitystä hän ei tiennyt. Muistitieto lähteestä olisi siis jo osittain haalistunut. Paikan tarkastuksessa huomasin sitten, että paikalla on em. n. 20 m:n pituinen, lähinnä lounais-koillisuuntainen oja, sekä kaivo, jossa on sementtirenkas ja sementtikansi. Itse lähdettä ei ollut jäljellä; kaivo lienee tehty juuri sen paikalle.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 2

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 30-60

y = 525 73-97

z = n. 115-160

(= sen hiekkakuopan peruskoo-
dinaatit, josta luurankoja
on löydetty)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Löytöpaikka: (Tuli)vuori eli Tulimäki eli Hiekkakuopanmäki

- historiallisen ajan hautapaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 27)

Nils Cleve 1947, tarkastus (kertomus: Museovirasto, hist.
toimisto; kopio: esihist. toimiston top. ark.: Vanaja)

Aarni Erä-Esko 1961, tarkastus (kertomus: Museovirasto,
hist. toimiston top. ark.: Vanaja)

Kirjallisuutta: Akseli Salokannel, Vanajan kirja I-II. Vanaja-seuran
julkaisuja I. Hämeenlinna 1956. S. 47 ja 272.

Löydöt: -

Hautapaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä lounaaseen, harjun lounaisrinteellä ja kaupungista Luolajaan menevän maantien varressa, aivan sen luoteispuolella. Paikalta on löydetty runsaasti luurankoja ja pääkalloja hiekkaa otettaessa useaan otteeseen ja pitkän ajan kuluessa. Paikalla olevan hiekkakuopan laajuus on nykyisellä peruskartalla (pain. 1976) 320 x 240 m eikä hauta-alueetta liene enää jäljellä, ks. sen kuvausta Cleven kertomuksesta. Paikka on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1 ja myös Erä-Eskon kertomukseen liittyy pari karttaa. Ks. oletuksia hautapaikan ajoituksesta tutkimuksista ja kirjallisuudesta. Sarasmon mukaan Tulimäki eli Tulivuori on ollut myös paikka, jolla on "pidetty tulia ja leikitty".

Inventointi 1984: Tarkastin alueen 19. lokakuuta. Mitään mainittavaa

ei ollut nähtävissä. Hiekkakuopasta ei vaikuttanut otetun hiekkaa enää viime aikoina. Sen sijaan kuopan rinteille on istutettu laajalti männyn taimikkoa.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 3

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 22

y = 524 10

z = n. 118

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Löytöpaikka: Kalma(a)nmäki

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka I

Maanomistaja 1986: Seppälä, Tiitus kp/ash. Bertta Seppälä

Os.: Luolaja, 13100 HML

Tila: Seppälä RN:o 1:43

Paikan sijainti ja kuvaus: Kalma(a)nmäki sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä lounaaseen ja Hattelmalanjärven länsipäästä 500 m pohjoisluoteeseen. Mäki koostuu kahdesta peltojen ympäröimästä vierekkäisestä mäennyppylästä, jotka ovat olleet (Sarasmon mukaan) aiemmin yhtenä itä-länsi -suuntaisena harjanteena, mutta jotka on erotettu toisistaan peltosaralla. Polttokenttäkalmisto sijaitsee nimenomaan mäennyppylöistä lännenpuoleisella, joka on mäntymetsikön peitossa, kooltaan 65 x 40 m ja korkeudeltaan neljä metriä. Kalmiston nimi on merkitty peruskartalle.

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 9, n:o 10)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 10. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjään-
nösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Oiva Keskitalo, Vanajan esihistoria. Vanajan historia I.
Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 104.

Löydöt: KM 11117:1-2 polttettua luuta ja saviastianpaloja 2 kpl. L. Vanajan pitäjän Luolajan kylän Seppälän talon maalla olevasta Kalmaanmäestä, metsäisen mäenkumpareen rinteestä. (Ks. inv.

kert.) E. Sarasmon kaivauslöydöksiä stipendimatalla 29/8 -39.
Päiväk. 18/9 -39.

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 19. lokakuuta. Kalmistomäki on säilynyt aivan koskemattomana kauttaaltaan. Sarasmon tietoihin ei ole lisäämistä.

Valokuvat: Kuva 1 (F 66766) ja F 66765

Diat: 11667

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 4

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 06

y = 524 15

z = 110

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Löytöpaikka: Hiero 1

- rautakautinen löytöpaikka, luokka II

Maanomistaja 1986: Seppälä, Tiitus kp/ash. Bertta Seppälä

Os.: Luolaja, 13100 HML

Tila: Seppälä RN:o 1:43

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 22724 saviastian kylkipaloja 2 kpl. Inventointilöydöt 1984.

Diar. 14.2.1985

Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 2,5 km lounaaseen, Hattelmalanjärven pohjoispäästä 300 m pohjoisluoteeseen ja Hieron päärakennuksesta 240 m länsiluoteeseen. Paikka on loivasti kohti etelää viettävää peltomaastoa, jossa maaperä on hiekkää.

Inventointi 1984: Palaset löytyivät 19. lokakuuta peltoalueen tarkastuksessa. Kyse saattaa olla laajemmastakin muinaisjäännösalueesta, ks. kohdetta HÄMEENLINNA 5. Löytöpaikan ympäristöä ei ennätetty tarkastaa inventoinnissa kuitenkaan kovinkaan laajalti tai perusteellisesti.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä: Huolimatta yllä olevasta kohteen määrittämisestä, paikkaa on syytä pitää mahdollisesti rautakautisena asuinpaikkana tai kalmistona. - J. Saukkonen 10.5.1988.

HÄMEENLINNA 5

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 90-97

y = 524 18-24

z = 105-107

(= löytöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Löytöpaikka: Hiero 2

- kivi?- ja rautakautinen asuinpaikka(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Seppälä, Tiitus kp/ash. Bertta Seppälä,

Os. Luolaja, 13100 HKL, Tila: Seppälä RN:o 1:43

Seppälä, Tiitus kp/ash. Bertta Seppälä

Os. Luolaja, 13100 HML, Tila: RN:o 2:30

Tutkimukset: Jyri Saukkonen 1983, tarkastus

Löydöt: KM 22227:1-2 saviastianpala ja kvartsi-iskoksia 2 kpl.

J. Saukkosen tarkastuslöydöt 1983. Diar. 23.2.1984.

KM 22725:1-4 saviastianpaloja 6 kpl, kvartsi-iskos

ja palanutta luuta 1 kpl. Inventointilöydöt 1984.

Diar. 14.2.1985.

Paikan sijanti ja kuvaus: Todennäköinen asuinpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 2,5 km lounaaseen, Hattelmalanjärven länsipäästä n. 200 m pohjoiseen ja Hieron päärakennuksesta 150 m länteen. Löydöt on poimittu hyvin loivasti lounaaseen viettävän hiekka- tai hiesupeeräisen pellon pinnalta, n. 60 x 70 m:n laajuiselta alueelta. Aivan paikan etelä-lounais -puolelta menevä tilustie noudattaa paikalla Hattelmalanjärven vanhaa, noin metrin korkuista rantatörmää.

Inventointi 1984: Tarkastin edellisvuonna poimimieni löydöksiä löytöpaikan 19. ja 20. lokakuuta. Paitsi että löytöalue laajeni, ilmeni myös, että paikalla lienee rautakautinen, ja ehkä myös kivikautinen, asuinpaikka.

Valokuvat: Kuva 2 (F 66767-69)

Diat: 11668

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 6

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna
 x = 6763 00
 y = 524 39
 z = n. 116
 (= Onteenmäen laen peruskoordinaatit)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Paikka: Onteenmäki

- maakivi, jonka päälle kerääntynyttä vettä on käytetty parannustar-
 koituksessa, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
 (s. 31)

Tiedot kivistä ovat Sarasmon kertomuksessa, jossa siitä lukee: "Onteen-
 mäki, mäki Vanajan Luolajan kylässä n. 200 m. itään Kalmaanmäestä
 (n:o 10). Mäellä on puutarhuri Sahlbergin talo. 'Onteenmäellä oli
 oli maakiven päällä vettä, jolla pestiin parannukseksi.' (Henrika
 Löklund, 79 v.)"

Paikan sijainti: Onteenmäki, jonka nimeä ei ole peruskartalla, sijait-
 see Hämeenlinnan keskustasta n. 2,5 km lounaaseen ja Hattelmalanjär-
 vestä n. 300 m pohjoiseen. Sarasmon mainitsema puutarhuri Sohlbergin
 talo on peruskartallekin merkitty Hiero, aivan Onteenmäen lounaispuo-
 lella. Onteenmäki sijaitsee Kalmaanmäen polttokenttäkalmistosta 400 m
 kaakkoon, joten Sarasmon tieto on näiltä osin virheellinen. Sarasmon
 kertomuksen kartalle 1 paikkaa ei ole myöskään merkitty oikealle koh-
 dalle, vaan paikkaa tarkoittava merkki on Kalmaanmäestä 100 m itään
 olevan mäennyppylän kohdalla.

Inventointi 1984: Onteenmäki neuvottiin Luolajan kylällä 19. syys-
 kuuta, jolloin sain myös tietää Hieron olevan puutarhuri Sohlbergin
 talo. Itse kivistä ei tiedetty kuitenkaan mitään. Tutkin Onteenmäen
 kivet 29. lokakuuta, mutta löytämättä mitään sellaista kiveä, jota
 saattaisi pitää Henrika Löklundin tarkoittamana. Kaivoin mäen laelle
 myös kuusi koekuoppaa, mutta löytämättä mitään. Maaperä vaikutti koe-
 kuopissa täysin koskemattomalta ja luontaiselta: puhdas sorakerros

tuli vastaan joka kuopassa n. 15-20 cm:n vahvuisen humuskerroksen alta. Kuopat kattoivat Onteenmäen laen kauttaaltaan. Hieron talo vaikutti vain kesäkäytössä olevalta, eikä paikalla ollut ketään, jolta kivistä olisi voinut kysyä.

Ks. peruskatta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 7

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 94

y = 524 52

z = 110

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Löytöpaikka: Hiero 3

- rautakautinen löytöpaikka, luokka II

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 22726 saviastian kylkipala. Inventointilöytö 1984.

Diar. 14.2.1985

Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 2,5 km etelälounaaseen, Hattelmalanjärvestä n. 400 m pohjoiseen ja Hieron päärakennuksesta 180 m itään. Aivan löytöpaikan kaakkoispuolelta menee Luolajan ja Hattelmalan kyljen välinen raja. Paikka on loivahkosti kohti järveä viettävällä peltorinteellä.

Inventointi 1984: Löysin palan 20. lokakuuta tarkastaessani Hattelmalanjärven pohjoispuolisia peltoalueita, mutta löytöpaikan ympäristöä en ennättänyt tarkastaa kuitenkaan laajemmalti. Vrt. paikkaa kohteisiin HÄMEENLINNA 4 ja 5.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä: Huolimatta yllä olevasta kohteen määrittämisestä, paikkaa on syytä pitää mahdollisesta rautakautisena asuinpaikkana tai kalmistona. - J. Saukkonen 10.5.1988.

HÄMEENLINNA 8

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 78 - 6763 03

y = 524 48-88

z = n. 107-111

(= Hassukoivun pellon eli löytö-
alueen peruskoordinaatit)

Kylä: Hattelmala

Kaupunginosa: Luolaja 24

Löytöpaikka: Hassukoivu 1

- kivikautinen(?) löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 4491 riipushioin. Löyt. työmies Frans Tirkko-
nen Vanajan Hattelmalan Lassilan talon Hassukoivu-nimiseltä
pellolta kynnetäessä.

Löytöpaikan sijainti: Tarkkaa löytöpaikkaa Hassukoivun pellolla ei tiedetä; pelto on pituudeltaan 340 m ja levydeltään 70-260 m ja sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 2,5 km etelälounaaseen ja Lassilan päärakennuksesta 400-800 m luoteeseen. Pelto on rajattu petuskarttaotteelle (s. 66). Sen eteläreuna, joka on n. 200 m pohjoiseen Hattelmalanjärven rannasta, noudattaa järven vanhaa n. 1-1,5 m korkeaa rantatörmää.

Inventointi 1984: Pelto neuvottiin Lassilan tilalla 27. heinäkuuta, mutta esineestä talossa ei tiedetty mitään. Nimeä Hassukoivu ei ole peruskartalla. Pellon eteläreunalta löytyi inventoinnissa kohde HÄMEENLINNA 9 ja aivan sen länsipuolelta kohde HÄMEENLINNA 7.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

Muutos ajoitukseen: Kyseessä ei varmasti-
kaan ole kivikautinen, vaan mahdollisesti
rautakautinen löytöpaikka. - J. Saukkonen
25.4.1988.

HÄMEENLINNA 9

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 83

y = 524 71

z = 107

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hattelmala

Kaupunginosa: Luolaja 24

Löytöpaikka: Hassukoivu 2

- kivikautinen asuinpaikka (?), luokka II

Maanomistaja 1986: Lassila, Mauno kp/ash. Aune Lassila

Os. Hattelmala, 13430 HML

Tila: Lassila RN:o 1:21

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 22727:1-2 kvartsi-iskos ja palanutta luuta 2 kpl.

Inventointilöytöjä 1984. Diar. 14.2.1985.

Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 2,5 km etelälounaaseen ja Hattelmalanjärvestä n. 200 m pohjoiseen, Hassukoivu-nimisen peltoalueen etelä-reunassa. Hassukoivun peltoilta on löydetty riipushioin (kohde HÄMEENLINNA 8). Inventointilöydöt on poimittu noin kaksi metriä pohjoiseen tilustiestä, joka noudattaa paikalla n. 1-1,5 m:n korkuista Hattelmalanjärven vanhaa rantatörmää.

Inventointi 1984: Iskokset ja luut löytyivät 19. lokakuuta tarkastessani Hattelmalanjärven pohjoispuolisia peltoalueita. Mainittu vanha rantatörmä jatkuu paikalta edelleen selvänä länteen ainakin n. 0,5 km ja tilustie on tehty sen päälle ainakin näin pitkälti (ks. peruskarttaa, johon suuri osa tilustietä on merkitty katkoviivalla). Tarkastin koko törmän alueen pellon löytöpaikan ja kohteen HÄMEENLINNA 5:n väliltä, mutta muualta en löytänyt mitään. Maaperä oli aivan hiekkää.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 10

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 50-80

y = 524 30-70

z = n. 117-125

(= oletetun löytöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Kankaantaka

Kaupunginosa: Kankaantausta 20

Löytöpaikka: Mattila

- rautakautinen(?) löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3574:340 tuluskivi(?). Löydetty Mattilan talon pellosta Kankaantaan kylästä (Vanajasta). Lahjoittanut maisteri Otto Collin Hämeenlinnasta. Esineitä, jotka intendentti A. O. Heikel toi virkamatkoiltaan kesällä ja syksyllä 1898. Kts. hänen Ark. toimistolle antamiin kertomuksiin.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta se sijaitsee oletettavasti peruskarttaotteelle (s. 66) rajatulla n. 400 x 300 m:n laajuisella alueella, Hämeenlinnan keskustasta vajaat kaksi kilometriä lounaaseen. Alue on nykyään kaupunkialuetta omakotija rivitaloineen, mutta Mattilan tila on ollut alueen keskivaiheilla ja tilan pellot sen ympärillä, suunnilleen peruskarttaotteelle rajatulla alueella. Tilan rakennuksia ei ole enää jäljellä eikä tilan nimeäkään ole peruskartalla.

Inventointi 1984: Ent. Mattilan ja sen peltojen sijainti neuvottiin Hattelmalan Lassilassa 26. heinäkuuta.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 11

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6764 25

y = 524 75

z = 120

(= oletetun Kuninkaanlähteen
peruskoordinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: Myllymäki 7

Paikka: Kuninkaanlähde

- ns. uhrilähde, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Akseli Salokannel. Vanajan kirja I-II. Wanaja-seuran julkaisuja I. Hämeenlinna 1956. S. 14.

Y. S. Koskimies. Hämeenlinnan kaupungin historia 1875-1944. Hämeenlinna 1966. S. 302 ja 376.

Tietoja Kuninkaanlähteestä olen löytänyt kirjallisuudesta. Salokannel kirjoittaa lähteestä: "Ent. Vanajan alueella, nyk. Hämeenlinnan Jaakopinkaupungin maastossa on Kuninkaanlähde, joka oli kuuluisa parantavasta vaikutuksestaan. Rahoja oli tämänkin lähteen pohjalla ja niitä yhä sinne heiteltiin." Koskimiehen teoksesta ilmenee, että lähteestä oli vedetty vesijohto 1910 valmistuneeseen vaivaistaloon, joka sijaitsi Lahdensivulla, Kankaantaustan kylään vievän tien varrella. Saman teoksen mukaan lähde sijaitsi "Myllymäen vuoristossa".

Kuninkaanlähteen sijainti: Tiedossani ei ole lähteen sijainti aivan varmasti, koska se ei ilmene tarkasti edellä siteeratuista tiedoista; olettaisin sen sijaitsevan kuitenkin nykyisessä Kuninkaanlähteen puistossa, aivan ammattikoulun länsipuolella. Hämeenlinnan keskustasta kilometrin verran etelälounaaseen. Alue on korkeaa mäkimaastoa, ja puisto on itään viettävällä rinteellä. Puistoa ei ole merkitty nimenä peruskartalle, mutta se on Hämeenlinnan yhteiskartalla 1:10 000 (1984). (Huom! Salokanteleen mukaan lähde on siis ent. Vanajan kunnan alueella, ja toisaalla, sivulla 32, hän kirjoittaa myös mainitsemaansa Jaakopin-kaupungin, jossa lähde on, olevan ent. Vanajan Kankaantaustan kylän alueella, joka on liitetty Hämeenlinnaan 1948. Kuninkaanlähteen puisto

ja olettamani lähteen paikka on kuitenkin n. 50-60 m Kankaantaustan kylän peruskartalle merkitystä rajasta pohjoiskoilliseen, joten alue lienee ollut Kankaantaustan kylää joskus ennen vuotta 1948 tai sitten tiedossa on epätarkkuutta.

Inventointi 1984/paikan kuvaus: Inventoinnissa paikkaa ei tarkastettu, koska tiedot Kuninkaanlähteestä huomasin vasta maastotöiden jälkeen. Paikan tarkastin sitten toukokuussa 1986 oleillessani Hämeenlinnassa tämän kertomuksen ollessa vasta osittain valmis. Kuninkaanlähteen puistossa, peruskarttaotteelle merkityssä paikassa, on nykyään metallikanen peittämä kaivo, joka ulkonäöstä päätellen on vuosikymmenien ikäinen. Kaivon ympärille on kasattu kivenjätkäleitä ja sen kohdalta alkaa alkuosaltaan mukulakivillä "vuorattu" oja, joka suuntautuu rinnettä alas. Otaksuisin paikan olevan Kuninkaanlähde ja kaivon olevan tiedoissa mainittu paikalle tehtyä vedenottoa paikkaa.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 12

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 29

y = 525 04

z = n. 93

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: (Keskikaupunki) 1

Löytöpaikka: Saaristenkatu 12

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5069 soikea tuluskivi. Löydetty Hämeenlinnasta Saaristenkatu 12:n pihalta, missä oli tehty kaivauksia. Markku Saraste oli leikkinyt pihalla tuluskivellä, jolloin hänen isänsä oli huomannut sen. Kivi saatiin museoon v. 1952.

Löytöpaikan sijainti: Saaristenkatu 12, jonka pihalta esine tiedoista päätellen on löydetty, on aivan Hämeenlinnan keskustassa, kirkosta 400 m länteen.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 13

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 35

y = 524 93

z = n. 90

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: (Keskikaupunki) 1

Löytöpaikka: Birger Jaarlin katu 24

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan museon hoitajan Felix Seppälän

kirje, saap. 19/2 -38, ao. esineen tietojen yhteydessä esihist. toimiston arkiston kansiossa Yksit. kivikauden kokoelmat.

Löydöt: Hämeenlinnan museo 4643 iso kirves. Tuonut esikuntaupseeri, kapt. Selinheimo 17/II -38. Löydetty v. 1935, jolloin sotilaspiirin taloon Birger Jaarlink. 24 tehtiin kassahuone. Pohjaa kaivaessaan rakennusmiehet olivat löytäneet kirveen n. 0,5 m syvästä. Mitään muita esineitä ei liene huomattu. L-paikka on länteen päin viettävällä kumpareella, mikä viereisen kansakoulun tontin kohdalla viettää jyrkästi myös pohjoiseen.

Löytöpaikan sijainti: Birger Jaarlin katu 24 sijaitsee aivan Hämeenlinnan keskusta-alueella, kirkosta 500 m länteen. Löytöpaikka on merkitty Felix Seppälän kirjeen yhteydessä olevaan karttaan.

Inventointi 1984: Kävin paikalla 26. heinäkuuta. Tiedoissa mainittu (ent.) sotilaspiirin puutalo edelleen oli paikallaan, mutta se vaikutti olevan aivan tyhjillään.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 14

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 40

y = 525 04

z = 90

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: (Keskikaupunki) 1

Paikka: Birger Jaarlin katu 18

- historiallisen ajan hautapaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo ja Felix Seppälä 1945, tarkastus

(kertomus: ks. Sarasmon kirje 20.10.45 top. arkistossa)

Paikan sijainti ja kuvaus: Hautapaikka on sijainnut aivan Hämeenlinnan keskustassa, kirkosta 400 m länsiluoteeseen, Birger Jaarlin katu 18:n pihassa. Rakennettaessa tiilistä eteistä tontilla olleeseen puutaloon 1945 löydettiin ihmisen luurangon osia, lahoa noin kuuden sentin paksuista mäntylautaa ja maasepäntekoinen rautanaula. Löytöpaikka sijaitti Sarasmon kirjeen kartasta arvioiden n. 10 m:n päässä Birger Jaarlin kadun pohjoisreunasta. Paikan tarkastuksessa 1945 ei ollut mahdollista selvittää, oliko paikalla löydetyn haudan lisäksi muitakin. Sarasmo kirjoittaa lisäksi löytökohdan olleen pienoisen kumpareen lakea ja luultavasti kaupunkialueen korkeinta kohtaa. Muita löytöjä ei tiedetty löydetyn.

Inventointi 1984: Kävin paikalla fil. yo Liisa Kurkisen kanssa 24. heinäkuuta; tontille rakennettiin parhaillaan kerrostaloa, joten hautapaikkakin on tuhoutunut.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 15
(siirretty Hattulasta)

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna
x = 6765 51
y = 525 29
z = 95
(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: (Keskikaupunki) 2

Paikka: Sibeliuksen puisto (ent. Tähtipuisto)

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

os. Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: (Sibeliuksenpuisto)

Tutkimukset: Nils Cleve 1933, tarkastus (Kertomus: Hattula, Ihalempi, Toukolan tl. Kirkkomäki. Esineen 9563:2:n löytöpaikka)

Jouko Voionmaa 1937, tarkastus (Kertomus: Hattula. Kaksi uhrikiveä Ihalemmen kylän Toukolan ja Savolan talojen mailla)

Sirkka Ojala 1942, Hattulan inventointi (s. 9, n:o 3)

Muita arkistolähteitä: Felix Seppälän kirjeet marraskuun 24. pnä 1936 ja kesäk. 4. pnä 1938 esihist. toimiston arkistossa edellinen top. ark. Hattula ja jälkimmäinen top. ark. Hämeenlinna.

Kiven nykyinen sijainti: Kivi sijaitsee Hämeenlinnan keskusta-alueella olevassa Sibeliuksen puistossa (ent. Tähtipuisto). Kivi on puiston eteläreunalla, Birger Jaarlin kadun varrella.

Kiven alkuperäinen sijainti: Kivi on siirretty nykyiselle paikalleen Hattulan kunnan Ihalemmen kylän Toukolan talon maalta 1938. Kivi on sijainnut täällä alunperin 100 m Toukolan päärakennuksesta pohjoiseen; peruskartta 2132 04 Lehteensuo, x = 6770² 40, y = 516 45. Ks. myös Hattulan inventointikertomusta 1985 top. arkistossa.

Kiven kuvaus: Kivessä on ollut Jouko Voionmaan mukaan alunperin 41 "uhrikuoppaa". Kivi on hajoitettu poraamalla kahteen osaan alkuperäisellä paikallaan, ja osat on liitetty yhteen sementillä. Nykyisellään kivessä lienee jonkin verran vähemmän kuoppia kuin alunperin.

Inventointi 1984: Tarkastin kiven 24. heinäkuuta fil. yo. Liisa Kurkisen kanssa. Otin siitä valo- ja diakuvat.

Valokuvat: Kuvat 3 (F 66802) ja 4 (F 66801)

Diat: 11669

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 16

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 50

y = 525 53

z = 90

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: (Keskikaupunki) 2

Löytöpaikka: Rauhankatu 12

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 3292 rautainen kirves. L. Raittiusseuran pihan viemäriojaa kaivettaessa Rauhankatu 12:ssa.

Löytöpaikan sijainti: Rauhankatu 12 on aivan kaupungin keskustassa, kirkosta 140 m koilliseen.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 17

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

A: x = 6766 11

y = 525 03

z = n. 86-87

(= KM 16560:n löytöpaikan peruskoo-
dinaatit)

B: x = 6766 14

y = 525 08

z = n. 86-87

(= rahan löytöpaikan peruskoodinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: (Keskikaupunki) 1

Löytöpaikka: Hämeen linna

- rautakautinen polttokenttäkalmisto(?), luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 16560 rengasneula. Löytynyt penkereestä Hämeen linnan kirk-
kotornin lounaispuolelta, n. 75 cm tornin seinästä lounaaseen,
välittömästi kiinteään pohjasoran päältä, 17.8.1962. Historial-
lisen osaston kautta tullut rautakautinen esine. Diar. 15.1.1965.
Luetteloimattomana Hämeen linnassa, saksalainen raha, (Deventer,
piispa Bernold, 1027-1054, denaari, viitteet: Salmo, SMYA XLVIII,
1948, s. 122-125, n:ot 80-126; määrittäminen on Tuukka Talvion kirjees-
sä Päivi Lupille). Raha on löydetty Päivi Lupin johtamissa linnan
kaivauksissa 1982 päälinnan itäpuolelta.

Löytöpaikan sijainti: Esineet on löydetty Hämeen vanhan linnan tutkimuk-
sissa kaupungin keskustasta puolisen kilometriä pohjoiseen. Rengasneulan
löytöpaikka on päälinnan lounaispuolella ja rahan sen itäpuolella (ks.
kartta s. 54). 1960-luvulta juontuvan perimätiedon mukaan on tutkimus-
töiden yhteydessä linnan alueelta tavattu polttokenttäkalmistoa, joka
tosin todettiin sellaiseksi vasta kun se oli ehditty tuhota (J.-P.
Taavitsaiselta saadun tiedon mukaan).

Inventointi 1984: Tiedot rahasta on saatu tutkija Päivi Lupilta Hämeen
linnassa 30. heinäkuuta. Myös sivun 54 kartan löytöpaikat on saatu
Lupilta.

Ks. yleiskartta s. 54 ja peruskartta s. 66

- Lisäyksiä: Ks. seur. sivua

HÄMEENLINNA 17

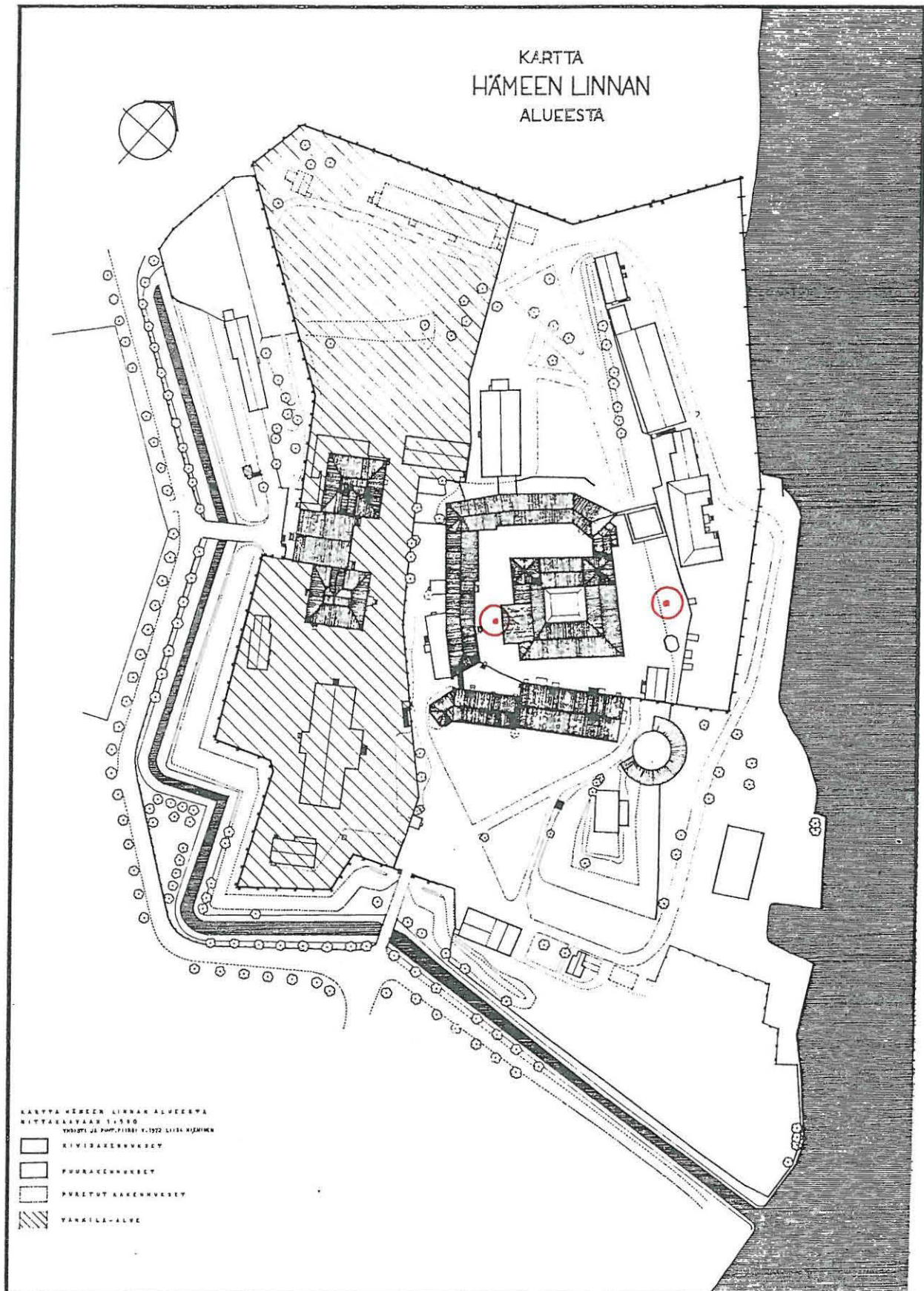
- Lisäyksiä:

Tutkija Hans-Peter Schulzilta 28.7.1988 saadun suullisen tiedon mukaan Hämeen linnassa on luetteloimattomina Päivi Lupin kaivauksissa löytyneitä löytöjä, jotka ovat osaksi rautakautisia ja osaksi keskiaikaisia ja viittaavat Schulzin mukaan asuinpaikkaan. - J. Saukkonen 30.8.1988.

- rautakautinen polttokenttäkalmisto (?)

Vasemmanpuoleisella merkillä merkitty KM 16560 rengasneulan löytöpaikka ja oikeanpuoleisella merkillä Hämeen linnassa luetteloimattomana olevan saksalaisen rahan löytöpaikka. Löytöpaikkatiedot saatu Päivi Lupilta.

Kartta: Hämeen linna. Sotasokeat 1973. Mikkeli 1973. Sivu 94. Mk.: 1:2000.

HÄMEENLINNA 18

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 66

y = 524 42

z = n. 82-83

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: Kauriala 8

Löytöpaikka: Erottajakatu 14

- rautakautinen löytöpaikka, luokka II

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 4961 pyöreä kupurasolki. L. 20.10.1948

Hämeenlinnan kaupungin alueelta perunapellosta Linnanniemenkadun länsipäästä n. 250 m länteen. (Kartta oheisena).

Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaat $\frac{1}{2}$ km luoteeseen ja nyk. Opettajankoulutuslaitoksesta (ent. seminaari) n. 200 m pohjoisluoteeseen. Löytöpaikasta on hyvä kartta esineen löytötiedoissa esihist. toimiston arkistossa. Löytöpaikka on nykyään nuorta lehtipuustoa kasvavaa lähes tasaista joutomaata Erottajakatu 14:n kohdalla, Erottajakadun ja Brahenkadun risteyksen itäkaakkoispuolella (RN:o 1:7). Alueen pohjoisosaan, Brahenkadun varteen, on tehty pyörätie aivan viime vuosina, ja löytöpaikan ja Opettajankoulutuslaitoksen välille on tehty urheilukenttä.
- Aluetta ei tarkastettu inventoinnissa 1984.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 19

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 87

y = 524 25

z = n. 88

(= kivikauden alueen likimääräisen keskikohdan peruskoordinaatit)

Kylä: Ojoinen

Kaupunginosa: Kauriala 8

Paikka: Käänteenaro

- kivikiukaita, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 27)

Löydöt: Ei tallessa, oikoteräinen rautakirves, jossa oli löydettävissä katajainen varsi. Ks. löytötietoja alla siteeratuista Sarasmon kertomuksen tiedoista.

Tiedot paikasta ovat Sarasmon kertomuksessa, jossa siitä lukee: "Hämeenlinnan maalaiskunnan alueella vankilan maalla Ojoisista Myllypeltoon viedän viljelystien molemmilla puolilla tavattiin peltoa muokattaessa n. v. 1929 kivikiukaita. Ne olivat rivissä, tehdyt nyrkinkokoisista kivistä ja syltää leveitä. Samalla löytyi oikoteräinen rautakirves, jossa oli katajainen varsi. Terä oli n. 5 cm leveä, silmä kierretty." Muita tietoja paikasta ei ole; kirves on varmastikin verraten myöhäinen, koska siinä oli vielä varsi tallessa ja se lienee joutunut hukka- teille.

Paikan sijainti: Paikka on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle 1, jonka mukaan kiukaat ovat sijainneet Hämeenlinnan keskustasta kilometrin verran luoteeseen, alueella, jossa nykyään on Käänteenaron(tien) ja Puhelinkadun ympäröimä omakotitalokortteli (n:o 47). Koko sitä n. 300 x 200 m:n laajuista omakotitaloaluetta, jonka länsipuoliskolla paikka on kutsutaan myös Käänteenaroksi. Kuten Sarasmon selostuksesta ja hänen kartastaan ilmenee, alue on ollut aiemmin laajalti kauttaaltaan peltoa. Kivikiukaiden tarkoitus ja ajoitus ovat tuntemattomat; niiden kohtalostakaan ei ole tietoja, mutta ne lienee hävitetty taloja, tontteja ja teitä rakennettaessa. - Inventoinnissa 1984 Käänteenaron aluetta ei tutkittu. Huom! Oiva Keskitalo on erehtynyt olettaes-

saan KM 17303:n löytöpaikan tarkastuskertomuksensa 1967 jälkikirjoituksessa, että KM 17303 olisi löydetty juuri näiden kiukaiden paikalta; todellisuudessa KM 16303:n löytöpaikka sijaitsee tämän kohteen kiukaiden paikalta n. 200 m pohjoiseen (kohde HÄMEENLINNA 20), eikä KM 17303:n paikasta ole Sarasmon inventointikertomuksessa mitään tietoja.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä

HÄMEENLINNA 20

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 04

y = 524 20

z = n. 86

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Ojoinen

Kaupunginosa: Ojoinen 11

Löytöpaikka: Nyk. puhelinlaitoksen tontti

- hävitetty rautakautinen kalmisto, luokka III

Tutkimukset: Knut Drake 1967, tarkastus (kertomus: verif. KM 17303)

Oiva Keskitalo 1967, tarkastus

Löydöt: KM 17303:1-5 saviastianpaloja 33 kpl, puuhiilen palasia ja luun palasia (osittain palaneita) 100 g. Esineet on löytänyt raivaustraktorinkuljettaja Jouko Hillukka (os. Seurakuntakoti Pere, Tampere) 5.10.1967 raivatessaan maata Hämeenlinnan Puhelin Oy:n rakennustyömaalla, joka sijaitsee Hämeenlinnan kaupungissa, Erottajankadun varrella, Ojoisten kartanomäen etelärinteellä. Museonhoitaja Knut Draken Kansallismuseoon toimittamat rautakautiset löydökset. Diar. 12.10.1967.

Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kilometrin verran luoteeseen, nykyisen puhelinlaitoksen piha-alueen itäkaakkoisosassa, etelään viettävällä rinteellä. Keskitalon kertomuksessa on peruskarttaote, johon paikka on merkitty. Alue oli peltomaastoa syksyyn 1967 asti, jolloin siihen alettiin rakentaa puhelinlaitosta piha-alueineen. Alueelta raivattiin tällöin kauttaaltaan pois ½ m:n maakerros, jolloin löydettiin KM 17303. Muinaisjäännös tuhoutui kokonaan; Drake ja Keskitalo ennättivät tarkastamaan paikkaa vasta maakerroksen raivauksen jälkeen. Tarkastetut jäännökset ovat Keskitalon mukaan "ilmeisesti kuitenkin peräisin polttohaudasta tai -haudoista, ehkäpä rauniosta, jossa on poltettu runsaasti tulta". Paikalla olleen muinaisjäännöksen luonteesta ei ole kuitenkaan lähempiä tietoja, mutta kalmisto se lienee kuitenkin ollut. Huom! Keskitalo erehtyy olettaessaan kertomuksensa jälkikirjoituksessa, että paikka on ilmeisesti sama, jossa Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksen 1939 (s. 27) mukaan on kivi-

kiukaita; Sarasmon kiukaiden paikka on ko. paikalta n. 200 m etelään (kohde HÄMEENLINNA 199), eikä hänen kertomuksessaan ole mitään tietoja tulevan puhelinlaitoksen kohdalla olevista muinaisjäännöksistä. Alueelta on saatettu sen sijaan löytää rautamiekka kohde HÄMEENLINNA 21.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

Kuten edelliseltä sivulta ja Keskitalon kertomuksesta ilmenee paikan kalmistoluonne ei ole varma, vaikka näin on kohteen määrittäksessä kirjoitettu. - J. Saukkonen 30.3.1988.

HÄMMEENLINNA 21

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 01-25

y = 523 78 - 524 24

z = n. 84-92

(= arvioidun löytöalueen perus-
koordinaatit)

Kylä: Ojoinen

Kaupunginosa: Ojoinen 11

Löytöpaikka: Nyk. Puhelinlaitoksen-Meijerin alue

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5065 rautamiekka. Löydetty Hämeenlinnan Ojoisista jo v. 1937 uudismaata raivattaessa kartanoalueen etelärinteelle. Lahjoittanut asemamies Gunnar Rantanen (os. Hämeenlinna). Löytöpaikka sijaitsee n. 500 m länteen kartanosta. Maaperä on kivistä hiekkamaata. - Diar. 13.6.1953.

Löytöpaikan sijainti: Miekan tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä; peruskarttaotteelle (s. 66) olen rajannut sen alueen, jolta esine yllä olevien löytötietojen perusteella on löydetty. (Löytötietojen ilman-suunta ja etäisyys kartanosta lienevät arvioita, koska eivät sovi aivan yhteen löytöpaikan kuvauksen kanssa). Arvioitu löytöalue on laajuudeltaan n. 460 x 160 m ja sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaan kilometrin luoteeseen. Löytö voi olla yhteydessä alueella olevaan rautakautiseen kohteeseen HÄMMEENLINNA 20:een. Miekan arvioidulle löytöalueelle, joka on kauttaaltaan entistä peltoa, on rakennettu 1960-luvun jälkipuolella puhelinlaitos ja meijeri, jotka piha-alueineen ja teineen peittävät alueen kauttaaltaan.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 22

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 69

y = 523 84

z = 91

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Ojoinen

Kaupunginosa: Kauriala 8

Paikka: Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi)

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Kuljetusliike Esko Sillankorva Oy

os.: Uhrikivenkatu 11, 13130 HML

Tontti: n:o 392A korttelissa n:o 38

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 16-17, n:o 21)

Helmer Salmo 1942, tarkastus (valokuvia top. arkistossa)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (kertomus: Hämeenlinnan
lähistön uhrikivet)

Helmer Salmo 1951, tarkastus (kertomus apulaiskaupungin-
johtaja M. Kaupilan kirjeen 21.11.50 yhteydessä top. ar-
kistossa)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan
kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkas-
tuksesta, n:o 5)

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorilliset muinais-
jäännökset, n:o 5. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinais-
jäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Kiven sijainti: Kuppikivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaan
kilometrin luoteeseen, Uhrikivenkatu 11:n pihalla, vain muutaman met-
rin päässä kadusta. Alue, jossa kivi on, oli 1940-loppupuolelle asti
ns. Kivikolunpeltoa, joka oli kivikkoinen ketoalue laajoen peltoaukei-
den keskellä. Nykyään kaikki nämä pellot ovat lähes kauttaaltaan ra-
kennettua kaupunkialuetta, ja itse kuppikivi on pienteollisuusalueen
länsiosassa.

Kiven kuvaus: Kivi on kooltaan 3,6 x 2,7 m ja sen korkeus on 1,2 m. Kiven laella on 136(-139) "uhrikuoppaa". Ks. tarkempaa kuvausta Sarasmon inventointikertomuksesta.

Inventointi 1984: Tarkastin kiven fil.yo Liisa Kurkisen kanssa 24. heinäkuuta. Kivi on hyvin hoidetulla pihanurmikolla ja itsessään hyvin säilynyt, vaikka ympäristö onkin mennyttä.

Valokuvat: Kuvat 5 (F 66770-72), 6 (F 66773), 7 (F 66774), 8 (F 66775) ja 9 (F 66776)

Diat: 11670-72

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 23

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 69

y = 523 84

z = 91

(= kohteen HÄMEENLINNA 22:n perus-
koordinaatit, joista hävitetty
kuppikivi on sijainnut n. 50 m
lounaaseen)

Kylä: Ojoinen

Kaupunginosa: Kauriala 8

Paikka: Ent. Kivikolunpelto

- hävitetty kuppikivi, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 17, n:o 22)

Muita arkistolähteitä: A. Liljamaan ja apulaiskaupunginjohtaja M.

Kuppilan kirjeet 15.10.1950 ja 21.11.1950 top. arkistossa.

Kiven sijainti: Kuppikivi on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta runsaan
kilometrin luoteeseen ja kohteen HÄMEENLINNA 22:n kuppikivestä 50 m
lounaaseen. Kivi hävitettiin 1940-luvun lopulla aluetta rakennettaessa.

Kiven kuvaus: Kivi on ollut kooltaan 1,4 x 1 m ja korkeudeltaan 35-
15 cm. Sen keskellä on ollut 1-2 "uhrikuoppaa". Ks. tarkempaa kuvaus-
ta Sarasmon kertomuksesta.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 24

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 98

y = 523 18

z = 94

(= Pirttivahan peruskoordinaatit)

Kylä: Ojoinen/Parola

Kaupunginosa: Pullerinmäki 10

Paikka: Pirttivaha

- rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Maanomistaja 1986: Fagerström, Hellin Adelina

Os. Pullerintie 3, 13100 HML

Tontti: n:o 4 korttelissa n:o 34

(Pullerintie 1)

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Väinö Voionmaa. Hämeenlinnan liepeillä. Hämeenlinnan luontoa ja elämää I. Hämeenlinna 1938. S. 34 ja 36.

Viljo Nissilä, Suurvanajan nimistöä, s. 57; Seppo Suvanto, Vanajan keskiaika, s. 133. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976.

Pirttivahan sijainti: Rajakivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä luoteeseen, omakotitaloalueen itäosassa, tontilla Pullerintie 1 ja vain muutaman metrin päässä tiestä. Kiveä ei ole merkitty peruskartalle eikä myöskään Hämeenlinnan yleiskartalle 1:10 000 (1984), mutta sen sijaan se on Suvannon kirjoituksen kartalla (s. 136-137). Kiven kohdalta menee nykyään Ojoisten ja Parolan kylien välinen raja. Pirttivaha mainitaan rajapaikkana jo 1539.

Inventointi 1984/Kiven kuvaus: Inventoinnissa en kiveä tarkastanut vaan vasta oleskellessani Hämeenlinnassa tätä kertomusta tehdessäni 26.5.1986. Lohkare on n. 3-4 m:n korkuinen ja se näytti olevan haljennut. Lohkare sijaitsee hyvin ahtaassa paikassa tontin kulmauksessa.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 25

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6764 84 - 6765 11

y = 523 33-66

z = n. 100-130

(= sen alueen peruskoordinaatit
jolta luita oletettavasti on
löydetty)

Kylä: -

Kaupunginosa: Ahvenisto 9

Löytöpaikka: Poltinaho

- historiallisen ajan hautapaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 27)

Löydöt: -

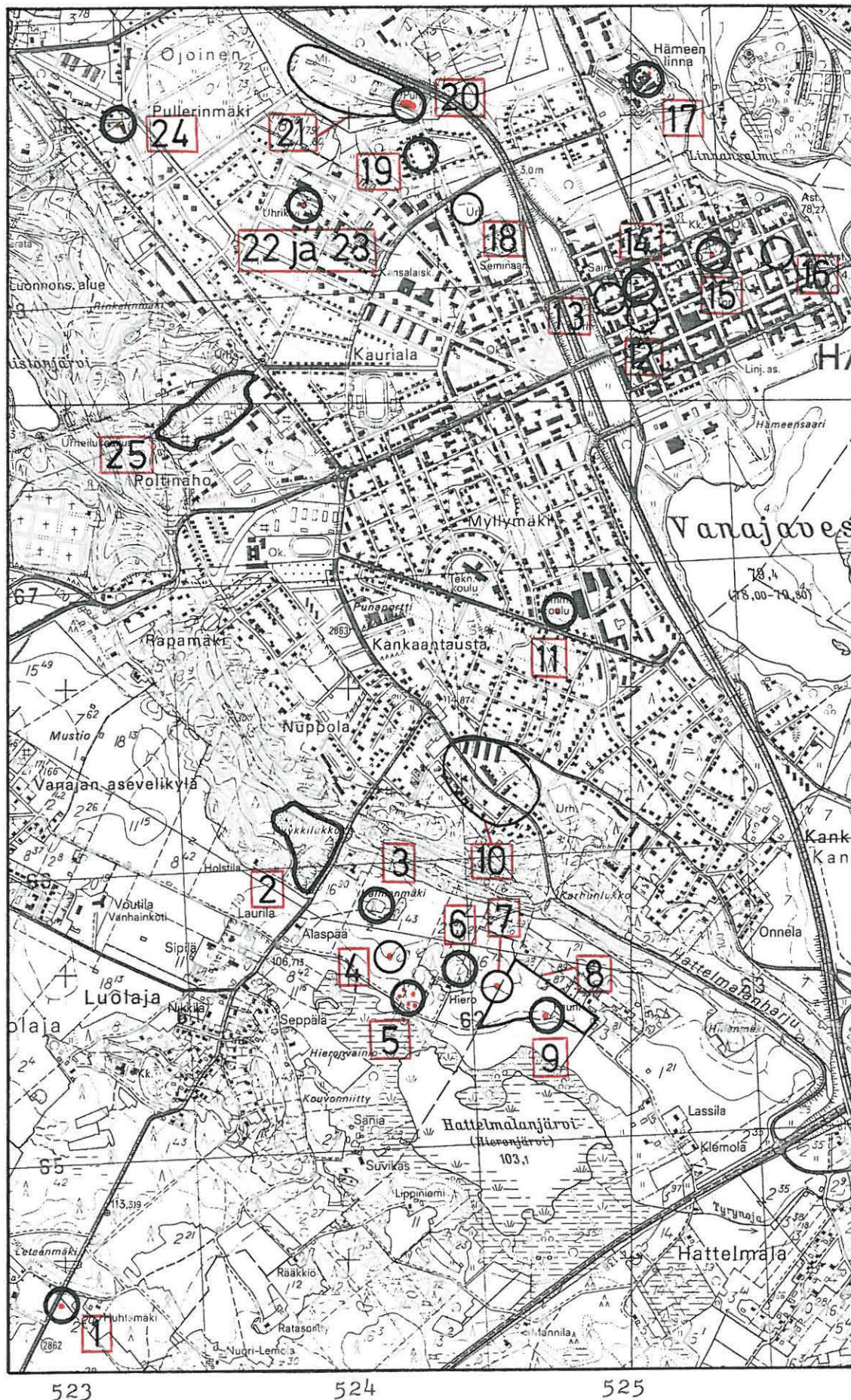
Tiedot paikasta ovat Sarasmon kertomuksessa, jonka tiedot puolestaan ovat Helsingin Sanomien n:osta 208 10/9 1910. Sarasmon lehdestä poimima tieto kuuluu: "Eilen aamupäivällä löysivät työmiehet Poltinahon kasarmien luona olevasta hiekkakuopasta ihmisen pääkallon ja sääriluun, jotka olivat hyvin maatuneet. Paikalla huomasi olleen muitakin luita, jotka jo maatuneet. Paikalla on aikaisemmin tehty samanlaisia löytöjä." Muita tietoja paikasta ei ole.

Hautapaikan sijainti: Luiden aivan tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä: peruskarttaotteelle (s. 66) rajattu oletettu löytöalue sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta n. 1,5 km länteen, aivan Poltinahon kasarmi-alueen pohjoispuolella. Paikalla on nykyään n. 400 x 160 m:n laajuinen hiekkakuoppa, joka on nykyisessä laajuudessaan vasta viime vuosikymmenien hiekanoton tulosta, mutta olettaisiin tietojen hiekanottopaikan olleen myös juuri tällä alueella. Sarasmon kertomuksen kartalla 1 paikkaa tarkoittava merkintä on itse Poltinahon kasarmialueella, n. 100 m hiekkakuopan eteläosasta etelään. - Inventoinnissa 1984 aluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 09 Hämeenlinna 1:20 000 (1976, päällepainatus 1982).

HÄMEENLINNA 26

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 15

y = 520 85

z = n. 106

(= löytötietojen K. E. Boijerin
huvilan peruskoordinaatit)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Loimalahti 26

Löytöpaikka: Loimalahti 1

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 29)

Löydöt: KM 7286 kivipallo kvartsia. L. (ilm. herra K.E. Boijer) hänen
huvilansa maalta Vanajassa.

Löytöpaikan sijainti: Tarkkaa löytöpaikkaa Boijerin huvilan maalla ei tiedetä; huvila sijaitsee Alajärven Loimalahden rannalla Hämeenlinnan keskustasta 5,5 km lounaaseen. Huvilan tontilla on nykyään seurakunnan leirikeskus, ja huvilan alue on ollut aiemmin paljon laajempi ja pienentynyt palstoitettaessa; Boijerin ja Pirosen huvilat, josta myös on löydetty kiviesine (kohde HÄMEENLINNA 27), ovat Sarasmon mukaan olleet aiemmin vierekkäiset tontit, vaikka nykyään niiden välillä on useita palstoja. (Sarasmon kertomuksen kartan 1 löytöpaikkamerkintä sijaitsee itse huvilasta n. 200-250 m länsiluoteeseen, mutta Sarasmo tarkoittanee merkinnällään kuitenkin vain huvilatonttia eikä täsmällistä löytökohtaa).

Inventointi 1984: Boijerin huvilan tarkkaa sijainti selvisi heinäkuussa käydessäni seurakunnan leirikeskuksessa fil. yo Liisa Kurkisen kanssa, mutta Loimalahden ranta-aluetta emme tarkastaneet.

Ks. peruskartta s. 74

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 27

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 34

y = 520 37

z = 105

(= löytötietojen poliisimestari
Piirosen huvilan peruskoo-
dinaatit)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Loimalahti 2

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 29)

Löydöt: KM 6865:6 reikäkiven tekele. Löydetty keväällä 1914 Alajärven
itärannalta, poliisimestari Edward Piirosen huvilan maalta
(Vanajasta). Rautatievirkamies K.E. Boijerilta 27/4 1915 Smk.
50:- ostettuja muinaisesineitä.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa poliisimestari
Piirosen huvilan maalla ei tiedetä; huvila sijaitsee Alajärven Loima-
lahden rannalla, Hämeenlinnan keskustasta 5,5 km lounaaseen. Huvilan
tontti lienee ollut ennen kuitenkin laajempi kuin nykyään. (Sarasmon
kertomuksen kartan 1 löytöpaikkamerkintä sijaitsee huvilasta n. 100 m
itäkaakkoon, mutta Sarasmo tarkoittanee merkinnällään kuitenkin vain
huvilatonttia eikä täsmällistä löytöpaikkaa).

Inventointi 1984: Selvitin Piirosen huvilan tarkan sijainnin heinä-
kuussa käydessäni paikalla fil. yo Liisa Kurkisen kanssa, mutta aluet-
ta emme tarkastaneet.

Ks. peruskartta s. 74

- Lisäksiä:

HÄMEENLINNA 28

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6764 16-40

y = 521 14-37

z = 94-96

(= Lakeus-nimisen pellon perus-
koordinaatit, jolta esine on
löydetty

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Lakeus

- kivikautinen löytöpaikka, luokka II

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 5846:9 kirves. Löydetty v. 1902 Vanajan Luolajan Seppälän Lakeus-nimistä uutispeltoa kuokittaessa lähellä Leteenojaa; löysi työmies Kalle Heikkinpoika, asuva mainitun Seppälän itsellistöllissä Vanajan pitäjän Luolajan kylässä. Verifikateissa on lisäksi seuraavanlaisia löytötietoja: ... kuokkiesaan saven- ja suonsekaista kovaa metsämaata pelloksi, löytöpaikka pistää löytäjän asunnosta länsi-pohjoiseen päin ja löytäjän asunto on meren puolella vanhasta kivirauniosta. Kiviraunio on aivan likellä löytäjän asuntoa ja löytäjän asunnosta on löytöpaikkaan 2 kilometrin matka ja maan laatu on löytöpaikalla tasaista. Löytöpaikan läpi kulkee Letee-niminen oja.

Löytöpaikan sijainti: Esineen aivan tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta Lakeus-niminen, Seppälän tilan omistuksessa ollut pelto, jolta se on löydetty, sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä länsilounaaseen, aivan Lakeus-nimisen tilan etelä- ja kaakkoispuolella. Pelto on kooltaan n. 300 x 100 m, luode-kaakko -suuntainen, ja sen luoteispää on aivan Lakeuksen päärakennuksen eteläpuolella. Alue on nykyään laajemman peltoalueen länsiosaa. (Löytötietojen Leteenoja tarkoittaa varmastikin aivan löytöalueen lounaispuolelta virtaavaa peruskartalle merkittyä Myllyojaa. Peruskartalla tämän nimenä on Kivisenoja kilometrin verran löytöalueelta eteläkaakkoon ja Leteenoja tästä taas noin kilometerin kaakkoon. Kyseessä on siis yksi ja sama puro).

Inventointi 1984: Lakeuksen tilalla neuvottiin pellon sijainti ja sen laajuus 27. heinäkuuta. Lokakuussa tarkastin alueen, mutta havaitsematta merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Peltoalue on kuitenkin sijaintinsa ja topografiansa puolesta sellaista maastoa, että siellä voisi olla esim. nuorakeraaminen asuinpaikka, johon esine mielestäni saattaisi viitata. Aluetta on syytä pitää luokkaan II kuuluvana tarkastuksen tuloksettomuudesta huolimatta.

Ks. peruskartta s. 74

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 29

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6764 73

y = 520 90

z = 94

(= oletetun sekundaarisen? löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Vuorentaka

Kaupunginosa: Vuorentaka 28

Löytöpaikka: Ässälä

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1983, tarkastus (ks. luettelotietoja)

Löydöt: KM 22166 valmunuppinen pronssinen hevosenkenkäsolki. Esineen

on löytänyt Matti Tulokas, os. 14870 Juttila, p. 917-79655.

Se on löydetty Hämeenlinnasta Vuorentaan kylästä Ässälän tilalta, RN:o 2:29; mahdollisesti Leteenpellolta, joka sijaitsee 900 m Ässälän talosta lounaaseen ja Leteenojasta 50 m itään. Esine löytyi äkeen piikistä ehkä vuonna 1978. Löytöpaikkaa ei ole voitu määrittellä tarkemmin. Alue on kuitenkin peltoa ja saviperäistä maata. Löytöpaikka on tasaista maata. Siinä tuskin on muinaisjäännöksiä. Sen sijaan ympäristössä saattaa olla kalmistoaluetta. Esimerkiksi Ässälän talon pihapiiri vaikuttaa sovelialta muinaiskalmistoksi. A-L. Hirviluoto on tarkastanut löytöpaikan vuonna 1983. Pk 2131 09, x = 6764 73, 520 90.

Löytöpaikan sijainti: Kuten löytötiedoista ilmenee, esineen löytöpaikka ei ole varma ja lienee sekundaarinen: esine on voinut kulkeutua paikalla äkeen piikissä kauempaakin. Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 4,5 km länteen. - Inventoinnissa 1984 löytöpaikkaa ei tarkastettu, kuten ei Ässälän tilan maita muutenkaan.

Ks. peruskartta s. 74

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 30

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 64

y = 521 25

z = n. 100

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Vuorentaka

Kaupunginosa: Vuorentaka 28

Paikka: Nukari

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Nukari, Sirkka-Liisa

Os. Vuorentaka, 14999 HML

Tila: Nukari RN:o 1:40

Tutkimukset: Helmer Salmo 1963, tarkastus

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 4. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Kuppikiven sijainti: Nukarin kuppikivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä länteen ja Nukarin päärakennuksesta n. 500 m itään, tasaisen peltoalueen ympäröimän n. 15 x 10 m:n laajuisen kumpareen kaakkoisreunassa.

Kiven kuvaus: Kivi on haljennut keskeltä ja Salmon mukaan sen koko on haljenneena n. 2,5 x 1,5 m. Kivessä on kuusi erittäin selkeää "uhrikuoppaa".

Inventointi 1984: Tarkastin kiven 4. marraskuuta. Se on säilynyt koskemattomana, mutta kiven löytäminen kumpareelta oli hyvin hankalaa, koska se oli n. 25 cm:n vahvuisen, ilmeisesti ympäröiviltä pelloilta kasatun multakerroksen peitossa niin, että vain hyvin pieni osa kiveä pilkotti näkyvissä. Koko se kumpare, jolla kuppikivi on, on kasattu täyteen peltokiviä, joiden koko vaihtelee nyrkikokoisista isoihin lohkaraisiin. Koekuoppien teko kumpareelle oli kivien vuoksi mahdotonta.

Valokuvat: Kuvat 10 (F 66779) ja 11 (F 66778) sekä F 66777

Diat: 11673, 11674

Ks. peruskartta s. 74

HÄMEENLINNA 31

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 13

y = 521 91

z = 93-94

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Vuorentaka

Kaupunginosa: Vuorentaka 28

Paikka: Männistö (eli Ravea)

- kahden kiviliedenlöytöpaikka, luokka III/II?

Tutkimukset: Jorma Leppäaho 1952, tarkastus

Löydöt: -

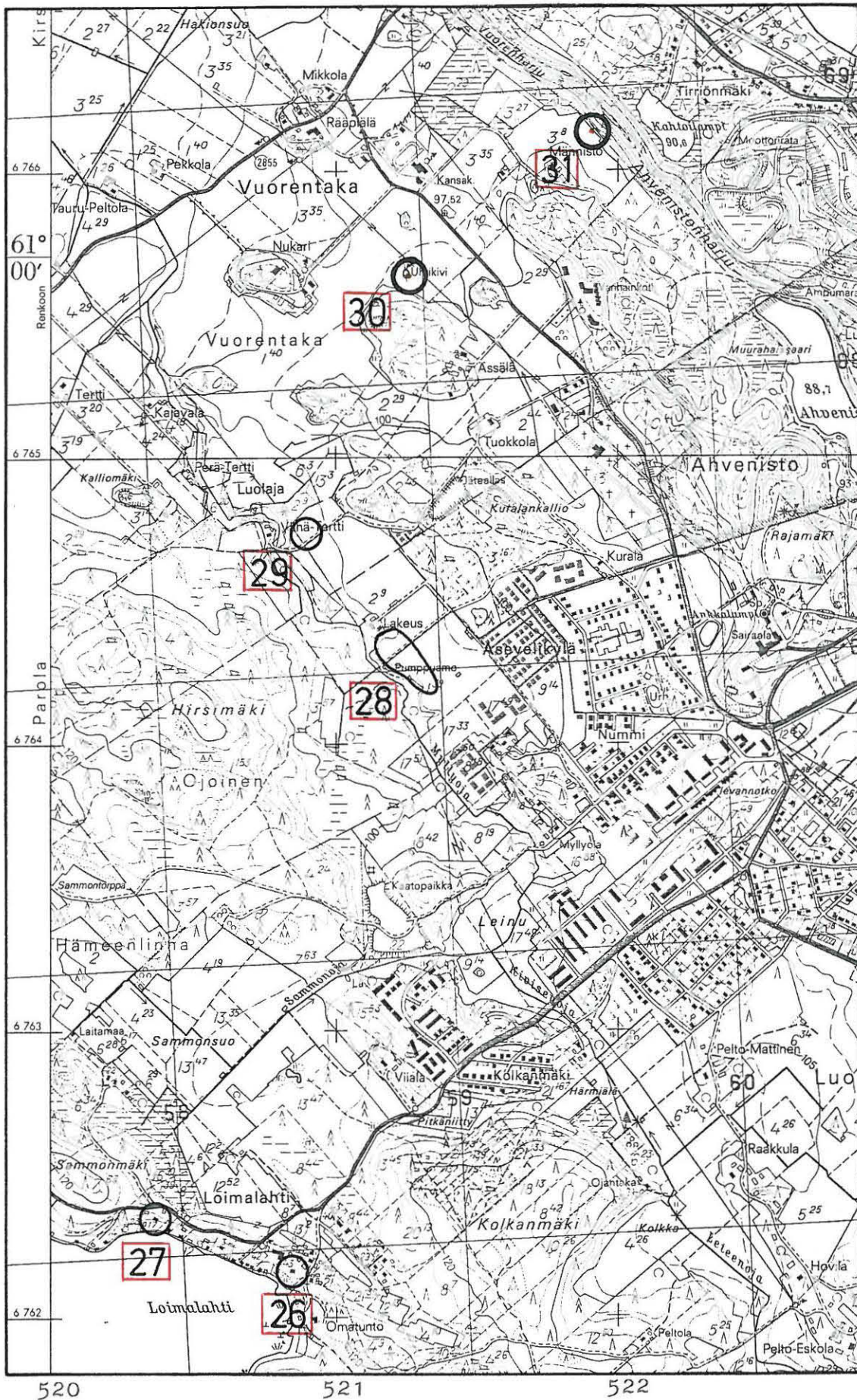
Paikan sijainti ja kuvaus: Kiviliesien löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 3,5 km länsiluoteeseen, Männistön (eli Leppäahon mainitseman maanviljelijä Ravean) päärakennuksesta n. 200 m koilliseen, aivan Ahvenistonharjun lounaispuolella. Liedet löydettiin keväällä 1952 aivan harjun juurelta, peltoalueen lounaisreunalta. Leppäaho kirjoittaa maaperän olevan paikalla savea. Hänen mukaansa mikään ei viitanut "siihen, että näillä main saattaisi olla kivikautinen asuinpaikka" ja että "ilmeisesti liedet on katsottava historillisaikaisiksi sotilaiden leiripaikkain jätteiksi". Leppäahon kertomuksessa on paikasta hyvä ja tarkka kartta, mutta paikan sijainnin peruskartalla saatoin määrittää varmasti vasta inventoinnissa.

Inventointi 1984: Paikan varma sijainti selvisi 27. heinäkuuta ja se neuvottiin Vuorentaan Mikkolassa. Peruskartan Männistö on Leppäahon Ravea, jota nimeä peruskartalla ei ole (Leppäaho kirjoittaa nimen virheellisesti Rave). Leppäahon kartta paikasta on sitten hyvin tarkka. Liesien löytöpaikkaa en käynyt kuitenkaan tarkastamassa.

Ks. peruskarttta s. 74

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 09 Hämeenlinna 1:20 000 (1976, päällepainatus 1982).

HÄMEENLINNA 32

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6767 28

y = 521 68

z = n. 96

(= päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Parola

Kaupunginosa: Pullerinmäki 10

Löytöpaikka: Pietilä

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 10487:2 soikea tuluskivi. L. mv. Heikki Pietilä - vainaja pellostaan Hämeenlinnan maaseurakunnan Parolan kylän Pietilästä, hiekkamaasta, löytö on tehty joskus 1920-luvun paikkeilla. Fil. maist. K.J. Putkiston (Tampere) lahjoittama esine. Päiväk. 3/XI 1936.

Löytöpaikan sijainti: Tuluskiven tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta Pietilän tila, jonka mailta löytö on tavattu, sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä luoteeseen. Tilan nimeä ei ole nyk. peruskartalla.

Inventointi 1984: Kävin Pietilässä 26. heinäkuuta fil. yo. Liisa Kurkisen kanssa. Talossa tapaamamme Kaarina Pietilä kertoi talolla olleen ennen peltoja kaukanakin talosta, nimittäin n. 800 m itäkaakkoon Tiiriönsuolla (merk. nyk. peruskartalle) ja aina Pullirinmäellä (merk. myös nyk. peruskartalle), Pietilästä noin kaksi kilometriä kaakkoon. Esine, josta Kaarina Pietilä ei tiennyt mitään, on voitu löytää siis aika kaukaakin talosta.

Ks. peruskartta s. 83

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 33

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna
 x = 6767 52
 y = 521 93
 z = n. 94
 (= arvioidun löytöpaikan perus-
 koordinaatit)

Kylä: Parola

Kaupunginosa: Pullerinmäki 10

Löytöpaikka: Mäkelä

- kivi- ja rauta(?)kautinen, sekundaarinen, löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Esko Sarasmon tiedonanto v:lta 1939 esihist.
 toimiston top. arkistossa.

Löydöt: Säilytyspaikka ei tiedossa, rautainen tappara ja kivinen kaksoiskourutaltta (n. 12 cm pitkä, terät eri puolilla). Esineet löytyivät Hämeenlinnan Parolan kylän Mäkelän talon maalta (om. tohtori Vilho Visa) keväällä 1939. Esineet tulivat n. 70 m päärakennuksesta koilliseen, itään viettävän rinteen alta entisen puutarhan laidassa olevasta matalasta kivikkoisesta kunnaasta. Siinä ollut vanha lato hajoitettiin ja esineet olivat nurkkakivien alla. Joku kiviesineiden keräilijä sai löydökset keväällä 1939. Tiedot esineistä ovat Sarasmon tiedonannossa.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka, joka tietojen perusteella on selvästi sekundaarinen, koska esineet on löydetty rakennuksen nurkkakivien alta, sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä luoteeseen ja Parolan vankilasta puoli kilometriä etelään. Mäkelän tilaa ei ole enää jäljellä (nimi Mäkelä on kyllä peruskartalla), ja paikalla on nykyään teollisuusrakennuksia.

Ks. peruskartta s. 83

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 34

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 08

y = 522 15

z = 84-85

(= Vihaisten lähteen peruskoo-
dinaatit)

Kylä: Parola

Kaupunginosa: Pullerinmäki 10

Paikka: Vihaisten lähde

- ns. uhrilähde, joka on myös vanha rajapaikka, luokka I

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: RN:o 1:56

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 24, n:o 33)

Kirjallisuutta: Väinö Voionmaa. Hämeenlinnan liepeillä. Hämeenlinnan
luontoa ja elämää I. Hämeenlinna 1938. S. 34 ja 36.

Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia I.

Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 133.

Löydöt: Ei tallessa(?), toistakymmentä 1700-luvulta olevaa hopearaha-
haa. Löydöistä kirjoittaa Sarasmo kertomuksessaan: "Tri Visa
tutki n. 40 v. sitten erästä lähteen silmäkettä ja löysi 1 m
syvältä olevasta pohjasta toistakymmentä 1700-l:lta olevaa
hopearahaa". Muita tietoja löydöistä ei ole.

Paikan sijainti: Vihaisten lähde sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta
neljä kilometriä luoteeseen ja Parolan vankilasta 250 m itään, pelto-
alueen ympäröimän hyvin tiheän lepikon keskellä. Lähde on tasaisessa
ja alavassa maastossa. Aivan lähteen pohjoisluoteis-puolella, n. 20 m:n
päässä siitä, muodostaa Parolan ja Kirstulan kylien välinen raja kul-
man, mutta lähde on siis Parolan kylän puolella. Paikka on merkitty
Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1 ja hänen yleissilmäyskartalleen.
(Huom! Seppo Suvannon kartalle s:lla 136-137 Vihaisten lähde, josta
Suvanto käyttää nimitystä Vihalaisten lähde, on merkitty lähteen
oikeasta paikasta kilometrin verran itäkaakkoon, peruskartalla ole-
van Härkihuhta-nimen paikkeille.).

Lähteen kuvaus: Esko Sarasmo kirjoittaa lähteen olevan runsasvetinen ja monisilmäinen; yksi lähteen silmäkkeistä on kuulemma sementtirenkailla varustettuna kaivona.

Vihaisten lähteestä rajapaikkana: Ks. kirjallisuutta.

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 20. syyskuuta. Lähteen silmäkkeet olivat hyvin huonosti näkyvissä, koska ne olivat erittäin tiheän lepikon keskellä. Kaikesta päättäen lähde on säilynyt kuitenkin hyvin alkuperäisessä asussaan.

Ks. peruskartta s. 83

- Lisäyksiä:

Lauri Tuomenvirta, "Kyläkuvauksia II. Kirstula - Katin-
ala - Vähä-Luolaja". S. 34, 35, 39. (S. 39: "Lähteen
luota löytyy vanha asuinpaikka"). - Tiedot lisännyt
J. Saukkonen 8.1.1991.

HÄMEENLINNA 35

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6767 27

y = 520 05

z = 108

(= Vartiomäen laen ja rajapaikan
peruskoordinaatit)

Kylä: Hämeenlinnan Kirstula/Hattulan Nummi

Kaupunginosa: -

Paikka: Vartiovuori

- vanha rajapaikka, jossa on rajakivi, luokka I

Tutkimukset: Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen Muinaismuistoyhdistyksen stipendi-aattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. S. 41, n:o 15. Esihist. toimiston arkisto.).

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 20, n:o 4)

Kirjallisuutta: Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia I.

Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 135.

Paikan sijainti: Vartiovuori on Hämeenlinnan Kirstulan ja Hattulan Nummen kyltien välinen rajapaikka ja sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 5,5 km länsiluoteeseen ja valtatie 3:lta 150 m etelään. Paikka on merkitty Ojalan kertomuksen kartoille I ja II ja myös Suvannon kartalle (s. 136-137); vuonna 1976 painetulle peruskartalle nimi Vartiomäki on painettu oikeasta paikasta 350 m itään olevan mäen kohdalle. (Vartiovuori on omana kohteenaan myös Hattulan inventointikertomuksessa 1985).

Paikan kuvaus: Vartiovuori on metsän peittämä n. 15 m:n korkuinen, kauttaaltaan hyvin symmetrisesti kohoava mäki. Sen tasaisen, halkaisijaltaan n. 5 m olevan laen keskellä on lattea rajakivi, jonka korkeus on n. 60 cm, leveys n. 60 cm ja paksuus n. 10 cm. Kivessä ei ole mitään vuosilukuja tai merkkejä. Voionmaan mukaan Vartiovuoren "yhteyttä mahdolliseen merkinantojärjestelmään ei voi metsäisyyden vuoksi todeta, mutta tuskin mäellä tätä merkitystä on ollut". Rajapaikkana Vartiovuori sen sijaan mainitaan jo 1444.

Inventointi 1984: Inventoinnissa paikalla ei käyty, mutta tarkastin Vartiovuoren Hattulan inventoinnin yhteydessä 25.9.1985. Paikan ja rajakiven kuvaus perustuu tähän tarkastukseen.

Valokuvat: Ks. Hattulan inv. kert. 1985

Diat: Ks. Hattulan inv. kert. 1985

Ks. peruskartta s. 83

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 36

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6767 98

y = 520 55

z = n. 118

(= Kamaramäen laen peruskoordinaatit)

Kylä: Valtionmaa

Kaupunginosa: -

Paikka: Kamaramäki 1

- lähde, josta on löytynyt ihmisen kalloja(?), luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 28)

Tiedot paikasta ovat Sarasmon inventointikertomuksessa. Hän kirjoittaa paikasta vain: "Hämeenlinnan Parolan kylän Tuhkasen maalla on Kamaramäellä kallion juurella lähde, josta on löytynyt ihmisen kalloja". Muita tietoja ei ole.

Lähteen sijainti: Paikan tarkka sijainti Kamaramäellä ei ole tiedossa; n. 300 x 200 m:n laajuinen Kamaramäki sijaitsee metsämaastossa, Hämeenlinnan keskustasta viisi kilometriä luoteeseen. Alue on kokonaisuudessaan puolustusvoimien omistuksessa. Paikkaa ei ole merkitty Sarasmon kertomuksen kartoille, mutta peruskartalle Kamaramäki on merkitty. Sen eteläpuolella on Tuhkastenmäki. - Inventoinnissa 1984 paikkaan liittyviä tietoja ei selvitetty eikä aluetta tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 83

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 37

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna
 x = 6768 05, 07 ja 11
 y = 520 32, 34 ja 35
 z = 105-108
 (= löytöpaikkojen peruskoordinaatit)

Kylä: Valtionmaa

Kaupunginosa: -

Paikka: Kamaramäki 2 (Kalmanmäki)

- historiallisen ajan hautapaikka, luokka II

Tutkimukset: C.A. Nordman 1953, tarkastus (kertomus: Museoviraston hist. toimiston top. ark. Hattula)

Antero Sinisalo ja Aarne Heimala 1956, tarkastus (kertomus: hist. toimiston top. ark. Hattula)

Muita arkistolähteitä: Poliisitutkintapöytäkirja vuodelta 1956, hist. toimiston top. ark. Hattula.

Löydöt: -

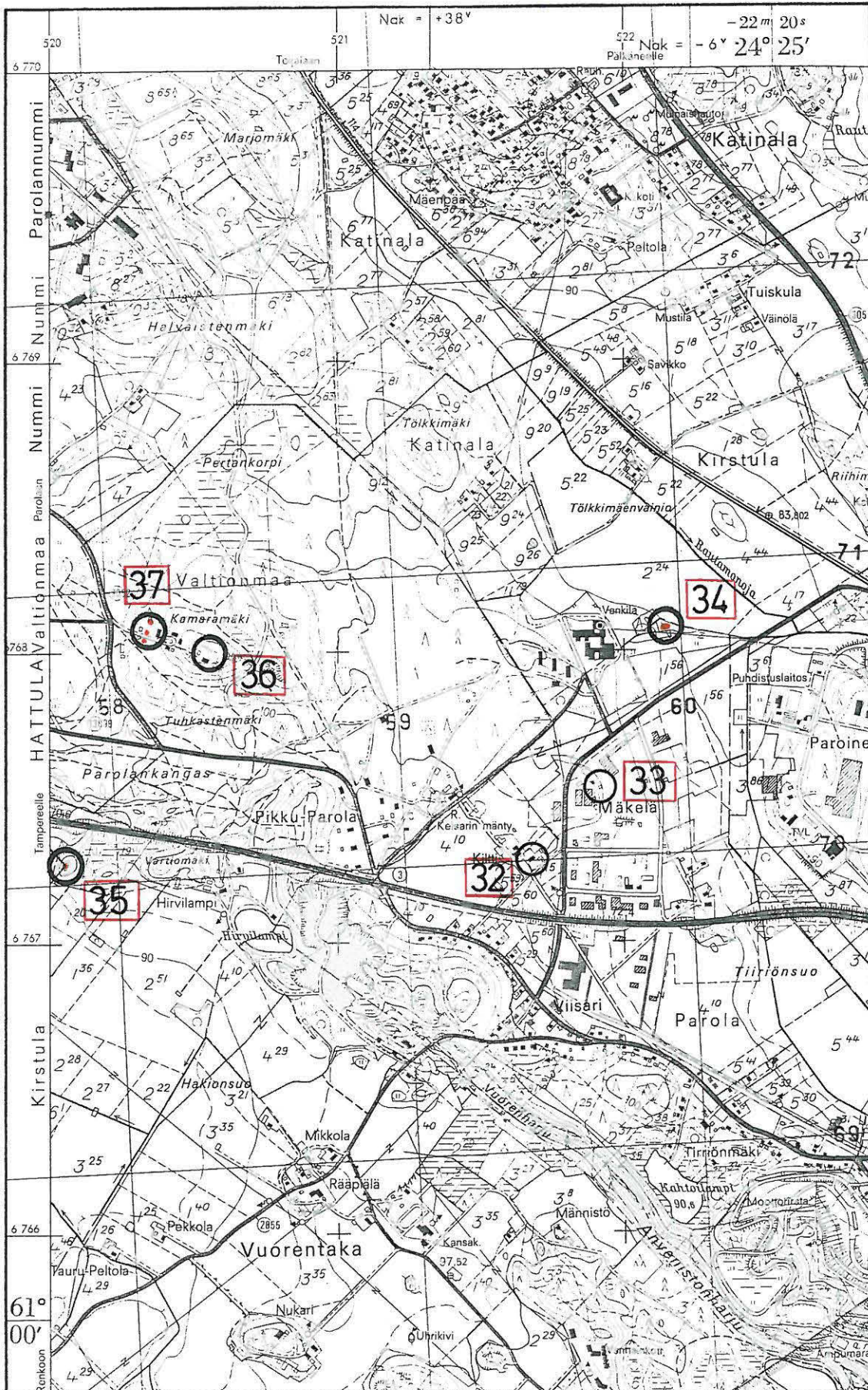
Paikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaat viisi kilometriä luoteeseen ja Hämeenlinnan ja Hattulan rajalta n. 150 m itään, metsäisen Kamaramäen länsiluoteisella rinteellä. Alue, joka on ennen ollut Hattulaa, on puolustusvoimain maata, ja paikalla, löytökohtien ympärillä, on puolustusvoimain rakennuksia. Rakennuskanta näyttää muuttuneen paikalla sitten luurankojen löytymisen; paikalta on löydetty luurankoja ainakin 1953, 1954 ja 1956 ja tietojen mukaan myös 1947-48 olisi tavattu yksi luuranko. Luurankojen löytökohdista on kolme karttaa arkistotiedoissa.

Muita tietoja: Paikkakuntalaiset ovat nimittäneet paikkaa Kalmanmäeksi. Arkistotietojen perusteella vaikuttaa todennäköiseltä, että paikalle on haudattu venäläisiä sotilaita 1800-luvulla (oletus vuodelta 1918 olevasta hautapaikasta ei vaikuta todennäköiseltä); kilometrin verran paikasta luoteeseen on tunnettu Parolan kenttä, jota on käytetty pitkään sotaväen harjoituspaikkana. Seutuun liittyy myös Matti Huurteen Kotimaisien kielten tutkimuskeskuksen nimiarkistosta löytämä tieto ryssillä ollut kirkko: "Katinala, Tuhkanen, osa Pertankorpea, ryssillä ollut kirkko". - Inventoinnissa 1984 aluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 83

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 09 Hämeenlinna 1:20 000 (1976, päällepainatus 1982).

HÄMEENLINNA 38

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6769 58-63

y = 522 93 - 523 02

z = 82-83

(= muinaisjäännösalueen peruskoodinaatit)

Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Kirstulankärki (Rantakalmisto)

- varhaismetallikautinen asuinpaikka, kuppikivi, kaksi rautakautista hautarauniota (b ja c) sekä yksi rautakautinen raunio, josta on löydetty vain saviastianpaloja (a), luokka I

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: RN:o 3:17 (V:een 1984, jolloin alue siirtynyt kaupungin omistukseen)

Paikan sijainti ja kuvaus: Kirstulankärjen muinaisjäännösalue sijaitsee Vanajaveden Hattulanselän länsirannalla, aivan Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla, mutta kuitenkin kokonaisuudessaan Hämeenlinnan puolella (lukuunottamatta jäljempänä selostettavaa peltorauniota) ja kaupungin keskustasta noin viisi kilometriä luoteeseen. Paikka on Kirstulankärjeksi kutsutun niemekkeen kärki, ja muinaisjäännökset ovat täällä rannan suuntaisesti noin 80 m:n pituisella alueella. Paikka on heinää ja pensaikkoa kasvavaa joutomaa-aluetta, joka rajoittuu viljeltyyn peltoon aivan muinaisjäännösalueen länsi- ja lounaispuolella.

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 4-5, n:o 3 ja s. 15-16, n:o 20)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 16, n:o 10)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (Kertomus: Hämeenlinnan lähistön uhrikivet)

Oiva Keskitalo 1950, kaivaus (raunio c)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkas-

tuksesta, n:ot 6-8)

Oiva Keskitalo 1952, kaivaus (raunio a ja peltoraunio)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 1. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Oiva Keskitalo. Kaksi rautakauden hautaröykkiötä Hämeenlinnasta. Suomen Museo LVIII, 1951. Helsinki 1951, S. 127-132.

Ella Kivikoski. Hämeen rautakausi. Hämeen historia I. Hämeenlinnan 1955. S. 57-58, 83-84, ym.

Matti Huurre. Hattulan esihistoria. Hattulan historia. Hämeenlinnan 1976. S. 25-26, 29, 31, 75-76.

Oiva Keskitalo. Suomen nuoremman roomalaisen rautakauden löydöt. Helsingin yliopiston arkeologian laitos. Moniste n:o 20. Helsinki 1979. S. 93-94.

Löydöt: KM 11110:1-3 saviastianpaloja 3 kpl (:1), rautainen nuolenkärki (:2) ja polttettua luuta 10 g (:3). Löydetyt Hattulan Katinala kylän alueelta Kirstulan kartanon maalta läheltä Hämeenlinnan maaseurakunnan rajaa ja Vanajaveden rantaa maansekaisista hautaraunioista. **Alanumero 1 on rauniosta b ja alanumerot 2-3 rauniosta c.** Yliopp. Esko Sarasmon stipendimatkalla suoritet-
tamien koekaivausten löydöt 22/8 -39. Päiväk. 18.9.-39 (Ks. stip. kertomusta).

KM 12698:1-65 rautakautisia kalmistolöytöjä, joista alanumerot 20 ja 36 käsittävät varhaismetallikautisia saviastianpaloja (asbestikeramiikkaa) 2 kpl. Fil. maisteri Oiva Keskitalon elokuun 11.-15. päivänä v. 1950 Hämeenlinnan kaupunkiin kuuluvan Kirstulan kartanon maalla sijaitsevan Rantakalmiston **rauniota c tutkiessaan löytämät esineet**. Kaiv. kert. karttoineen ja valokuvineen top. arkistossa.

KM 13164:1-3 saviastianpaloja 3 kpl. Fil. maisteri Oiva Keskitalon kesäkuun 15.-17. päivinä 1952 Hämeenlinnan kaupungin alueelta, Kirstulan kartanon maalla sijaitsevassa Rantakalmistossa kaivauksia suorittaessaan, **rauniosta a** löytämät saviastianpalat.

Ei tallessa, saviastianpaloja. Esko Sarasmo mainitsee inventointikertomuksessaan 1939, että **rauniosta a** oli löydetty saviastianpaloja jo ennen hänen inventointiaan. Sarasmo kirjoittaa: "Tallimies Teemu Niemelä oli kaivanut sen (raunion a) keskustaa ja löytänyt saviastianpaloja". Myös Keskitalo mainitsee asian kaivauskertomuksessaan 1952; muita tietoja löydöistä, esim. niiden kohtalosta, ei ole.

Muinaisjäännösten kuvaukset (kuvattavat kohteet on merkitty yleiskartalle 1:5000. s. 91; kuvaukset perustuvat aiempiin tutkimuksiin, mikäli toisin ei mainita):

Kuppikivi: Sijaitsee muinaisjäännösalueen luoteisosassa, rauniosta b 5 m kaakkoon. Sarasmon mukaan kivi on hyvin rosopintainen ja harjava, kooltaan 2,5 x 2 m ja korkeudeltaan 80 cm ja siinä on 18(-20) "uhrikuoppaa".

Raunio a: Sijaitsee kuppikivestä 16 m länteen ja on halkaisijaltaan n. 2,5 m, korkeudeltaan n. 0,5 m, muodoltaan pyöreä ja hieman kekomainen, turpeen ja heinän peittämä kumpare (inventointihavainnot 1984 ja 1985). Sarasmon ja Keskitalon mukaan raunio sijaitsee kuppikivestä n. 20 m länteen ja sen koko on(ollut) ennen tutkimuksia n. 3-4 x 4 m ja korkeus n. 40-50 cm.

Raunio b: Sijaitsee kuppikivestä 5 m luoteeseen ja Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla olevasta rajapyykistä myös n. 5 m etelään (inventointihavainto 1984-85). Sarasmon mukaan raunion koko on 9,5 x 10 m ja korkeus yksi metri. Raunio on turpeen ja heinän peitossa.

Raunio c: Sijaitsee muinaisjäännösalueen kaakkoisosassa, kuppikivestä n. 70 m kaakkoon, erillään muista kohteista. Sarasmon mukaan raunion koko on 9 x 9,5 m ja korkeus n. 70 cm. Kaivauksen jäljiltä raunio on entistetty ja se on myös turpeen ja heinän peitossa.

Peltoraunio: Sijaitsee kuppikivestä n. 35 m luoteeseen ja siis Hattulan puolella rajaa. Keskitalon mukaan raunion laajuus on n. 5 x 4 m ja siinä on kerros hyvin suuria kiviä, jotka kaikki ovat osittain näkyvisissä. Keskitalon mukaan raunion kivet on vieritetty siihen ympäröivästä pellosta. Tämä peltoraunio saattaa olla sama, josta Sarasmo kirjoittaa inventointikertomuksessaan: "Lueteltujen kolmen raunion (a-c) lisäksi mainittakoon lähellä raunio a:ta, sen luoteispuolella oleva matala kivikkoineen kohouma. Mahdollisesti myöskin hauta." Viimeksi mainittu seikka ei ole kuitenkaan varma, asiaa ei selvitetty inventoinnissa 1984.

Varhaismetallikautisesta asuinpaikasta: Raunion c kaivauksessa löytyneet varhaismetallikautista asbestikeramiikkaa olevat kaksi saviastianpalaa (KM 12698:20 ja 36), joista toinen löytyi sorakerroksesta raunion kulttuurikerroksen alta ja toinen kulttuurikerroksesta muiden raunion saviastianpalojen joukosta, viittaavat paikalla olevaan varhaismetallikautiseen asuinpaikkaan. Oiva Keskitalo (1979) on tulkinut palaset kuitenkin niin, että paikalla olisi ollut itse rauniota varhaisempi ruumishauta, johon olisi pantu vain kaksi saviastianpalaa.

Inventointi 1984: Tarkastin alueen 30. lokakuuta ja Hattulan inventoinnin yhteydessä seuraavana vuonna 31.10.1985. Otin kohteista valoja diakuvia ja merkitsin ne yleiskartalle 1:5000. Koekuopin en aluetta tutkinut, mutta tarkastelin tuloksetta viereistä kynnettyä peltoaluetta. Alue vaikutti säilyneen kauttaaltaan koskemattomana sitten Keskitalon kaivausten, ja kokonaisuudessaan alue on hyvin edustava esihistoriallinen nähtävyys, varsinkin keväisin ja syksyisin, jolloin rehevä kasvillisuus ei peitä raunioita. Tarkastuksessa varmistui myös, että peltorauniota lukuunottamatta, muinaisjäännökset ovat Hämeenlinnan alueella; Sarasmon inventointikertomuksen 1939 kartan n:o 5 mukaan Hattulan ja Hämeenlinnan maalaiskunnan välinen raja menisi nimittäin aivan muinaisjäännösalueen halki, niin että vain raunio c olisi selvästi Hämeenlinnan puolella.

Valokuvat: Kuvat 12 (F 66780), 13 (F 66783), 14 (F 66784), 15 (F 66781)
ja 16 (F 66782)

Diat: 11675-78

Ks. yleiskartta 1:5000 s. 91 ja peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 39

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6769 60

y = 522 90

z = 83

(= Rautapaaden peruskoordinaatit)

Kylä: Hämeenlinnan Kirstula/Hattulan Katinala

Kaupunginosa: -

Paikka: Rautapaasi

- rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Kirjallisuutta: Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinnan 1976. S. 134, 135 ja 142.

Kiven sijainti: Rautapaasi sijaitsee Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla, mutta todennäköisesti muutaman metrin Hattulan puolella (ks. inventointiselostusta jäljempänä), peruskartalle merkityn Rautapaadenlahden eteläpuolella, aivan Kirstulankärjen rautakautisen kalmistoalueen (kohde HÄMEENLINNA 38) länsipuolella ja Hämeenlinnan keskustasta noin viisi kilometriä luoteeseen. Kivi on heinää ja pensaikkaa sekä pientä puustoa kasvavalla joutomaalla, noin kymmenen metrin päässä viljellyn pellon reunasta. (Rautapaasi tulee olemaan oma kohteensa myös Hattulan inventointikertomuksessani 1985).

Kiven kuvaus: Kivi on pituudeltaan n. 4 m, leveydeltään n. 2 m ja korkeudeltaan n. 2,5 m. Suvannon kirjoituksessa siitä on kaksi valokuvaa. Rautapaasi mainitaan rajapaikaksi jo 1400-luvulla (ks. tarkemmin Suvannolta).

Inventointi 1984: Inventoinnissa en Rautapaatta tarkastanut kuten en Hattulan inventoinnissakaan 1985, mutta selvitin kiven sijainnin ja tarkastin sen oleillessani Hämeenlinnassa tätä kertomusta tehdesäni toukokuussa 1986. Paikka on merkitty Suvannon kartalle (s. 136-137), mutta varmasti kiven saattoi tunnistaa ja paikallistaa em. valokuvien prusteella. Aivan varmasti en kyennyt selvittämään, onko Rautapaasi täsmälleen nykyisellä Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla. Sain sen käsityksen kuin se olisi muutaman metrin Hattulan puolella, mutta

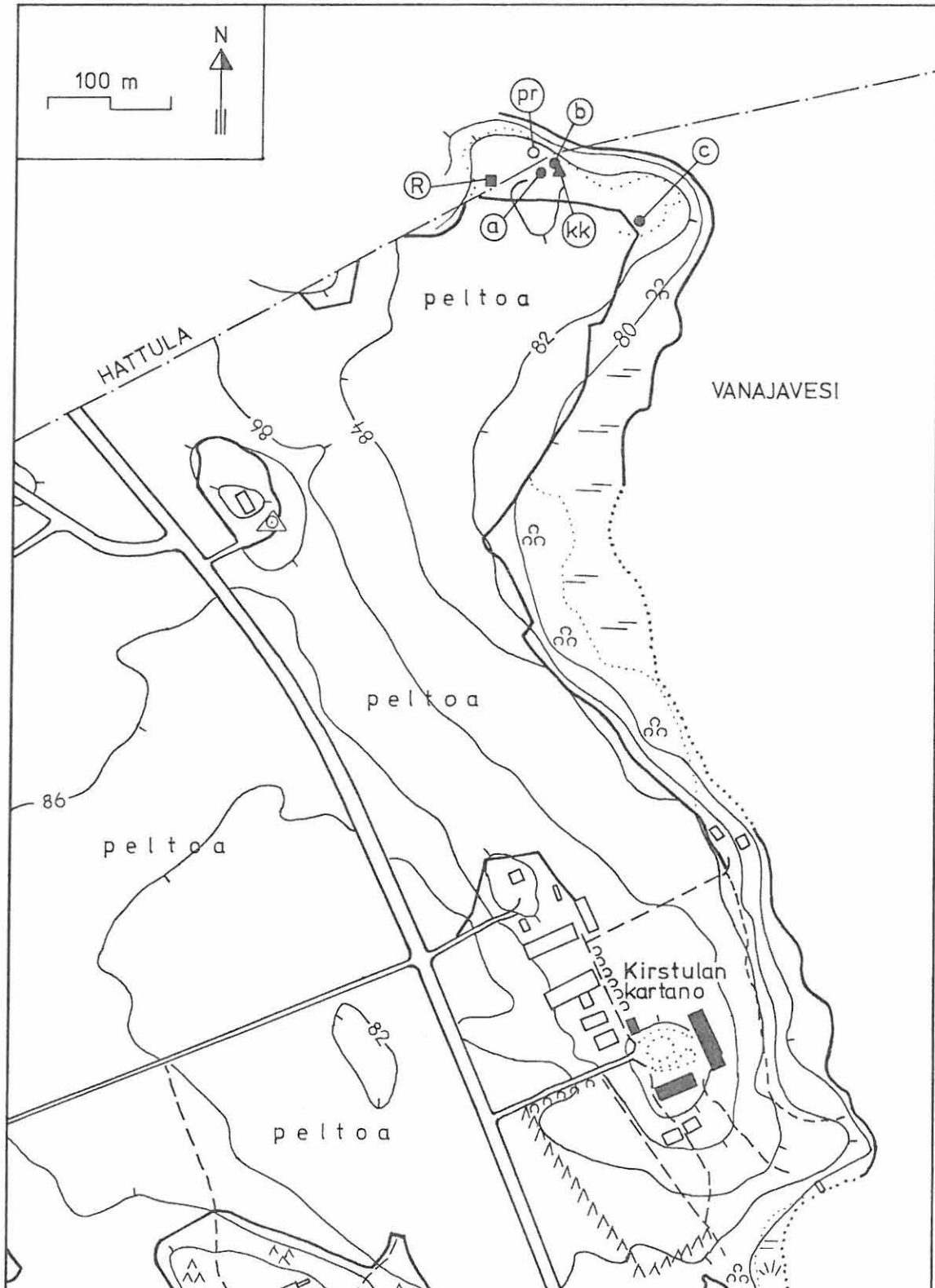
tämä ei ole kuitenkaan varmaa. Suvanto mainitsee Rautapaadesta, että 1703 "siinä oli kallioon silloin hakattuna iso A-kirjain". Kiven tarkastuksessa en havainnut siinä kuitenkaan mitään merkkejä.

Ks. yleiskartta 1:5000 s. 91 ja peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

- 38: Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto);
 a: rautakautinen raunio, josta on löydetty vain savi-
 astianpaloja
 b ja c: rautakautisia hautaraunioita (rauniosta c ja sen
 alta on löydetty myös varhaismetallikautiseen asuin-
 paikkaan viittaavia löytöjä)
 kk: kuppikivi
 edellisten lisäksi kartalle on merkitty myös kertomuksessa
 selostettu peltoraunio kirjaimilla pr
- 39: Hämeenlinnan Kirstula/Hattulan Katinala, Rautapaasi;
 kohde on merkitty kartalle kirjaimella R

Mittakaava: 1:5000. Karttapohjina on käytetty Hämeenlinnan kaupungin kaavakarttoja. Piirt. Jyri Saukkonen.

HÄMEENLINNA 40

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6769 52

y = 522 74

z = n. 86

(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hattulan Katinala

Löytöpaikka: Peltola

- neljä rautakautista hautarauniota, luokka II

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1961, tarkastus (kertomus: top. ark. Hämeenlinna)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 1. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: KM 15221:1-7 saviastianpaloja 49 kpl, palanutta savea 4 kpl, palanutta luuta ja simpukka. Löydökset, jotka maisteri Anna-Liisa Hirviluoto toi Kansallismuseoon 5.10.1961 tarkastusmatkaltaan. (Kuvaus paikan sijainnista). Alanumero 1: löytyivät A.-L. Hirviluodon raunioon 1 tekemästä koekuopasta 15-35 cm:n syv. nokimaasta; alanumerot 2-5: löyt. raunioon 2, isoon kivi-raunioon, tehdystä koekuopasta 30-40 cm syv.; alanumero 6: raunioon 3 tehdystä koekuopasta; alanumero 7: löytyivät rauniosta 4. Diar. 5.10.1961. (Pääluettelossa löydöt luetteloitu Hämeenlinnaan).

Paikan sijainti ja kuvaus: Rauniot sijaitsevat Hämeenlinnan keskustasta n. 5,5 km pohjoisluoteeseen, aivan Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla, mutta kuitenkin kokonaisuudessaan (Anna-Liisa Hirviluodon mukaan n. 50 m, mutta todellisuudessa enintään n. 20-25 m) Hattulan puolella. Paikka on matala, hyvin tiheän vesaikon peittämä laakea kumpare, jonka laajuus on muutama kymmenen metriä. Kohde on otettu tähän Hämeenlinnan inventointikertomukseen, koska em. laakea kumpareen eteläosa on Hämeenlinnan puolella rajaa, jossa se rajoittuu laajaan peltoalueeseen. Hirviluodon muistiinpanojen perusteella rauniot ovat n. 15 x 6 m:n laajuuisella alueella.

Raunioiden kuvaukset: Ks. Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuskertomusta.

Inventointi 1984: Inventoinnissa 1984 paikkaa ei tarkastettu, vaan vasta Hattulan inventoinnin yhteydessä 31.10.1985. Alue vaikutti säilyneen täysin koskemattomana sitten Hirviluodon tarkastuksen. Hirviluodon kertomuksen raunioiden kuvauksien perusteella rauniot ovat melko pienikokoisia, halkaisijaltaan n. 4,7 - 2 m, ja niiden tarkka tunnistaminen ja paikallistaminen osoittautui hyvin hankalaksi. Tähän vaikutti varmasti osaltaan se, että alue oli kovin tiheästi kasvavan pajukon peitossa (lehdistö ei tietysti enää lokakuun lopulla ollut haitaksi) ja, että maanpinta oli osittain ohuiden runkojen peitossa aiemmin tehtyjen vesaikkotöiden jäljiltä. Olin kuitenkin tunnistavinani raunion 4 alueen keskellä, Hämeenlinnan ja Hattulan rajasta n. 10 m pohjoiseen olevasta muinaisjäännöskyltistä n. 4 m pohjoiseen ja havaitsin myös toisen, kookkaamman raunion, joka lienee luultavasti raunio 1 tai 2, mutta tämän enempää en pystynyt paikallistamaan raunioita. (Rauniot ovat siis, kuten edellä on jo sanottu, enintään n. 20-25 m Hämeenlinnan ja Hattulan rajalta pohjoiseen eli Hattulan puolella).

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 41

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6769 32

y = 522 71

z = 87,5

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: Kirstula 13

Löytöpaikka: Rajala(n riihen kalmisto)

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka II

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: RN:o 3:17 (v:een 1984, jolloin alue siirtynyt kaupungin omistukseen)

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 5, n:o 4)

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 2. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Löydöt: Ei tallessa, polttua luuta. Sarasmo kirjoittaa kertomuksessaan, että tallimies Teemu Niemelä, joka on ollut työmiehenä polttohautakaivauksella, kertoi löytäneensä painorehukuopan seinämästä polttua luuta. Löydöt eivät ole tallessa.

KM 11111 saviastianpala. L. Hämeenlinnan Kirstulan kartanon maalta läheltä Hattulan rajaa ns. Rajalan ladon luuta painorehukuopan seinämästä, jossa on vahvat nokimaakerrokset, luutavasti polttokenttäkalmistoa. E. Sarasmon koekaivaus stipendimatkalla 22/8 -39. Päiväk. 18.9. -39.

Paikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 4,5 km luoteeseen, Kirstulan kartanosta 500 m samaan ilmansuuntaan ja Hämeenlinnan ja Hattulan välisestä rajasta 140 m kaakkoon. Kalmisto on peltoalueen ympäröimällä laakealla kumpareella, jonka laajuus on n. 70 x 40 m. Kumpareen keskellä on lato ja löydöt on tavattu aivan tämän kaakkoispuolella olevan painorehukuopan seinämistä.

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 24. heinäkuuta. Se on säilynyt ennallaan sitten Sarasmon inventoinnin. Painorekuoppa, jonka seinämistä löydöt on tavattu, on myös edelleen jäljellä, mutta sen seinämät on vuorattu betonirenkailla.

Valokuvat: Kuva 17 (F 66785-87)

Diat: 11679

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 42

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6769 19

y = 522 88

z = 86

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: Kirstula 13

Löytöpaikka: Kirstulan kartano 1

- rautakautinen(?) löytöpaikka, luokka II

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: RN:o 3:17 (v:een 1984, jolloin alue siirty-
nyt kaupungin omistukseen)

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 22728 saviastian kylkipala. Inventointilöytö 1984. Diar.
14.2.1985.

Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee liki tasaisella pel-
lolla, Hämeenlinnan keskustasta 4,5 km luoteeseen, Kirstulan kartanos-
ta 300 m samaan ilmansuuntaan ja Vanajaveden rannasta 200 m länteen.
Vanha rantatörmä on löytöpaikalta kuitenkin ehkä vain n. 100 m itään.

Inventointi 1984: Palanen löytyi tarkastaessani peltoaluetta 20. loka-
kuta. Pellolla oli jo syysvilja oraalla, ja pellon pinta oli vain aivan
paikoittain kohtalaisesti näkyvissä. Alueen tarkastus jäi siis hyvin
puutteellisesksi.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 43

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6769 04

y = 522 91

z = 87,5

(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: Kirstula 13

Löytöpaikka: Kirstula kartano 2

- rautakautisen polttokenttäkalmiston tai raunion jäännökset(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Honkajuuri, Jaakko

Os.: Kirstula, 13100 HML

Tila: RN:o 3:17

Tutkimukset: Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 6-8)

Löydöt: Pankinjohtaja Mauri Honkajuurella Kirstulan kartanossa, pyöreä puhkonainen pronssiesine (F 13689/90). Rautakauden lappu-luetteloon myöhemmin tehdyn lisäyksen mukaan kyseessä olisi "tutulus(?)", Leppäaho kirjoittaa kertomuksessaan esineen olevan "... ajaltaan toistaiseksi epämääräinen pyöreä pronssi-hela tai -koru...". Leppäaholle oli tallimies Teemu Niemelä kertonut, että esine on löydetty juuri po. paikasta, ks. Leppäahon kertomusta.

Ei tallessa, saviastianpalasia?. Löydöistä kirjoittaa Leppäaho kertomuksessaan: "Tilanomistaja Honkajuuri kertoi tallimies Niemelän arvelun mukaan (tullut mustaa maata ja saviastianpalasia?) kartanon talousrakennusten pohjoiskulmauksessa olevan mahdollisesti myös polttokenttäkalmiston tai raunion jäännöksen."

Paikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta n. 4,5 km luoteeseen ja Kirstulan kartanon päärakennuksesta n. 200 m myös luoteeseen, aivan kartanon pohjoisimpien ulkorakennusten kohdalla ja heti kartanon pohjoisluoteispuolisen peltoalueen eteläpuolella. Leppäaho kirjoittaa, että paikasta ei voi sanoa mitään varmaa

silmämääräisesti. Hän mainitsee myös Oiva Keskitalon kiinnittäneen paikkaan huomiota. (Keskitalon kertomuksista koskien läheisten Kirstulankärjen ja Riihimäen kalmistojen kaivauksia paikasta ei ole kuitenkaan mitään tietoja). Paikan tarkka sijainti selvisi inventoinnissa 1984; vaikka Leppäaho kirjoittaa, että se on merkitty paikan yleiskarttaan (Sarasma), en ole löytänyt ko. merkintää miltään Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksen 1939 kartalla.

Inventointi 1984: Paikka neuvottiin Kirstulan kartanolta lokakuussa. Sen silmämääräisessä tarkastuksessa en havainnut mitään mainittavaa, koska paikka on pihamaa-alueen reunaa ja siinä ovat em. ulkorakennukset.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 44

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 70

y = 522 93

z = 82,5

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: Kirstula 13

Löytöpaikka: Kirstula kartano 3

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 29)

Löydöt: KM 11113 ^{raut-}pronssikautinen miekanponsi: L. Teemu Niemelä 21/8.

-39 Hämeenlinnan Kirstulan kylän Kirstulan kartanon maalta maantien ja kasvitarhan väliltä - 50 m kuusiaidasta. Niemelä huomasi esineen hevosta tuodessaan maan pinnalla hevosten tekemällä polulla. Löytöpaikka on alavaa savimaata. Ponsi oli löydettyäessä puoleksi maahan painunut, päällimmäistä puolta olivat hevosten kaviot kuluttaneet. Ponnin luota ei löytynyt muita esineitä, pelto on kauvan viljeltyä. Löytöpaikka kartassa E.S:n stip. kertomuksessa. Tallimies Teemu Niemelältä E. Sarasmon kautta saatu. Mk 150:llä lunastettu. Päiväk. 18/9 -39.

Löytöpaikan sijainti: Sarasmon kertomuksen kartan n:o 5 perusteella määritelty löytöpaikka sijaitsee nykyisen Hämeenlinna-Pälkäne -valtatie kohdalla, kartanon päärakennuksesta n. 230-240 m lounaaseen ja löytötiedoissa mainitusta kuusiaidasta, joka kasvaa edelleenkin paikalla, n. 50-60 m länsilounaaseen. Paikka on Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä luoteeseen. - Inventoinnissa 1984 löytöpaikan ympäristöä ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 45

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 38-42

y = 523 03-05

z = n. 90-93

(= kalmiston peruskoordinaatit)

Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: Kirstula 13

Löytöpaikka: Riihimäki

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka II

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: Kirstula RN:o 4:44

Kalmiston sijainti: Riihimäen polttokenttäkalmisto sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä luoteeseen ja Kirstulan kartanos-
ta 500 m etelään, peltojen ympäröimän, n. 600 x 200 m:n laajuisen
Riihimäen kaakkoisosassa, kahden tien välisessä kapeassa, kiilamai-
sessa kaistaleessa mäkeä. Paikka on mäntymetsän peitossa.

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 5-6, n:o 5)

Oiva Keskitalo 1950, kaivaus

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan
kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tar-
kastuksesta, n:ot 6-8)

Anna-Liisa Hirviluoto 1960, tarkastus (Kertomus tielinjan
Hämeenlinna-Kyllö tarkastuksesta Hämeenlinnan mlk:n Riihi-
mäen kohdalla)

Marketta Waris 1961, kaivaus

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinais-
jäännökset, n:o 3. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinais-
jäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Löydöt: Ei tallessa, saviastianpaloja ja luunsiruja. Tiedot löydöistä
ovat esihist. toimiston top. arkistossa säilytettävissä Hattu-
lan piirin vt. nimismiehen ja Hämeen lääninhallituksen kirjeissä

vuodelta 1938. Edellisen tiedot löydöistä ovat: "Eilen illalla ilmoitivat herrat Honkajuuri ja Rentola minulle, että he olivat huomanneet Hämeenlinnan-Tampereen maantien varrella, ylikäytävätyömaalta Hattulaan päin olevassa maantieleikkauksessa, vanhoja saviruukukappaleita ja joitakin luunsiruja, ollen paikalla kiviä muodostaen saunankiukaan tapaisen laitoksen, ja maa oli noin 60 senttimetrin paksuudelta pinnalta poltetun näköistä." (Vt. nimismies ilmoitti löydöistä Hämeenlinnan lääninhallitukseen, josta niistä ilmoitettiin Muinaistieteelliselle toimikunnalle).

KM 11112:1-4 palanutta luuta 6 kpl, saviastianpaloja 10 kpl, kuonaa 2 kpl ja savitiivivesteen pala. L. Hämeenlinnan maaseurakunnan Kirstulan kartanon Riihimäellä olevasta n. 20 x 50 m laajasta polttokenttäkalmistosta koekuopista (Ks. karttaa stip. kertomuksessa). Esko Sarasmon stipendimatalla koekai-
vauksista saadut löydökset 22/8 -39. Päiväk. 18.9.-39.

KM 11114 rautainen putkikeihäänkärki. Löytänyt työmies Lauri Grönholm talvella 1936/37 Hämeenlinnan Kirstulan kartanon Riihimäen polttokalmistosta. Esine löytyi tienleikkauksessa rinteestä alarajäytetystä maasta kalmiston yläpään kohdalta, Hatunniemen tien risteyksen luota (Ks. karttaa stip. kertomuksessa). Työmies Lauri Grönholmilta E. Sarasmon kautta saatu ja mk 75:llä lunastettu. Päiväk. 18/9 -39.

KM 12697:1-15 rautakautisia kalmistolöytöjä. Fil. maisteri Oiva Keskitalon elokuun 9.-11. päivinä v. 1950 Hämeenlinnan kaupunkiin kuuluvan Kirstulan kartanon maalla Riihimäen maantieleikkauksessa suorittamien kaivausten yhteydessä löytyneet esineet. Kaiv. kert. karttoineen ja valokuvineen top. arkistossa.

KM 15196:1-101 rautakautisia kalmistolöytöjä. Ylioppilas Mar-ketta Wariksen kaivauttaman rautakautisen polttokenttäkalmiston löydökset Hämeenlinnan Kirstulan Riihimäestä 20.7.-8.8.1961. Ks. kaiv.kert. top. arkist. Diar. 5.9.1961.

KM 22729:1-3 lasimassahelmen(?) katkelma, saviastianpaloja 5 kpl ja palanutta luuta 9 kpl. Inventointilöydöt 1984; tarkempi selostus löytöpaikasta jäljempänä. Diar. 14.2.1985.

Kalmiston laajuudesta ja aiemmista tutkimuksista: Sarasmon havaintojen mukaan Riihimäen polttokenttäkalmiston laajuus on n. 50 x 20 m. Ensimmäiset merkit kalmistosta paljastuivat 1936-38 tehtäessä tienoikaisua eli tehtäessä aivan kalmiston itäpuolitse suunnassa eteläkaakkopohjoisluode menevää maantietä (ks. ensimmäisinä luetuja löytöjä, jotka eivät ole tallessa). Kalmiston itäosa tuhoutui tällöin n. 3 m:n leveydeltä (kalmiston pituussuunnassa). Keskitalo tutki 1950 tämän tien varressa 12 x 2 m:n laajuisen alueen (24 m²) ja Waris tutki 1961 Keskitalon kaivausalueen itäpuolella 8 x 6 m:n suuruisen alan (38 m²); molemmat kaivausalueet muodostavat yhden yhtenäisen alueen. Kaivauksista ei ole yleiskarttoja top. arkistossa, mutta ne pystyttiin paikallistamaan inventoinnissa (ks. s. 104). Wariksen kaivauskertomuksen mukaan 1961 oli tarkoituksena tutkia Riihimäen polttokenttäkalmisto loppuun, koska se tulisi tuhoutumaan paikan länsipuolitse nykyään menevän Hämeenlinna-Pälkäne(-Tampere) -valtatie rakentamisen yhteydessä. Wariksen kaivauksella tehtiin myös koekuoppia kaivausalueen ympärille. Waris kirjoittaa: "Kulttuurikerrosta ei jatku (kaivaus) alueen pohjois- ja länsipuolelle, itäpuolella taas on maantieleikkaus. Etelään jatkuu kulttuurimaa noin parikymmentä metriä, täällä tuli koekuopista turpeen alta hiiltä ja ohut nokikerros. Etelärinteen jyrkästi viettävässä kohdassa ei ole nokimaata. Mitään löytöjä ei koekuopista tehty. Kaivauskertomuksessa todetaan myös, että "alue tulee jäämään nykyisen ja tehtävän uuden maantien väliin ja se tullaan todennäköisesti kokonaan hävittämään". Sekä Keskitalon että Wariksen kaivausalueet ovat siis kuitenkin edelleen jäljellä, samoin suurin osa kalmistoa lienee edelleen tutkimattomana jäljellä eli Hämeenlinna-Pälkäne -tie ei liene hävittänyt kalmistoa lainkaan.

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 24. heinäkuuta fil. yo Liisa Kurkisen kanssa ja uudelleen yksin kesäkuussa 1986 oleillessani Hämeenlinnassa tätä kertomusta tehdessäni. Keskitalon kaivausalueen saattoi helposti paikallistaa hänen tasokartalleen piirretyn suurimman kiven (07) perusteella, joka on edelleen paikallaan tien liuskan reunalla. Wariksen kaivausalueen voi paikallistaa vielä vaivattomammin hänen tasokartoilleen ruutuun H6 piirretyn suuren kivilohkareen avulla, jossa on rautainen sähköpylvään tukivaijerin kiinnitysrengas. Kaivausalueet olivat peitetyt, mutta erottuivat ympäristöstä siten, että

metsikössä oli niiden kohdalla selvä "aukea", jossa ei kasvanut puus-
toa ja jossa alkuskasvillisuus oli vähäisempää kuin ympäristössä.
Heinäkuussa 1984 teimme pari koekuoppaa kaivausalueista n. 20 m ete-
lälounaaseen eli sille rinteelle, johon oli tehty koekuoppia myös
Wariksen kaivauksella. Toisesta kuopasta löysimme KKM 22729:1-3:n
toisen kuopista ollessa löydötön. Molemmissa kuopissa oli kuitenkin
turpeen alla ohut nokikerros ja hiiltä. Löydöttömästä kuopasta tapa-
simme lisäksi maan sisään hakatun, puolilahon, punaisen paalun, joka
lienee niitä paaluja, joita Waris jätti niihin koekuoppiinsa, joista
löytyi nokimaata. Näin ollen kävi ilmi, että runsaasti kalmistoa lie-
nee tutkimattomana jäljellä ainakin yhteensä vain 62 m²:n laajuis-
ten kaivausalueiden etelä-lounais -puolilla (Sarasmon mukaan kalmis-
ton laajuus olisi siis n. 50 x 20 m) ja, että Hämeenlinna-Pälkäne
-valtatieä tehtäessä kalmistoa ei liene hävitetty. Tie menee kuiten-
kin aivan paikan länsipuolitse.

Valokuvat: Kuva 18 (F 66788)

Diat: 11680

Ks. yleiskartta 1:2000 s. 104 ja peruskartta s. 122

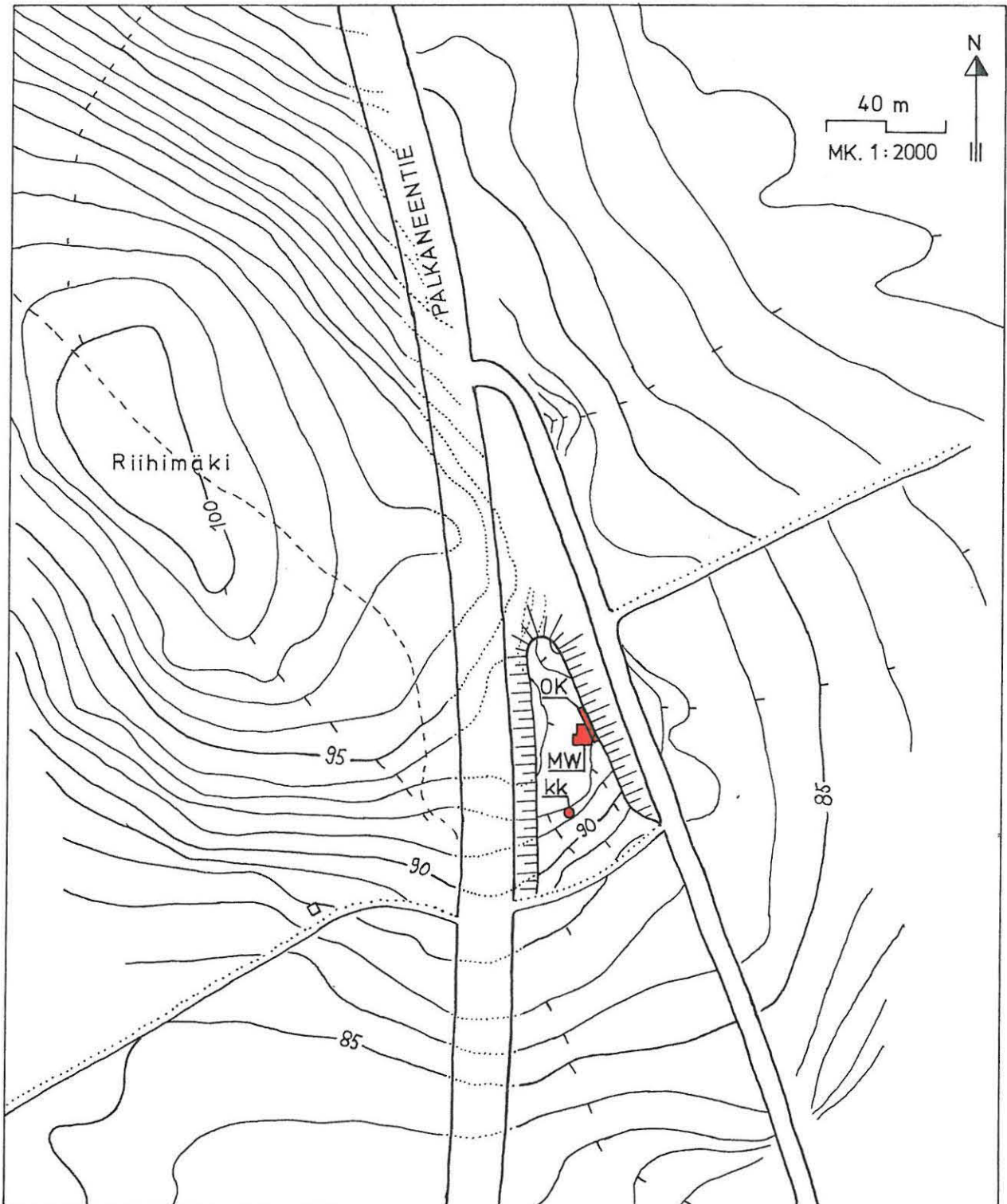
- Lisäyksiä:

Kohde HÄMEENLINNA 45
Kirstula/Kirstula 13, Riihimäki
- rautakautinen polttokenttäkalmisto

104

OK: Oiva Keskitalon kaivausalue 1950
MW: Marketta Wariksen kaivausalue 1961
kk: koekuopat 1984

Karttapohjana on käytetty Anna-Liisa Hirviluodon Hämeenlinna-Kyllö -tielinjaa Kirstulan Riihimäen alueella koskevan tarkastuskertomuksen 1960 liitteenä olevaa ao. tielinjaa koskevaa karttaa. Pälkäneentie on merkitty kartalle kuitenkin osittain käsivaraisesti inventoinnin perusteella ja teiden välinen kiilamainen alue, jossa kalmisto on, on merkitty kokonaisuudessaan käsivaraisesti myös inventoinnin perusteella. Myös kaivausalueet on merkitty käsivaraisesti; inventoinnissa niiden sijainnit määriteltiin kaivausten tasokarttojen perusteella. Piirt. Jyri Saukkonen.

HÄMEENLINNA 46

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6868 40-65

y = 523 25-54

z = n. 80-96

(= sen alueen peruskoordinaatit,
jolta latomus on tavattu)

Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: Kirstula 13

Löytöpaikka: Hutunniemi

- hävitetty kivilatomus, luokka III

Tutkimukset: Felix Seppälä ja leht. Valve 1927, tarkastus (Seppälän
kertomus: top. ark. Hattula)

Löydöt: -

Paikan sijainti: Kivilatomuksen aivan tarkka sijainti Hämeenlinnan keskustasta 3,5 km luoteeseen sijaitsevalla Hatunniemellä ei ole tiedossani; peruskarttaotteelle (s. 122) olen rajannut sen alueen niemen jossa se on ollut Seppälän kertomuksesta päätellen. Seppälä kirjoittaa, että latomus sijaitsei "... metsäisellä mäenrinteellä n. 50 m:n päässä Kirstulan salmen rannasta n.s. Hatunniemen palsta-alueella". Kirstulansalmi on peruskarttaotteelle rajatun alueen puolimaissa, mutta kuinka laaja on ollut Hatunniemen palsta-alue, vai onko se käsittänyt koko niemen, sitä en tiedä. Niemen järvenpuoleinen rinne, jossa latomus on ollut, on nykyään varsin rakennettua. - Inventoinnissa 1984 en käynyt Hatunniemessä, koska huomasin Seppälän kertomuksen vasta seuraavana vuonna valmistellessani Hattulan inventointia.

Latomuksen kuvaus: Seppälä kirjoittaa, että latomuksen olivat tavanneet uudisrakennustyömaalla työskentelevät kivityömiehet 10-20 cm:n paksuisen sammu- ja multakerroksen alta. Latomus oli ollut tiiviisti ladottu. Pienikokoiset ja särmikkäät kivet oli pantu suurempien väliin täytteeksi. Latomuksen pituus oli n. 2-3 m ja leveys 1,5 m ja sen pituussuunta oli etelä-pohjois -suunnassa. Latomuksen syvyydestä Seppälä ja Valve eivät ottaneet selkoa. Työt paikalla oli keskeytetty latomuksen löytyttyä, mutta latomuksen purkamiseen annettiin lupa Kansallismuseosta sillä ehdolla, että mikäli siitä löytyy esine-

tä tai luurankoja, purkaminen on keskeytettävä ja asiasta on tehtävä taas ilmoitus. Mitään myöhempiä tietoja latomuksesta ei ole kuitenkaan arkistossa.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 47

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6767 25

y = 524 14

z = n. 100

(= ent. Vähikkälän tilan likimääräiset peruskoordinaatit)

Kylä: Ojoinen

Kaupunginosa: Puistonmäki 12

Löytöpaikka: Vähikkälän Hietämäki

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6190:24 oikokirves. L. kansakoulunopettaja J.K. Nieminen v. 1877 Vähikkälän hietämäestä hiedasta lähellä Hämeenlinnan puistoa. Antellin Valtuuskunnan 28/X 1912 265 x 35 mk:sta lunastama muinaiskokoelema, jonka on kerännyt H. Bremer. Verif. katalogi ja kuvasto sekä eri verifikaattiliput. (Verifikaateissa lukee löytöpaikasta vielä: skogsbacke).

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei voida määrittää löytötietojen perusteella; ent. Vähikkälän tila, jonka lähellä löytöpaikka tietojen perusteella kuitenkin on, on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä pohjoisluoteeseen ja Vanajavedestä n. 200 m länteen, aivan nykyisen Tampereentien varressa. Yllä olevat koordinaatit ovat kuitenkin vain likimääräiset, ehkä n. 100 m:n tarkkuudella. Alueella on nykyään laajalti mäkisessä maastossa olevaa omakotitaloaluetta. (Tilan paikan olen löytänyt kartalta, joka on museoviraston kirjaston ns. ReihoImin kokoelmissa: H.A. Reinholm, 8. Finlands Fornborgar. Kumo vattensystem. S. 301). Löytötietojen Hämeenlinnan puisto tarkoittaa siten nykyistä Kaupungipuistoa ent. Vähikkälästä vajaa ½ km kaakkoon.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 48

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6767 03

y = 523 84

z = 97

(= ent. naisvankilan päära-
nuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Ojoinen

Kaupunginosa: Puistonmäki 12

Löytöpaikka: Ent. naisvankila (Mäyräntie 5)

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 29)

Löydöt: KM 11120 ruodollinen keihäänkärki. L. Vartija Väinö Vuoristo
toukokuussa 1939 vankilan alueelta, Hämeenlinnan Ojoisten
maalta, uuden naisvankilan rakennustyömaalta, 1,6 km luotee-
seen linnasta. Esine löytyi puunkyljestä mäen rinteestä van-
kilarakennuksen läheltä. Nähtävästi sen oli kevättalvella
rakennuskiviä väännettäessä joku vanki löytänyt ja iskenyt
puuhun. Metsähoitaja vanginvartija Väinö Vuoristolta E. Sa-
rasmon kta ja 50 mk:lla lunastettu.
Päiväk. 18/9 -39.

Löytöpaikan sijainti: Esineen aivan täsmällinen löytöpaikka ei ole
tiedossa, mutta löytötietojen uusi naisvankila, jonka alueelta se
tietojen mukaan on löydetty, sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kak-
si kilometriä luoteeseen. Paikka on merkitty Sarasmon kertomuksen
kartalle 1. Löytöaikaan alue on ollut vielä täysin maaseutua kaupun-
kialueen ulkopuolella, mutta nykyään ent. naisvankilan ympäristö on
laajalti rakennettua kaupunkialuetta. Paikan katuosoite on Mäyrätie 5.
- Inventoinnissa 1984 aluetta ei tutkittu.

K.s peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 49

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 95

y = 524 65

z = 96

(= nykyään jo puretun rakennuksen, joka oletettavasti on ollut tiedoissa mainitun puutarhurin asuinrakennus, peruskoordinaatit)

Kylä: -

Kaupunginosa: Puistonmäki 12

Paikka: Kaupunginpuisto

- sammaslähde (tutkittu), luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 24, n:o 32)

Kirjallisuutta: Alma Aarni. Vanajan uhrilähteistä, Kotiseutu 1936. Forssa 1936. S. 59-60.

Tiedot lähteistä ovat Alma Aarnin kirjoituksessa; Sarasmo mainitsee lähteen paljon lyhyemmin viitaten Alma Aarnin tietoon. Aarni kirjoittaa: "Vielä neljäs sammaslähde on näillä main, mutta kuullu nykyään Hämeenlinnan omistuksiin. Kun sen maine kuitenkin jo on niin haihtunut, että tuskin kaupungin alkuasukkaatkaan siitä tietävät, on mielestäni syytä mainita siitä tässä yhteydessä. Eräs nyttemmin jo kuollut henkilö, joka olisi noin kahdeksissakymmenissä, kertoi nimittäin, että kun hän aivan nuorena lapsentyttönä palveli Vuorentaan kylässä, Hämeenlinnan maalaiskunnassa, lähetettiin hänet noutamaan sammasvetä siitä kaupungin puiston lähteestä, josta myöhemmin puutarhuri otti käyttöväettä. Se oli rannassa puutarhurin rakennusten kohdalla, aivan rantakäytävän kohdalla, mutta on jo joitakin aikoja sitten tutkittu, kun sinne on tuotu vesijohtolaitteet."

Lähteen sijainti: Aivan tarkka lähteen sijainti ei ole tiedossani, mutta peruskarttaotteelle (s. 122) on merkitty se paikka Kaupunginpuistossa, Hämeenlinnan keskustasta vajaan kaksi kilometriä pohjoisluoteeseen, jossa sijainnut rakennus on oletettavasti ollut tiedossa mainitun puutarhurin asuinrakennus. Rakennus on jo purettu, mutta

se on merkitty vielä 1961 painetulle peruskartalle. Teitojen mukaan lähde on ollut siis tämän rakennuksen kohdalla, Vanajaveden rantaa noudattavan rantakäytävän (merkitty peruskartalle kaksinkertaisella pisteviivalla) varrella ja siis aivan Vanajaveden rannalla. Käsitykseni mukaan lähde olisi ollut ehkä lähinnä itään tai itäkaakkoon em. rakennuksen paikalta ja n. 60 m:n päässä tästä. (Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1 lähde on merkitty n. 100 m etelälounaaseen puutarhurin rakennuksen paikalta, mutta merkintä ei liene tarkka).

Inventointi 1984: En tarkastanut aluetta inventoinnissa vaan vasta toukokuussa 1985 oleillessani Hämeenlinnassa tämän kertomuksen ollessa vasta osittain valmis. Alueen tarkastuksessa lähteen pakkkaa ei voinut varmasti pakkantaa. Sain kuitenkin sen käsityksen, että se olisi saattanut olla juuri n. 60 m rakennuksen paikasta itään tai itäkaakkoon. Täällä olevan vanhan parkkilaiturin kohdalla on nimittäin vanha puukoppi, aivan rantakäytävän varressa, ja tämän saattaisi olla tiedoissa mainitun vedenottopaikan rakennelma.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 50 A ja B

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

A: x = 6768 15

y = 524 20

z = n. 80

(= oletetun löytöpaikka A:n
peruskoordinaatit)

B: x = 6767 85

y = 524 34

z = n. 80

(= oletetun löytöpaikka B:n
peruskoordinaatit)

Kylä: Luhtiala

Kaupunginosa: Aulanko 14

Löytöpaikka: Karlbergin satamaranta

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Af A.O. Heikel medelat bref af
27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus
Landförsamling Den 27 maj 1895. Esihist. toimiston top.
arkisto.

Löydöt: KM 2598 miekka. Löydetty kesällä 1887 Hämeenlinnan läheisyydestä Vanajavedestä Karlbergin rannasta satamarantaa kaivettaessa 1 1/2 kyyn. saviliejuja päällä. Tämän arvokkaan kalun, jonka terä on katkennut kolmeen osaan, on museoon toimittanut kirjansitoja Mikko Kumpuniemi. Hän on sen näet ostanut 17 markasta eräältä masinistilta, joka oli sen ottanut haltuun silloin kun työmiehet olivat sen heittäneet syrjään. Löydettyäessä oli miekan ympärillä ollut huotrakin (slida), mutta se oli itsestään hajonnut. Kumpuniemi myynyt miekan Museolle samasta hinnasta kuin oli itse siitä antanut - S.M. 17. 6.10.88. (Pääluettelon lisäksi em. löytötiedot ovat verifikaateista ja Heikelin kertomuksesta).

Löytöpaikan sijainti: Esineen varma löytöpaikka ei ole tiedossani; peruskarttaotteelle (s. 122) olen merkinnyt kaksi mahdollista löytöpaikkaa. Paikka A on aivan Aulangon hotellin lounaispuolella ja B tästä 300 m eteläkaakkoon. Paikat sijaitsevat Hämeenlinnan keskus-

tasta 2,5 km pohjoisluoteeseen. Molemmilla paikoilla on nykyään laivalaituri. Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksen 1939 kartalla n:o 3 (vuodelta 1936) paikka A on uimahuone(laituri) ja paikka B laivalaituri. Paikka A on Karlbergin tilaa (RN:o 1:11) ja B Aulangon tilaa (RN:o 1:12). Näin ollen jää epävarmaksi, kummasta paikasta esine on mahdollisesti löydetty, mutta pitäisin paikkaa A todennäköisempänä mm. siksi, että löytötietojen mukaan löytöpaikka sijaitsee juuri Karlbergin rannassa.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 51

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna
 x = 6768 36
 y = 523 98
 z = n. 90
 (= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Luhtiala

Kaupunginosa: Aulanko 14

Löytöpaikka: Aulanko 1

- rautakautinen kalmisto(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Suomen matkailuliitto ry

os. Mikonkatu 25, 00100 HELSINKI 10

Tila: RN:o 1:12 (peruskarttaotteella)/

tontti n:o 1 korttelissa n:o 3 (Hämeen-
 Linnan yleiskartalla 1:10 000 1984)

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä pohjoisluoteeseen, hotelli Aulangosta 300 m luoteeseen ja Vanajaveden Aronlahden rannasta n. 80 m etelään. Paikka on järveen idästä pistävällä niemellä, jolla on myös kohde HÄMEENLINNA 52, ja joka on nykyään hevosharrastajien käytössä tallirakennuksineen ja laiturineen. Peruskartalle paikka on määritelty Esko Sarasmon inventointikertomuksen 1939 kartan n:o 3 perusteella. Tieto löytöpaikasta on Sarasmon mukaan kuitenkin epävarma.

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 1-2, n:o 1b)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 1)

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Af A.O. Heikel medelat bref af 27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus Landförsamling Den 27 maj 1895. Esihist. toimiston top. arkisto.

Poliisikuulustelupöytäkirja, Hämeenlinna, elokuun 16. p. 1896 N:o 113 (kohdat 2 ja 3) esihist. toimiston top. arkistossa.

Löydöt: KM 3180:1 iso kaksiteräinen miekka: Esineen luettelotiedot

vat: "Löydetty Karlbergin pellosta (Hämeenlinnan maaseurakunta). Översti Huho Standertskjöldin lahjoitus." Heikel kirjoittaa löytöpaikasta em. kirjeessään: "Det hittades för två år sedan i åkern på strandsidan om landsvägen nedanför Katajisto hemmans förra mark, som blifvit införlifvad med Karlbergs egor. Fyndstället var en stenig kulle, som till 3 fots djup jämnats med den omgifvande marken."

Ei tallessa, rautarenkaita ja kuolaimet?. Löydöistä on tietoa myös Heikelin kirjeessä ja hän kirjoittaa niistä paikalta löytyneen miekan yhteydessä, joka myöhemmin saatiin museoon (KM 3180:1). Heikel kirjoittaa: "... förutom sagda svärd påträffades några ringar af järn samt ett föremål, liknande hälften af glasögon antagligen också af järn; alt enligt ut-sago af trädgårdsmästar K. Zetterlöf, som dock icke hade sig bekant hvart dessa sistnämnda pjeser tagit vägen". Sarasmo olettaa inventointikertomuksessaan jälkimmäisen, silmälasinpuolikasta muistuttavan, esineen kohdalla olevan kyse mahdollisesti kuolaimista.

Löytöpaikan luonne: Sarasmo kirjoittaa kertomuksessaan Aulanko-Karlbergin löytöpaikoista (kohteet HÄMEENLINNA 51-53), että "käytettävissä olevat löytötiedot ovat vaillinaiset ja sekavat, mutta irtolöytöinä esineitä ei voi pitää" ja "lueteltujen löytöpaikkojen tarkan luonteen määrittely ei ole mahdollista". Kyseinen löytöpaikka (b) on Sarasmon mielestä "löytöpaikan luonteesta päätellen polttohauta;...". Mikään tiedoissa ei mielestäni kuitenkaan näytä viittavan polttohautaan, jollei Sarasmo sitten ajattele, että Heikelin mainitsema "stenig kulle", jota alennettaessa esineet löydettiin, olisi ollut hautaraunio. Joka tapauksessa KM 3180:1 on ristiretkiajan myöhäinen x-tyypin miekka (Ella Kivikoski, Die Eisenzeit Finnlands (1973), s. 142, alaviite 11), ja Sarasmo mainitsee myös kerrotun, että paikalla olisi ollut myös yksi luuranko, vaikka hän pitääkin tietoa epävarmana. Miekka ja tieto luurangosta viittaisivat siis ruumishautaan.

Inventointi 1984: Kävin niemellä, jolla löytöpaikka on, 25. heinäkuuta. Silmämääräisellä tarkastelulla en havainnut siellä mitään kiin-

teään muinaisjäänökseen viittaavaa; en tutkinut aluetta kuitenkaan perusteellisesti.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 52

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 40

y = 523 88

z = n. 85-87

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: LuhtialaKaupunginosa: Aulanko 14Löytöpaikka: Aulanko 2

- rautakautinen kalmisto(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Suomen matkailuliitto ry

Os.: Mikonkatu 25, 00100 HELSINKI 10

Tila: RN:o 1:12 (peruskarttaotteella)/

tontti n:o 1 korttelissa n:o 3 (Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000 1984)

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä pohjoisluoteeseen, hotelli Aulangosta 400 m luoteeseen. Paikka on ent. Hämeenlinnan maaseurakunnaluetta ja sijaitsee Vanajaveteen idästä pistävällä niemellä, jolla on myös kohde HÄMEENLINNA 51, ja joka on nykyään hevosharrastajien käytössä tallirakennuksineen ja laitumineen. Paikka on merkitty A.O. Heikelin kartalle 1897 ja Sarasmon inventointikertomuksen 1939 kartalle n:o 3.

Tutkimukset: A.O. Heikel 1897, kartoitus

Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 1-2, n:o 1c)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 1)

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Af A.O. Heikel medelat bref af 27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus Landförsamling Den 27 maj 1895. Esihist. toimiston top. arkisto.

Poliiisikuulustelupöytäkirja, Hämeenlinna, elokuun 16. p. 1896 N:o 113 (kohta 2) esihist. toimiston top. arkistossa.

Löydöt: KM 3180:2 rautainen keihäänkärki. Löydetty läheltä Vanajaveden rantaa peltoa tehdessä (Hämeenlinnan maaseurakunnassa). Översti Hugo Standertskjöldin lahjoitus. Kts. näistä ja muista Karlbergin löydöistä A.O. Heikelin kertomus Arkeol. Komissioniin v:lta 1895. Huom! Pääluettelon marginaaliin on lisätty teksti: "Saatu työmieheltä Kalle Rosquistilta Nihattulassa ja löydetty yhdessä miekan kahvan kanssa (n:o 3090:10) (kertomuksen mukaan)". Viimeksi mainittu tieto lienee kuitenkin virheellinen, ja KM 3090:10:n löytöpaikka on tämän kertomuksen kohde HÄMEENLINNA 53; myös Sarasmo pitää kertomuksessaan esineitä eri paikoista löytyneinä, ja niin tehdään siis tässäkin kertomuksessa Sarasmon mukaisesti. Lisäksi pääluettelon tieto löytöpaikasta ("...läheltä Vanajaveden rantaa peltoa tehdessä") ei oikein sovi KM 3090:10:n löytöpaikkaan eli kohde HÄMEENLINNA 53:een.

Ei tallessa, neljä keihäänkärkeä (joista yksi lienee KM 3180:2). Näistä löydöistä on tietoja sekä em. Heikelin kirjeessä ja poliisikuulustelupöytäkirjassa. Heikel kirjoittaa: "Däremot visste sgde trädgårdsmästare (K. Zettterlöf) att berätta om ett annat fynd, som i fjol höstas gjorts i Karlbergs hästhage på stranden af Vanajavesi-sjö och hvilket skall bestått af 4 spjutspetsar. Fyndstället var äfven här en stenröskulle, i hvilken jorden var mer än vanligt svart, men som numera utjämnats till åker. Hvert dessa fornsaker tagit vägen, icke håller därom kunde trädgårdsmästeren lämna några bestämda upplysningar, men lofvade dock försöka skaffa sådana." Heikel kirjoittaa keihäänkärjistä myös toisaalla kirjeessään: "... herr Björkbom meddelades mig att nämligen arbetskarlarna, som gjorde fyndet, delat detsamma sig emellan. Huru många desse varit kunde Björkbom icke upplysa om; ...". (Viimeksi siteerattu katkelma Heikelin kirjeestä on yhteydessä, jossa selostetaan myös kohdetta HÄMEENLINNA 53:a, ja kokonaisuudessaan koko selostus vaikuttaa hyvin sekavalta, koska siitä saattaa saada myös sellaisen käsityksen, että keihäänkärjet on löydettykin kohteesta HÄMEENLINNA 53:sta. On todennäköistä, että Heikel ei ole ollut tarkoin selvillä löytöpaikoista, ja Sarasmon kertomusta seuraten tässäkin inventointikertomukses-

sa oletetaan, että keihäänkärjet on löydetty kohteesta HÄMEEN-LINNA 52:sta. Sarasmo kirjoittaa lisäksi, että "esineitä on voinut olla enemmän, sillä löytötiedot eivät nähtävästi ole ensikäden tietoja". Poliisikuulustelupöytäkirjassa keihäänkärjistä lukee: "Puutarhuri Zetterlöf: ...Elokuussa 1894 oli Karlbergin hevoshaasta löydetty 4 keihäänkärkeä, jotka oli näytetty Tohtori Heikel'ille ja yhdessä edellä mainitun miekan kanssa lähetetty Helsinkiin". Em. miekka on KM 3180:1 ja keihäänkärkiä on museoon saatu siis vain yksi, joka lie-nee yksi mainituista neljästä.

Löytöpaikan luonne: Sarasmo kirjoittaa kertomuksessaan Aulanko-Karlbergin löytöpaikoista (kohteet HÄMEENLINNA 51-53), että "käytettävissä olevat löytötiedot ovat vaillinaiset ja sekavat, mutta irtolöytöinä esineitä ei voi pitää" ja "lueteltujen löytöpaikkojen tarkan luonteen määrittely ei ole mahdollista". Kyseisestä löytöpaikasta Sarasmo kirjoittaa, että se "ei liene kätkölöytö, vaan polttohauta". Sarasmo perustelee käsityksensä Heikelin tietoihin, että paikalla oli "en stenröskulle" ja, että maa oli paikalla tavallista mustempaa.

Inventointi 1984: Kävin niemellä, jolla löytöpaikka on, 25. heinäkuuta. En tutkinut koko niemen aluetta, mutta kohteen HÄMEENLINNA 52:n paikka on edelleenkin tasaista hevoshakaa, jossa silmämääräisellä tarkastelulla ei näkynyt mitään mainittavaa.

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 53

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 73

y = 524 24

z = 95

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Luhtiala

Kaupunginosa: Aulanko 14

Löytöpaikka: Aulanko 3

- rautakautinen kalmisto, luokka II

Maanomistaja 1986: Suomen matkailuliitto ry

Os.: Mikonkatu 25, 00100 HELSINKI 10

Tila: RN:o 1:12 (peruskarttaotteella)/

RN:o 1:58 (Hämeenlinnan yleiskartalla

1:10 000 1984)

Paikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta vajaat neljä kilometriä pohjoisluoteeseen ja hotelli Aulangosta 500 m pohjoiseen, ent. ravintola Pikku Aulangon vieressä. Paikka on metsäistä ja kivikkoista rinnettä, joka viettää loivasti lounaaseen. Paikka on merkitty Esko Sarasmon inventointikertomuksen 1939 kartalle n:o 3.

Tutkimukset: Esko Saraso 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 1-2, n:o 1a)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 1)

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Af A.O. Heikel medelat bref af 27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus Landförsamling Den 27 maj 1895. Esihist. toimiston top. arkisto.

Poliisikuulustelupöytäkirja, Hämeenlinna, elokuun 16. p. 1896 N:o 113 (kohta 1) esihist. toimiston top. arkistossa.

Puutarhuri K. Zetterlöfin tiedonanto (Exp. 21/V 96, n:o 1652) esihist. toimiston top. arkistossa.

Löydöt: KM 3090:10 ja 11. Rautakautisen miekan kahva ja pronssinen ketjunliite. N:o 10 on löydetty elokuussa 1894 Karlbergin maasta (Hämeenlinnan maaseurakunta). N:o 11 on löydetty yhteydessä edellisen kanssa. A.O. Heikelin saamia kauppias K.F. Björkbomilta Hämeenlinnasta 1895. Huom! Pääluetteloon on lisätty vielä jälkeempään, että n:o 10 olisi löydetty yhdessä keihäänkärjen n:o 3180:2:n kanssa puutarhuri Zetterlöfin kertomuksen mukaan. Zetterlöf lienee kuitenkin erehtynyt ja sekoittanut kahden eri löytöpaikan esineitä yhdeksi löydöksi, ja KM 3180:2:n löytöpaikka on tämän kertomuksen kohde HÄMEENLINNA 52, joten tässä seurataan Sarasmon inventointikertomusta. Sen sijaan Sarasmo kirjoittaa KM 3090:11:stä, että se on "todennäköisesti jostakin yllämainituista löytöpaikoista, ehkä b:stä" (kohde HÄMEENLINNA 51), mutta kuten yllä olevissa löytötiedoissa selvästi sanotaan, se on löydetty samasta paikasta kuin KM 3090:10 (eli Sarasmon paikasta a). Ks. myös seuraavaa löytöselostusta.

Ei tallessa, "jonkunlaista krinkulaa eli vitjaa noin 1 tuuman verran hopean karvasta ja saman verran kullan karvasta". Tiedot löydöstä ovat em. poliisikuulusteluöytäkirjassa ja ne kuuluvat: "... kertoivat seuraavat henkilöt: 1) Työmies K. Numminen: että noin 3 vuotta sitten oli useain työmiesten keralla Karlbergin maatilaa kuuluvasta Katajiston talon tanhuasta, erästä kivistä mäkeäSORRETTAISSA ja tasoitettaissa, keksitty noin 1 ½ kyynärän syvyydessä maanpinnalta 2 hautaa, jotka olivat olleet tavallisen ihmisen pituisia ja olleet rinnakkain noin 2 kyynärän välimatkalla toisistaan; toisesta haudasta oli löydetty pääkallo, toisesta sääriluun tapaisia luun jäännöksiä, kirstun lautoja ei ollut enää jäljellä, mutta jonkulais-ta krinkulaa eli vitjaa noin 1 tuuman verran hopean karvasta ja saman verran kullan karvasta; kaikki oli luitten kanssa peitetty maahan. Ei enää muista keitä nuo työmiehet olivat, jotka silloin olivat Karlbergissa. - Samaan aikaan ja samasta mäestä oli löytynyt hopealla kirjatun miekan kahvan (KM 3090:10)... Muusta vaskivitjasta tai muusta löydöstä ei tiedä mitään." (Muihin paikalta tehtyihin löytöihin, joista ei ole

kuitenkaan mitään tarkempia tietoja, viitataan lyhyesti myös A.O. Heikelin kirjeessä ja Zetterlöfin tiedonannossa).

Löytöpaikan luonne: Sarasmo kirjoittaa kertomuksessaan Aulanko-Karlbergin löytöpaikoista (kohteen HÄMEENLINNA 51-53), että "Käytettävissä olevat löytötiedot ovat vaillinaiset ja sekavat, mutta irtolöytöinä esineitä ei voi pitää" ja "lueteltujen löytöpaikkojen tarkan luonteen määrittely ei ole mahdollista". Kyseisestä löytöpaikasta (a) Sarasmon mielipide on: "iältään epämääräisen ruumishautauksen lisäksi mahdollisesti polttohautauksikin; ...". Oletus polttohaudasta saa tukea siitä Sarasmon maininnasta, että KM 3090:10 on Jorma Leppäahon ilmoituksen mukaan ollut palokuonan peittämä. Itse miekka on 1000-luvun tyyppiä (Ella Kivikoski, Suomen rautakauden kuvasto II (1951), s. 15, kuvateksti 784-786, alaviite 1.). Lisäksi maa oli ollut paikalla mustaa.

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 25. heinäkuuta. Pintapuolisella tarkastelulla paikalla ei ole nähtävissä mitään kiinteään muinaisjäänökseen viittaavaa. Ko. rinne vaikutti säilyneen melko koskemattomana.

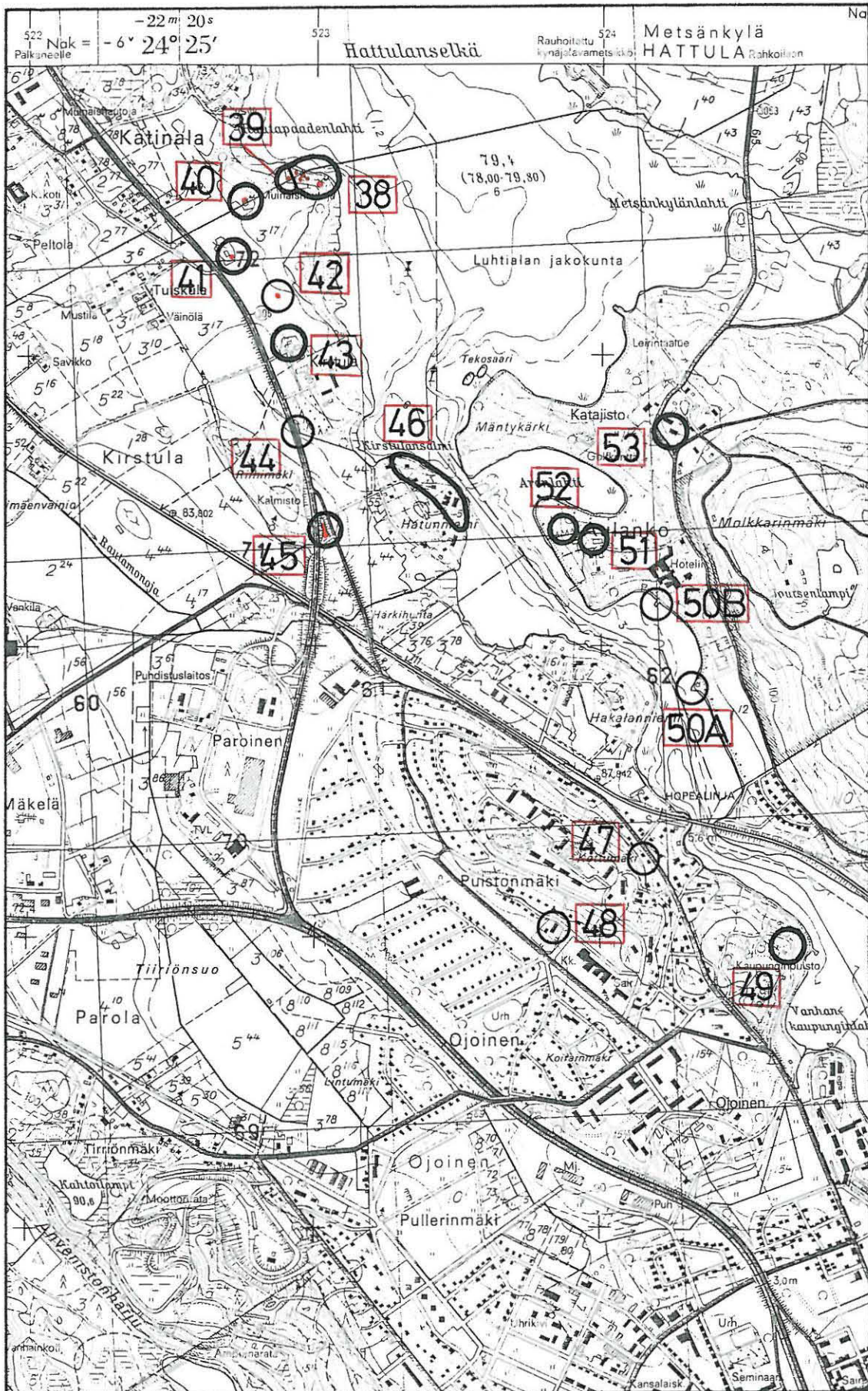
Valokuvat: Kuva 19 (F 66789-90) sekä 66791

Diat: 11681

Ks. peruskartta s. 122

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

6770

6769

6768

6767

6766

Ote peruskartasta 2131 09 Hämeenlinna 1:20 000 (1976, päällepainatus 1982).

HÄMEENLINNA 54

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 00-45

y = 525 43-73

z = 80-153

(= Aulangonlinnan peruskoordinaatit, koordinaateissa on huomioitu myös linnan rinneosat)

Kylät: Luhtiala ja Hämeenlinna eli KaupunkikyläKaupunginosat: Aulanko 14 ja Sairio 6Paikka: Aulangonlinna

- muinaislinna, luokka I

Maanomistajat 1986:

Suomen valtio

Suomen valtio

Os.:

Os.:

Tila: RN:o 1:45

Tila: RN:o 10:3

Paikan sijainti ja kuvaus: Muinaislinna sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolmisen kilometriä lähes pohjoiseen, Aulangonjärven länsirannalla. Suurin osa muinaislinnan alueesta, sen pohjoispuoli (RN:o 1:45), on Aulangon luonnonsuojelualuetta. Linnan järvenpuoleinen sivu on äkkijyrkkä muiden rinteiden ollessa loivempia. Linnan laki on läpimitaltaan n. 100 m ja sen keskellä on Aulangon näkötorni ja tämän ympärillä kahvilarakennus ja puistokäytäviä.

Tutkimukset: Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (Kertomus Muinaistieteellisestä tutkimusretkestä Länsisuomessa ja Hämeessä suvella 1886. Vihko 3. S. 88-90, n:o 27. Kansio Hj. Appelgrenin kertomuksia tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888 esihist. toimiston arkistossa).

A. O. Heikel 1897, kartoitus

Julius Ailio 1921, tarkastus

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinna. I. Etelä-Hämeen muinaislinna. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen Muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatus-työ. S.

38-39, n:o 12. Esihist. toimiston arkisto.).

Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 10, n:o 12)

Jouko Voionmaa 1949 ja 1950, kaivauksia (ei kertomuksia; käyttöni saaman J.-P. Taavitsaisen tekemän selvityksen mukaan esihist. toimiston varastossa on 19 yleis- ja kaivauskarttaa sekä yksi tornivalokuvauskartta)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 23. Kanta-Hämeen seutukavaliitto, muinaisjään-
nösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Jouko Voionmaa selostus käynnistään linnalla 1952. Esi-
hist. toimiston top. arkisto.

Akseli Heikel. Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kih-
lakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och
folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugonionde
Häftet. Helsingfors 1878. S. 49-50.

Hjalmar Appelgren. Suomen muinaislinnat. Tutkimus ver-
tailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä
1891. S. 34-35, n:o 65.

Löydöt: -

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 55

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 28

y = 526 74

z = n. 81

(= oletetun löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Ruununmylly 32

Löytöpaikka: Aulangon torppa

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Af A.O. Heikel medelat bref af 27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus Landförsamling Den 27 maj 1895. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt: V. 1908 maist. Leon. Björkbomilla Turussa (kuulunut kauppias K.F. Björkbomin kokoelmaan H:linnassa, n:o 10) tasataltta. Löytöpaikkatiedot ovat: "H:linnan maaseurakunta, Hätilän virkatalo, Aulangon trp, järven ranta, n. 50 sm maanpinnan alta, savimaasta". Esine on ollut nähtävänä Hist. museossa kevättalvella 1908. (Taltta lienee yksi A.O. Heikelin 1895 K.F. Björkbomin kokoelmassa näkemistä neljästä kiviesineestä, ks. yllä mainittua Heikelin kertomusta.).

Löytöpaikan sijainti: Löytötietojen perusteella arvioimani löytöpaikka sijaitsee Aulangon torpasta 400 m länteen eli Aulangonjärven itäisimmän kulmauksen kohdalla, paikalla, jossa järvi on lähinnä torppaa. Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä koilliseen. Löytöpaikan tarkkuudesta ei ole tietoa, mutta löytötietojen järven ranta tarkoittaa juuri kyllä juuri Aulangonjärveä. - Inventoinnissa 1984 arvioitua löytöpaikkaa tai sen tienoota ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s.176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 56

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 32

y = 527 12

z = 90

(= Aulangon torpan päärakennuksen
peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Ruununmylly 32

Löytöpaikka: Aulangon torppa (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeen museo 683 (Tampere) oikokirves. Lahjoitti asemamies
K. Högman, joka sai kiven isältään Kustaa Högmanilta Aulangon
torpasta (Hämeenlinnan maaseurakunnasta). V. 1909.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole tietoja, mutta
on tietysti mahdollista, että se on jossain Aulangon torpan tienoil-
la, josta esine on peräisin. Aulangon torppa sijaitsee Hämeenlinnan
keskustasta runsaat kolme kilometriä koilliseen ja Aulangonjärven
itäpäästä 400 m itään. - Inventoinnissa 1984 aulangon torpalla ei
käyty eikä sen ympäristöä tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 57

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 39

y = 527 57

z = 111

(= Kirkonkivien peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Ruununmylly 32

Paikka: Kirkonkivet

- paikka, johon liittyy kansantarina, luokka I

Maanomistaja 1986: Rantanen, Mikko Arvid

Os.: Piennarkuja 1, 13300 HML

Tila: RN:o 1:35

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 30)

Paikan sijainti: Kirkonkivet sijaitsevat Hämeenlinnan keskustasta noin neljä kilometriä koilliseen, Aulangonjärven itäpäässä 800 m itään, metsäisen mäkirinteen yläosassa. Kivet on merkitty siirtolohkareena Hämeenlinnan yleiskartalle 1:10 000, mutta ei peruskartalle 1:20 000. Paikka on myös Sarasmon kertomuksen kartalla n:o 1.

Paikan kuvaus ja siihen liittyvä tarina: Kyseessä on kaksi toisiinsa nojaavaa kivilohkareta, joiden korkeus on n. 3-4 m (Sarasmon mukaan vain n. 2 m). Niiden väliin jää 2 m:n korkuinen, ylöspäin kiilamisesti kapeneva onkalo, jonka pohja (lattia) on tasainen. Myös seinämät ovat tasapintaiset. Suuaukko osoittaa etelään, jonne metsäinen rinne viettää melko jyrkästi heti kivistä lähtien. Onkaloon sopii yhtäaikaan muutama ihminen ja siellä mahtuu hyvin seisomaan suorana. Sarasmo kirjoittaa, että "sota-aikana ovat pakolaiset pitäneet siellä kirkonmenoja".

Inventointi 1984: Kävin paikalla 24. syyskuuta. Tarina pakolaisten kirkonmenoista juontuu selvästi siitä, että kivet ovat syrjäisessä metsämaastossa ja että suuaukko ja onkalo ovat muodoltaan kuin pienoiskokoinen keskiaikainen kirkko karkeine katonharjoineen.

Valokuvat: Kuva 20 (F 66829) sekä F 66792, 66830

Diat: 11682

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 58

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 14-19

y = 525 40-50

z = n. 85-85

(= löytöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Keinusaari 5

Löytöpaikka: Varikkoniemi (eli Linnaniemi tai -saari)

- rautakautinen löytöpaikka-alue (todennäköisesti ainakin osittain kalmistoaluetta, yhtä löytöä, joka on paikka c oheisessa kertomuksessa, on pidetty myös kätkölöytönä) sekä historiallisen ajan hautapaikka, luokka II

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: RN:o 1:34

Paikan sijainti ja kuvaus: Varikkoalueen löytöpaikka-alue sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta vajaan kilometrin pohjoiskoilliseen, itse linnaa vastapäätä olevalla niemellä, Vanajaveden itärannalla. Alue on nykyään puolustusvoimien varikkoaluetta. Ennen tätä paikalla on toiminut saha, ja 1800-luvun loppupuolelle asti niemi on ollut Hätilän kylän viljelysmaata. Jäljempänä selostettavat löydöt on löydetty n. 120 x 60 m:n laajuiselta alueelta, aivan vielä jäljellä olevien saharakennusten itä- ja koillispuolelta ja yhtä esinettä lukuunottamatta ko. rakennusten vieressä olevan piha-alueen liepeiltä. Puolustusvoimien varikkorakennukset ja niille tulevat pistoraiteet on tehty sen sijaan kauemmaksi löytöpaikoista, varikkoalueen itä- ja kaakkoisosaan. (Alue on siirtynyt Hämeenlinnan kaupungin omistukseen inventoinnin maastotöiden jälkeen ja sinne tullaan rakentamaan todennäköisesti asuin- ja liiketaloja. Tämän vuoksi alueella on tehty kesällä 1986, tämän kertomuksen ollessa vasta osittain valmis, laaja koekai-vaus, jonka tuloksia ei kuitenkaan oteta huomioon oheisessa kertomuksessa. Jäljempänä selvitetään löytöjen osalta siis vain aiempien löytöjen löytöpaikat sekä inventointi 1984. Myöskin edellä oleva kohteen määrittäminen perustuu vain aiempiin löytöihin ja tietoihin.).

- Tutkimukset: A.O. Heikel 1895, tarkastus (Kertomus: Af A.O. Heikel medelat bref af 27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus Landförsamling Den 27 maj 1895. - Tarkastus koskee KM 3090:1-7:n ja 3090:8-9:n löytöpaikkoja)
- A.O. Heikel 1896, tarkastus (Kertomus: Af A.O. Heikel medelat bref af 27/XI 96 öfverlämnad till A.K. VII. Tavastehus landförsamling d. 18/IX 1896. Top. ark. Hämeenlinna.).
- A.O. Heikel 1897, tarkastus (KM 3090:1-7 ja 3090:8-9:n löytöpaikat)
- Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 3-4, n:o 2)
- Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 3)

Muita arkistolähteitä:

- Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 26. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäänösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.
- Muinaislöytö. U.S. 1895 N:o 120. Lehtileike KM 3090:n verifikaateissa.

Löydöt: (löytöpaikat on merkitty yleiskartalle 1:2000 s. 135 ja kunkin löytöpaikan sijainti selostetaan ao. löydön jälkeen):

KM 3090:1-7 kaulaketju (:1), 56 rahaa (:2), hevosenkengänmuotoinen solki (:3), kaksi onttoa helmeä (:4-5) ja kaksi ripustekoristusta (:6-7). Hopealöytö Linnaniemellä Hämeenlinnan maaseurakunnassa. Kts. A.O. Heikelin kertomukseen Arkeologiselle Toimistolle.

Löytöpaikan sijainti: Paikka (c yleiskartalla 1:2000 s. 135)a sijaitsee saharakennusten viereisen piha-alueen eteläosassa ja se on merkitty yleiskartalle 1:2000 Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartan n:o 4 perusteella, johon paikka on merkitty puolestaan A.O. Heikelin kartan 1897 perusteella. Sarasmon kartalla ja kertomuksessa löytöpaikka on paikka c. A.O. Heikel

tutki paikkaa 1895, mutta mitään uutta ei tullut ilmi. Löytöä on pidetty kätkölöytönä.

KM 3090:8 ja 9 kirves ja keihäänkärki. Samalla kertaa (kuin KM 3090:1-7:n) sai A.O. Heikel sahanhoitaja K.F. Söderhol'ilta, joka oli talteen ottanut edellisen hopealöydönkin, seuraavat myöh. rauta-ajan esineet (KM 3090:8 ja 9), jotka löydettiin 5 vuotta sitten konehuoneen perustusta kaivettaessa. Kts. edelliseen kertomukseen.

Löytöpaikan sijainti: Paikka a sijaitsee KM 3090:1-7:n löytöpaikasta n. 50 m luoteeseen, piha-alueen pohjoisreunalla ja paikalla olevan rakennuksen eteläseinän paikkeilla. Löytöpaikka on merkitty yleiskartalle 1:2000 Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartan n:o 4 perusteella, johon paikka on merkitty puolestaan A.O. Heikelin kartan 1897 perusteella. Sarasmon kartalla ja kertomuksessa löytöpaikka on paikka a. A.O. Heikel tutki paikkaa 1895, mutta mitään uutta ei tullut ilmi. Sarasmon mielstä löydöt lienevät polttohautuksesta ja ehkäpä samasta hautapaikastakin kuin KM 3289:4 (Sarasmon kertomuksen löytöpaikka b)

KM 3289:4 2/3 osaa viheriätä lasihelmeä. Löydetty sen vallin syrjästä, joka sivurataa rakennettaessa valtarautatieltä Linnasaareen sahalle (Hämeenlinnan maaseurakuntaa) on muodostunut. Helmen ohessa löydettiin polttamattomia luita, sittaa y.m., josta ainakin osa saattaa olla hyvin myöhänaikuista (nämä luetellaan oheisessa luettelossa jäljempänä). Fil. maisteri H.J. Heikelin kautta tulleita esineitä. 8/VIII 1896. Verif.

Löytöpaikan sijainti: Paikka (b) sijaitsee KM 3090:8 ja 9:n löytöpaikalta n. 35 m itään, piha-alueen itäosan liepeillä. Löytöpaikka on merkitty yleiskartalle 1:2000 Esko Sarasmon inventointikertomuksesen kartan n:o 4 perusteella. Sarasmon kartalla ja kertomuksessa löytöpaikka on paikka b. Sarasmo sai tietää löytöpaikan inventoinnissaan, ja hänelle kerrottiin myös, että paikalla oli ollut töyry, jota oli alennettu n. 50 cm. Sarasmon mielestä löytö lienee polttohautauksesta ja ehkäpä samasta hautapaikastakin kuin KM 3090:8 ja

9 (Sarasmon kertomuksen löytöpaikka a).

KM 13036 pyöreä kupurasolki. L. koululainen Onni Liski Hämeenlinnan Varikonniemestä (ent. höyrysahan alue), eli Linnaniemestä vastapäätä vanhaa linnaa 17.6.1952, kohdasta, jonka koordinaatit ovat asuinrakennuksen n:o 1:n pohjoisnurkkauksesta 9 m luoteeseen 15 koilliseen. Esine löytyi mansikkamaata perattaessa sateen jälkeen aivan maanpinnasta. Paikka lienee raivattu viljelykseen vasta sodan jälkeen.

Löytöpaikan sijainti: Paikka (e) sijaitsee saharakennusten viereisestä piha-alueesta n. 50 m kaakkoon, piha-alueelta kaakkoon lähtevästä tiestä n. 10 m pohjoiskoilliseen ja KM 3090:1-7:n löytöpaikasta vajaan 50 m itäkaakkoon. Yleiskartalle 1:2000 löytöpaikka on merkitty KM 13036:n verifikaateissa olevien hyvien karttaluonnoksien perusteella.

Ei tallessa, 2:si kappaletta sulanuuta lasia(?), yksi eheä ja 2:si särkynyttä ihmisen hammasta, nivelluu, palanutta kiveä ja savea y.m. Luetellut löydöt on löytänyt H.J. Heikel KM 3289:4:n kera samasta paikasta kuin main. numerolla luetteloidun löydönkin. Löydöistä on luettelo KM 3289:4:n verifikaateissa, mutta niitä ei ole pääluettelossa, joten ne lienee heitetty pois. KM 3289:4:n luettelotiedoissa sanotaankin, että ainakin osa näistä löydöistä saattaa olla hyvin myöhäis-aikaisia. Verifikaateissa lukee paikasta mm., että "kuten edellä mainitusta löytöesineistäkin käy selville on löytöpaikalla valkeata käytetty". Pääluettelossa km 3289:4:n kohdalla sanotaan löydettyjen tuiden olleen polttamattomia.

Löytöpaikan sijainti: Paikka on siis sama, mistä on löydetty KM 3289:4 (Sarasmon kertomuksen paikka b), ks. yleiskarttaa 1:2000 s:lla 135 ja edellä olevaa selostusta KM 3289:4:stä.

Ei tallessa, miekan katkelma. Tiedon löydöstä on saanut tietää A.O. Heikel käydessään Linnaniemellä toistamiseen 1896. Hän kirjoittaa (edellä mainituista kertomuksistaan jälkimmäisessä): "... man berättade, att ett svärdfragmet skall funnits i närheten af det ställe, hvarest ifjol silfverfyndet (KM 3090:1-7) gjordes, under en tidigare förvaltares tid

vid namn Julius Malmi, som nu troddes bo i trakten af Jyväskylä. Enligt hvad jag ifjol berättade, har man icke förut vetat af något svärdfynd på Linnasaari." Esko Sarasmon inventointikertomuksessa löydöstä on vielä Sarasmon tietoonsa saamia lisätietoja: "Heinonen: miekka löytyi v. 1892/3. Löytöpaikka oli savimaata. Katkelma oli n. ½ m pitkä, kahvassa ei ollut mitään kädensuojuksia, vain väistin. Kahvan pinta ei ollut kokonaan rautaa, vaan siinä oli jotain kiiltävää (hopeointia?). Löytö oli tehty samalla kertaa hopealöydön kanssa ja esineet olivat yhtäkaa löytöpaikalla nähtävinä. - Jälkimmäinen tieto lienee väärä." Miekan kohtalosta ei ole mitään tietoja.

Löytöpaikan sijainti: Miekan katkelman tarkka löytöpaikka (d) KM 3090:1-7:n löytöpaikan lähellä ei ole tiedossa. Esko Sarasmon inventointikertomuksessa ja hänen kartallaan n:o 4 paikka on löytöpaikka d. Hän on merkinnyt sen kartalleen samalle kohtaa kuin KM 3090:1-7:n löytöpaikankin (c), ja oheisen kertomuksen yleiskartalla 1:2000 s:lla 135 noudatetaan Sarasmon merkintää löydön suhteen. Sarasmon mielestä löytö on samantapainen kuin KM 3090:1-7, jota pidetään kätkölöytönä.

Ei tallessa, luuta. Näistä on saanut tiedon A.O. Heikel käydessään Linnaniemellä ensi kerran 1895. Heikel kirjoittaa: "... erhöll jag af nämde förvaltare Söderholm en yxa med spår silfverinfattning (KM 3090:8) och en spjutspets af järn (KM 3090:9), funna jämte ben för 5 år sedan i jorden på samma Linnaniemi, då grundval till det nya pannhuset på uddens norra strand gräfdes". Luut eivät ole siis tallessa, eikä niistä ole tarkempia tietojakaan.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka on siis sama kuin KM 3090:8 ja 9:n löytöpaikka, ks. yleiskarttaa 1:2000 s:lla 135 ja selostusta löydöistä KM 3090:8 ja 9.

Historiallisen ajan hautapaikasta: Alueelta löytyneistä luurangoista, jotka lienevät verraten myöhäisiä, ovat saaneet tietoja sekä Heikel

1895 että Sarasmo 1939. Tietojen mukaan luurankoja on löytynyt kahdesta paikasta verraten läheltä toisiaan. Paikkoja ei ole kuitenkaan merkitty Heikelin tai Sarasmon kartoille. Paikka 1 (merkitty H1:llä arviolta yleiskartalle 1:2000 s:lla 135 seuraavan Heikelin selostuksen perusteella). Heikel kirjoittaa löydöstä kertomuksessaan: "Framför denna byggnad (tarkoittaa pannuhuonetta, jonka perustustyössä löydettiin KM 3090:8 ja 9) utlades samtidigt järnvägsskenor och hittades äfven där den jämte en hufvudskål af människa. Något liknande en likkista skall äfven påträffats och transporterades denna jämte benen till kyrkogården, där de på nytt nedgräfdes." Sarasmo mainitsee luurangot kertomuksessaan löytöpaikan a yhteydessä. (Ks. em. raiteiden kulkua Heikelin kartasta 1897). Paikka 2 (seuraavassa Sarasmon kertomuksessa mainittu saharakennus merkitty H2:lla yleiskartalle 1:2000 s:lla 135). Tästä paikasta on saanut tiedon Sarasmo 1939 ja hän kirjoittaa siitä kertomuksessaan (s. 2): "Jussi Heinonen (ikä 69 v. ollut sahalla töissä vv. 1888-1938) kertoi löytyneen pääkalloja ja luita myöskin saharakennuksen alta, kun sitä n. v. 1890 palon jälkeen uudelleen rakennettiin. Arvellaan paikalla olleen Suomen sodan aikaista hautausta."

Inventointi 1984: Kävin alueella 31. lokakuuta. Löytöpaikkojen lähettyvillä olevien rakennusten osalta tilanne on osittain muuttunut siten Heikelin ja Sarasmon päivien, vrt. yleiskarttaa 1:2000 s:lla aiempiin karttoihin. Löytöpaikkojen merkintä yleiskartalle 1:2000 Sarasmon kartasta perustuu aiempiin karttoihin merkittyyn tukinuittoränniin, joka tulee saharakennukseen luoteesta, järvestä, ja jonka perustus on vielä jäljellä. Tämän rännin tulokohta saharakennuksen luoteispäässä on paikka, jonka voi varmasti ja tarkasti määrittää maastossa sekä yleiskartalla 1:2000; muuten itse saharakennus sekä viereinen pannuhuonerakennus ovat osittain hyvinkin erilaisia verrattuna Heikelin ja Sarasmon karttoihin. Myöskään näille kartoille merkittyjä sahalla tulevia pistoraiteita ei ole enää jäljellä. Lähemmin en alkanut aluetta tutkia, koska tiedossani oli jo tuolloin, että alue tulee siirtymään lähiaikoina Hämeenlinnan kaupungin omistukseen, jolloin siellä tultaisiin joka tapauksessa tekemään ainakin koekai-
vaus.

Ks. yleiskartta 1:2000 s. 135 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

Kohde HÄMEENLINNA 58

Hättilä/Keinusaari 5, Varikkoniemi (eli Linnaniemi tai -saari)

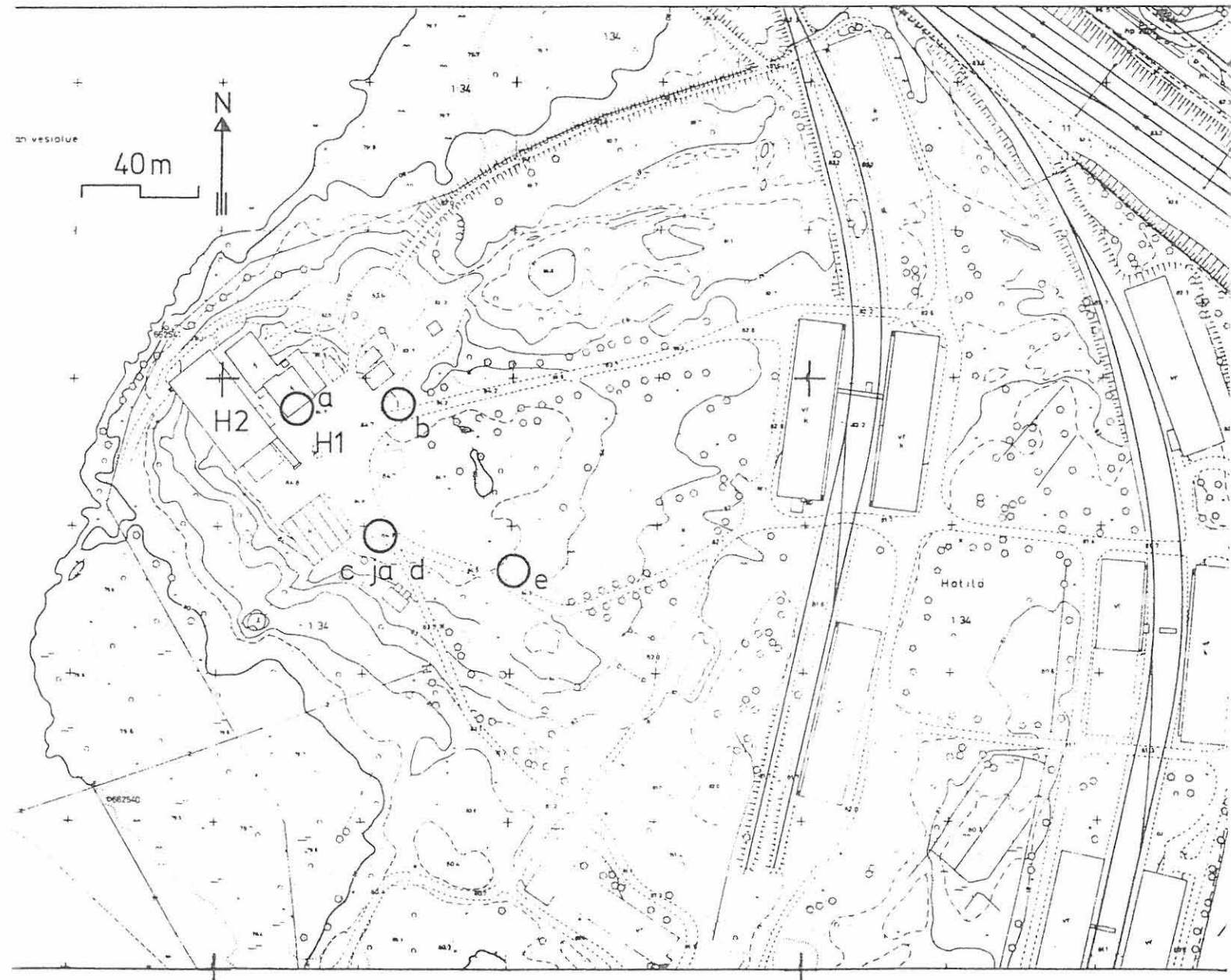
- rautakautinen löytöpaikka-alue (todennäköisesti ainakin osittain kalmistoaluetta, yhtä löytöä pidetty myös kätkölöytönä) sekä historiallisen ajan hautapaikka

Löytöpaikat on merkitty kartalle seuraavasti:

- a: KM 3090:8 ja 9 kirves ja keihäänkärki sekä luita, jotka eivät ole tallessa
- b: KM 3289:4 2/3 osaa viheriätä lasihelmeä sekä seuraavat löydöt, jotka eivät ole tallessa: 2:si kappaletta sulanutta lasia(?), yksi eheä ja 2:si särkynyttä ihmisen hammasta, nivelluu, palanutta kiveä ja savea y.m.
- c: KM 3090:1-7 kaulaketju, 56 rahaa, hevosenkengänmuotoinen solki, kaksi onttoa helmeä ja kaksi ripustekoristusta
- d: Ei tallessa, miekan katkelma
- e: KM 13036 pyöreä kupurasolki

H1 ja H2 ovat paikkoja, joista on löydetty historiallisen ajan hautapaikkaan viittaavia luurankoja ja luurankojen osia.

Ote Hämeenlinnan kaupungin kaavakartasta 1:2000.

HÄMEENLINNA 59

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 15-72

y = 525 74 - 526 40

z = n. 80-86

(= oletetun löytöalueen peruskootordinaatit

Kylä: -

Kaupunginosa: Keinusaari 5

Löytöpaikka: (?)

- kiveikutinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 1559 tasataltta. L. Keinusaarelta (Hämeenlinnasta) n. 6 dm. syvästä sorasta uuden rakennuksen perustusta kaivettaessa. Lahj. ins. H. Holmen.

Löytöpaikan sijainti: Tarkkaa löytöpaikkaa Keinusaarella ei tiedetä; peruskarttaotteelle (s. 176) on rajattu se alue, ent. todellinen (Keinu)saari, jolla löytöpaikka todennäköisesti sijaitsee. Alue on Vanaveden itärannalla vastapäätä kaupungin keskustaa ja on laajuudeltaan n. 700 x 500 m. Itse nykyinen Keinusaaren kaupunginosa käsittää laajemman alueen, mutta kaupunkilaisten tuntema varsinainen Keinusaari käsittää edellä kuvatun alueen.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 60

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 54

y = 525 86

z = n. 86

(= sen paikan peruskoordinaatit,
jonka pihamaalta esine löytö-
tiedoista päätellen on löydetty)

Kylä: -

Kaupunginosa: Keinusaari 5

Löytöpaikka: Viipurintie 1

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Kirjanpitäjä Bjarne Lampén, Helsinki, tasataltta tai oikokirves. Löytänyt taloudenhoitaja Jonas Lampén 1850-luvulla Hämeenlinnan vanhan lasaretin pihamaalta, paikasta, johon salama oli iskenyt. Lampén kantoi kiveä, jota hän luuri ukkosenuoleksi taskussaan kuolemaansa saakka. Sairaala sijaitsi Hämeenlinnan salmen E rannalla maantiesillan vieressä.

Löytöpaikan sijainti: Hämeenlinnan vanhalla lasaretilla, jonka pihamaalta esine on löydetty, tarkoitetaan löytötiedoista päätellen Hämeenlinnan ent. keskussairaalan (nyk. pääterveysasema) vanhimpia osia, jotka on rakennettu 1840-luvulla. Paikka sijaitsee Vanajaveden itärannalla, vastapäätä kaupungin keskustaa ja sen osoite on Viipurintie 1.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 61

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 84

y = 526 10

z = n. 82

(= sekundaarisen löytöpaikan
peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Keinusaari 5

Löytöpaikka: Cajanderintie

- rautakautinen (sekundaarinen) löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 12800 rautainen keihäänkärki. Pääluetteloa tyydyttävämmät verifikaattien (Felix Seppälän kirje 3/9 -50) löytötiedot kuuluvat: "Keihäänkärki ja (sen kanssa löytynyt) hevosenkengä löytyivät Hämeenlinnan asemarakennuksen läheltä Cajanderintie 12 kohdalta kadun länsilaidalta tehtäessä siihen kestopäällystystä. Esineet olivat n. 150 cm:n syvyydessä kadun pinnasta täytemaan kaltaisessa maassa, missä oli pohjimmaisena suomaata ja esineiden läheisyydessä joitakin mädäntyneitä oksia. Kaivettaessa maata huomasi työtä valvonut työnjohtaja J. Laine (Cajanderintie 12) ensin hevosenkengän ja sitten välittömästi sen läheisyydessä keihäänkärjen. Löytö tapahtui heinäkuun 22 pnä. Työnjohtaja Laine ilmoitti löydöstä museoon tämän kuun 2 pnä, jolloin otin esineet talteen." Hämeenlinnan museosta vaihtamalla (numeroon 377) saatu esine. Verif. Diar. 20.4.1951.

Löytöpaikan sijainti: Cajanderintien löytöpaikka, joka on sekundaarinen tietojen perusteella, sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta puolisen kilometriä itäkoilliseen ja rautatieasemasta runsaat 100 m etelään. Felix Seppälän kirjeen yhteydessä verifikaateissa on löytöpaikasta karttaluonnos. Löytöpaikan kohdalla, Cajanderintien länsipuolella, mistä esine löydettiin, ovat nykyään kerrostalot Cajanderintie 7-9, vaikka löytötiedoissa sanotaankin löytöpaikan olevan Cajanderintie 12:n kohdalla. Mistä esine on paikalle kulkeutunut, ei tiedetä.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 62

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 24

y = 526 27

z = 95

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Aulangontie 9

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 17984 rautakautinen keihäänkärki. Keihäänkärki on löytenyt rakennustyömaalta Aulangontie 9 (Hämeenlinna). Sen toimitti Hämeenlinnan museoon tuntemattomaksi jäänyt henkilö. Kaivuri oli ennättänyt rikkoa pintamaan löytöpaikalla ennen paikan tutkimista. Toimitettu Kansallismuseoon Hämeenlinnan historiallisesta museosta. Diar. 2.10.1969.

Löytöpaikan sijainti: Aulangontie 9 sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kilometrin verran koilliseen ja rautatieasemalta 350 m samaan ilmansuuntaan. Alue on laajalti kauttaaltaan rakennettua kaupunkialuetta ja Aulangontie 9:n tontilla on nykyään kerrostalo.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 63

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 95 - 6766 20

y = 526 36-60

z = n. 89-103

(= oletetun löytöpaikan peruskoodinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Hätilänmäki

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5231 reikäkivi. Löyt. herra Veikko Riihimäki (os. Hämeenlinna) Hätilänmäestä Idänpään kaatopaikalta, jonne kaikki maa ajetaan kaivettaessa (Hämeenlinnan) Hätilänmäen rakennuksille perustuksia. Diar. 15.3.1959.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta löytötietojen Hätilänmäki tarkoittaa käsittääkseni sitä aluetta (mäkeä) lähiympäristöineen, jolla on sijainnut Hätilän kartano. Paikka sijaitsee kaupungin keskustasta kilometrin verran koilliseen. Peruskarttaotteelle (s. 176) olen rajannut sen korttelin, jolla kartano on ollut. Kartanon rakennukset purettiin 1958, mutta jo aiempina vuosina kortteliin oli alettu rakentaa kerrostaloja, ja esine on saatu siis museoon 1959. Kartanon paikalla on nykyään muistokivi (ks. kohde HÄMEENLINNA 64).

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 64

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 07

y = 526 47

z = n. 97

(= ent. Hätilän tilan paikan
peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Hätilän tila

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5382:1 soikea tuluskivi. Esine on kuulunut K.F. Björkbomin kokoelmiin Hämeenlinnassa. Saatu Erkki Björkbomin (os. Tampere) lahjoittamana museoon. Kyseessä on ilmeisesti 1840-luvulla Hätilän tilalta Hämeenlinnasta löydetty kivi, josta on A. Heikelin kertomus KM:ssa N:o 1874/1897 A.K.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ent. Hätilän tilan (oikeastaan kartano, sotilasvirkatalo) mailla ei tiedetä. Tila kaikkine rakennuksineen on myös jo purettu, mutta on sijainnut kaupungin keskustasta kilometrin verran itäkoilliseen. Paikalla, kerrostaloalueen keskellä, on nykyään tilan muistomerkki. (Yllä mainittua Heikelin kertomusta tämän kirjoittaja ei ole löytänyt esihistorian toimiston arkistosta; top. arkistossa on sen sijaan kyllä erillinen lappunen, jossa esine mainitaan.).

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 65

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 29

y = 526 81

z = 99

(= Kärsänkiven peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä/Idänpää

Kaupunginosa: Hätilä 15

Paikka: Kärsänkivi eli Siiankärsä

- rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Maanomistaja 1986: Kari, Leo

Os.: Siiri, 13270 HML

Tontti: n:o 19 korttelissa n:o 68 (Papinniityntie 10)

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Väinö Voionmaa, Hämeenlinnan liepeillä. Hämeenlinnan luontoa ja elämää I. Hämeenlinna 1938. S. 37.

Seppo Suvanto, Vanajan keskiaika. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 139.

Kärsänkiven sijainti: Kivi on vanha Mäskälän jakokunnan Hätilän vastainen rajakivi 1500-luvulta ja sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta vajaat kaksi kilometriä koilliseen. Kivi on nykyään omakotitalon Papinniityntie 10:n pihamaalla, aivan tien varressa. Hätilän ja Idänpään kylien välinen raja tekee sen kohdalla jyrkän kulman, mutta kivi on Hätilän kaupunginosan puolella. Kiveä ei ole merkitty peruskartalle tai Hämeenlinnan yleiskartalle 1:10 000 (1984). Sen sijaan paikka on merkitty Seppo Suvannon tutkimuksen sivuilla 136-137 olevalle kartalle.

Kiven kuvaus/Inventointi 1984: Kärsänkivi on kooltaan arviolta n. 3,5 x 2 m ja korkeudeltaan n. 2,5 m. Tarkastin sen inventoinnissa lokakuussa.

Valokuvat: Kuvat 21 (F 66794) ja 22 (F 66793)

Diat: 11683

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 66

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 13

y = 526 97

z = 89

(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä/Idänpää

Kaupunginosa: Hätilä 15/Idänpää 16

Paikka: Siunauskivi

- hävitetty kivi, johon on arveltu liittyneen kristillisperäisiä muis-
ja, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 30)

Kirjallisuutta: Alma Aarni. Vanajan uhri- ja tarunomaisista kivistä.
Kotiseutu 1935. Forssa 1936. S. 102.

Einar Palmunen. Hätilän kylän ja kartanon vaiheita. Hä-
meenlinna 1957. S. 19.

Kiven sijainti: Siunauskivi on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta pari kilometriä itäkoilliseen, Hätilän ja Idänpään kylien rajalla, tien varressa, nykyisen Viipurintie 43-45:n kohdalla. Paikan olen määritellyt Sarasmon kertomuksen kartan n:o 1 perusteella, johon paikka on merkitty; kiven sijaintia kuvataan myös kirjallisuudessa. Alma Aarnin mukaan kivi on hävitetty paikalle rakennetun kahvilarakennuksen tieltä. Paikka on nykyäänkin rakennettua kaupunkialuetta. Kiven ulkonäöstä ei lähteissä ole tietoja. Ks. tulkintoja kiven nimestä kirjallisuudesta.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 67

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 15

y = 527 17

z = 93

(= päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Idänpää

Kaupunginosa: Idänpää 16

Löytöpaikka: Honkala

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 22172 rautainen keihäänkärki. Löytöpaikkatiedot ovat: Vanaja, Idänpää, Honkala. Lauri Pohjakallio saanut Mustialan museosta ja toimittanut Museovirastoon. Toimittanut Mustialan museoon Antto Laiho 1931. Diar. 21.12.1983.

Löytöpaikan sijainti: Tarkempaa löytöpaikkaa Honkalan tilan mailla ei tiedetä; Honkolan päärakennus ulkorakennuksineen on vielä jäljellä kerrostaloalueen keskellä ja sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta noin kaksi kilometriä itäkoilliseen. Talon katuosoite on Viipurintie 58.

Inventointi 1984: Honkalan tilan nimeä ei ole kartoilla, mutta inventoinnissa tilan paikan neuvoi eräs paikkakuntalainen 30. heinäkuuta.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 68

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 08

y = 527 26

z = n. 888-89

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Idänpää

Kaupunginosa: Idänpää 16

Löytöpaikka: Heikkilä

- kivikautinen (nuorakeraaminen) asuinpaikka(?), luokka III

Paikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä itäkoilliseen ja Katumajärven pohjoispäästä 400 m länteen, eteläkaakkoon viettävällä rinteellä. Löytöaikaan (1930-luvulla) paikka oli Heikkilän talon puutarhaa, ja jäljempänä lueteltavat löydöt on tavattu täällä yhden neliömetrin alalta. Sekä 1937 että 1939 tutkijat kaivelivat paikalla, mutta löytämättä varmoja merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta. Onkin pidetty hyvin mahdollisena, että kyseessä on sekundaarinen löytöpaikka. Nykyään paikalla on kerrostalon pihanurmikko ja paikka on muutenkin kerrostaloalueen keskellä. Jorma Leppäahon kertomuksessa löytöpaikasta on tarkka karttaluonnos ja löytöpaikka on merkitty myös Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartalle n:o 1.

Tutkimukset: Jorma Leppäaho 1936, tarkastus (kertomus: top. ark. Vanaja)

Sakari Pälsi ja C.O Nordman 1937, tarkastus (Pälsin kertomus edellisen kertomuksen yhteydessä)

Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 29)

Kirjallisuutta: Torsten Edgren, Studier över den snörkeramiska kulturens keramik i Finland. SMYA 72. Hagalund 1970. S. 91 (FPL. 602).

Oiva Keskitalo, Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XXX. Hämeenlinna 1976. S. 70.

Löydöt: KM 10457 saviastianpala (nuorakeraamiikkaa). Löydön luettelotiedot ovat: "Löydetty Hämeenlinnan pit. Hätilän kylästä,

aivan läheltä Hämeenlinnaa, Salmisaaren talon pihamaalta. S. Pälsin mukaan Vanajan Idänpään Heikkilän (omist. Salmensaari) puutarhasta. Ilmeisesti sekund. löytö. Lehtori Felix Seppälän Forssan museopäivillä Kansallismuseoon lahjoittama." Pälsin tiedot löytöpaikasta ovat oikeat, ts. paikka (ollut ennen) ent. Vanajan kunnan Idänpään kylän Heikkilän tilan maata.

Säilytyspaikka ei tiedossa, saviastianpala (nuorakeramiikka). Tieto tästä palasta on Sarasmon inventointikertomuksessa. Sarasmo kirjoittaa: "Pieni siru samanlaista keramiikkaa (kuin KM 10457) löytyi myöhemmin. Tri Pälsi kävi paikalla 1937 ja sai sirun." Pälsi itse ei mainitse palaa kertomuksessaan eikä sitä ole Kansallismuseon kokoelmissakaan. Siitä ei ole mainintoja muissakaan arkistolähteissä, eikä tiedossa ole, mihin tämä Pälsin saama löytö on joutunut.

Ei tallessa(?), saviastianpala (nuorakeramiikka). Myös tästä palasta ovat tiedot Sarasmon kertomuksessa, jossa siitä lukee: "Pälsin tarkastamalta alueelta seuraavana päivänä löysi ylioppilas Keijo Salmisaari, joka kaikki muutkin palaset oli löytänyt. Keramiikka oli samanlaista kuin edellisekin. Jätetty lehtori Felix Seppälälle." Muissa arkistolähteistä palasta ei ole tietoja, eikä sitä ole tietääkseni minkään museon kokoelmissakaan (Felix Seppälä oli Hämeenlinnan museon hoitaja).

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 31. heinäkuuta. Paikka on siis nykyään kerrostalon pihanurmikkoa, joten siinä ei voinut tehdä lähempiä tutkimuksia; itse kerrostalo on vain muutaman metrin päässä löytöpaikasta. Löytöpaikan sijainnin voi määrittellä hyvin tarkasti Leppäahon karttaluonnoksen avulla, koska siihen merkitty "kivinen aitta" on edelleen paikalla, kuten myös "Turengin kylätie" (nyk. Idänpääntie). Tiedoissa mainittu Heikkilän päärakennus on sen sijaan purettu. (Em. aitta on jäänyt merkitsemättä 1976 painetulle peruskartalle, mutta sen sijaan se on Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000 1984)

Valokuvat: Kuvat 23 (F 66796) ja 24 (F 66795)

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 69

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 27

y = 527 58

z = n. 84

(= likimääräisen löytöpaikan
peruskoordinaatit)

Kylä: Idänpää

Kaupunginosa: Idänpää 16

Löytöpaikka: Purolahti

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Felix Seppälän kirje, Hämeenlinnassa 30/5 1950, ao. esineen tietojen yhteydessä esihist. toimiston arkistossa.

Löydöt: Hämeenlinnan museo 4981:1 rautainen sotakirves. Kirveen on löytänyt koneenkäyttäjä Lauri Mäntyneva v. 1946 Katumajärven laskevasta puro-ojanteesta, raivatessaan maata omistamaltaan Purolahti-nimiseltä tontilta Katumajärven luoteisrannalla, Idänpäässä, Hämeenlinnan kaupungin alueella (ent. Vanajaa). Löytäjähän lahjoitti esineen museon kokoelmiin 15/9 1949.

Ei tallessa, rautainen kirves ja ihmiskäden muovaama kivi. Näistä löydöistä on tieto myös yllä luetellun esineen löytötiedoissa: "Samalla kerralla löytynyt toinenkin kirves, josta valmistettu työväline sekä kivi 15 x 12 x 11 cm, joka oli ihmiskäden muovaama". Muita tietoja löydöistä ei ole.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta noin kaksi kilometriä itäkoilliseen, Katumajärven länsirannan pohjoisosassa (tai luoteisrannalla, kuten löytötiedoissa lukee). Esineen arkistotiedoissa löytöpaikasta on kartta, mutta se on niin pienimitakaavainen, että peruskarttaotteen (s. 176) löytöpaikkamerkintä ei ole välttämättä aivan täsmälleen löytöpaikalla. Paikan kohdalta, tai aivan sen vierestä, menee nykyään Hämeenlinna-Lahti -valtatie, ja aivan vieressä on huoltoasema ja pari omakotitaloa. (Löytötiedoissa mainittua puroa, joka on merkitty myös löytötietojen kartalle, ei

ole nykyisellä peruskartalla). - Inventoinnissa 1984 aluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 70

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 92

y = 527 33

z = 82

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Idänpää

Kaupunginosa: Idänpää 16

Löytöpaikka: Kutalanjoki

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1960, tarkastus

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5254 rautainen putkellinen keihäänterä.

Löytänyt putkiasentaja Vilho Henttinen (os. Hämeenlinna) kaupungin viemäriyömaalta Hämeenlinnan Idänpäästä Kutalanjoen läheltä Idänpään tiestä länteen 40 m ja jokeen 45 m, n. 90 cm syvältä. Alue on mutapohjaista entistä järvenpohjaa.

Löytöpaikan sijainti: Esine on löydetty Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä itäkoilliseen, Kutalanjoen pohjoispuolelta, muutaman kymmenen metrin päästä joesta. Hirviluoto ei havainnut tarkastuksensa paikalla mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Alue onkin mutapohjaista entistä järvenpohjaa, kuten löytötiedoista ja Hirviluodon tarkastuskertomuksesta ilmenee. - Inventoinnissa 1984 aluetta ei tarkastettu; löytöpaikan kohdalle tai aivan sen viereen on tehty valtatie.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 71

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 42

y = 527 69

z = 87

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Paikka: Aunela

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Lunnikivi, Eero Julius

Os.: Idänpääntie 1, 13210 HML

Tila: RN:o 2:21

Tutkimukset: Anja Sarvas 1971, tarkastus

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 6. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Kiven sijainti: Aunelan kuppikivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 2,5 km itään, Katumajärven länsirannalla, n. 70 m:n päässä rannasta. Kivi on hyvin loivasti kohti koillisessa olevaa järvenrantaa viettävässä maastossa, peltoalueen keskellä.

Kiven kuvaus: Kivi on kooltaan n. 2,5 x 2 x 1 m ja siinä on 53 "uhrikuoppaa", ks. tarkempaa kuvausta Anja Sarvaksen kertomuksesta.

Inventointi 1984: Tarkastin kiven 23. heinäkuuta. Mukanani oli tällöin fil. yo Liisa Kurkinen. Teimme kymmenkunta koekuoppaa nuorta lepikkoa kasvavaan kivikkoiseen metsikköön, kuppikivistä n. 20-40 m länsilounaaseen, mutta emme löytäneet mitään.

Valokuvat: Kuvat 25 (F 66797-99) ja 26 (F 66800)

Diat: 11684-86

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 72

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 53-58

y = 527 30-38

z = 87-88

(= muinaisjäännösalueen perus-
koordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Löytöpaikka: Patailan puisto

- rautakautinen kalmistoalue, luokka II

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: (Patailan puisto)

Paikan sijainti ja kuvaus: Kalmistoalue sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta pari kilometriä itään ja Katumajärvestä 300 m länteen. Paikalla on nykyään n. 160 x 120 m:n laajuinen Patailan puisto -niminen puisto, ja muinaisjäännökset ovat keskellä tätä n. 50 x 40 m:n laajuisella alueella. Puisto on kauttaaltaan kerrostalojen ympäröimä, ja topografialtaan melko tasaista. Se on hyvin hoidettu, kauttaaltaan leikatun ruohikon peitossa ja siellä täällä puistossa on pihlajia ja pihlajaryhmiä, joista suurin osa lienee kasvanut paikalla jo ennen kuin se on tehty puistoksi sekä muita istutuksia. Kaikilla jäljempänä kuvattavilla alueen muinaisjäännöksillä kasvaa myös kylvetty ja lyhyeksi leikattu ruohikko. Anna-Liisa Hirviluodon muistuinpanojen mukaan alue on ollut vielä 1963, jolloin hän löysi paikan, peltojen ympäröimä lehtipuustoa kasvava itä-länsi -suuntainen niemeke.

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1963, tarkastus (Hirviluodon muistuinpanot)

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 12. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: KM 16229 hiilenpalanen sekä viisi keramiikanpalaa. Rautakautinen löytö, jonka Anna-Liisa Hirviluoto on ottanut talteen Hämeenlinnan Katisten kartanon maalla sijaitsevaan raunioon

tekemästään koekuopasta 11.10.1963. Rainio sijaitsee Vanajaveden ja Katumajärven välisellä kannaksella, vuonna 1961 löydetyistä Katisten raunioista n. 100 m itäkoilliseen. Diar. 29.1.1964. (Löydöt ovat rauniosta 1).

Muinaisjäännösten kuvaukset (kuvattavat kohteet on merkitty yleiskartalle 1:2000 s. 154 ja kuvauksissa esitetään rinnan Anna-Liisa Hirviluodon muistiinpanojen 1963 sekä inventoinnin 1984 mukaiset kuvaukset kohteista):

Raunio 1: Hirviluoto: Sij. pellon keskellä olevan lehtip. kasvavan saarekkeen länsip. N-laidassa on matalahko raunio. S-laidassa iso maakivi. Kiveystä hieman esillä reunoilla. Koek. palan. kiveä, nokea + keram. 20 cm:n syv. 6 x 6,50. Päällä kasvaa pihlajia. **Inventointi:** Sijaitsee alueen luoteisosassa. Paikalla on n. 10 x 8 m:n laajuinen ja 2-2,5 m:n korkuinen, isoista kivilohkareista koottu kivikasa. Heti tämän eteläpuolella on matalaa nurmikon peittämää kumpareta, jonka korkeus on enintään muutama kymmenen senttiä ja jonka pohjoispuoli vaikuttaa jääneen em. lohkarokasan alle; tämä lienee Hirviluodon kuvaama raunio, josta hän löysi KM 16229:n. Paikalla kasvaa pihlajia.

Raunio 2: Hirviluoto: Ed. 12,50 m itään. Kaunis turpeen peittämä kumpu. Päällä pihlajia. Halk. 8,50 m. Korkeus melkein m. **Inventointi:** Hyvin kaunis kumpare, kooltaan n. 6 x 6 m ja korkeudeltaan noin metri. Joitakin kiviä, joiden päällä on sammalta, näkyvissä. Kumpare on leikatun nurmikon peitossa ja sen päällä kasvaa ryhmä pihlajia.

Raunio 3: Hirviluoto: 1:stä 9,50 m etelään. Soikea raunio. Päällä paljon pihlajia. Isoja kiviä pilkistää esiin. Epävarmahko. 4,50 x 2 m. **Inventointi:** Raunio sijaitsee n:osta 1 n. 20 m etelään, aivan puistokäytävän lounaispuolella, mutta kyseessä lienee kuitenkin Hirviluodon kuvaama raunio 3. Raunio on matala ja vaatimaton, kiven- ja maansekainen raunio, jonka koko on n. 3 x 2,5 m ja korkeus n. 30-40 cm. Joitakin kiinteitä maakiviä on näkyvissä. Raunion luoteispuolella, n. 4-7 m:n päässä, on myös joitakin kiinteitä maakiviä.

Raunio 4: Hirviluoto: (Laakeasta luontaisesta kumpareesta) itään on punainen ulkor. Sen länsilounaisp. on epäm. kumpu.

Inventointi: Matala kumpare, jonka halkaisija on n. 2,5 m ja korkeus n. 20-30 cm. Useita isoja kiviä näkyvissä. Leikatun nurmikon peitossa. Kumpareen päällä on pihlajaryhmä.

Laakea luontainen kumpare: Hirviluoto: 1:stä 14 m kaakkoon on laakea kohouma. Vähän kiviä siellä täällä pilkistää esiin. Ei rakennetta.

Koek. nokista kiveystä 20 cm:n syv. Tiilen pala. 10 x 9 m. **Inventointi:** Kumpare on selvästi luontainen ja hyvin laakea, halkaisijaltaan n. 20 m ja kohoten ympäristöstään enintään ehkä muutama kymmenen senttiä. Nykyään se on tietysti kauttaaltaan hoidotun nurmikon peitossa ja sijaitsee heti puistossa olevan pienen leikkikentän luoteispuolla.

Inventointi 1984: Tarkastin alueen inventoinnissa 1. marraskuuta ja uudelleen kesäkuussa 1986 oleskellessani Hämeenlinnassa tätä kertomusta tehdessäni ja saatuani käyttöön Anna-Liisa Hirviluodon tarkastusmuistiinpanot karttaluonnoksineen. Merkitsen kohteet käsivaraisesti yleiskartalle 1:2000, kirjoitin niistä kuvaukset ja otin valo- ja diakuvia. Edellä kuvattujen kohteiden varmistaminen kauttaaltaan rautakautisiksi koekuoppia tekemällä olisi hyödyllistä, mutta tätä ei tehty, koska alue kauttaaltaan hyvin hoidettua puistoa. Hirviluodon karttaluonnokset, joille edellä kuvatut kohteet on merkitty, osoittautui paikkansa pitäväksi ja sen avulla kohteet pystyi tunnistamaan paikalla, mutta kohteiden keskinäiset etäisyydet ao. kartoilla on nähdäkseni arvioitu n. 50 % liian lyhyiksi, 9,5-14 metriksi, kun toisiaan lähinnä olevat paikat ovat n. 20 m:n päässä toisistaan. Raunioiden kokoerot Hirviluodon muistiinpanojen ja inventointihavaintojen välillä johtuvat siitä, että kyseessä ovat arviomitat.

Valokuvat: Kuvat 27 (F 66803), 28 (F 66805) ja 29 (F 66806) sekä F 66804

Diat: 11687-90

Ks. yleiskartta 1:2000 s. 154 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

1-4: rauniot 1-4

K: kertomuksessa selostettu laakea luontainen kumpare

a: isoista kivilohkareista koostuva röykkiö

b: maasta kasattu kumpu, jolla on lasten liukumäki

c: maasta kasattu valli

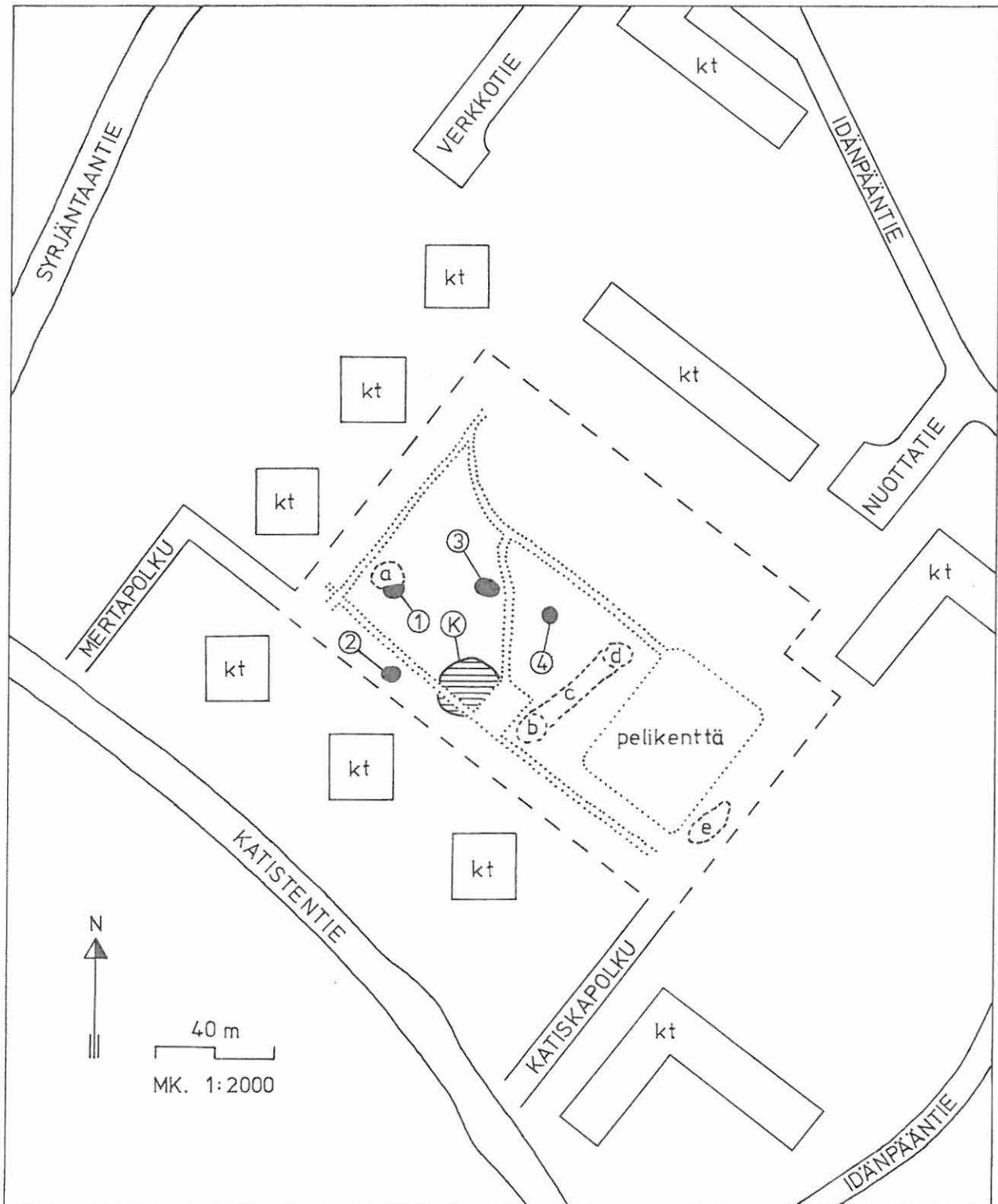
d: kumpare, jolle on kasattu isoja kivilohkareita

e: kivilohkareista koostuva raunio

kt: kerrostalo

Kerrostalotonttien ympäröimä Patailan puisto rajattu katkoviivoin ja puistokäytävät merkitty pisteviivoin.

Karttapohjana käytetty Hämeenlinnan kaupungin kaavakarttaa 1:2000, josta piirretty tiet, talot, Patailan puiston rajat ja pelikenttä, kun taas kaikki muu on merkitty käsiväraisesti. Piirt. Jyri Saukkonen.

HÄMEENLINNA 73

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 47-55

y = 527 11-22

z = 87-88

(= muinaisjäännösalueen perus-
koordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Paikka: Katisten kartano

- rautakautisia hautaraunioita ja mahdollinen polttokenttäkalmisto
(suureksi osaksi hävitetty), luokka I

Maanomistaja 1986: Krogius, Lars

Korkeavuorenkatu 1 B 12, 00140 Hki

Tila: Katinen RN:o 5:104

Paikan sijainti ja kuvaus: Alue sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta pari kilometriä itään ja Katisten kartanon päärakennuksesta 200 m pohjoiseen, heti Syrjäntaantien ja Katistentien risteyksen etelä- ja lounaispuolella, rajoittuen mainittuihin teihin. Alue on nykyään heinää ja harvaa puustoa kasvavaa tasaista hakamaata, joka on ollut aiemmin peltona. Kalmistoalueen pituus on n. 120 m lounais-koillis -suunnassa ja leveys n. 30-60 m.

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1961, tarkastus (kertomus: Katinen-Idänpää -tielinjan tarkastus Hämeenlinnan Katisten kalmistoalueella Hätilän kalmiston välittömässä läheisyydessä)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 11. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 101.

Löydöt: KM 15226:1-6 saviastianpaloja 2 kpl, rautakuonan palasia 2 kpl ja savenpaloja 8 kpl. Rautakautisia kalmistolöytöjä Hämeenlinnan Katistenkartanon haasta. Fil. maisteri Anna-Liisa Hirviluo-

don tarkastusmatkaltaan Kansallismuseoon 6.10.1961 tuomat löydöt. Diar. 6.10.1961. (Löydöt ovat Hirviluodon raunioihin 4 ja 5 tekemistä koekuopista).

KM 18382 saviastianpaloja 17 kpl. Löydetty kadunrakennustyön yhteydessä kiven- ja maansekaiseen raunioon tehdystä leikkauksesta. Rautakautisia kalmistolöytöjä, jotka fil. maist. Anna-Liisa Hirviluoto on ottanut talteen Hämeenlinnan Katisten kartanon maalta syksyllä 1970. - Peruskartta 2131 09, x = 6765 55, y = 527 20. Diar. 11.7.1971. (Löydöt ovat mahdollista polttokenttäkalmistosta, joka suureksi osaksi hävitetty).

Muinaisjäännösten kuvaukset (kohteet on merkitty yleiskartalle 1:5000 s. 158 lukuunottamatta rauniota 6):

Rauniot 1-6: Ks. Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuskertomusta. (Näistä raunio 6 on sijainnut nykyisen Syrjäntaantien kohdalla, x = 6765 39, y = 527 01, muusta kalmistoalueesta runsaat 100 m lounaaseen, mutta koska Anna-Liisa Hirviluoto ei löytänyt raunioon tekemästään erittäin suuresta koekuopasta mitään mikä antaisi aiheita pitää rauniota rautakautisena, sitä ei ole merkitty oheisen kertomuksen kartoille, vaikka se onkin Hirviluodon tarkastuskertomuksen kartalla).

Raunio 7: Tämä raunio on havaittu vasta inventoinnissa 1984 ja se sijaitsee rauniosta 3 n. 10 m etelälounaaseen. Raunio on n. 3,5 x 2,5 m ja korkeus n. 20-40 cm. Se on hivenen epämääräiseltä vaikuttava kiveys, jonka rautakautisuutta ei ole syytä pitää varmana pintapuolisen tarkastelun perusteella.

Mahdollinen polttokenttäkalmisto, joka on suureksi osaksi hävitetty: Tämä sijaitsee alueen pohjoisosassa aivan Katistentien reunalla, tieliuskan yläpuolella, niin että tien teossa on hävitetty paikan pohjoispuoli. Tarkastuksessaan 1961 Anna-Liisa Hirviluoto ei kiinnittänyt paikkaan huomiota. KM 18382 löydettiin sitten 1970 tieleikkauksesta, ja kuten yllä olevasta luettelotekstistä ilmenee, Hirviluoto kuvaa paikan kiven- ja maansekaiseksi raunioksi. Inventointihavaintojen 1984 mukaan paikka on nykyisellään n. 6-7 m:n laajuinen ja metrin korkuinen luontainen moreenikumpare, jonka pohjoispuoli on siis hävitetty. Sain inventoinnissa sen käsityksen, että jäljellä oleva osa paikkaa saattaisi mahdollisesti olla polttokenttäkalmiston eteläosa,

eikä siis varsinainen hautaraunio, siksi selvästi se poikkeaa kohteen muista raunioista. Kuinka suuri kumpare on ollut alunperin, ei ole tiedossa.

Inventointi 1984: Tarkastin alueen 31. lokakuuta. Paikka on säilynyt koskemattomana, ja rauniot erottuivat varsin hyvin myöhäisen vuodenaajan johdosta. Otin niistä valo- ja diakuvia ja merkitsen ne yleiskartalle s. 158, koska Hirviluodon tarkastuskertomuksen hyvin paikkansa pitävä kartta on jo vanhentunut tiestön ja muunkin ympäristön osalta. Inventoinnissa havaittiin myös lisäksi raunio 7, kuten edellä on jo selostettu ja selviteltiin KM 18382:n löytöpaikkaa.

Valokuvat: Kuvat 30 (F 66807), 31 (F 66808) ja 32 (F 66809)

Diat: 11691-93

Ks. yleiskartta 1:5000 s. 158 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

Kohde HÄMEENLINNA 73

Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano

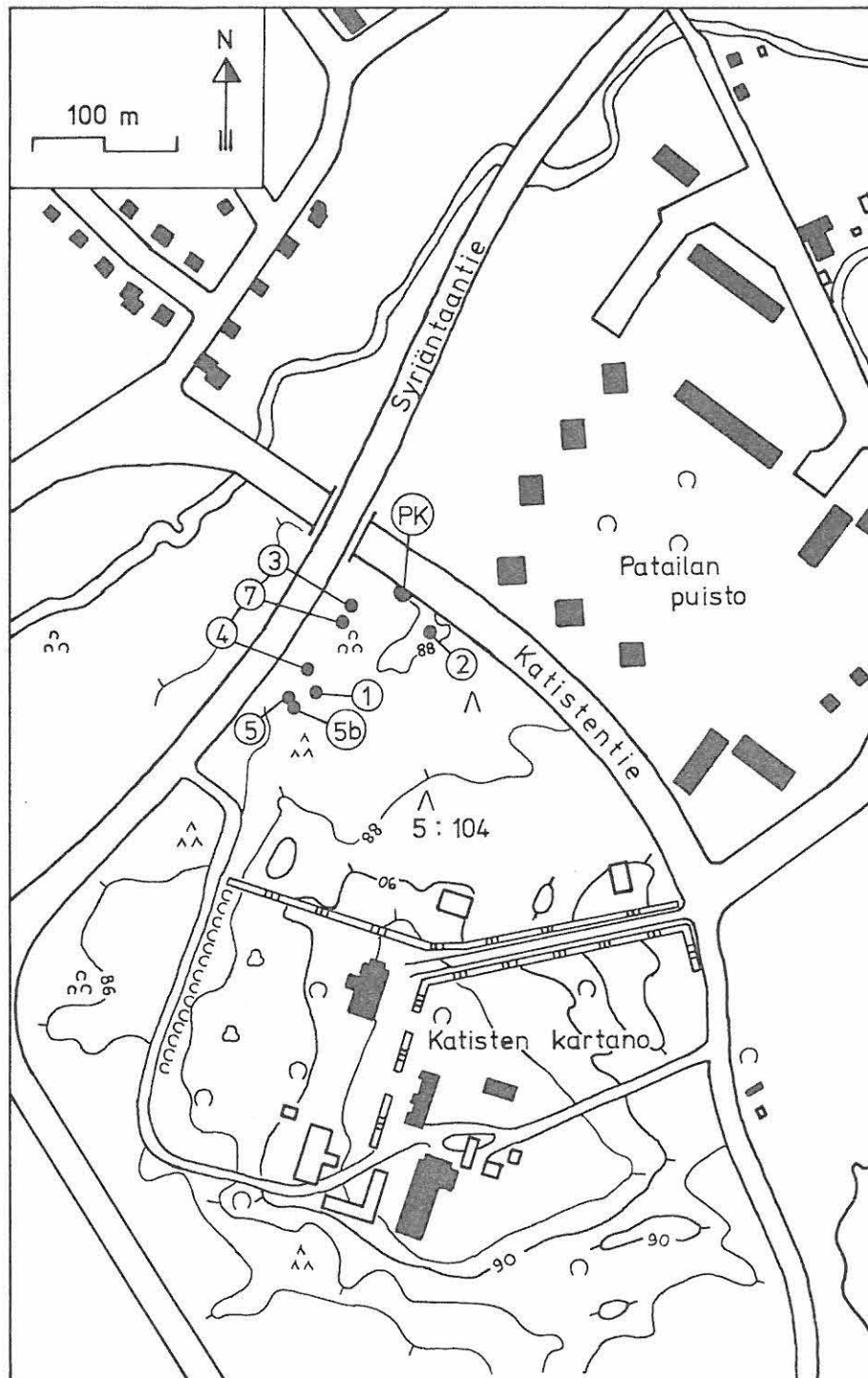
- rautakautisia hautaraunioita ja mahdollinen polttokenttäkalmisto (suureksi osaksi hävitetty)

- ① - ⑤b ja ⑦ ovat hautaraunioita.
- (PK) on mahdollisen polttokenttäkalmiston jäljellä oleva osa

Karttapohjana käytetty Hämeenlinnan kaupungin kaava-

karttaa. Piirt. Jyri Saukkonen.

Mittakaava: 1:5000 (rauniot ja mahdollisen polttokenttäkalmiston jäljellä oleva osa ovat kuitenkin tätä suuremmassa mittakaavassa).

HÄMEENLINNA 74

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 77

y = 526 000

z = n. 86

(= polttokenttäkalmiston eli
Porttiniementie 5:n omako-
titalon peruskoorninaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Porttiniementie 5

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka III

Maanomistaja 1986: Uusikivi, Ismo Antero

Os.: Porttiniementie 5 A 3, 13210 HML

Tontti: n:o 87 korttelissa n:o 11

(Porttiniementie 5)

Kalmiston sijainti: Polttokenttäkalmisto on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta vajaan kaksi kilometriä itään, Porttiniementien 5:n omakotitalon kohdalla. Ensimmäiset löydöt tehtiin talon perustuskuoppaa kaivettaessa 1954, ja Oiva Keskitalo tutki seuraavana vuonna kaksi pientä aluetta, toisen aivan kuopan kaakkois- ja toisen sen luoteispuolella. Suurin osa kalmistosta oli kuitenkin jo hävitetty kuopan kaivuussa. Kuopasta siirrettyä maata oli käytetty osittain pihan tasoitukseen ja osittain sitä oli ajettu tontilla olleelle peltokappaleelle. - Inventoinnissa 1984 Porttiniementie 5:ssä ei käyty.

Tutkimukset: Helmer Salmo 1954, tarkastus

Oiva Keskitalo 1955, kaivaus

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 21. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esohist. toimisto.

Löydöt: KM 13470:1-3 keihäänkärki, viikate ja veitsenterä. Keihäänkärjen ja viikatteen on löytänyt laitospäälliköksi Reino Uusikivi 20.7.1954 asuinrakennuksensa perustuksia kaivaessaan Hämeen-

linnan Hätilässä Porttiniementie 5:ssä. Myöhemmin kävi Hämeenlinnan museon vahtimestari paikkaa penkomassa (sen jälkeen kun H. Salmo oli tarkastanut paikan; ks. kertomusta) ja löysi veitsen. Paikka luvattu tutkia v. 1955. Lehtori Felix Seppälän museoon lähettämät ja löytäjältä 2 500 m:lla lunastetut esineet. Verif. Diar. 25.8.1954. Ks. H. Salmon kertomusta käynnistään löytöpaikalla top. arkistossa.

KM 13778:1-85 rautakautisia kalmistolöytöjä. Fil. maisteri Oiva Keskitalon tutkiessaan Hämeenlinnan kaupungissa Porttiniemenkatu 5:n tontilla sijaitsevaa viikinkikauden polttokalmistoa 9.- 16.7.1955 löytämät esineet. Numeroilla 13470:1-3 luetteloidut esineet ovat samasta paikasta.

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 75

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 73

y = 526 93

z = 84,5-85

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Varikkoalue 1

- rautakautinen(?) löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Matti Bergström & Jyri Saukkonen 1980, koekaivaus (kertomus: s. 6)

Löydöt: KM 20992:50-52 palanutta savea 2 kpl ja rautakuonaa 3 kpl.

Hum. kand. Matti Bergströmin ja fil. yo. Jyri Saukkosen Hämeenlinnan Hätilän Varikkoalueen kalmistoalueen koekaivauksen yhteydessä 8.-19.9.1980, koekuopista 64 ja 68, löytämät löydökset. Diar. 3.12.1980.

Löytöpaikan sijainti: Koekuopat tehtiin lukuisten löydöttömien koekuoppien ohessa Varikkoalueen koekaivauksessa alueen itäosaan, hauta-rauniosta kohde HÄMEENLINNA 76:sta ja 120 m koilliseen ja Hämeenlinnan keskustasta runsaan kilometrin itään. Koekuoppien 64 ja 68 etäisyys oli toisistaan n. 25 m. Löydökset tavattiin jo pintamullasta, ja Varikkoalueen kaivauksissa 1981 ei katsottu lähempiä tutkimuksia tarpeellisiksi niiden johdosta.

Ks. yleiskartta s. 168 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 76

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 64

y = 526 86

z = 85,5

(= raunion peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Varikkoalue 2

- tutkittu rautakautinen hautaraunio, luokka III

Raunio sijainti: Raunio on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta runsaan kilometrin itään, armeijan varikkoalueella. Paikalla on nyt Hämeenlinnan uusi aluehälytyskeskus ja paloasema, jonka rakentamissuunnitelman johdosta varikkoalueen rautakautiset muinaisjäännökset, tämän raunio lisäksi polttokenttäkalmisto kohde HÄMEENLINNA 77 ja toinen raunio kohde HÄMEENLINNA 79, tutkittiin kokonaisuudessaan 1980 ja 1981. Polttokenttäkalmisto sijaitsi tämän kohteen rauniosta n. 60 m länteen. Ks. lähempiä tietoja rauniosta tutkimuksista ja kirjallisuudesta. - Inventoinnissa 1984 varikkoalueen jäljellä olevaa osaa ei tarkastettu.

Tutkimukset: Helmer Salmo 1942, tarkastus

Oiva Keskitalo 1950, kaivaus

Matti Bergström & Jyri Saukkonen 1980, koekaivaus
(kertomus: s. 6)

Jyri Saukkonen, Hannu Kotivuori & Markku Heikkinen 1981,
kaivaus (kertomus: s. 3-5)

Kirjallisuutta: Oiva Keskitalo. Kaksi rautakauden hautaröykkiötä Hämeenlinnasta. Suomen Museo LVIII, 1951. Helsinki 1951.
S. 122-126.

Löydöt: KM 11343:1-3 kaksi rautaista keihäänkärkeä ja sirppi. N:ot 1-3 1. lokakuussa 1942 Hämeenlinnan mlk:n Hätilän virkatalon maalla olevalta varikkoalueelta työmies Kalle Toivonen viemäriojaa kaivaessaan. Paikalla lienee hautaraunio. Työmies Kalle Toivoselta Hämeenlinnan museon hoitajan leht. Felix Seppälän

välityksellä 23.X.42 200 mk:lla lunastettu rautakautinen kalmistolöytö; tositteet.

KM 12695:1-51 rautakautisia kalmistolöytöjä. Fil. maisteri Oiva Keskitalon heinäkuun 24-27 päivinä v. 1950 Hämeenlinnan kaupungissa Hätilän sotilasvirkatalon maalla Vaatetusvarikko 1:n alueen vieressä suorittaman rautakauden hautaröykkiön kaivamisen yhteydessä löydetyt esineet. Kaivauskertomus karttoineen ja valokuvineen top. arkistossa.

KM 20992:36-49 hiotun kiviesineen fragmentti, saviastianpalo- ja 65 kpl ja palanutta savea 106 kpl. Hum.kand. Matti Bergströmin ja fil. yo Jyri Saukkosen Hämeenlinnan Hätilän Varikkoalueella 8.-19.9.1980 tekemiä rautakautisia kalmistolöytöjä. Ks. kaivauskertomusta top. arkistossa. Diar. 3.12.1980.

KM 21188:1-63 rautakautisia kalmistolöytöjä. Fil. yo Jyri Saukkosen, hum. kand. Hannu Kotivuoren ja fil. yo Markku Heikkisen Hämeenlinnan Hätilän Varikkoalueella 22.6.-19.7.1981 tekemiä rautakautisia kalmistolöytöjä. Ks. kaivauskertomusta top. arkistossa. Diar. 17.9.1981.

Ks. yleiskartta s. 168 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 77

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 65

y = 526 78

z = 86,0-87,0

(= polttokenttäkalmiston perus-
koordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Varikkoalue 3

- tutkittu rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka III

Kalmiston sijainti: Polttokenttäkalmisto on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta noin kilometrin itään, armeijan varikkoalueella. Alueen muinaisjäännökset, polttokenttäkalmiston lisäksi rauniot kohteet HÄMEENLINNA 76 ja 79, tutkittiin kokonaisuudessaan 1980 ja 1981, koska paikalle suunniteltiin rakennettavaksi aluehälytyskeskus ja paloasema. Tämä onkin nyt raunion HÄMEENLINNA 76:n ja polttokenttäkalmiston kohdalla, lukuunottamatta kalmiston pohjoispäätä, joka on jäänyt rakennuksen ulkopuolelle. - Inventoinnissa 1984 varikkoalueen jäljellä olevaa osaa ei tarkastettu.

Tutkimukset: Helmer Salmo 1942, tarkastus

Oiva Keskitalo 1950, kaivaus

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 4)

Matti Bergström & Jyri Saukkonen 1980, koekaivaus (kertomus: s. 5)

Jyri Saukkonen, Hannu Kotivuori ja Markku Heikkinen 1981, kaivaus (kertomus: s. 5-15)

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 20. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Löydöt: KM 12696:1-40 rautakautisia kalmistolöytöjä. Fil. maisteri

Oiva Keskitalon heinäkuun 27-29 päivänä v. 1950 Hämeenlinnan

kaupungin Hätilän sotilasvirkatalon maista erotetulla Vaate-
tusvarikko 1:n alueella suorittamien kaivausten yhteydessä
löydetyt esineet. Kaivauskertomus karttoineen ja valokuvineen
top. arkistossa.

KM 20992:28-35 saviastianpaloja 47 kpl, palanutta savea 3
kpl ja palanutta luuta 49 kpl. Hum. kand. Matti Bergströmin
ja fil. yo Jyri Saukkosen Hämeenlinnan Hätilän Varikkoalueel-
la 8.-19.9.1980 tekemiä rautakautisia kalmistolöytöjä. Ks.
kaivauskertomusta top. arkistossa. Diar. 3.12.1980.

KM 21188:64-1616 rautakautisia kalmistolöytöjä. Fil. yo Jyri
Saukkosen, hum. kand. Hannu Kotivuoren ja fil. yo Markku Heik-
kisen Hämeenlinnan Hätilän Varikkoalueella 22.6.-29.7.1981
tekemiä rautakautisia kalmistolöytöjä. Ks. kaivauskertomusta
top. arkistossa. Diar. 17.9.1981.

Ks. yleiskartta s. 168 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 78

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 65

y = 526 78

z = 86,0-87,0

(= polttokenttäkalmiston kohteen
HÄMEENLINNA 77:n peruskoordinaa-
tit, josta tältä on löydetty)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Varikkoalue 4

- kivikautinen (sekundaarinen) löytöpaikka, luokka III

Löydöt: KM 21188:75 kivinen tasataltta. Varikkoalueen rautakautisesta polttokenttäkalmistosta kaivauksessa 1981 löydetty esine.

Löytö 417, koordinaatit 81,55/129,10, taso 4. Diar. 17.9.1981.

Löytöpaikan sijainti: Kalmisto on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta noin kilometrin itään, armeijan varikkoalueella, ks. kohdetta HÄMEENLINNA 77.

Ks. yleiskartta s. 168 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 79

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 64

y = 526 71

z = 84,5-85,0

(= raunion peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Löytöpaikka: Varikkoalue 5

- tutkittu rautakautinen raunio, luokka III

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1961, tarkastus

Matti Bergström & Jyri Saukkonen 1980, kaivaus (kertomus: s. 4-5)

Löydöt: KM 20992:1-27 kuutiokivi (osittain lohjennut), rautaesineen katkelma, saviastianpaloja 232 kpl, palanutta savea 231 kpl ja palanutta luuta 3 kpl. Hum. kand. Matti Bergströmin ja fil. yo Jyri Saukkosen Hämeenlinnan Hätilän Varikkoalueella 8.-19.9.1980 tekemiä rautakautisia kalmistolöytöjä. Ks. kaivauskertomusta top. arkistossa. Diar. 3.12.1980.

Raunion sijainti: Raunio on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta noin kilometrin länteen, armeijan varikkoalueen länsiosassa. Anna-Liisa Hirviluoto on löytänyt raunion tarkastusmatkallaan 1961, ja se tutkittiin varikkoalueen koekaivauksen yhteydessä 1980. Ks. tarkempaa selostusta rauniosta aiemmista kertomuksista. (Varikkoalueen polttokenttäkalmiston kohteen HÄMEENLINNA 77:n ja hautaraunio kohteen HÄMEENLINNA 76:n tutkimusten yhteydessä 1981 tutkittiin vielä edellisellä vuonna tutkimatta jätetty raunio länsireuna, mutta tällöin ei tavattu mitään löydöksiä, ks. kaivauskertomusta 1981, s. 15.).

Inventointi 1984: Raunio paikka oli säilynyt ennallaan sitten vuosien 1980 ja 1981 tutkimusten käydessäni paikalla lokakuussa; laajemmalti en kuitenkaan tutkinut varikkoalueen jäljellä olevaa osaa.

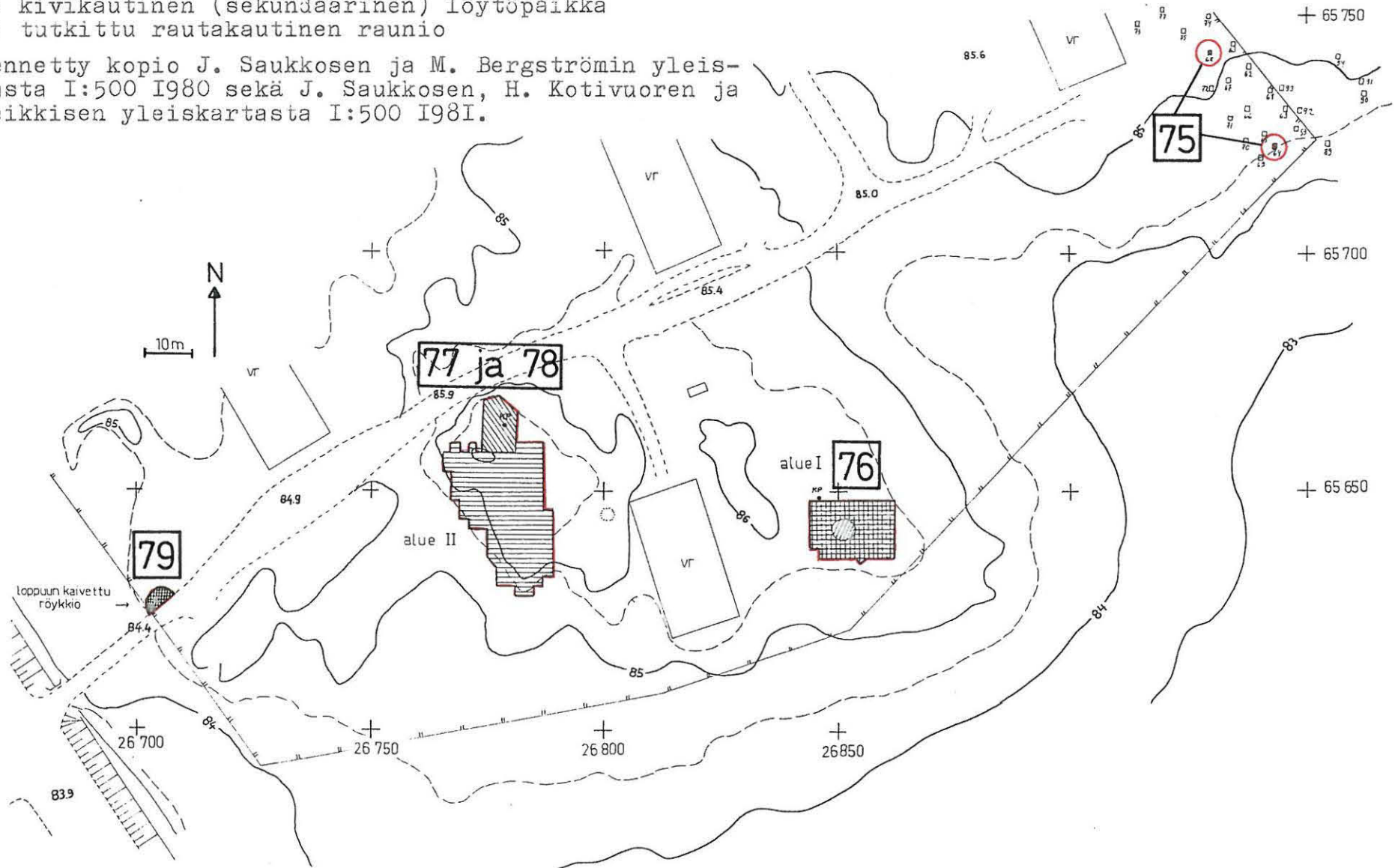
Diat: 11694

Ks. yleiskartta s. 168 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

- 168 Kohteet HÄMEENLINNA 75-79
Hättilä/Hättilä I5, Varikkoalue I-5
- 75: rautakautinen(?) löytöpaikka
 - 76: tutkittu rautakautinen hautaraunio
 - 77: tutkittu rautakautinen polttokenttäkalmisto
 - 78: kivikautinen (sekundaarinen) löytöpaikka
 - 79: tutkittu rautakautinen raunio

Pienennetty kopio J. Saukkosen ja M. Bergströmin yleiskartasta I:500 1980 sekä J. Saukkosen, H. Kotivuoren ja M. Heikkisen yleiskartasta I:500 198I.

HÄMEENLINNA 80

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 05

y = 527 05

z = n. 85

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 7

Löytöpaikka: Harvialantien varsi

- rautakautinen kalmisto(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Krogius, Lars

Os.: Korkeavuorenkatu 1 B 12, 00140 Hki

Tila: Katinen RN:o 5:104

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1967, tarkastus (Hirviluodon muistiinpanot.

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 13. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: Säilytyspaikka ei tiedossa, keramiikkaa ja helmi. Ks. löytötietoja seuraavassa siteerattavista Hirviluodon muistiinpanoista. (Löytöpaikka on merkitty yleiskartalle 1:2000 s. 171).

Tiedot paikasta ovat Anna-Liisa Hirviluodon tarkastusmuistiinpanoissa 1967. Hirviluoto kirjoittaa: "28.8. -67. Hämeenlinna, Katinen. Raunio tielinjalla Vanaja - Idänpää, tien koillispuolella, n. 50 m kaakkoon Idänpään - Mäskälän tienhaarasta. Löytyi vaiheessa, jolloin tienteko oli aloitettu. Silloin poimin tien leikkauksesta keramiikkaa. Sovittiin, että alue rauhoitetaan tutkimuksia varten. Lupausta ei ole täysin pidetty. Kummun päältä on raivattu kantoja ja tieltä on heitetty jonkin verran maata raunion päälle. Kantojen alta paljastunut maa ei ole kovinkaan lupaavaa. Löysin kuitenkin helmen. Kummun luoteis-pohjoisreunassa on tiiviimpi latomus. Koko alueen laajuus n. 32 x 8 m. Juuri ja juuri havaittava kohouma maastossa. Tie kulkee n. 5 m alempana. Rikotusta maasta on löytynyt myös tiiliskiven palasia. Lp:sta n. 5-6 m itä-koilliseen on leppien kattama kivikko, jossa saattaa olla hautoja."

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta vajaat kaksi kilometriä itäkaakkoon, Katisten kartanosta n. 300 m lounaaseen, aivan Harvialantien varressa, sen itäpuolella. Paikka on lisäksi kahden peltoalueen välissä ja alue on joutomaata.

Inventointi 1984: Tarkastin paikan lokakuussa; yleiskartasta 1:2000 s. 171 ilmenee paikan nykyinen tila ja kartalle ovat merkityt myös Hirviluodon muistiinpanoissa mainittujen löytöjen löytökohta ja leppien kattama kivikko. Kuten kartasta näkyy, Hirviluodon löydöt on poimittu paikasta, joka on ollut tien teossa hävitetyn n. 45 x 20 m:n laajuisen ja n. 2 m:n korkuisen mäen luoteispäässä. Onko tässä ollut Hirviluodon mainitsema raunio hautaraunio vai onko se syntynyt esim. kasattaessa paikalle maata tienteossa, ei ole tiedossa. Inventoinnissa tähän kohtaan (merkitty vinoviivoituksella yleiskartalle 1:2000 s:lla 171) ei kiinnitetty huomiota, koska tarkemmat tiedot eli Hirviluodon muistiinpanot olivat käytettävissäni vasta tätä kertomusta tehdessäni. Sen sijaan tein pari koekuoppaa Hirviluodon mainitsemaan leppien kattamaan kivikkoon, joka on säästynyt hävitykseltä tien teossa. Kuopat olivat löydöttömiä, eikä maaperässäkään ollut mitään mainittavaa. Jo päältä katsoen ko. paikka vaikutti luontaiselta, laakealta, kivikkoiselta ja rakenteeltaan epämääräiseltä paikalta. - Kokonaisuutena voidaan siis sanoa, että ei ole tiedossa, onko tien varressa vielä jäljellä rautakautista muinaisjäännettöä.

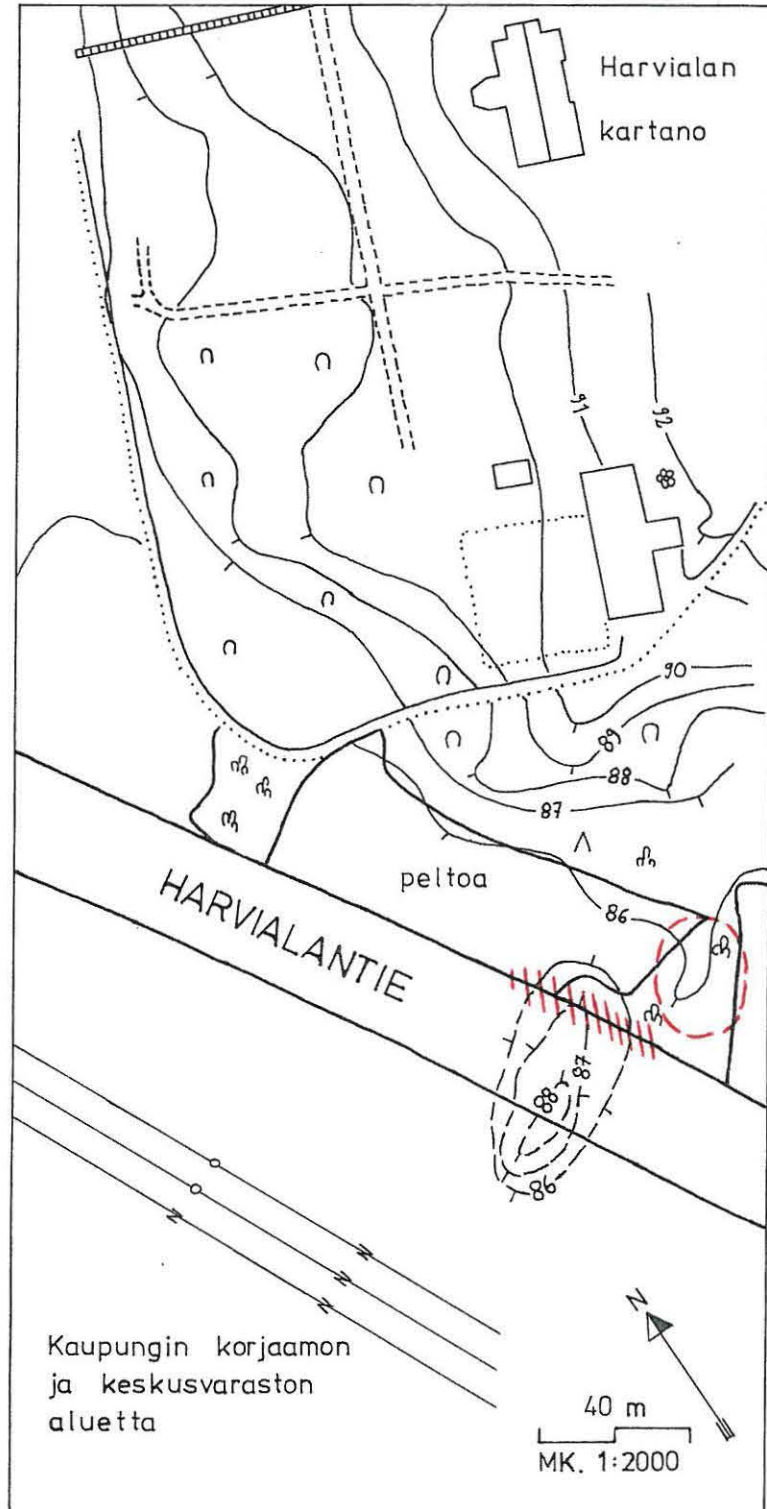
Ks. yleiskartta 1:2000 s. 171 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

Punaisella merkitty:

- vinoviivoituksella tien leikkaus, josta Anna-Liisa Hirviluoto on poiminut keramiikkaa ja helmen
- katkoviivalla Hirviluodon tarkastusmuistiinpanoissaan mainitsema "leppien kattama kivikko, jossa saattaa olla hautoja"

Karttapohjana käytetty Anna-Liisa Hirviluodon Katinen-Idänpää -tielinjan tarkastuskertomuksen 1961 ao. tielinjaa koskevaa karttaa. Harvialantie merkitty kuitenkin osittain käsivaraisesti ja myös pellon reunoja on muutettu punakynämerkintöjen paikkeilla käsivaraisesti ajan tasalle Hämeenlinnan yleiskartan 1:10 000 1984 perusteella. Myös yksi tulustienpätkä ja kolme pientä ulkorakennusta jätetty pois em. yleiskartan perusteella.

HÄMEENLINNA 81

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6764 90

y = 526 89

z = n. 82,5

(= kalmistoalueen peruskoordinaatit)

Kylä: MäskäläKaupunginosa: Katinen 17Löytöpaikka: Radanvarsikalmisto

- hävitetty rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka III

Paikan sijainti ja kuvaus: Katisten Radanvarsikalmisto on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta n. 1,5 km itäkaakkoon, Katisten kartanosta n. 400 m lounaaseen ja Vanajaveden Luukkaanlahden nykyisestä ranta-viivasta n. 120 m itään, aivan rautatielinjan varressa. Paikka on nykyään kaupungin korjaamon ja keskusvaraston alueen reunaa (tätä ei ole vielä 1976 painetulla peruskartalla) ja sen sijainti voidaan määrittää tarkasti A.O. Heikelin kartan 1:4000 1897 perusteella; kalmiston paikka on merkitty myös Sarasmon inventointikertomuksen kartalle 1. Kalmisto hävitettiin 1859 rautatietä tehtäessä. Tietojen mukaan paikalla oli ollut vähäinen mäntöyräs, jota jouduttiin alentamaan rataa tehtäessä. Löytöjä saatiin talteen maksamalla työmiehille palkkio löydetyistä esineistä. - Inventoinnissa 1984 aluetta ei tarkastettu.

Tutkimukset: A.O. Heikel 1897, kartoitus (kartta: top. ark. Vanaja)
Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 6, n:o 6)

Kirjallisuutta: AkseI Heikel. Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugonionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 77-81.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 82-87.

Löydöt: KM 368a kaularengasKM 368b kaularengas, katk.

- KM 368c-e kolme leveää rannerengasta
 KM 368f-h kolme ohutta rannerengasta
 KM 368i seitsemän katkelmaa ainakin kahdesta eri
spiraalirannerenkaasta
 KM 368k-l kaksi hevosenkenkäsolkea
 KM 368m kupurasolki
 KM 368n ketjulaite
 KM 369-70 kaksi rautamiekkaa
 KM 371-81 yksitoista varsiputkellista keihäänkärkeä
 KM 382-87 ruodollisia keihäänkärkiä (kaksi ehyttä ja neljä
 katkelmallista)
 KM 388 suomalainen väkipuukko
 KM 389 ruotokeihäänkärki (lehti tikarinmuotoinen)
 KM 390-91 kaksi sirppiä
 KM 392-93 kaksi kirvestä
 KM 394 kuolaimet ja kuolainten rengas
 KM 395-403 kymmenen veitsenterää

(Luettelo osittain pääluettelon ja osittain em. Oiva Keskitalon julkaisun perusteella).

Pääluettelon löytötiedot ovat: "368-403. Jordfynd, påträffadt vid gräfning för Helsingfors-Tavastehus bangård, å Kattis rusthålls egor (Wanaja) strax söder om den väg, som från gården leder tvärs öfver jernvägen åt sjöstranden, på ett ställe som nu upptaget af ställningar hörande till ett mindre tegel-slageri. Fyndet, om hvilket närmare uppgifter saknas, uppsamlades af arbetare, hvilka för hvarje fornsak erhöillo någon gratifikation af öfverstelöjtnant K. Pipping, som förärade detsamma 1859."

Ks. peruskartta s. 176

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 82

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6764 52-54

y = 527 53-54

z = 85

(= raunioiden peruskoordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Paikka: Katistentie

- kaksi kivirauniota, luokka II

Maanomistaja 1986: Krogius, Lars

Os.: Korkeavuorenkatu 1 B 12, 00140 Hki

Tila: Katinen RN:o 5:104

Tutkimukset: -

Löydöt: -

Raunioiden sijainti: Rauniot sijaitsevat Hämeenlinnan keskustasta runsaat kaksi kilometriä kaakkoon, Katumajärven länsirannalla, Katistentien ja siitä länteen erkanevan sivutien ristiksestä muutama kymmenen metriä luoteeseen. Paikka on metsämaastoa, joka viettää loivasti kohti järvenrantaa ja tätä noudattavaa Katistentietä.

Raunioiden kuvaus:

Raunio A: Rauniosta etelänpuoleinen, sijaitsee em. risteyksestä n. 20 m luoteeseen. Halkaisijaltaan n. 3-4 m ja korkeudeltaan n. 20-40 cm. Rauniossa on kiviä hajallaan ja se on muodoltaan varsin epämääräinen. Raunion päällä on laho kanto.

Raunio B: Sijaitsee A:sta n. 25 m pohjoisluoteeseen. Kolmikulmainen, sivujen pituus noin 2 m. Korkeus 10-30 cm. Kivet hyvin erottuvat ja ovat kauttaaltaan ohuen sammalen peittämät.

Inventointi 1984: Rauniot havaitsin tarkastaessani aluetta fil. yo Liisa Kurkisen kanssa 7. lokakuuta.

Valokuvat: Kuvat 33 (F 66810) ja 34 (F 66811)

Diat: 11695

Ks. yleiskarttaluonnos s. 175 ja peruskartta s. 176

- Lisäyksiä: Ks. seur. sivua.

(HÄMEENLINNA 82)

- Lisäyksiä: Vanhalta venäläiseltä topografiselta kartalta 1:42 000 (lehti XIV-27/XIV-28, pain. 1910) näkyy, että alue, jossa rauniot ovat, on ollut aiemmin ainakin keto- tai niittyalueena, joten rauniot lienevät lähinnä vanhoja viljelysraunioita. - J. Saukkonen 18.8.1988.

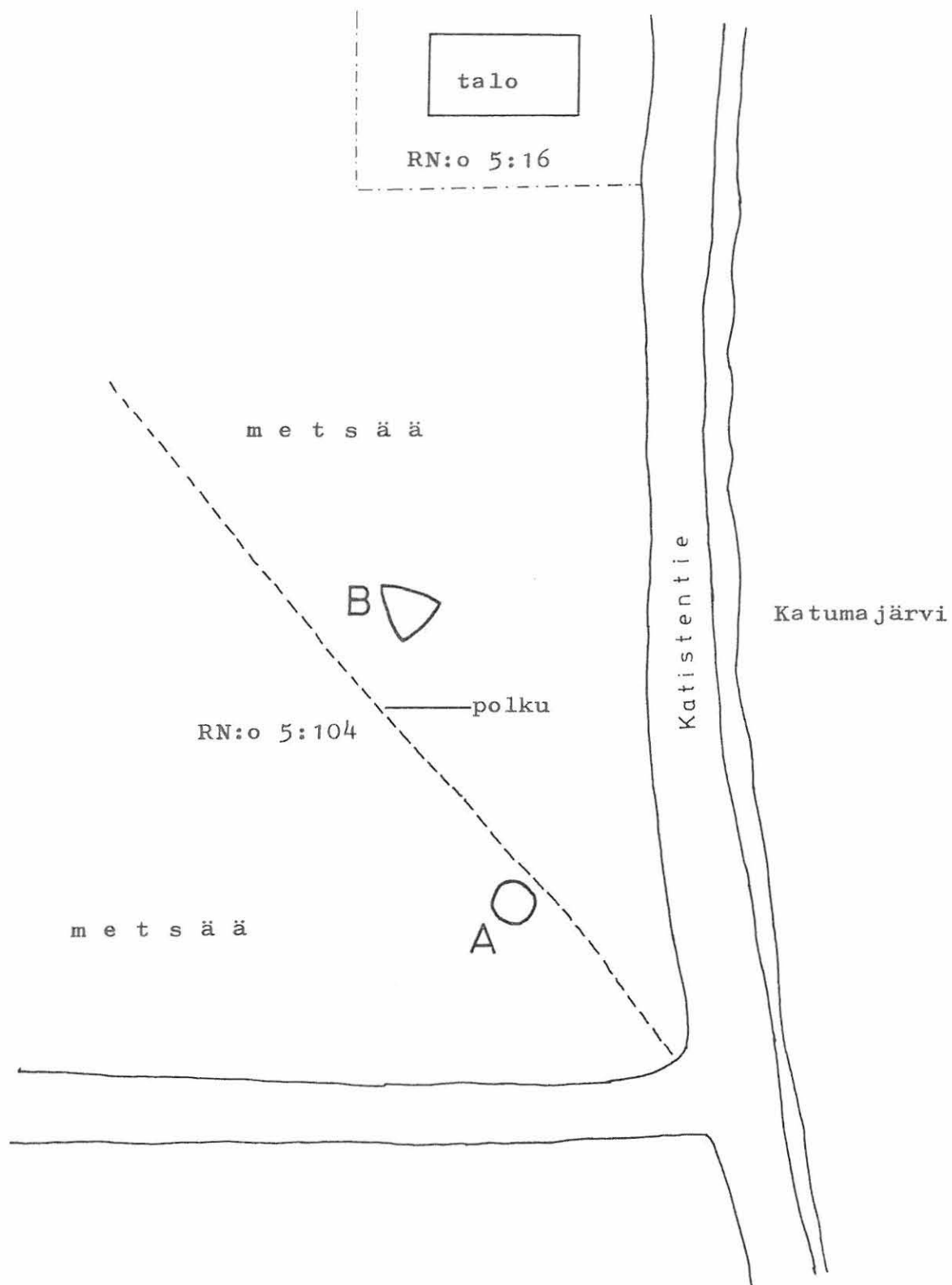
Kohde HÄMEENLINNA 82

Mäskälä/Katinen 17, Katistentie

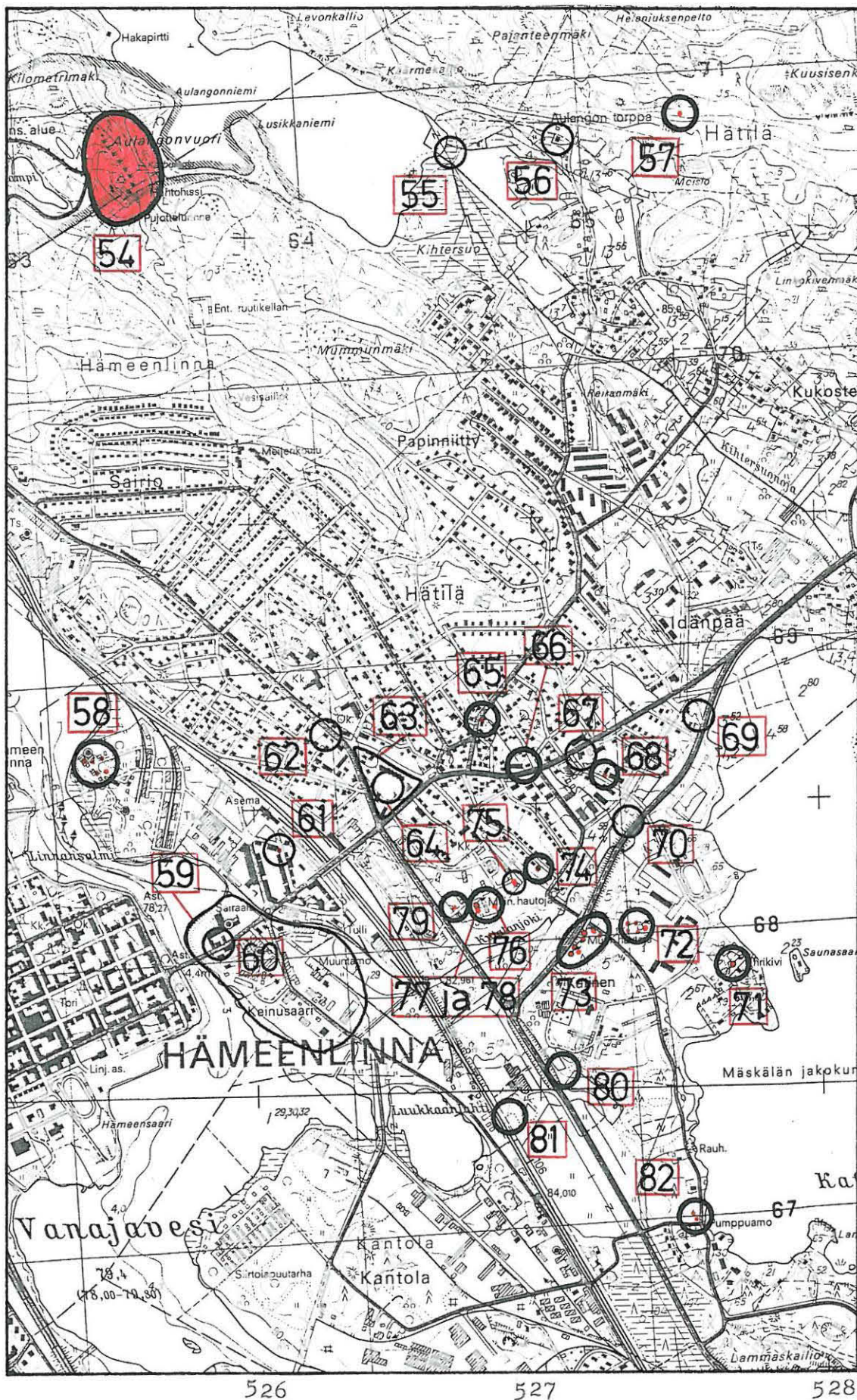
- kaksi kivirauniota (A ja B)

Käsivarainen karttaluonnos, 1 cm = n. 3-5 m.

Piirt. Jyri Saukkonen

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla. N:o 78 ei ole kuitenkaan kiinteää muinaisjäännös merkintätavasta huolimatta.

Ote peruskartasta 2131 09 Hämeenlinna 1:20 000 (1976, päällepainatus 1982).

HÄMEENLINNA 83

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6767 73

y = 528 30

z = 105-110

(= röykkiön peruskoordinaatit)

Kylä: Idänpää

Kaupunginosa: -

Paikka: Rautamäki

- kivistöröykkiö, luokka II/III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Selvitys Kukostensyrjän alueen kasvillisuuskar-
toituksen yhteydessä löydetyistä muinaisjäännöksistä
esihist. toimiston arkistossa (Anna-Liisa Hirviluodolla)

Löydöt: -

Röykkiön sijainti: Röykkiö sijaitsee Hämeenlinnan kekustasta neljä
kilometriä koilliseen, metsämaastossa, Rautamäen pohjoisrinteellä.
Yllä mainitussa selvityksessä, jossa tiedot röykkiöstä ovat, on perus-
karttaote 1:10 000, johon paikka on merkitty. - Inventoinnissa 1984
röykkiötä ei tarkastettu.

Röykkiön kuvaus: Tietojen mukaan röykkiö on korkeuskäyrien suuntai-
nen, noin kaksi metriä pitkä maansekainen kivistöröykkiö. Röykkiön kor-
keus on noin puoli metriä ja sen reunoille on ladottu suurempia kiviä
kuin keskiosaan.

Ks. peruskartta s. 183

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 84

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 52

y = 528 59

z = 85

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Myllyjoki

- kivikautinen asuinpaikka(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Krogus, Lars Birgersson

os.: Korkeavuorenkatu 1 B 12, 00140 HELSINKI

Tila: RN:o 3:62

Tutkimukset: Jyri Saukkonen 1983, tarkastus

Löydöt: KM 22226 kvartsi-iskos. Tarkastuslöytö 1983. Diar. 23.2.1984.

Löytöpaikan sijainti: Iskoksen löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä itäkoilliseen, Katumajärven pohjoispäästä 250 m itään ja tänne laskevasta Myllyjoesta 120 m kaakkoon, pelto-alueella. Ks. tarkempaa kuvausta paikasta tarkastuskertomuksesta 1983 ja pääluettelosta. - Inventoinnissa 1984 paikan tarpeellinen uusintatarkastus oli mahdotonta, koska pelto, jolla löytöpaikka on, oli koko syksyn korjaamattoman kauran peitossa.

Ks. peruskartta s. 183

- Lisäyksiä: ks. liite 1

ARKEOLOGISEN KOHTEEN
TARKASTUS

--	--	--

Tunnistetiedot

Kunta: HÄMEENLINNA Inventointinnumero: 84
 Alue: MÄSKÄLÄ Luokka: II
 nimi: MYLLYJOKI Ajoitus: KIVIKAUSI
 Kohteen laji: ASUINPAIKKA (?) Lukumäärä: _____
 Kohteesta muita kortteja _____ kpl (ks. täyttöohjeet)
 Tarkastaja: PÄIVI LUPPI Tarkastusaika: 4 9 1990

Sijaintitiedot

Peruskartta: 2131 09 HÄMEENLINNA Pinta-ala _____
 X= 6766 52 Y= 529859 Z= 85
 Suunta ja etäisyys kirkosta tms. KATUMAJÄRVEN POHJOISPÄÄSTÄ ITÄÄN 250 m

Hoito ja kunto (ks. täyttöohjeet)

A B C D E F G

Tila ja omistaja (ks. täyttöohjeet)

Kylä/kaupunginosa: MÄSKÄLÄ
 Tila/Rno/nimi: PAAVOLA 3:62
 tai Kortteli/tonntti/palsta: _____
 Omistaja: TAWASTIA GOLF & COUNTRY CLUB OY Puhelin: 917-68062
 Osoite: KATISTEN KARTANO Postitmp: 13210 HÄMEENLINNA
 Kiinteistötunnus: 109 418 0003 0062 Vuokrattu, ks. huomautukset

Lisää kiinteistöjä kpl

Aiemmat tiedot:

Aiemmat löydöt:

Tarkastuslöydöt:

TARKASTUSKERTOMUS

Liitteet:

kartat _____

muut liitteet _____

negatiivit _____

diat _____

Tarkastuksen aihe:

Kohteen kuvaus:

Ympäristö ja maasto: (vesistö, vesistökoodi, rakennukset, tiet, sorakuopat jne)

ALUEELLA ON NYKYÄÄN GOLFKENTÄ.

Laajuuden arviointiperuste:

Luokitusehdotus perusteluineen:

Ehdotus suoja-alueeksi: _____

Havaintomahdollisuudet: _____

Opas: _____

Rauhoitustoimenpiteet maastossa:

Tiedossa olevat maankäyttösuunnitelmat, kiireellisyys:

Lähilöytöjä:

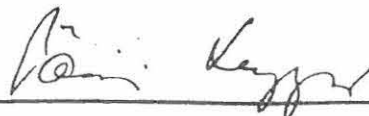
Selostus jätetty

19/11 1998

Aika

Hämeenlinna

Paikka

Allekirjoitus

Jatkotoimenpiteitä:

Huomautuksia (esim perimätieto) ja lisäyksiä:

Täyttöohjeita:

Tunnistetiedot

Mikäli kohteen alueella on useampia muinaisjäännöslajeja (esim. asuinpaikka ja röykkiöitä), täytä samalla nimellä ja inventoin-
tinumerolla useampi kortti

Hoito ja kunto

A. Kunto: 1=koskematon, 2= tutkittu osittain, 3= tutkittu kokonaan, 4=tuhoutunut osittain, 5= tuhoutunut kokonaan, 6=tutkittu
ja tuhoutunut osittain, 7=tutkittu ja tuhoutunut kokonaan

B. Alkuperäisyys: 1=täysin alkuperäinen, 2=entisoity osittain, 3=entisoity kokonaan, 4=siirretty alkuperäiseltä paikaltaan

C. Hoitotarve: 1=vaatii entistämistä, 2=vaatii kunnostamista, 3=vaatii puhdistamista tai esiin kaivamista, 4=vaatii tuki- tai suo-
jarakenteita, 5=vaatii tutkimuksia tuhoutumisen estämiseksi, 6=vaatii jatkuvaa hoitoa, 7=ei vaadi hoitotoimenpiteitä

D: Hoitotilanne: 1=peruskunnostettu, 2= tuettu rakentein, 3=pidetään puhtaana

E: Rajaustarkkuus: 1=rajattu arvion pohjalta, 2= rajattu osittaisella koekaivauksella, 3= rajattu kokonaan epävarmasti koekai-
vauksin, 4= rajattu kokonaan luotettavin koekaivauksin, 5=rajattu näkyvien rakenteiden perusteella

F: Vahvistustapa: 1=rajattu vain muinaisjäännös, 2=rajattu vain suoja-alue, 3=rajattu sekä muinaisjäännös että suoja-alue

G: Maastomerkinä: 1=kuparitaulu, 2=kertova taulu, 3=paalurajaus ilman taulua, 4=paalurajaus ja taulu, 5= aitaus ja taulu,
6=rakennus ympärillä ja taulu

Tila ja omistaja

Mikäli kohde on useamman tilan tai kylän alueella, TÄYTÄ LISÄKORTTI

HÄMEENLINNA 85

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 93 - 6766 02

y = 528 41-54

z = 83-85

(= muinaisjäännösalueen perus-
koordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: -

Paikka: Niemi- eli Kärkipelto

- kuppikivi ja mahdollinen rautakautinen kalmistoalue, luokka I
Maanomistaja 1986: Krogius, Lars Birgersson

Os.: Korkeavuorenkatu 1 B 12, 00140 HKI

Tila: Ala-Pataila RN:o 9:2

Paikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 3,5 km itäkoilliseen, Katumajärven itärannalla olevalla Niemi - eli Kärkipellolla, melko tasaisessa maastossa. Muinaisjäännökset ovat 80-120 m:n päässä Katumajärven rannasta ja muinaisjäännösalueen laajuus on n. 200 x 100 m.

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 17-18, n:o 23)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (Kertomus: Hämeenlinnan lähistön uhrikivet)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 11)

Anna-Liisa Hirviluoto 1965, tarkastus (Hirviluodon muistuinpanot)

Anja Sarvas 1971, tarkastus

Muita arkistolähteitä:

Pekka Kaarela. Vanajan uhrikivet, n:o 3. Kertomus esihist. toimiston top. arkistossa.

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 18. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluette-
loita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Löydöt: Ei tallessa, esihistoriallisia löytöjä(?). Tieto löydöistä on em. Kaarlelan kertomuksessa, josta niistä lukee: "Pellosta on ennenkin löydetty paljon kivikaudenaikuisia aseita vanhoja rahoja y.m.". Muita tietoja löydöistä ei ole ja niiden esihistoriallisuuteen ja luonteeseen on suhtauduttava varauksellisesti.

Muinaisjäännösten kuvaukset: Kuvaukset ovat suoraan Hirviluodon tarkastusmuistiinpanoista (paikat on merkitty numeroilla 1-4 peruskarttaotteelle s. 183):

1. Pellon länsipuoliskossa on kiven- ja maansekainen kumpu. Koko on 6 x 6 m. Se erottuu selvästi ympäröivästä peltomaastosta. Keskeillä kumpua on maakivi 200 x 145 x 60 cm. Kivi on muodoltaan soikeahko, ehjä ja kuperapintainen. Sen laella on 16-17 kuoppaa.
2. Em. 130 askelta itään (po. kaakkoon), metsän reunasta 30 askelta lounaaseen on raunio. Tasalakinen; koko on 17 x 10 m. Erikokoisia kiviä pilkistää turpeen joukosta. Mahdollinen hauta.
3. Rauniosta 170 askelta eteläkaakkoon on kivikkoryhmä, jonka laidassa on mahdollinen hautaraunio. Sen koko on 4 x 6 m.
4. Rauniosta 1 länteen (länsiluoteeseen), huvilatien reunassa on kivikko, jossa saattaa olla hautoja.

Inventointi 1984: Kävin paikalla 25. lokakuuta, mutta rajoitin muinaisjäännösalueen tarkastuksen kuppikiveen (valo- ja diakuvat), koska olosuhteet olivat erittäin huonot peltoalueelle korjaamatta jääneen kauran johdosta. Kävin paikalla kuitenkin uudelleen 7.6.1986 oleskellessani Hämeenlinnassa tätä kertomusta tehdessäni. Tällöin paikallistin peruskartalle yllä selostetut Hirviluodon kuvaamat muinaisjäännökset 1-4, mutta tarkemmin en alkanut niitä tutkia. (Anja Sarvaksen tarkastuskertomuksen peruskarttaotteelle kaksi eteläisintä muinaisjäännöstä on merkitty nähdäkseni epätarkasti; idänpuoleinen näistä tarkoittanee yllä kuvattua muinaisjäännös 2:ta ja lännenpuoleinen kaiketikin paria pitkulaista, heinän ja villiintyneen marjapensaikon peittämää kivikkoa, joita ei ole noteerattu mahdolliskisi muinaisjäännöksiksi tässä inventointikertomuksessa.).

Valokuvat: Kuvat 35 (F 66813) ja 36 (F 66812)

Diat: 11696, 11697

Ks. peruskartta s. 183

- Lisäyksiä: *ks. liite 2*

ARKEOLOGISEN KOHTEEN TARKASTUS

Tunnistetiedot

Kunta: HÄMEENLINNA Inventointinnumero: 85
 Alue: MÄSKÄLÄ Luokka: I
 Nimi: NIEMI- ELI KÄRKIPELTO Ajoitus: RAUTAKAUSI
 Kohteen laji: KUPPIKIVI JA KALMISTO Lukumäärä: 4 RANNIOTA 1 KUPPIKIVI
 Kohteesta muita kortteja kpl (ks. täyttöohjeet)
 Tarkastaja: PÄIVI LUUPI Tarkastusaika: 4.9.1990

Sijaintitiedot

Peruskartta: 2131 09 HÄMEENLINNA Pinta-ala 200 x 100 m
 x=6765 93-6766 02 y=528 41-54 z=83-85
 Suunta ja etäisyys kirkosta tms. HÄMEENLINNAN KESKUSTASTA 3,5 km ITÄKOILLISEEN KATUMAJÄRVEN ITÄRANNALLA

Hoito ja kunto (ks. täyttöohjeet)

A B C D E F G

Tila ja omistaja (ks. täyttöohjeet)

Kyö/kaupunginosa: MÄSKÄLÄ
 Tila/Rno/nimi: ALA-PATAILA 9:6
 tai Kortteli/tontti/palsta:
 Omistaja: TAVASTIA GOLF & COUNTRY CLUB OY Puhelin: 917-68062
 Osoite: KATISTEN KARTANO Postitmp: 13210 HÄMEENLINNA
 Kiinteistötunnus: 109 718 0009 0006 Vuokrattu, ks. huomautukset

Lisää kiinteistöjä kpl

Aiemmat tiedot:

Aiemmat löydöt:

Tarkastuslöydöt:

TARKASTUSKERTOMUS

Litteet:

kartat _____

muut litteet _____

negatiivit _____

diat _____

Tarkastuksen aihe:

Kohteen kuvaus:

Jatkotoimenpiteitä:

Huomautuksia (esim perimätieto) ja lisäyksiä:

Täyttöohjeita:

Tunnistetiedot

Mikäli kohteen alueella on useampia muinaisjäännöslajeja (esim. asuinpaikka ja röykkiöitä), täytä samalla nimellä ja inventoin-
tinumerolla useampi kortti

Hoito ja kunto

A. Kunto: 1=koskematon, 2= tutkittu osittain, 3= tutkittu kokonaan, 4=tuhoutunut osittain, 5= tuhoutunut kokonaan, 6=tutkittu
ja tuhoutunut osittain, 7=tutkittu ja tuhoutunut kokonaan

B. Alkuperäisyys: 1=täysin alkuperäinen, 2=entisoity osittain, 3=entisoity kokonaan, 4=siirretty alkuperäiseltä paikaltaan

C. Hoitotarve: 1=vaatii entistämistä, 2=vaatii kunnostamista, 3=vaatii puhdistamista tai esiin kaivamista, 4=vaatii tuki- tai suo-
jarakenteita, 5=vaatii tutkimuksia tuhoutumisen estämiseksi, 6=vaatii jatkuvaa hoitoa, 7=ei vaadi hoitotoimenpiteitä

D. Hoitotilanne: 1=peruskunnostettu, 2= tuettu rakentein, 3=pidetään puhtaana

E. Rajaustarkkuus: 1=rajattu arvion pohjalta, 2= rajattu osittaisella koekaiivauksella, 3= rajattu kokonaan epävarmasti koekai-
vauksin, 4= rajattu kokonaan luotettavin koekaiivauksin, 5=rajattu näkyvien rakenteiden perusteella

F. Vahvistustapa: 1=rajattu vain muinaisjäännös, 2=rajattu vain suoja-alue, 3=rajattu sekä muinaisjäännös että suoja-alue

G. Maastomerkitä: 1=kuparitaulu, 2=kertova taulu, 3=paalurajaus ilman taulua, 4=paalurajaus ja taulu, 5= aitaus ja taulu,
6=rakennus ympärillä ja taulu

Tila ja omistaja

Mikäli kohde on useamman tilan tai kylän alueella, TÄYTÄ LISÄKORTTI

HÄMEENLINNA 86

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6766 16

y = 529 43

z = n. 97,5

(= lähteen peruskoordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: -

Paikka: Huhkojan eli Uhkojan lähde

- ns. uhrilähde (lienee jo kuivunut), luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 25, n:o 38)

Löydöt: -

Lähteen sijainti: Lähde sijaitsee tai on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta 4,5 km itäkoilliseen, Katumajärvestä noin kilometrin itään ja Kettukalliosta n. 100 m pohjoiseen. Alue on nykyään metsämaastoa. Lähde on merkitty Sarasmon kertomuksen yleissilmäyskartalle 1:100 000 ja hänellä on sen sijainnista myös melko tarkka kuvaus; täsmällinen sijainti selvisi kuitenkin inventoinnissa 1984.

Lähteen kuvaus: Sarasmo kirjoittaa lähteen olevan kooltaan 1 x 2,5 m. Siinä kerrotaan olevan aarrekattilan.

Inventointi 1984: Lähteen paikan näyttivät peruskartalta Kustaa ja Huugo Aho (os. Kotkankatu 43, H:linna) 21. syyskuuta. He kertoivat paikan olevan entistä peltoa, joka nykyään on metsittynyttä. Kustaa epäili, että lähde lienee jo kuivunut. Paikkaa en käynyt tarkastamassa.

Ks. peruskartta s. 183

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 87

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6765 48

y = 528 52

z = 87,5

(= puretun Paavolan päärakennuksen paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Paavola(?)

- kivistinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3289:1 tasataltta. Löytöpaikka tuntematon. Saatu Mäskälän kylän Paavolan talosta (Wanaja). Paavolan talossa kalua käytänyt aikanaan taikakalunaan talon entinen vaarivainaa. Fil. maist. H.J. Heikelin kautta 8/VIII 96. Verif.

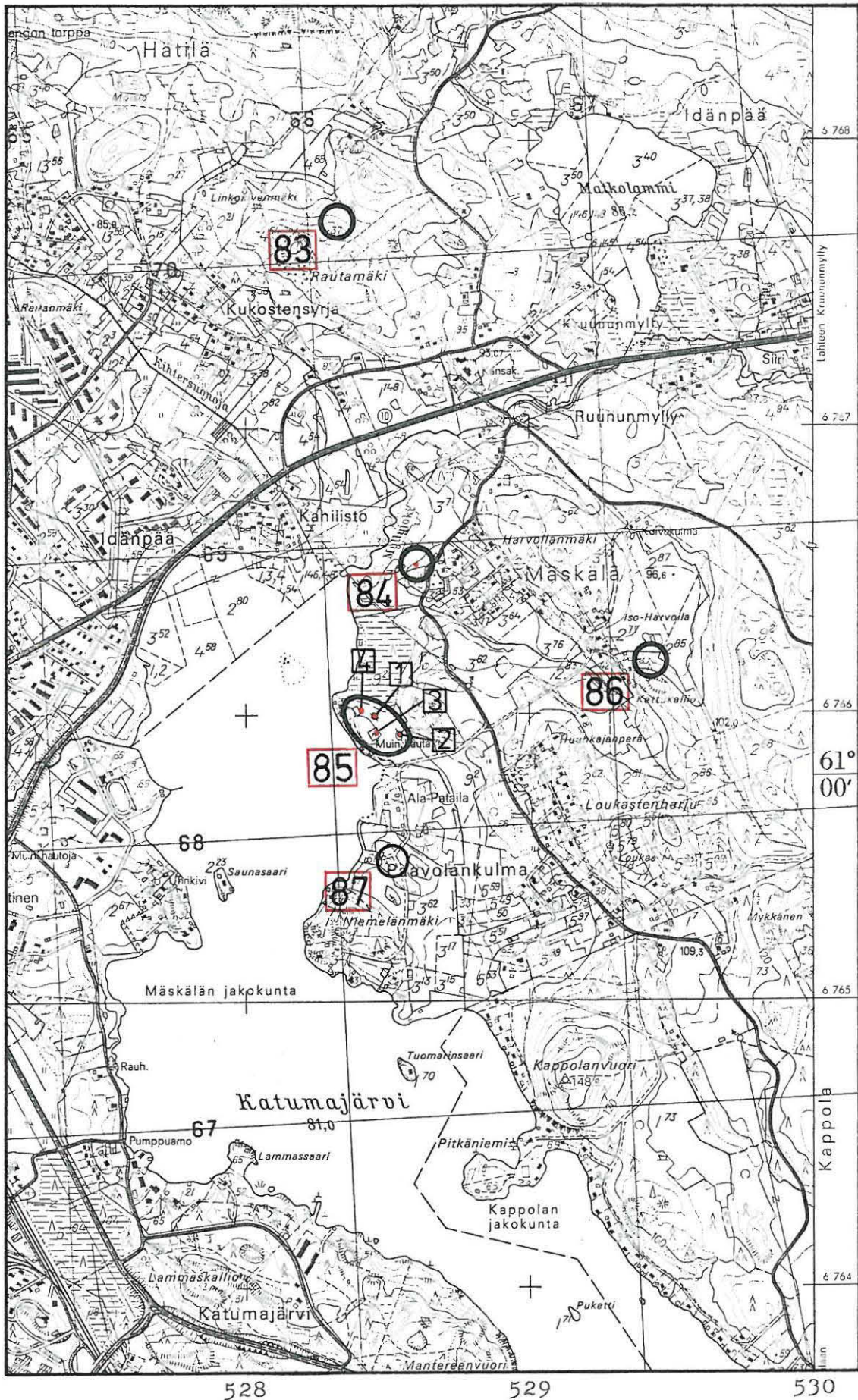
Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikkaa ei tiedetä siis, mutta mahdollisesti se on jossain Paavolan tienoilla. Paavolan päärakennus on purettu, mutta talo on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä itään, Katumajärven itärannalla olevalla Paavolankulma-nimisellä alueella. Tilan nimeä ei ole kartalla.

Inventointi 1984: Inventoinnissa ent. Paavolan talon paikan näytti Huugo Aho (os. Kotkankatu 43, H:linna) 21. syyskuuta.

Ks. peruskartta s. 183

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöytö 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 09 Hämeenlinna 1:20 000 (1976, päällepainatus 1982).

HÄMEENLINNA 88

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 66

y = 529 77

z = 83

(= lähteen peruskoordinaatit)

Kylä: Äikäälä/Kukkola/Pappila

Kaupunginosa: Harviala 41

Paikka: Käikälänlähde eli Rautalähde

- lähde, joka on vanha rajapaikka, luokka I

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia I.
Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 118,
130, 131, 139 ja 141.

Paikan sijainti: Lähde sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta n. 5,5 km kaakkoon ja Katumajärven rannasta n. 100 m lounaaseen. Lähde on metsämaaston reunassa ja nykyään se on yllä lueteltujen kolmen kylän rajakohta. Suvannon tutkimuksen mukaan lähde mainitaan rajapaikkana jo 1380-luvulla. Paikka on merkitty Suvannon kartalle (s. 136-137) ja lähde on myös peruskartalla (ei kuitenkaan nimenä). Itse lähteestä Suvannolla ei ole tarkempia tietoja. - Inventoinnissa 1984 lähdetä ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 89

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna
 x = 6762 94
 y = 529 37
 z = n. 97-100
 (= Hämeenlinnan yleiskartalla
 1:10 000 1984 olevan Miekkakivi-nimen peruskoordinaatit)

Kylä: Pappila

Kaupunginosa: Harviala 41

Paikka: Miekkakivi

- kivi, jossa on kerrottu olevan miekan kuva, johon liittyy tarina, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: S.S. Miekkakiven mäki. Kotiseutu 1910. Helsinki 1910. S. 252-253.

Alma Aarni. Vanajan uhri- ja tarunomaisista kivistä. Kotiseutu 1935. Forssa 1936. S. 101-102.

Aarne Äyräpää. Suomen 'miekanhiontakivet'. Kotiseutu 1953, n:o 2. Forssa 1953. S. 87.

Viljo Nissilä. Suurvanajan nimistöä. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 41 ja 57.

Kiven sijainti: Miekkakiven tarkka sijainti ei ole tiedossani; se sijainnee kuitenkin jossain yllä mainitun Miekkakivi-nimen paikkeilla, Hämeenlinnan keskustasta viisi kilometriä kaakkoon ja Katumajärvestä n. 300 m länteen. Nimi on aivan Hämeenlinna-Turenki -maantien eli Harvialantien varressa, sen itäpuolella. Alue on metsämaastoa. Peruskartalla 1:20 000 Miekkakivi-nimeä ei ole. (Miekkakivi-nimi on peruskartan mukaan Pappilankylän alueella. Viljo Nissilä kirjoittaa kiven olevan Mäskälän ja Katisten rajalla, ja hänen mukaansa se olisi nimenomaan Mäskälän alueella. Nyk. peruskartalla Pappilan ja Mäskälän kylien välinen raja on kuitenkin Miekkakivi-nimen paikasta vaajaat 200 m pohjoiseen. Katinen on puolestaan kartano Mäskälän kylän alueella). - Inventoinnissa 1984 kiven sijaintia ei selvitetty.

Kiveen liittyvä tarina ja kiven kuvaus: Kotiseutu-lehdessä 1910 nimi-merkki S.S. (Sisko Saarinen) kirjoittaa kivistä: "Miekkakiven mäki on Vanajassa nimenä eräällä jotenkin jyrkällä vähäsellä mäellä, jonka yli käy tie Harvialan lääniin. Siellä kerrotaan jossain kivessä olevan miekan kuvan ja sanotaan että sen on painanut siihen ritari miekallaan silloin, kun kivi vielä oli pehmeä. Olen kyllä koettanut etsiä sitä kiveä, mutta turhaan." Tästä varhaisimmasta kirjallisesta tiedosta päätellen kivessä olisi siis selvä miekkaa muistuttava kuvio (painanne). Alma Aarni lieneekin erehtynyt luulemaan jotain toista kiveä Miekkakiveksi kirjoittaessaan kivistä seuraavasti: "Miekkakivi on noin 2 m pituinen ja 1,5 m koruinen yksinäinen siirtokivi. Siinä risteilee punaisia maasälpäsuonia, ja on mahdollista, että ne muodostavat miekkaa muistuttavan kuvion. Mutta mahdollista on, että nimi on johtunut siitä pystysuorasta kivessä olevasta särmästä, joka on terävä kuin miekan terä." Kiveen liittyvää tarinaa ritarista miekkoi-
neen Aarni selostaa perusteellisemmin kuin Sisko Saarinen edellä siteeratusta tiedonannossaan. Aarne Äyräpään mukaan tieto Miekkakivestä saattaa tarkoittaa ns. miekanhiontakiveä, mutta paikan sijainti, mikäli kivi sitten ei sijaitse aivan Katumajärven rannassa, ei mielestäni tue tätä otaksumaa.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 90

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 19

y = 528 79

z = 96

(= Nakkarin päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Pappila

Kaupunginosa: Käikälä 40

Löytöpaikka: Nakkari

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5000 soikea tuluskivi. Esine on löydetty 28.4.1950 Vanajan kirkon lähellä olevan (Vanajan) Nakkarin tilan pellonojan reunalta n. 20 cm:n syvyydestä (savimulta-maata). Löytöjä ja museolle lahjoittaja maanviljelijä Yrjö Paavilainen, Vanaja.

Löytöpaikan sijainti: Tarkkaa löytöpaikkaa Nakkarin maalla ei tiedetä. Tila sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä kaakkoon ja Vanajan kirkolta 1,4 km itäkaakkoon. Tilan nimeä ei ole peruskartalla, mutta Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000 1984 se on.

Inventointi 1984: Kävin Nakkarissa 19. syyskuuta. Esineestä ei tiedetty talossa mitään.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 91

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 38 - 6764 00

y = 528 52 - 529 00

z = n. 81-133

(= Mantereenlinnan peruskoordinaatit, koordinaateissa huomioitu myös muinaislinnan rinneosat)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Harviala 41

Paikka: Mantereenlinna eli -vuori

- muinaislinna, luokka I

Maanomistaja 1986: Krogius, Lars Birgersson

Os.: Korkeavuorenkatu 1 B 12, 00140 HELSINKI

Tila: RN:o 1:71

Paikan sijainti ja kuvaus: Muinaislinna sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä kaakkoon ja Vanajan kirkolta runsaan kilometrin itään, Katumajärven länsirannalla, järven ja kaupungista Turenkiin menevän Harvialantien välillä. Mantereenlinna on kalliopohjainen ja kasvaa havupuustoa; sen lähiympäristö on nykyisellään laajalti puuttomaksi hakattua (ks. kuvaa 37). Muinaislinnan suhteellisen tasaisen laen koko on n. 200 x 100 m ja sen järvenpuoleinen sivu on äkkijyrkkää muiden rinteiden ollessa huomattavasti loivempi. Mantereenlinnalla on kivivallien pätkiä porttiaukkoineen. Siellä sanotaan olevan myös Pirunpesä-nimisen luolan, johon liittyy tarina aarteista (Esko Sarasmo 1939, s. 31). Julius Ailion (1921) mielestä Mantereenlinnan vallit ja portit ovat jääkauden aikaisia muodostumia, joita ihminen on voinut muovata vuorelle pääsyn helpottamiseksi, mutta muinaislinnana Ailio Mantereenlinnaa ei pidä. Yleensä sitä on kuitenkin pidetty muinaislinnana.

Tutkimukset: Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (kertomus muinaistieteellisestä tutkimusretkestä Länsisuomessa ja Hämeessä suvella 1886. Vihko 3. S. 92-93, n:o 29. Kansio Hj. Appelgrenin kertomuksia tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888 esihist. toimiston arkistossa.

A.O. Heikel 1897, kartoitus (kartta: top. ark. Vanaja)

Julius Ailio 1921, tarkastus (kertomus: top. ark. Vanaja)

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen Muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. S. 34-37, n:o 11. Esihist. toimiston arkisto.).

Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 11, n:o 13 ja s. 31)

Jouko Voionmaa 1951, kartoitus (ei kertomusta; käyttöön saaman J.-P. Taavitsaisen tekemän selvityksen mukaan esihist. toimiston varastossa on kolme karttaa)

Anna-Liisa Hirviluoto 1965, tarkastus (kertomus: top. ark. Vanaja)

Anja Sarvas 1973, tarkastus ja portin entisöinti

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 22. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Hjalmar Appelgren. Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä 1891. S. 35, n:o 66.

Matti Sauramo. Eräistä Hämeen muinaislinnoista. Excavationes et studia. Opuscula in honorem Alfred Hackman 14.10.1934. SMYA XL. Helsinki 1934. S. 213-214.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 102-103.

Löydöt: -

Inventointi 1984: Kävin linnalla ja otin siitä kuvat 29. lokuuta. Hirviluodon kertomuksessaan selostama suunnitelma ottaa hiekkaa linnan kaakkoispuolelta, sen alarinteeltä, ei ole toteutunut.

Valokuvat: Kuvat 37 (F 66814-16)

Diat: 11698-702

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 92

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 63

y = 527 35

z = 85

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: KantolaKaupunginosa: Kantola 19Löytöpaikka: Kantolanniemi

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka III

Paikan sijainti ja kuvaus: Kantolanniemen polttokenttäkalmisto on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta noin kolme kilometriä kaakkoon ja Vanajan kirkosta 250-280 m luoteeseen. Kalmiston löydöt (KM 11664:1-6) tavattiin tehtäessä sivuraiteen leikkausta kallioisen mäen etelärinteen halki 1946. Ville Luhon kertomuksessa samalta vuodelta löytöpaikasta on hyvä kartta. Nykyään paikalta menee sivurata teollisuusalueelle ja paikka on aivan laajan risteysalueen ja teollisuusalueen puristuksessa. - Inventoinnissa 1984 paikalta ei tavattu enää merkkejä kalmistosta, ks. selostusta jäljempänä.

Tutkimukset: Ville Luho 1946, tarkastus (kertomus: top. ark. Vanaja)Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 19. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 103-104.

Löydöt: KM 11664:1-6 putkikeihäänkärki(:), väkipuukko(:2), sirppi(:3), hevosenkenkäsolki(:4), saviastian reunapala ja palaneen luun sirpale (:5) sekä joukko palaneita luunsiruja ja 2 hiilenpalaa (:6). Esineet 11664:1-4 on löytänyt siirtolainen Mikko Partanen Vanajan pitäjän Kantolanniemestä - kuuluu nykyään Hämeenlinnan kaupungille - rataleikkauksesta. Ks. tarkemmin Luhon kertomusta top. arkistossa. N:o 5 on löydetty maist. Luhon toimeenpane-

mien tarkastusten yhteydessä marraskuun alkupäivinä 1946 samaisesta Kantolanniemestä, kiveyksestä n. 2,5 m luoteeseen kuopasta ison kiven kupeelta. Ks. tarkemmin Luhon kert. N:o 6 on löydetty samalla kerralla kuin edelläm. n:ossa mainitut kiveyksestä Kantolanniemestä. Ks. Luhon kertomusta.

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 25. heinäkuuta ja uudemman kerran syksyllä. Aivan rataleikkauksen koillispuolella on jäljellä hyvin tiheän lepikon peittämää kallioista rinnettä, mutta mitään merkkejä kalmistosta tai sellaisen rippeistä en tavannut. Ko. rinne on jo täysin turmeltu louhimalla ja kaivamalla siitä kiveä ja maata. (Luhon kertomuksen mukaan paikalle olisi jäänyt hänen tarkastuksensa jälkeen vielä kalmistoa, jonka tuhoutumisen estäminen "... edellyttää kuitenkin, että jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ensi keväänä (1947) paikka tutkitaan". Mitään tutkimuksia ei kuitenkaan myöhemmin tehty.).

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 93

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 83

y = 527 10

z = 86

(= kalmiston peruskoordinaatit)

Kylä: KantolaKaupunginosa: Kantola 19Löytöpaikka: Konkipelto

- rautakautinen polttokenttämalmisto, luokka III

Kalmiston sijainti: Konkipellon polttokenttäkalmisto on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta n. 2,5 km kaakkoon ja Vanajan kirkosta n. 550 m luoteeseen, Kantolan talon ent. Konkipellolla. Paikkaa ei ole enää jäljellä, koska se on rakennetun teollisuusalueen koillisosaa. (Koko Konkipelto on nykyään teollisuusaluetta). Peruskartan mukaan alue on nykyään Kantolan kylää, aiemmin se on ollut Mäskälää. Kalmiston tarkka paikka varmistui inventoinnissa, ks. selostusta jäljempänä.

- Ks. paikan kuvasta myös tutkimuksista ja kirjallisuudesta.

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 8-9, n:o 9)

Helmer Salmo 1945, kaivaus (kertomus: top. ark. Vanaja)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 13)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 15. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluettelo. Museovirasto, esihist. toimisto.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 99-101.

Oiva Keskitalo. Suomen nuoremman roomalaisen rautakauden löydöt. Helsingin yliopiston arkeologian laitos. Moniste n:o 20. Helsinki 1979. S. 95-96.

Löydöt: KM 11115 polttua luuta 7 kpl. L. Vanajan Mäskälän kylän Katisten kartanon Kantolan talon Konkipelloilla olevasta polttokalmistokumpareesta 500 m luoteeseen Vanajan kirkosta. E. Sarasmon stipendimatallaan Vanajan Kantolan talon maalla Mäskälän kylässä suorittaman koekaivauksen löydökset. Päiväk. 18/9 -39. (ks. inv. kert.).

KM 11455:1-94 rautakautisia kalmistolöytöjä. Esineet, jotka löydettiin intendentti H. Salmon Vanajan pitäjän Kantolaniemessä suorittamissa kaivauksissa kesäk. 12.-20 p:nä 1945. Kaiv. kert. top. arkistossa. Diar. 26.6.45.

Inventointi 1984: Kävin paikalla 25. heinäkuuta ja toistamiseen kesäkuussa 1986 oleillessani Hämeenlinnassa kertomuksen ollessa vasta osittain valmis. Tarkastuksissa selvisi, että kalmisto on ollut peruskarttaotteelle (s. 228) merkityllä paikalla ja, että se on jäänyt teollisuusalueen alle. Aiempien koordinaattitietojen mukaan, jotka lienee mitattu Esko Sarasmon kertomuksen (epätarkasta?) kartasta n:o 1 (1:50 000), se olisi sijainnut määrittelemästäni paikasta n. 60 m itäkoilliseen, teollisuusalueenn viereisessä metsikössä. Salmolla ei ole paikasta yleiskarttaa, mutta se on merkitty Ville Luhon läheisen Kantolanniemen kalmiston (kohde HÄMEENLINNA 92) yleiskartalle 1:2000 1946. Luhon kartalla paikka on maastotarkastuksen perusteella oikealla kohtaa. Tarkastuksen perusteella Luhon kartalleenmerkitsemä "iso hautakumpu?" lienee osa Sarasmon mainisemasta 50 m:n mittaisesta ja 2 kahden metrin korkuisesta hiekkaharjanteesta kalmistosta n. 15 m luoteeseen, jonka juurelta (pohjoispuolelta) löytyi luunpala 1939, mutta jonka lukuisten perunakuoppien seinämien tarkastuksessa ei havaittu tuolloin merkkejä kalmistosta. Tämä oli vielä jäljellä (koko n. 15 x 10 m) köydessäni paikalla; tein siihen muutaman koekuopan tapaamatta löytöjä. Kumpareelle lienee kuitenkin ajettu myöhemmin savea ja isoja kivenlohkareita. Kyseessä on siis alunperin luontainen moreeniharjanne.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 94

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 38-47

y = 527 46-58

z = n. 84-87

(= sen hautausmaan alueen peruskoo-
dinaatit, jolta esine on löydetty)

Kylä: Kantola

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Nyk. Vanajan hautausmaa (ent. Kantolan talon Kirkkopelto)
- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 29)

Löydöt: KM 11119 rautainen putkikeihäänkärki. L. työmies Pentti Aalto
n. v. 1924 Vanajan Mäskälän k. Kantolan talon Kirkkopellosta,
vastapäätä Vanajan kirkkoa. Löytö tehtiin uutta hautausmaata
laitettaessa ojan kaivuussa 20-30 cm syvältä läheltä kansakou-
lua. Maist. Alma Aarnilta E. Sarasmon kta lahjaksi saatu.
Päiväk. 18/9 -39.

Löytöpaikan sijainti: Se Vanajan hautausmaa alue, jolta esine on löy-
detty, sijaitsee aivan Vanajan kirkon itäkoillispuolella, Hämeenlin-
nan keskustasta kolme kilometriä kaakkoon. Alue on kooltaan 120 x
100 m. Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ko. alueella ei voida varmuudella
määritellä, mutta Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1 löytöpaikka
on merkitty paikalle, joka sijoittuu lähinnä alueen kaakkoisosaan.
Jostain täältä esine lienee löydettykin, koska paikka on löytötietojen
mukaisesti suoraan vastapäätä Vanajan kirkkoa ja se on myös se osa
hautausmaa-aluetta, joka on lähinnä hautausmaan kaakkoisosan eteläpuolella
olevaa kansakoulua.

Inventointi 1984: Kävin hautausmaan hoitajan Pekka Lampisen puheilla
19. syyskuuta, jolloin hän varmisti, että juuri 1920-luvulla tehtiin
hautausmaaksi ko. kirkon itäkaakkoispuolista aluetta.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 95

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 25

y = 527 60

z = n. 86

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Paikkala

Kaupunginosa: -

Paikka: Salo (eli Neulavuori)

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenkatu 9, 13100 HML

Tila: RN:o 1:10

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 18, n:o 24)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan
ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta,
n:o 10)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset,
n:o 16. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjään-
nösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Pekka Kaarela. Vanajan uhrikivet, n:o 2. Museovirasto,
esihist. toimisto top. arkisto.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I.
Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 106.

Kuppikiven sijainti: Kivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme
kilometriä kaakkoon ja Vanajan kirkosta 200 m samaan ilmansuuntaan,
kirkon itäpuoleisesta hautausmaan osasta etelään suuntautuvan harjan-
teen eteläpäässä, etelään viettävällä rinteellä. Paikka on ollut ai-
koinaan kirkonvartija Salon tontti ja sitä on kutsuttu myös Neulavuo-
reksi ent. kirkonvartija Nälbergin mukaan. Nykyään kivi on hautaus-
maan eteläkaakkoispuolella olevan rakennusryhmän takapihalla, raken-
nusten eteläpuolella. (Vuonna 1976 painetulle peruskartalle merkityt,
aivan kuppikiven länsipuolella oleva asuinrakennus ja aivan sen itä-
puolella oleva ulkorakennus, ovat jo puretut).

Kiven kuvaus: Kivi on laajudeltaan n. 80 x 55 cm ja korkeudeltaan n. 10 cm. Sen pinnassa on kaksi "uhrikuoppaa". Ks. tarkempaa kuvausta Sarasmon kertomuksesta.

Inventointi 1984. Tarkastin kiven 30. lokakuuta. Sen ympäristö näyttää säästyneen viime vuosikymmeninä rakentamiselta. Edellä mainittu harjanne, jonka eteläpäässä kivi on, vaikutti arkeologisesti varsin mielenkiintoiselta alueelta, mutta koska rakentamattomat alueet sitä ovat piha-alueita, eivät lähemmät tutkimukset tulleet kysymykseen.

Valokuvat: Kuva 38 (F 66817)

Diat: 11703

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 96

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 03

y = 527 46

z = n. 88

(= kuppikiven löytöpaikan peruskordinaatit)

Kylä: Paikkala

Kaupunginosa: -

Paikka: Imatran Voima 1

- kuppikiven KM 10611:n löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 25, n:o 39)

Kuppikiven luettelotiedot: Uhrikivi, irtonainen ja luontainen; yläpinta on tasainen ja siinä 68 x 85 mm suuruinen kuoppa. Kiven koko on 450 x 370 x 180 mm. Uhrikivi löydettiin 28.VI.1937 Vanajan Imatran Voima Oy:n alueelta, n. 150 m päästä aikaisemmin tunnetusta uhrikivestä itään (s. karttaa top. arkistossa), 10-20 cm syvyydestä kaivettaessa erään rakennettavan talon pohjaa. Imatran Voima Oy:n lahja Kansallismuseolle. Verif. Diar. 24.VII.-38. (Sarasmon kertomuksen mukaan kivi olisi "käsikiven teelmä (?)", jossa on "keskellä ... uhrikuopan muotoinen ... syvä kuoppa". Valokuvanegatiivien 13336/7:n perusteella pitäisin kiveä kuitenkin selvästi kuppikivenä.)

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä kaakkoon, Vanajan kirkosta 350 m etelään, Imatran Voima Oy:n alueella ja aivan paikalla olevan asuinrakennuksen, jonka pohjaa kaivettaessa kivi löydettiin, eteläseinän kohdalla.. Paikasta on top. arkistossa (Vanaja) kartta ja paikka on merkitty myös Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 6. - Inventoinnissa 1984 paikkaa tai sen ympäristöä ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 97

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 01

y = 527 31

z = n. 87

(= likimääräisen löytöpaikan eli löytötiedoissa mainitun asuinrakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: PaikkalaKaupunginosa: -Löytöpaikka: Imatran Voima 2

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III/II?

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Felix Seppälän kirjeet heinäk. 14 pnä 1938 ja lokak. 27 pnä 1939. Esihist. toimiston top. arkisto: Vanaja.

Löydöt: Hämeenlinnan museo 4775 kahtia katkennut ja pahasti vääntynyt rautamiekka. Löyt. työnjohtaja V. Kunelius syyskesällä 1937 Vanajan kirkonkylästä sikäläisen sähkövoima-aseman perustustöitä tehtäessä Paikkalan talorakennuksesta etelään olevalta mäenrinteeltä. Löytökohta on ollut uhrikivestä n. 40 m pohjoiseen olevan asuinrakennuksen alueella. Siirtyessään pois paikkakunnalta löytäjä oli jättänyt miekan suntio Kaarlo Salon asunnon lähettyville ilmoittaen Salolle sen paikan. Suntio Salo toimitti miekan heinäkuussa 1938 Hämeenlinnan museoon.

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä kaakkoon ja Vanajan kirkosta 400 m lounaaseen, Imatran Voiman alueen kuppikivestä (kohde HÄMEENLINNA 98) n. 40 m pohjoiseen olevan asuinrakennuksen alueella, kuten löytötiedoissa lukee. - Rakennuksen ympäristöä ei tarkastettu inventoinnissa 1984. (Huom! Oiva Keskitalo kirjoittaa Vanajan esihistoriassaan, Vanajan historia I, Wanaja-seuran julkaisuja XX, Hämeenlinna 1976, s. 88, että Sakari Pälsi suoritti miekan löytöpaikalla kaivauksia 1938; Pälsin kaivauspaikka, kohde HÄMEENLINNA 99, sijaitsee miekan löytöpaikalta kuitenkin n. 250 m kaakkoon, eikä miekka ole peräisin tästä kalmistosta).

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 98

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 96

y = 527 31

z = n. 87

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Paikkala

Kaupunginosa: -

Paikka: Imatran Voima 3 (ent. Viitahaka)

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Imatran Voima Oy

Tila: RN:o 1:25

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 19, n:o 25)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (Kertomus: Hämeenlinnan lähistön uhrikivet)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 9)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 17. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Alma Aarni. Vanajan uhri- ja tarunomaisista kivistä. Kotiseutu 1935. Forssa 1936. S. 103.

Kiven sijainti: Kuppikivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä kaakkoon, Vanajan kirkosta 420 m etelälounaaseen, Imatran Voima Oy:n voimalaitosalueen länsiosassa, puistomaisella alueella. Alue Katisten kartanon entistä Viitahakaa.

Kiven kuvaus: Kiven koko on 1,9 x 1 m ja sen korkeus on n. 20-30 cm. Kivessä on 56(-59) "uhrikuoppaa". Ks. tarkempaa kuvausta Sarasmon kertomuksesta.

Inventointi 1984: Tarkastin kiven 30. lokakuuta. Kivi on ympäristön puistomaisuuden vuoksi varsin hyvässä paikassa, vaikka onkin voimailosalueella.

Diat: 11704, 11705

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 99

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 83

y = 527 40

z = n. 87

(= Sakari Pälsin kaivauspaikan
1938 peruskoordinaatit)

Kylä: Paikkala

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Imatran Voima 4

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka III

Kalmiston sijainti: Imatran voiman polttokenttäkalmisto on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä kaakkoon ja Vanajan kirkolta runsaat 500 m suoraan etelään, paikalla, jossa on nykyään voimalaitoksen hiilikentän länsiosa. Alue on (ollut) loivasti kohti kaakossa olevaa Vanajaveden Paikkalanlahtea viettävää rinnettä. Sakari Pälsi tutki paikalla 1938 n. 35 x 25 m:n laajuisen alueen: syynä kaivaukseen oli juuri se, että maastoa raivattiin paikalla hiilikenttää varten. Paikan sijainnin peruskartalla voi määrittää tarkasti Esko Sarasmon inventointikertomuksen 1939 kartan n:o 6 avulla. (Alue on peruskartalla nykyään Paikkalan kylää, vaikka aiemmissa tiedoissa mainitaankin kyläksi Mäskälä.).

Tutkimukset: Sakari Pälsi 1938, kaivaus (ei kertomusta, karttoja ja valokuvia: top. ark. Vanaja)

Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 7, n:o 7)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 14. Kanta-Hämeen seutukavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 88-97.

Löydöt: KM 10896:1-297 rautakautisia kalmistolöytöjä. Imatran Voiman rakennustyömaalla Vanajan kirkolla (Vanajan kunnassa) kesällä

1938 tehdyt rautakauden löydöt. N:ot 1-4 ovat työmiesten löytämiä hiilikenttää tasoitettaessa; n:o 1 on löydetty hiilikentän pohjoisreunalta ja n:o 2 hiilikentän keskeltä, numeroiden 3 ja 4 löytöpaikasta ei ole tarkempia tietoja. N:ot 5-266 ovat löydöt Pälsin kaivausalueelta. N:ot 277-297 ovat löytyneet irrallisesta kaivausmullasta kärrääjien kaatopaikalta sekä ovat miesten tuomia kaivaukselle tai työmaan konttoriin. (N:ot 267 ja 297 on siirretty hist. osastolle, jossa niiden numerot ovat 61133:1 ja 2.).

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 30. lokakuuta. Koko kalmiston paikka on jäänyt laajan hiilikentän alle, ja siitä ei voi olla siis mitään jäljellä. Myös paikan lähiympäristö on hävitetty rakentamalla voimalarakennuksia ja teitä.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 100

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 77

y = 527 37

z = n. 86

(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Paikkala

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Imatran Voima 5 (Katisten Viitahaanpellon kalmisto)

- tutkittu rautakautinen hautaraunio, luokka III

Raunion sijainti: Esko Sarasmon 1939 löytämä ja Helmer Salmon 1941 ja 1944 tutkima hautarunio on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä kaakkoon, Vanajan kirkosta 600 m lähes suoraan etelään ja vain n. 30 m lounaaseen Sakari Pälsin 1938 tutkimasta polttokenttäkalmistosta (kohde HÄMEENLINNA 99). Paikalla on nykyään yksi voimala-alueen rakennuksista, mutta raunio on ollut aikoinaan loivasti etelään viettävällä peltorinteellä. Ks. tarkempia tietoja rauniosta tutkimuksista ja kirjallisuudesta. Paikan sijainnin peruskartalla voi määrittää tarkasti Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartan n:o 6 avulla. (Alue on peruskartalla nykyään Paikkalan kylää, vaikka aiemmissa tiedoissa mainitaankin kyläksi myös Mäskälä.).

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 7-8, n:o 8)

Helmer Salmo 1941 ja 1944, kaivauksia (kertomukset: top. ark. Vanaja)

Kirjallisuutta: Oiva Keskitalo, Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 97-99.

Löydöt: KM 11116:1-3 pronssiketjua, polttettua luuta ja saviastianpaloja 9 kpl. E. Sarasmon koekaivauslöydöksiä stipendimatkalla elok. 1939. Päiväk. 18/9 -39. L. Vanajan Mäskälän kylästä Katisten kartanon pellolla lähellä Viitahakaa ja Imatran höyryvoimaseaman alueen rajaa olevasta rauniosta. Raunion keskelle tehtiin 65 cm syvä kuoppa, josta löydökset alkoivat 30 cm syvältä.

10116:1 löytyi 50 cm:n syvyydestä. (ks. stip. kertom.).

KM 11339:1-38 rautakautisia kalmistolöytöjä. H. Salmon kesäkuussa 1941 Vanajan pitäjässä Imatran voimalaitoksen luona kaivauttamasta maansekaisesta röykkiöhaudasta löydetyt esineet. Kertomus top. arkistossa.

KM 11419:1-110 rautakautisia kalmistolöytöjä. Intendentti H. Salmon Vanajan pitäjän Paikkalan kylässä Imatran Voimalaitoksen vieressä tutkimasta hautakummusta saadut esineet. Tutkimuskertomus top. arkistossa. Diar. 27.XI.1944.

Inventointi 1984: Kävin paikalla 30. lokakuuta. Paikalla on nykyään siis yksi voimalaitosrakennuksista, ja koska lähiympäristökin on hävitetty tekemällä teitä ja muita rakennuksia, lähempiin tutkimuksiin ei ollut aihetta.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 101

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 68

y = 527 50

z = 80

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Paikkala

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Paikkalanlahti

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 15344:2 nelisivuinen oikokirves (ent. A.O. Heikelin museo, Helsinki). Lapset löytäneet muutamia vuosia sitten (Vanajasta) Paikkalan rannalta (Vanajavettä) veden rajalta, t:ri A.O. Heikelin huvilan uimahuoneen luota, uimahuoneen laiturilta länteen Hämeenlinnasta n. 3-3,5 km SSE. (Löytötiedot kivik. lappuluettelossa A.O. Heikelin museon lapussa, pääluettelossa ei löytötietoja). Esineen lahjoittaneet Axel Olai Heikelin tyttäret fil. maist. Aili Heikel, farmaseutti Maija Heikel ja rva Siiri Nordlund. Diar. 13.1.1962.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 3,5 km kaakkoon, Vanajan kirkosta 700 m etelään, Paikkalanlahden rannalla. Paikka on Imatran Voima Oy:n voimalaitosalueella. Löytöpaikka on merkitty kivikauden lappuluettelossa olevalle kartalle (ks. säilytyspaikan A.O. Heikelin museon löytötietoja). -Inventoinnissa 1984 paikkaa tai sen ympäristöä ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 102

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 92

y = 527 55

z = n. 87

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Paikkala

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Imatran Voima 6

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 29-30)

Löydöt: KM 11118 rautainen putkikeihäänkärki. L. työmies Raine Lintunen Vanajan kirkolta (Vanajasta) Imatran Voima Oy:n höyryvoimaseaman luota, n. 30 m pohjoiseen rakennuksesta. Esine löytyi kesäkuun puolivälissä 1939 maata tasotettaessa kivisestä nokipitoisesta maasta n. 30 cm syvältä. Maata poistettiin melko paksultti; poltettua luuta ei havaittu. Löytöpaikalla alkaa maa viettää voima-asemaa kohti. Työmies Raine Lintuselta E. Sarasmon kautta saatu ja 50 mk:lla lunastettu. Päiväk. 18/9 -39.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka on Imatran Voima Oy:n voimalaitoksen alueella, Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä kaakkoon ja Vanajan kirkosta 500 m eteläkaakkoon. Sarasmon kertomuksen kartan n:o 6 avulla voi määrittää aivan tarkan löytöpaikan. Kuten löytötiedoissa lukee, löytöpaikka sijaitsee n. 30 m pohjoiseen (silloisesta) voimalarakennuksesta; nykyään paikalla on paljon isompi voimalarakennus, ja löytöpaikka on jäänyt tämän alle.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 103

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 96

y = 527 77

z = 85

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Kukkola

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Imatran Voima 7

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 20424 rautainen silmäkirves. Esineen on löytänyt Toivo Lindholm, os. Imatran Voima Oy, 13100 Hämeenlinna 10, n. v. 1975-76 Hämeenlinnan Vanajan Imatran Voiman tontilta saves-
ta varaston pohjaa kaivettaessa. Koordinaatit 2131 9, ruutu
62/27. Esine on lähetetty Hämeenlinnan museosta Kansallismu-
seon luetteloitavaksi 24.1.1977. Deponoidaan Hämeenlinnan
museoon. Verif. Diar. 7.12.1978.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee kaupungin keskustasta
noin kolme kilometriä kaakkoon ja Vanajan kirkosta 500 m samaan il-
mansuuntaan, Imatran Voima Oy:n voimalaitosalueen itäosassa. Löytö-
paikalla on nykyään varastorakennus. Yllä olevista pääluettelotiedo-
ista ei ilmene esineen tarkka löytöpaikka, joten otin kirjeitse yhtey-
den löytäjään Toivo Lindholmiin tätä kertomusta tehdessäni 24.1.1986.
Löytöpaikka on merkitty hänen vastauskirjeensä yhteydessä olevalle
peruskarttakopiolle esihist. toimiston verifikaateissa. Löytöpaikalla
oleva varastorakennus on nykyään vielä paljon laajempi kuin 1976 pai-
netulla peruskartalla, josta olevalle otteelle (s. 228) löytöpaikka
on merkitty. - Inventoinnissa 1984 löytöpaikan ympäristöä ei tarkas-
tettu.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEELINNA 104

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 70

y = 528 32

z = n. 87

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Pappila

Kaupunginosa: Käikälä 40

Löytöpaikka: Peltorinne

- rautakautinen kalmisto(?), luokka III

Tutkimukset: Anja Sarvas 1971, tarkastus ja koekaivaus

Löydöt: KM 18402:1-7 miekka, veitsi, miekan säilän katkelma, helan katkelma, rautalevyn palanen, saviastianpala ja palanut luunsiru. N:ot 1-2 on löytänyt koululainen Jari Salminen Paavo Salmisen omistaman (Hämeenlinnan) Peltorinteen talon puutarhasta raivattaessa sireenimajalle tasaista pohjaa. N:ot 3-7 löytyivät A. Sarvaan tehdessä numeroiden 1-2 löytöpaikalla pienen koekaivauksen. N:o 3 oli koskemattomana alkuperäisellä paikallaan ison kiven alla, n:ot 4-7 löytyivät liikutellusta maasta. Fil. kand. Anja Sarvaan Kansallismuseoon virkamatkaltaan tuomat rautakautiset löydökset. Ks. A. Sarvaan kertomusta top. arkistossa. - Diar. 19.7.1971. N:ot 1-2 lunastettu (150,-) löytäjältä Jari Salmiselta.

Paikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä kaakkoon ja Vanjan kirkosta 1,1 km samaan ilmansuuntaan, Peltorinteen talon pohjoispuolella, n. 30-40 m:n päässä talosta. Paikka on ollut vesaikkoa kasvava kivinen rinne, jota nurmikoksi raivattaessa ensimmäiset löydökset tavattiin. Anja Sarvaan tutkimuksissa löydettiin jokunen esine lisää, mutta varmoja merkkejä kalmistosta ei todettu. Löytöpaikka on merkitty Sarvaan kertomuksen kartalle, mutta hänen kertomuksensa koordinaatit ovat virheelliset. - Inventoinnissa 1984 paikkaa ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 105

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 13

y = 528 43

z = n. 85

(= arvioidun löytöpaikan perus-
koordinaatit)

Kylä: Pappila

Kaupunginosa: Käikälä 40

Löytöpaikka: Pappila

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugonionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 30-31, n:o 59.

Löydöt: KM 1869:52 kirves. Löydetty rautatietä rakentaessa lähellä (Vanajan) Pappilaa, Pappilan alapuolella hiukan Harvialaan päin rannalle vievän punaisen portin ja vahtituvan välillä 3 jalkaa maanpinnan alta kovasta savesta. Ostettu työmies J. Sjöman'ilta Sattulan kylästä Hattulasta. - Tämäkin kapine ehkä joutui tänne paikan ollessa järven pohjana, koska maa sanottiin olleen aivan liikkumaton. A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Arvioitu löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 4,5 km kaakkoon, Vanajaveden Miemalansalmen itärannasta runsaat 100 m itään ja löytötietojen Pappilasta 100 m itäkaakkoon. Paikka on Miemalansalmeen viettävällä rinteellä aivan rautatien varressa. Löytöpaikan sijainnin on arvioinut Pappilassa asuva tutkija Päivi Luppi. - Inventoinnissa 1984 löytöpaikkaa tai sen ympäristöä ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 106

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna
 x = 6761 87
 y = 527 97
 z = n. 88
 (= kiven peruskoordinaatit)

Kylä: Miemala

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Paikka: Juppala 1

- kuppikivi(?), luokka II

Maanomistaja 1984: Juppala, Matti

Os.: Miemala, 13430 HML

Tila: Juppala RN:o 7:22 (peruskarttaotteella)/RN:o
 7:27 (Hämeenlinnan yleiskartalla
 1:10 000 1984).

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
 (s. 26, n:o 40)

Kiven sijainti: Kivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaat neljä kilometriä kaakkoon ja Juppalan päärakennuksesta n. 50 m pohjoiskoilliseen (Sarasmon mukaan n. 60 m koilliseen). Paikka on ruohoa kasvavaa, tasaista ketomaastoa. Kivi on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 13.

Kiven kuvaus: Sarasmon mukaan kivi on kooltaan 2 x 2,5 m ja korkeudeltaan 0,5 m. Sen pinta on tasaisehko ja kiven kaakkoisosassa on 17 x 14 cm:n läpimittainen ja n. 2 cm:n syvyinen uhrikupin tapaisesti hakattu kuoppa.

Inventointi 1984: Tarkastin paikan 29. lokakuuta. Sarasmon kartan mukaisella paikalla oli kookas kivi paksun turpeen alla. Poistaessani turvetta kenttälapiolla sen alta paljastui runsaasti kiven päälle kasattua tiiltä ja maata. Kiven pintaa en paljastanut näkyviin, koska se olisi vaatinut varsin suuren työn ja vienyt liiaksi aikaa. Näin ollen kiveä täytyy tyytyä pitämään edelleen epävarmana kuppikivenä Sarasmon mukaisesti. Kiven vieressä näytti olevan toinenkin turpeen peittämä kookkaampi kivi.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 107

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6761 90

y = 527 89

z = n. 88

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Miemala

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Löytöpaikka: Juppala 2

- rautakautinen löytöpaikka, luokka II

Maanomistaja 1986: Juppala, Matti

Os.: Miemala, 13430 HML

Tila: Juppala RN:o 7:22 (peruskarttaotteella)/RN:o

7:27 (Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000 1984)

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto & Tuula Heikkurinen-Montell 1986, tarkastus (selostus tarkastuksesta tämän kohteen yhteydessä)

Jyri Saukkonen 1986, tarkastus maakaasuputken rakentamisen valvomisen yhteydessä (selostus myös tämän kohteen yhteydessä)

Löydöt: KM 23194:1-2 saviastian kylkipaloja 3 kpl ja kuonaa yksi kpl. Hirviluodon ja Heikkurinen-Montellin tarkastusmatkallaan löytämiä. Diar. 16.6.1986.

Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta n. 4,5 km kaakkoon ja Juppalan päärakennuksesta 70 m luoteeseen. Paikka on tasaista peltomaastoa n. 10 m:n päässä löytöpaikan eteläpuolelta menevästä tilustiestä. Maaperä on hiekkaperäistä ja melko kivistä.

A.-L. Hirviluodon ja T. Heikkurinen-Montellin tarkastus: Tutkijat kävivät paikalla 12.5.1986, koska Neste Oy:n maakaasuputken haaraputki tultaisiin vielä samana vuonna kaivamaan em. tilustien varteen, tien pohjoispuolelle, ja koska aivan lähiympäristössä on tai on ollut useita kuppikiviä (kohteet HÄMEENLINNA 106, 108-111). Tarkastuksessa he löysivät yllä mainitut löydökset pellon pinnalta, noin viisi metriä maakaasuputken linjasta pohjoiseen. Löytöpaikan viereen, aivan kaasuputken linjalle kaivamassaan koekupassa tutkijat havaitsivat kulttuurimaata, mutta eivät mitään esihist. löydöksiä.

J. Saukkosen tarkastus: Hirviluodon ja Heikkurinen-Montellin tarkastuksen johdosta maakaasuputkiojan kaivamista paikalla tultiin valvomaan, ja suoritettiin tämän työn 5., 9. ja 10.6.1986. Valvoitiin kaivamista 450 m:n pituisella matkalla valtaosin em. tilustien varressa, ja työ suoritettiin siten, että kaivinkoneella poistettiin ensin humuskerrosta 20-30 cm, jonka jälkeen tutkittiin näin syntyneen uran lapiolla kivennäismaahan asti. Esihistoriallisia löydöksiä en tavannut mistään, mutta pitkin linjaa löytyi kyllä runsaasti erilaista historiallisen ajan jätettä, tiiltä, lasia, posliinia, rautanauvoja yms. Sillä putkilinjan osuudella, joka on lähinnä Hirviluodon ja Heikkurinen-Montellin löytöpaikkaa (siis löytöpaikan ja Juppalan päärakennuksen välillä) ja jonka vierestä tutkijat poimivat em. löydökset, oli havaittavissa kyllä selvästi ns. kulttuurimaata, joka oli hyvin tummaa, mutta koska siitäkään ei löytynyt mitään esihistoriallista, sitä lienee pidettävä historiallisella ajalla syntyneenä. Tarkastelin pellon pintaa myös Hirviluodon ja Heikkurinen-Montellin löytöpaikalla ja laajasti myös ympäristössäkin, mutta missään en havainnut esihistoriallisia löydöksiä.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä: Huolimatta sivulla 211 olevasta kohteen määrittämisestä ja yllä selostetun tarkastuksen tuloksettomuudesta, paikkaa on syytä pitää mahdollisesti rautakautisena asuinpaikkana tai kalmistona.
- J. Saukkonen 10.5.1988.

HÄMEENLINNA 108

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6761 96

y = 527 89

z = n. 86

(= kuppikiven paikan peruskoordinaatit)

Kylä: MiemalaKaupunginosa: Hattelmala 22Paikka: Tiirikkala

- hävitetty kuppikivi, luokka II

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 21-22, n:o 29 ja s. 26, n:o 41)Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Pekka Kaarela. Vanajan uhrikivet (n:o 6). Esihist. toimiston top. arkisto.

Alma Aarni. Vanajan uhri- ja tarunomaisista kivistä. Kotiseutu 1935. Forssa 1936. S. 103.

Kiven sijainti: Kivi on sijainnut Hämeenlinnan keskustasta noin neljä kilometriä kaakkoon, Juppalan päärakennuksesta 120 m luoteeseen ja kuppikivestä kohde HÄMEENLINNA 109:sta n. 75 m (Kaarelan mukaan) - 100 m (Sarasmon kertomuksen kartan n:o 13 mukaan) luoteeseen (tämän kertomuksen peruskarttaotteelle paikka on merkitty jälkimmäisen mukaan). Kivi on sijainnut ns. Patakiven pelloilla. Maasto viettää paikalla loivasti kohti pohjoista. Kivi hävitettiin 1909, "kun tarvittiin navettaan perustuskiviä". (Paikka on ainakin nykyään Juppalan talon maata, vaikka Sarasmo onkin nimennyt kiven Tiirikkalan uhrikiveksi; Tiirikkalan tila sijaitsee Juppalan eteläpuolella).

Kiven kuvaus: Kaarela kirjoittaa, että "kivi oli samantapainen kuin Viitahaassa olevakin (kohde HÄMEENLINNA 98) ja kuulemma kuppeja täynnä niinkuin sekini". Tässä inventointikertomuksessa oletan, että tämä Tiirikkalan kivi on sama Patakivi, josta Alma Aarni kirjoittaa Kotiseutu-lehdessä ja jonka Sarasmo mainitsee kertomuksessaan omana kohteenaan (n:o 41). Patakiven tiedot sekä Aarnilla ja Sarasmolla ovat nimittäin niin samankaltaiset, että tulee väistämättä mieleen, että Tiirikkalan uhrikivi ja Patakivi ovat yksi ja sama kivi.

Inventointi 1984: Peltoa, jolla Tiirikkalan kivi on sijainnut (Pata-
kiven paikasta ei ole tarkempia tietoja) ei tarkastettu inventoinnis-
sa, koska se oli kauttaaltaan sokerijuurikasnaattien peitossa. Tarkas-
telin peltoaluetta sen sijaan 5.-10.6.1986 ollessani valvomassa maaka-
suputken rakentamisesta Juppalan tilustien varteen, mutta en havainnut
pellolla mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 109

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6761 88

y = 527 81

z = 87

(= kuppikiven paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Miemala

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Paikka: Juppala 3

- kuppikivi (haudattu alkuperäiselle sijaintipaikalleen), luokka II

Maanomistaja 1984: Juppala, Matti

Os.: Miemala, 13430 HML

Tila: Juppala RN:o 7:22 (peruskarttaotteella)/RN:o

7:27 (Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000 1984)

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 21, n:o 28)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 15)

Muita arkistolähteitä: Pekka Kaarela. Vanajan uhrikivet (n:o 5). Esihist. toimiston top. arkisto.

Kiven sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaat neljä kilometriä kaakkoon, Juppalan päärakennuksesta 150 m länsiluoteeseen ja kohteen HÄMEENLINNA 110:n kuppikivestä 32 m kaakkoon. Paikka on peltomaata ja on nykyään peltoalueen kulmauksessa, joka rajoittuu pohjoisen puolella pariin peltoalueen keskellä olevaan ulkorakennukseen ympäristöineen (täällä on em. HÄMEENLINNA 110) ja idän puolella näille rakennuksille johtavaan tienpätkään (merkitty katkoviivalla peruskartalle). Kiven sijainnin olen määritellyt Sarasmon kertomuksen kartan n:o 14 perusteella. Kivi haudattiin sijaintipaikalleen (kuopat alaspäin) 1934, koska se oli haitaksi viljelykselle. Leppäahon tarkastuksen mukaan kivi oli jo osittain nousemasta pellostä 1951 "paistaen pellon pinnasta suuren porsaan selkänä", ja tuolloin oli puhetta, että kivi siirrettäisiin Juppalan talon pihamaalle, koska se oli edelleen haitaksi viljelystöissä. Kivi lienee kuitenkin edelleen pellossa (ks. selostusta jäljempänä).

Kiven kuvaus: Kivi on pituudeltaan noin neljä metriä ja leveydeltään 1,5 m ja korkeudeltaan metrin. Siinä on neljä "uhrikuoppaa". Ks. lähemmin Sarasmon ja Kaarelan kertomuksista.

Inventointi 1984: Sitä peltoaluetta, jossa kivi on, ei tarkastettu inventoinnissa, koska pelto oli kauttaaltaan sokerijuurikasnaattien peitossa. Sen sijaan tarkastelin aluetta 5.-10.6.1986 ollessani valvomassa maakaasuputken rakentamista Juppalan tilustien varressa, mutta en havainnut mitään merkkejä kivistä enkä myöskään mitään muitakaan viitteitä mistään kiinteästä muinaisjäännöksestä. Juppalan isäntä tiesi, että peltoon on haudattu kuppikivi, mutta hän ei tiennyt sen tarkkaa paikkaa. Hän arveli kiven olevan pellossa edelleen.

Ks. yleiskartta 1:200 s. 220 ja peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 110

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6761 90

y = 527 80

z = 86

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Miemala

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Paikka: Juppala 4

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Juppala, Matti

Os.: Miemala, 13430 HML

Tila: Juppala RN:o 7:22 (peruskarttaotteella)/

RN:o 7:27 (Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000
1984)

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 20-21, n:o 27)

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinais-
jäännökset, n:o 9. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinais-
jäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.

Kuppikiven sijainti: Kivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaat
neljä kilometriä kaakkoon ja Juppalan päärakennuksesta 170 m länsiluo-
teeseen, Juppalan vanhasta tiilimakasiinista noin kahdeksan metriä
koilliseen. Paikka on kauttaaltaan peltoalueen ympäröimä. Sarasmon
kertomuksessa kohteesta on hyviä karttoja.

Kiven kuvaus: Kivi on kooltaan Sarasmon mukaan 3 x 2,1 m ja korkeudel-
taan 30-60 cm. Kivessä on neljä "uhrikuoppaa". Ks. tarkempaa kuvausta
Sarasmon kertomuksesta.

Inventointi 1984: Tarkastin kiven 29. lokakuuta. Se on säilynyt koske-
mattomana, vaikka sen ympärille onkin kasattu kauttaaltaan suuria
kivenlohkareita laajaksi röykkiömäiseksi kasaksi. Kuppikivi on jätetty
peittämättömänä lohkareiden keskelle. Itse kuppikivestä, kolmen vierei-
sen kuopan välistä, oli lohjennut irrallinen, pitkulainen osa kiveä
luonnollisen rapautumisen tuloksena; mikäli tämä irrallinen palanen
katoaa, se vie mukanaan reunaosaa näistä kolmesta kuopasta.

Valokuvat: Kuva 39 (F 66820) ja F 66818, 66819

Diat: 11706

Ks. yleiskartta 1:200 s. 220 ja peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 111

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6761 90

y = 527 80

z = 86

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: MiemalaKaupunginosa: Hattelmala 22Paikka: Juppala 5

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Juppala, Matti

Os.: Miemala, 13430 HML

Tila: Juppala RN:o 7:22 (peruskarttaotteella) /RN:o
7:27 (Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000
1984)Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s.22)Kuppikiven sijainti: Kivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaat neljä kilometriä kaakkoon, Juppalan päärakennuksesta 170 m länsiluoteeseen, kuppikivestä kohde HÄMEENLINNA 110:stä kuusi metriä länsiluoteeseen (Sarasmon mukaan länteen) ja Juppalan vanhasta tiilimakasiinista n. 1,5 m pohjoiskoilliseen.Kiven kuvaus: Sarasmo pitää kiveä kertomuksessaan epävarmana uhrikivenä ja kuvaa sitä seuraavasti: "Kivi on 115 x 85 cm laaja ja n. 40 cm korkea, pinta jokseenkin vaakasuora, rosoiseksi rapautunut. Keskelä on vierekkäin 8 cm ja 3 cm läpimittaiset kuopanteet."Inventointi 1984: Tarkastin kiven 29. lokakuuta. Se on tarkalleen Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 14 merkityllä paikalla (ks. s. 220). Mielestäni isompi kiven kuopista on selvä "uhrikuoppa", joskin poikkeuksellisen laaja ja matalahko, mutta se erottuu kuitenkin selvästi kiven kauttaaltaan uurteisesta pinnasta. Pienempi kuopista on sen sijaan epävarma. Juppalan talossa kivistä ei tiedetty ennalta mitään, ja kivi olikin tiilikasan peitossa, jonka siirsin pois sen päältä.Valokuvat: Kuva 40 (F 66821)Diat: 11707, 11708

Ks. yleiskartta 1:200 s. 220 ja peruskartta s. 228

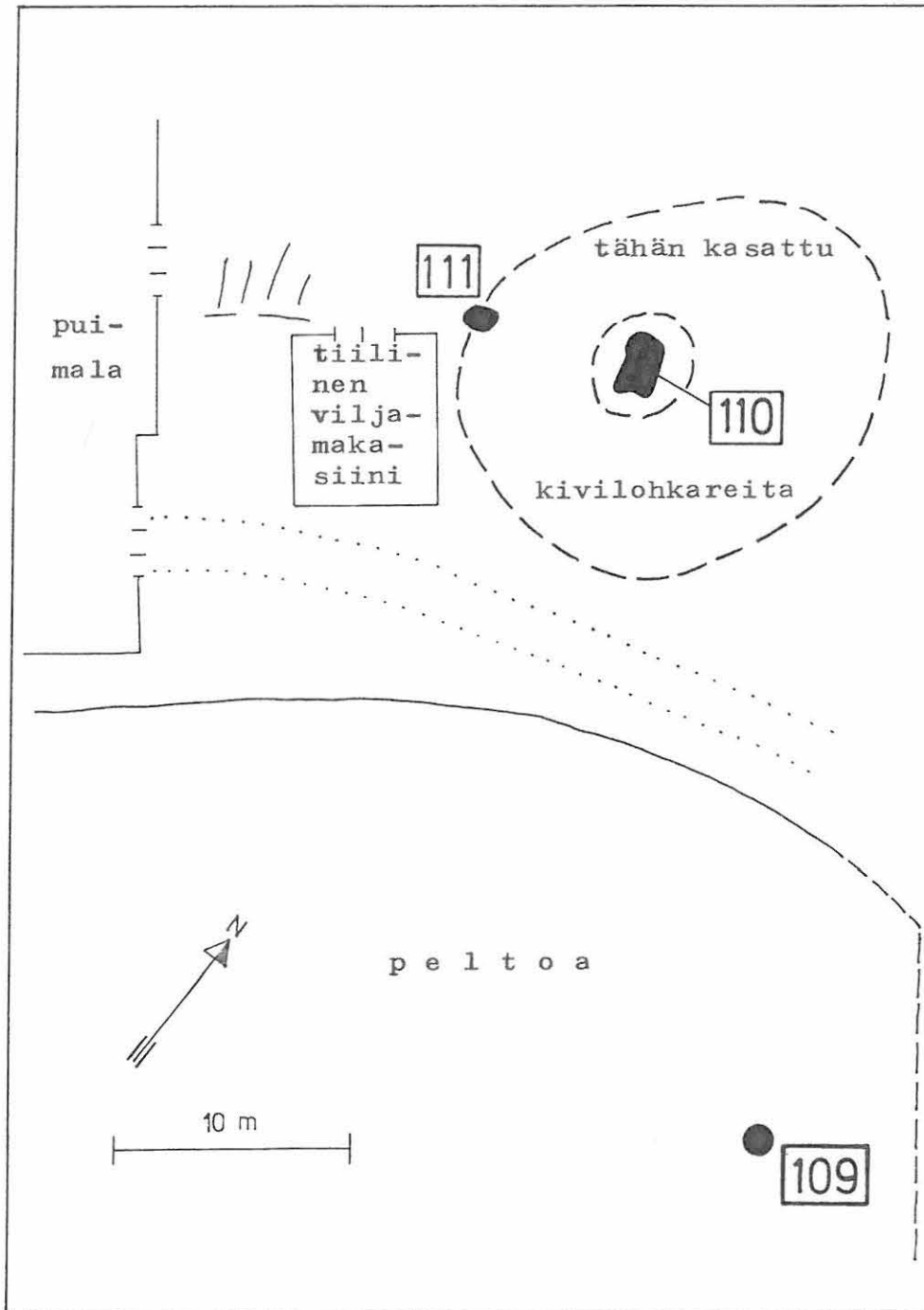
- Lisäyksiä:

Kohteet HÄMEENLINNA 109-111
 Miemala/Hattelmala 22, Juppala 3-5

- 109: kuppikivi (haudattu alkuperäiselle sijaintipaikalleen)
- 110: kuppikivi
- 111: kuppikivi

Karttapohjana käytetty pienennettyä kopiota Esko Sarasmon Vanajan ja Hämeenlinnan inventointikertomuksen 1939 kartasta n:o 14 1:200.

Inventointilisäykset 1984 merkitty katkoviivoilla käsiaraisesti.

HÄMEENLINNA 112

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 24

y = 527 64

z = n. 80

(= likimääräisen paikan
peruskoordinaatit)

Kylä: Miemala

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Paikka: "Vajalan lähdet"

- lähde, joka on vanha rajapaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia

I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976.

S. 132.

Paikan sijainti: Lähteen aivan täsmällinen sijainti ei ole tiedossani, mutta se sijainnee (tai on sijainnut) suunnilleen peruskarttaotteelle (s. 228) merkityllä paikalla, lähellä Vanajaveden rantaa ja Hämeenlinnan keskustasta vajaat neljä kilometriä kaakkoon. Likimääräisen paikan olen määrittänyt Suvannon kartan (s. 136-137) perusteella. Alue on nykyään kauttaaltaan peltomaastoa. Suvannon kirjoituksessa, josta olen tavannut tiedot paikasta, ei kuvata itse lähdetä mitenkään. Lähde on ollut rajapaikkana ainakin 1703. Tiedossani ei ole, onko se säilynyt koskemattomana maastossa.

- Inventoinnissa 1984 aluetta ei tarkastettu eikä tietoja lähteestä kyselty paikkakunnalla.

Ks. peruskartta s. 228.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 113

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6761 93

y = 527 33

z = 87,5

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: MiemalaKaupunginosa: Hattelmala 22Paikka: Perttula 1

- kuppikivi, luokka I

Maanomistajat 1986:

Suomen valtio

Suomen valtio

Tila: RN:o 1:12

Tila: RN:o 3:9

Tutkimukset: Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (kertomus: top. ark. Vanaja)

Esko Sarasmo, 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 19-20, n:o 26)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (kertomus: Hämeenlinnan lähistön uhrikivet)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:o 14)

Muita arkistolähteitä:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 8. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto. Pekka Kaarela. Vanajan uhrikivet (n:o 4. Kertomus esihist. toimiston top. arkistossa.

Kiven sijainti: Perttulan kuppikivi sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä kaakkoon, Vanajaveden rannasta 200 m etelään, Perttulan koulutuskeskuksen itäpuolella olevasta omakotitalosta n. 15-20 m itään, tonttia reunustavan kuusiaidan kohdalla. Omakotitalo tontteineen on peltoalueiden keskellä. Kuppikiven kohdalla on tiluksien RN:o 1:12:n ja 3:9:n raja, mutta kirjoittajan tiedossa ei ole, kumman puolella kivi on vai, onko se aivan rajalla. Paikka on ns. Mustankannonpellon laitaa.

Kiven kuvaus: Kivi on kooltaan 1 x 1,2 m ja sen pinnan peittää 43-46 "uhrikuoppaa". Ks. tarkempia tietoja Voionmaan ja Sarasmon kertomuksista.

Inventointi 1984: Tarkastin kiven 25. heinäkuuta. Viereinen omakotitalotontti on laakealla kumpareella - ympäröivät pellot ovat muuten varsin tasaista ja alavaa maastoa - mutta tontti peittää paikan niin, että koekuoppien tekoon ei ollut mahdollisuutta.

Valokuvat: Kuvat 41 (F 66824) ja 42 (F 66823)

Diat: 11709-11

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 114

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6761 93

y = 527 33

z = 87,5

(= kuppikiven kohteen HÄMEENLINNA
113:n peruskoordinaatit)

Kylä: Miemala

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Paikka: Perttula 2

- paikka, jossa kerrotaan olleen uhrilehdon, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Jouko Voionmaan Perttulan kuppikiven (kohde
HÄMEENLINNA 113) tarkastuskertomus 1935. Esihist. toimis-
ton top. ark. Vanaja.

Löydöt: -

Tiedot uhrilehdoista ovat yllä mainitussa Voionmaan kertomuksessa. Voionmaa kirjoittaa paikasta vain, että "...kerrottiin uhrikiven vaiheilla olleen uhrilehdon, mutta senkin tulleen hävitetyksi". Muita tietoja ei ole.

Paikan sijainti: Tiedossani ei ole, mitä paikkaa tieto hävitetystä uhrilehdosta tarkoittaa; Perttulan kuppikivi, jonka vaiheilla se tiedon mukaan on ollut, sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä kaakkoon. Tieto uhrilehdosta saattaisi olla muisto esim. rautakautisesta kalmistosta, josta olisi tavattu esineitä. - Inventoinnissa 1984 Perttulan kuppikiveä ympäröivää laajaa peltoaluetta ei tutkittu, koska pellot olivat kauttaaltaan sokerijuurikasnaattien peitossa korjuun jäljiltä.

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 115

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6760 34-73

y = 527 68-96

z = n. 85-123

(= Palvaanlinnan peruskoordinaatit, koordinaateissa on huomioitu myös Palvaanlinnan rinneosat)

Kylä: MiemalaKaupunginosa: -Paikka: Palvaanlinna

- muinaislinna (?), luokka I

Maanomistajat 1986:

Hämeenlinnan kaupunki

Pietilä, Reino Tapio

Os.: Raatihuoneenk. 9, 13100 HML

Os.: Miemala, 13430 HML

Tila: RN:o 8:23 (peruskartta-
otteella)/RN:o 8:39 (1986)

Tila: RN:o 4:52

Paikan sijainti ja kuvaus: Palvaanlinna sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 5,5 km kaakkoon, valtatie 3:n ja Vanajaveden Miemalanselän välillä, n. 250 m jälkimmäisestä länteen. Palvaanlinna on osa Hattelmalanharjun eteläistä jatketta, lakiosa on 150 x 50 m:n laajuinen ja päihin kapeneva. Laella on pitkinpäin oleva notkeima. Paikalla ei ole havaittu varmoja muinaislinnan rakenteita, mutta mäkeä on pidetty kuitenkin mahdollisena muinaislinnana. Viljo Nissilä (1976) kirjoittaa lisäksi, että "perinteen mukaan oli...Palvaanlinnan 1. Palvalinnan laella poltettu merkkitulua ja se oli palveltu paikka". - Inventoinnissa 1984 Palvaanlinnaa ei tarkastettu. Peruskartasta (pain. 1976) katsottuna paikka näyttää säilyneen koskemattomana.

Tutkimukset: Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja.

I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen Muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. S. 30-31, n:o 8. Esihist. toimiston arkisto.).

Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 12-13, n:o 15).

Kirjallisuutta: Viljo Nissilä, Suurvanajan nimistöä, s. 47 ja 54;
Oiva Keskitalo, Vanajan esihistoria, s. 105; Seppo Suvanto,
Vanajan keskiaika, s. 129. Vanajan historia I. Wanaja-seuran
julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976.

Löydöt: -

Ks. peruskartta s. 228

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 116

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6760 23

y = 527 60

z = 111

(= Matokiven lähteen peruskoordinaatit)

Kylä: Miemala

Kaupunginosa: -

Paikka: Matokiven lähde

- ns. uhrilähde, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 25, n:o 36)

Kirjallisuutta: Alma Aarni. Vanajan uhrilähteistä. Kotiseutu 1936.
Forssa 1936. S. 59.

Lähteen sijainti: Matokiven lähde sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta noin viisi kilometriä kaakkoon, aivan valtatie 3:n varressa olevan rakennuksen pihassa, tien itäpuolella ja sen penkan vieressä. Lähteen tarkka sijainti selvisi inventoinnissa 1984; Sarasmon kertomuksen yleissilmäyskartalle se on merkitty väärälle paikalle ja muilla hänen kartoillaan paikkaa ei ole lainkaan.

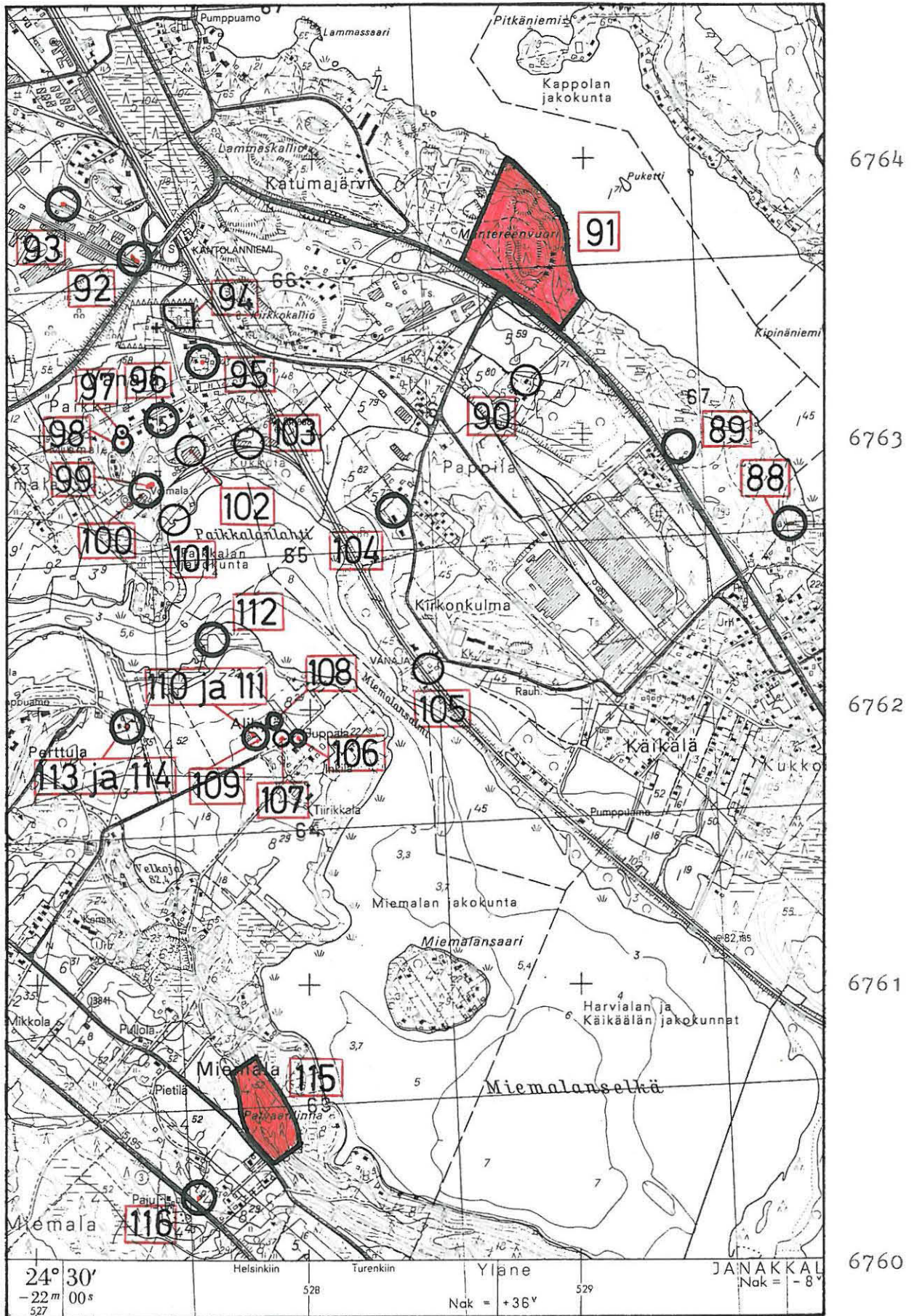
Lähteen kuvaus: Lähde on tehty kaivoksi, eikä sen alkuperäisestä ulkonäöstä ole tietoja. Ks. tietoja lähteen käytöstä Alma Aarnin kirjoituksesta.

Inventointi 1984: Kävin paikalla 19. syyskuuta. Paikalla on siis kaivo, eikä lähteen alkuperäisestä ulkonäöstä voinut saada käsitystä. Paikalle neuvottiin läheiseltä Pietilän tilalta.

Ks. peruskartta s. 228.

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 09 Hämeenlinna 1:20 000 (1976, päällepainatus 1982).

HÄMEENLINNA 117

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6760 85

y = 526 86

z = 115

(= Mikkolan päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Miemala

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Mikkola(?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäänöksistä Hauhon kihlakunnassa, Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugonionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 30, n:o 58.

Löydöt: KM 1869:54 taltan terä. Löytöpaikka tuntematon. (Vanajan) Miemalan Mikkolan isännän kansakoulun opettaja Saarisen kautta yliopistolle lahjoittama. A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ei tiedetä siis, mutta se saattaa olla tietysti jossain Mikkolan tienoilla, mistä esine on saatukin. Mikkolan tila sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta noin viisi kilometriä eteläkaakkoon, aivan kolmostien varressa, sen itäpuolella.
- Inventoinnissa 1984 Mikkolassa ei käyty.

Ks. peruskartta s. 247

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 118

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 20

y = 526 53

z = 86

(= raunion peruskoordinaatit)

Kylä: KankaantakaKaupunginosa: Hattelmala 22Paikka: Hakolahti

- kiviraunio, luokka II

Maanomistaja 1984: Matti Tuomi

Os.: Hattelmala, 14430 HÄMEENLINNA 43

puh. (917-) 62314

Tila: RN:o 5:10

Tutkimukset: -Löydöt: -

Raunion sijainti: Kiviraunio sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 3,5 km eteläkaakkoon ja Vanajaveden Hakolahden rannasta 40-50 m lounaaseen, aivan Linnanpään muinaislinnan (nimenä peruskartalla Hakovuori) kaakkoispuolella, harjualueella. Raunio on Matti Tuomen pihamaalla, asuinrakennuksesta 3040 m kaakkoon. Paikka on kaakkoon suuntautuva, n. 70 m:n pituinen, n. 10-20 m:n levyinen ja muutaman metrin korkuinen, varsin jyrkkärintainen, niemeke, ja raunio on tämän keskivaiheilalla.

Raunion kuvaus: Raunio on kooltaan n. 3,5 x 2,5 m ja korkeudeltaan n. 0,5 m. Se on sammaleen ja nurmen peittämä, mutta sieltä täältä siitä pistää kuitenkin kiviä esiin.

Inventointi 1984: Raunion huomasin käydessäni tarkastamassa siitä n. 20 m:n päässä olevaa Auringonlähdettä (ks. s. 303-304) fil.yo. Liisa Kurkisen kanssa 19. syyskuuta. Niemekkeen kaakkoispuoli, aivan raunion vieressä, oli huomiotaherättävän tasainen ja kivetön, ja saat-taisi olla mahdollista, että raunio on syntynyt tätä aluetta kivistä raivattaessa. Oppaanamme toiminut Iida Hakala, joka on asunut paikalla vuodesta 1919 alkaen, oli kuitenkin sitä mieltä, että niemeke on luon-nostaan tasaisen kivetön. Raunio on ollut paikalla siis koko sen ajan,

jonka oppaamme on paikalla asunut, eikä hän osannut sanoa sen tarkoitusta. Aivan viime vuosikymmeninä rauniota ei ole siis ainakaan kasattu.

Valokuvat: Kuva 43 (F 66825)

Diat: 11712

Ks. peruskartta s. 247

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 119

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 21-62

y = 526 16-48

z = n. 80-125

(= Linnanpään peruskoordinaatit,
koordinaateissa huomioitu
myös linnan rinneosat)Kylä: KankaantakaKaupunginosa: Hattelmala 22Paikka: Linnanpää

- muinaislinna, luokka I

Maanomistajat 1986:

Hämeenlinnan kaupunki

Os.: Raatihuoneenk.9, 13100 HML

Tila: RN:o 5:31

Rautaruukki Oy

Os.:

Tila: RN:o 5:13

Seppälä, Alpo Aleks

Os.: Eteläk. 4-6 B 071, 13100 HML

Tila: RN:o 5:11

Etelä-Hämeen mielisairaalan kl.

Os.: Hattelmala, 13400 HML

Tila: Lapio RN:o 7

Seppälä, Alpo Aleks

Os.: Eteläk. 4-6 B 071, 13100 HML

Tila: RN:o 5:12

Paikan sijainti ja kuvaus: Linnanpää sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä eteläkaakkoon ja Vanajan kirkosta n. 1,5 km lounaaseen, Vanajaveden länsirannalla. Linnanpää on kaakosta suuntautuvan harjumuodostuman pohjoisin ja korkein osa; harjualue jatkuu edelleen luoteeseen Hattelmalanharjuna. Linnan lakiosan pituus on n. 240 m ja leveys n. 10 m. Laella on kaksi muuta lakiosaa korkeampaa mäennyppylää. Linnanpään etelä- ja pohjoispäissä on kaksinkertaiset kivivallit. Julius Ailio (1921) on pitänyt näitä luontaisina kivimuodostumina ja on siis sitä mieltä, että Linnanpää ei voida pitää muinaislinnana, mutta yleensä sitä on kuitenkin pidetty tällaisena. Huvila-asutus on turmellut eteläpään valleja. Linnanpään nimenä peruskartalla on Hakovuori.

Tutkimukset: Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (Kertomus muinaistieteellisestä tutkimusretkestä Länsisuomessa ja Hämeessä suvella 1886. Vihko 3. S. 93-95, n:o 30. Kansio Hj. Appelgrenin kertomuksia tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888 esihist. toimiston arkistossa.)

A.O. Heikel 1897, kartoitus.

Julius Ailio 1921, tarkastus

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. S. 31-34, n:o 9. Esihist. toimiston arkisto.)

Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 12, n:o 14)

Jouko Voionmaa 1949, kaivaus (ei kertomusta, käyttööni saaman J.-P. Taavitsaisen tekemän selvityksen mukaan esihist. toimiston varastossa on 10 yleis- ja kaivauskarttaa)

Anna-Liisa Hirviluoto 1974, tarkastus (koskee muinaislinnan alueelle suunniteltua pururatasuunnitelmaa)

Jyri Saukkonen 1981, tarkastus

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 7. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museo- - virasto, esihist. toimisto.

Anna-Liisa Hirviluodon kertomus muinaislinnan maisemanhoitosuunnitelmasta 1968. Esihist. toimiston top. arkisto.

Aksel Heikel. Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugonionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 50-52.

Hjalmar Appelgren. Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailuvan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä 1891. S. 35-36.

Matti Sauramo. Eräistä Hämeen muinaislinnoista. Excavationes et studia. Opuscula in honorem Alfred Hackman 14.10.-1934. SMYA XL. Helsinki 1934. S. 212-213.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I.
Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 103.

Löydöt: -

Inventointi 1984: Kävin Linnanpäällä ja otin siitä kuvat 29. lokakuuta. Kiinnitin erityisesti huomiota siihen, että linnan pohjoispään kivivallit poikkeavat toisistaan selvästi. Alempi valli on sellainen, jollaiseksi Ailio sen kuvaakin: hyvin erikokoisista lohkareista koostuva, jossa on hyvin suuria korkeuseroja kivien välillä. Tämä valli ei vaikuttanut mielestäni ollenkaan ihmiskäsin tehdyltä ja on täysin sopimaton esim. puuvarustuksen perustaksi. Ylempi valli koostuu sen sijaan tasakokoisista, pienehköistä kivistä, joiden siirtely on ollut helposti mahdollista ihmisvoimin.

Valokuvat: Kuvat 44 (F 66822), 45 (F 66826) ja 46 (F 66827)

Diat: 11713, 11714

Ks. peruskartta s. 247

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 120

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 16

y = 525 85

z = n. 107

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hattelmala

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Löytöpaikka: Tyrynoja 7

- rautakautinen hautaraunio (?), luokka II

Maanomistaja 1984: Teodor Olkinuora

Tyrynoja 7, Hattelmala

13430 HÄMEENLINNA

Kortteli n:o 3, tontti n:o 1

Tutkimukset: Elias Leppäaho 1955, tarkastus (ks. Leppäahon kirjettä verifikaateissa ja valokuvaa top. ark. Vanajassa)

Löydöt: KM 13737 rautaisen putkikeihäänkärjen katkelma.

Esine oli löydetty heinäk. 21. p:nä 1955 Vanajan pitäjän Hattelmalan kylästä työm. Olkinuoran huvilan pihamaalta kivirauniota purettaessa. Keihäänkärki oli kivien joukossa lähellä raunion pohjaa. Vahtimestari Elias Leppäaho oli käynyt paikalla ja antanut luvan raunion purkamisen jatkamiseen!!! Polton merkkejä ei Leppäaho huomannut paikalla. Hämeenlinnan museon välittämä lahjana saatu esine. Verif. Diar. 3.8.1955.

Paikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä etelään ja KM 13737:n löytötiedoissa mainitusta työm. Olkinuoran huvilasta, joka on nykyisin omakotitalo, n. 5-10 m lounaaseen. Paikalla on nykyään talon pihanurmikko ja muita istutuksia. Maasto viettää paikalta jyrkähkösti itään, kaakkoon, etelään ja lounaaseen. Tontin osoite on Tyrynoja 7.

Inventointi 1984: Paikan sijainti neuvottiin Lassilassa ja kävin paikalla 26. heinäkuuta. Rauniosta ei ollut enää mitään nähtävissä; nykyään paikalla on siis pihanurmikko ja muita istutuksia. Tontin omistava Teodor Olkinuora (löytötietojen työm. Olkinuora) kertoi rauniossa olleen kookkaan (keskus?-)kiven, joka oli hajoitettu kappaleiksi 1955. (Talon kukkapenkit on vieläkin reunustettu tämän kiven kappaleilla).

Raunion kiviä tai muutakaan raunioainesta ei ollut kuulemma kuljetettu yhtään paikalta pois, vaikka Elias Leppäaho kirjoittaakin verifikaateissa toisin, vaan tarkoituksena oli ollut vain saada em. iso kivi paikalta pois, jonka jälkeen paikkaa oli tasoitettu ja siihen oli istutettu nurmikko. Teodor Olkinuora kertoi vielä nurmikon alla olevan edelleen niin tiheän kiveyksen, että rautakankea ei saa iskettyä siitä läpi.

Ks. peruskartta s. 247

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 121

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 21-22

y = 525 58-65

z = 105

(= sen alueen peruskoordinaatit,
jolta esine on löydetty)

Kylä: Hattelmala

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Löytöpaikka: Tyrynoja

- rautakautinen löytöpaikka, luokka II

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo (ilman n:oa) rautainen keihäänkärki. Keihäänkärki on löydetty 5/9 -52 (Vanajasta) Hattelmalan järven laskuojaan perattaessa ja oikaistaessa n. 70 cm syvältä saven ja suonsekaisesta maasta. Paikka on n. 25 m:n päässä Hämeenlinna-Helsinki valtatieen länsipuolella.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä etelään, moottoritien ja Hämeenlinna-Turku -valtatieen lounaispuolella, peltoalueen halki virtaavan puron varressa. Tämä löytötietojen laskuoja on nimeltään Tyrynoja ja peruskarttaotteelle (s. 247) on merkitty se itä-länsi -suuntainen n. 70 m:n pituinen löytöalue, jolta esine on löydetty. Mikäli yllä olevien löytötietojen tieto, että esine on löydetty Helsinki-Hämeenlinna -valtatiestä (nyk. Vanha Helsingin tie) n. 25 länteen, pitää tarkalleen paikkansa, löytöpaikka on peruskarttaotteelle merkityn alueen itäpäässä. Esineen arkistotiedoissa Museoviraston esihist. toimiston arkistossa olevan kartan mukaan löytöpaikka olisi sen sijaan alueen itäpäässä. Kartta on kuitenkin kovin pienimittakaavainen, joten siinä oleva merkintä voi olla epätarkka.

Inventointi 1984: Löytöalueen kynnetyn pellon tarkastuksessa en havainnut mitään mainittavaa.

Ks. peruskartta s. 247

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 122

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 41-46

y = 525 76-78

z = n. 105-111

(= sen alueen peruskoordinaatit,
jolta kätkö on löydetty)Kylä: HattelmalaKaupunginosa: Hattelmala 22Löytöpaikka: Kirkkovuori

- rautakautisen kätkön löytöpaikka, luokka III

Löytöpaikan sijainti: Kätkön löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä etelään ja Linnanpään muinaislinnalta (kohde HÄMEENLINNA 119) 500 m länteen. Paikka on nykyään Hämeenlinnan moottoritien ja Turun valtatie risteyksialueen keskellä, ks. paikan löytöaikaista kuvausta luettelotekstistä jäljempänä. Löytöpaikan määrittäminen perustuu inventointiselvitykseen, ks. selostusta tästäkin jäljempänä.

Tutkimukset: Julius Ailio 1925, tarkastus (kertomus pääluettelon yhteydessä, valokuva top. ark. Vanaja)

Kirjallisuutta: Julius Ailio. Hattelmalan rautakautinen kätkölöytö. Suomen Museo XXXV, 1928. Helsinki 1928.

Löydöt: KM 8615-⁷⁻45 pronssiesineitä ja sellaisten katkelmia 45 kpl.

Löytänyt kauppa-apulainen, neiti Sylvi Laaksonen Hattelmalan harjun lounaisrinteestä, Kirkkovuori-nimiseltä, Kustaa Lehtosen palstatilalta (erotettu Sakkilan talosta) Hattelmalan kylästä, Hämeenlinnan maalaiskunnasta syyskuun loppupuolella v. 1925. Hän oli kaivellut kuokalla kukkamultaa lähellä korkeimman harjanteen eteläpäättä, pähkinäpensaiden verhoamassa kivisessä rinteessä, jolloin hänen kuokkansa kärki kolahti 1/2 m:n pituisen, laakean kiven juurella yhdessä oleviin, 30 sm syvällä sijaitseviin esineihin. Löydöstä ilmoitti "Häme"-lehden toimittaja maist. Apala tri J. Ailiolle, joka matkusti paikalle 22 p:nä syysk., saaden tällöin käsiinsä 40 esinettä, joista löytäjälle Ark. toimikunnasta lähetettiin lunastukseksi 500 markkaa (Kirje n:o 862). Loput esineet, joista yksi oli pudonnut löytäjältä harjun rinteeseen ja neljä oli jäljestä-

päin löytynyt kaivetun kukkamullan seasta, lähetti löytäjä museoon 29 p:nä syysk., saaden näistä erikseen lunastusta 154,25 markkaa (Kirje n:o 885).

Inventointi 1984: Löytöpaikan sijainti ei ollut entuudestaan tarkasti tiedossa. Hämeen läänin maanmittauskonttorissa selvisi, että Kustaa Lehtosen Kirkkovuori -niminen palstatila, jolta löytö on tavattu, on käsittänyt yleiskartalle s. 240 rajatut RN:ot 2:18, 2:20, 2:21 ja 2:37 eli n. 100 x 80 m:n laajuisen alueen. Löytöpaikan kuvauksen perusteella paikka voidaan määrittää tämän alueen itäpuoliskolle, n. 70 x 20 m:n laajuiselle alueelle, joka on merkitty yleiskartalle vinoviivoituksella. Kuten karttaotteesta hyvin näkyy, itäpuoli tiedoissa mainittua harjun eteläpäätä on hävitetty moottoritietä tehtäessä. Kävin paikalla 5. lokakuuta. Ailion käynnillään 1925 (lounaasta) otettaman valokuvan rakennuksia ei ollut enää jäljellä. Mitään mainittavaa ei ollut nähtävissä. Paikan lähempiin tutkimuksiin ei ollut aihetta, koska jo 1925 oli selvitetty, että paikalla tai sen lähiympäristössä ei ole esim. rautakautista kalmistoaluetta.

Ks. yleiskartta 1:2000 s. 240 ja peruskartta s. 247.

- Lisäyksiä:

Kohde HÄMEENLINNA 122

Hattelmala/Hattelmala 22, Kirkkokuori

- rautakautisen kätkön löytöpaikka

Punaisella merkitty: vinoviivoituksella se alue, harjun lounaisrinne, jolta kätkö tietojen perusteella on löydetty ja katkoviivalla löytötiedoissa mainittu Kustaa Lehtosen Kirkkokuori-niminen palstatila.

Ote rekisterikartasta 2131 09 62/24-25 1:2000 (Hämeen läänin maanmittauskonttori).

HÄMEENLINNA 123

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6762 90

y = 525 85

z = n. 82,5

(= Vankanlähteen peruskoordinaatit)

Kylä: Kankaantaka

Kaupunginosa: Kankaantausta 20

Paikka: Vankanlähde

- ns. uhrilähde, luokka I

Maanomistaja 1986: Etelä-Hämeen Mielisair. kl.

Os.: Hattelmala, 13400 HML

Tila: Lapiro RN:o 7

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 24, n:o 34)

Kirjallisuutta: S.S., Vanajalainen uhrilähde. Kotiseutu 1910. Helsinki 1910. S. 252.

Akseli Salokannel. Vanajan kirja III. Wanaja-seuran julkaisuja I. Hämeenlinna 1956. S. 140.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 108.

Löydöt: -

Lähteen sijainti: Vankanlähde sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta n. 2,5 km etelään ja Linnanpään muinaislinnalta (kohde HÄMEENLINNA 119) n. 600 m luoteeseen. Lähde on aivan moottoritien liittymän varressa, pellon pohjoisreunassa ja aivan lähteen vieressä, sen pohjoispuolella, on autotien ja pyörätien risteys. Lähde on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 16, mutta peruskartalle (pain. 1976) sitä ei ole merkitty.

Lähteen kuvaus: Lähde on nykyään n. 15 x 15 m:n laajuinen lammikko. Ks. muita tietoja lähteestä sekä tietoja sen käytöstä Sarasmon kertomuksesta ja kirjallisuudesta.

Inventointi 1984: Tarkastin lähteen 21. syyskuuta; vielä nykyäänkin, padottuna, se vaikuttaa hyvin säilyneeltä ja edustavalta.

Valokuvat: Kuva 47 (F 66828)

Diat: 11715

Ks. peruskartta s. 247

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 124

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 28

y = 526 13

z = n. 88

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: KankaantakaKaupunginosa: Kankaantausta 20Löytöpaikka: Riihirannanmäki (eli Kelämäki, Kanalanmäki)

- hävitetty rautakautinen polttokenttäkalmisto, paikalla ollut myös "tuomarinympyrä", luokka III

Paikan sijainti: Kalmisto ja "tuomarinympyrä" ovat sijainneet Riihirannanmäellä, Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä eteläkaakkoon. Mäki on nykyään Hämeen piirimielisairaalan aluetta. Muinaisjäännökset hävitettiin täysin 1954 sairaalan uudisrakennusta tehtäessä, jolloin kallioiselta mäeltä poistettiin kaikki maa. Tässä työssä löydettiin KM 13469:1-5. Helmer Salmon ehtiessä tarkastamaan Riihirannanmäkeä paikka oli jo niin hävitetty, että sen pelastamiseksi ei ollut mitään tehtävissä. Salmon tarkastuskertomuksessa on KM 13469:1-5:n löytöpaikasta erittäin hyvä kartta.

"Tuomarinympyrä": Esko Sarasmo mainitsee inventointikertomuksessaan 1939 Piirimielisairaalan maalla Kelämäellä olevan tuomarinympyrä (?), josta hän on löytänyt tiedon sanomalehdestä. Sarasmo kävi tarkastamassa paikan ja kirjoittaa siitä: "Kahdeksan suurempaa kiveä sijaitsee kyllä kehämäisesti, mutta vain viisi niistä olisi kooltaan istuimiksi sopivia, muut ovat n. 15 cm maanpinnasta pistäviä maakiviä". Hänen kartastaan n:o 16 ilmenee kyseessä olevan sama paikka, josta sitten 15 vuotta myöhemmin hävitettiin paikalla ollut polttokenttäkalmisto. Kalmistosta ei ollut kuitenkaan vielä tietoa 1939, eikä Sarasmokaan tutkinut paikkaa sen tarkemmin. (Kelämäen tuomarinympyrästä on tieto myös jäljempänä mainittavassa Alma Aarnin kirjoituksessa Kotiseutu-lehdessä.).

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 28)

Helmer Salmo 1954, tarkastus

Kirjallisuutta: Alma Aarni. Vanajan uhrilähteistä. Kotiseutu 1936, 2. vihko. Forssa 1936. S. 60.

Oiva Keskitalo. Vanajan esihistoria. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 104.

Löydöt: KM 13469:1-5 ratassolki, hinnanpäätehela, ns. suomalainen väkipuukko, veitsenterä ja pitkäruotoinen veitsenterä. Esineet ovat löytäneet työmiehet Emil Viitamäki ja Mikko Sipponen elokuussa 1954 Hämeenlinnan piirimielisairaalan uutisrakennuksen kohtaa Riihirannanmäessä eli Kanalanmäessä raivattaessa. Paikka on vanhan piirimielisairaalarakennuksen luoteispuolella. Ks. H. Salmon selontekoa paikasta karttoineen ja valokuvineen top. arkistossa. Taloudenhoitaja Lauri Siikin maist. Sinisalolle ja Drakelle luovuttamat ja näiden museoon lähettämät esineet.

Verif. Diar. 25.8.1954.

Inventointi 1984: Kävin paikalla fil.yo. Liisa Kurkisen kanssa 24. heinäkuuta. Riihirannanmäellä on nykyään yksi sairaalarakennus muun osan mäkeä ollessa piha-aluetta nurmikkoineen sekä ajo- ja kävelyteineen. Mäeltä on purettu se rakennus, joka on merkitty Salmon kertomuksen karttaan.

Ks. peruskartta s. 247

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 125

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6763 57

y = 526 11

z = 88-89

(= KM 17595:n löytöpaikan perus-
koordinaatit)

Kylä: Kankaantaka

Kaupunginosa: Kankaantausta 20

Löytöpaikka: Visämäki

- rautakautinen löytöpaikka, luokka II

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 17595 hevosenkengänmuotoinen solki. Soljen on löytänyt mielisairaanhoidtaja Heikki Vuorinen (os. Poltinahontie 13 d 19, Hämeenlinna) toukokuussa 1962 Vanajan Hattelmalan sairalan omistamalta entisen Vanhalapion talon maalta puutarha-alueelta; löytäjä on lahjoittanut soljen Kansallismuseolle. Diar. 6.6.1968.

KM 22730:1-2 saviastian kylkipala ja palanutta savea 3 kpl. Inventointilöydöt 1984, jotka on poimittu kaukolämpöputkea varten kaivetusta luode-kaakko -suuntaisesta ojasta KM 17595:n löytökohdalta aina n. 60-70 m luoteeseen asti. Diar. 14.2. 1985.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä eteläkaakkoon, Vanajaveden rannasta 300 m länteen, aivan Visämäki-nimisen mäen kaakkoispuolella. Soljen löytöpaikka on merkitty verifikaateissa olevalle kartalle.

Inventointi 1984: Tarkastin löytöpaikan 26. heinäkuuta fil. yo. Liisa Kurkisen kanssa. Paikka on nykyäänkin puutarha-aluetta nurmikkoineen ja muine istutuksineen parin kerrostalon lähellä. Löytöpaikan kohdalta meni luode-kaakko -suuntainen kaukolämpöputkioja, josta löysimme KM 22730:1-2:n muutaman kymmenen metrin matkalta. Ojaa tarkastimme kaikkiaan n. 300 m:n pituudelta, mutta muualta emme löytäneet mitään mainittavaa. Ojan profiileissa näkyvässä maaperässä emme myöskään missään

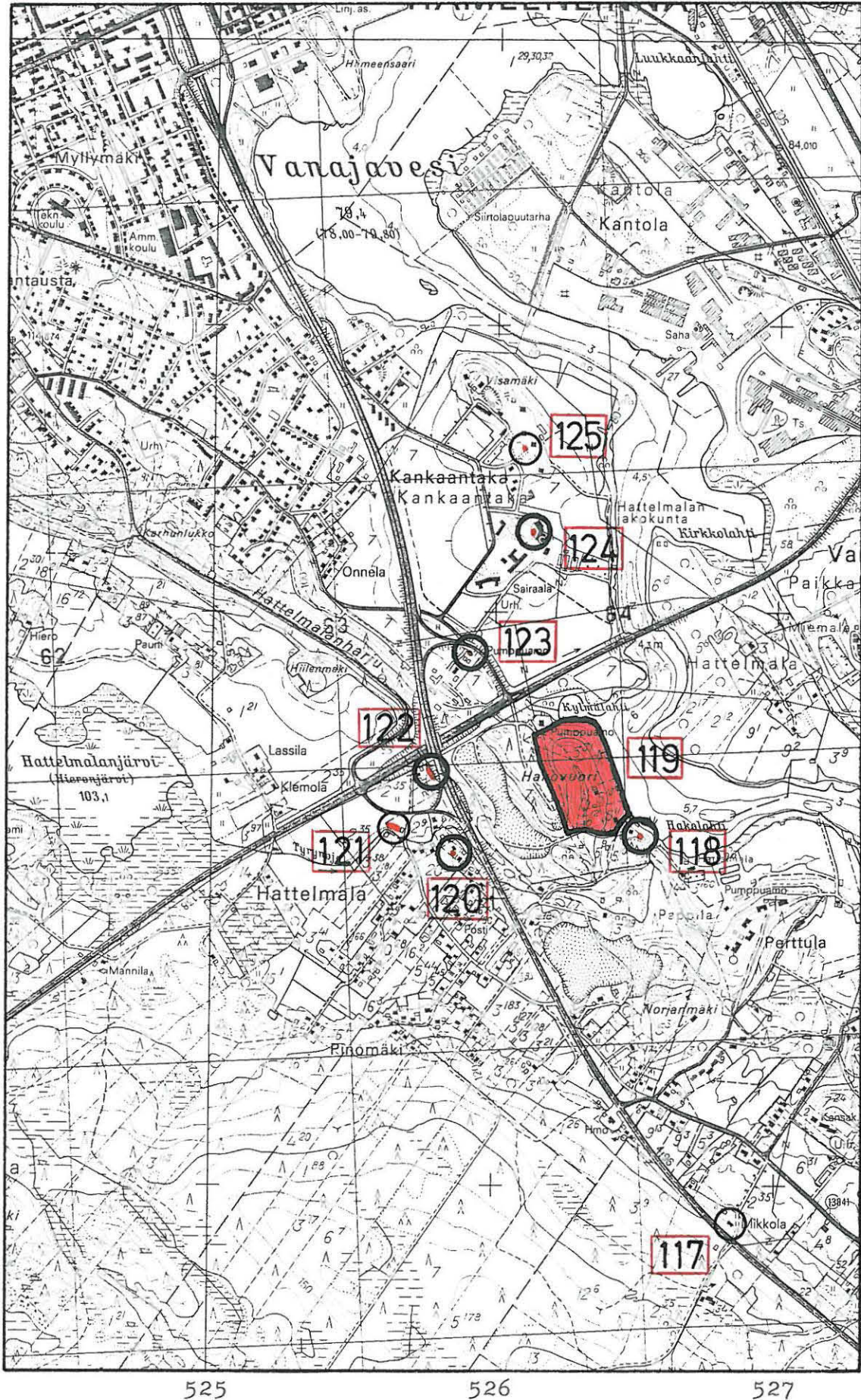
kohtaa havainneet sellaista, joka olisi voinut merkitä esihistoriallista muinaisjäännöstä. Sen sijaan ojassa oli runsaasti historiallisen ajan roinaa, tiiltä, rautaa ym.

Ks. peruskartta s. 247

- Lisäyksiä:

Varsinkin suurimmassa palassa palanutta savea (KM 22730:2) on selvä puun painanne, joten palat ovat nimnomaan savitiivistettä ja soljesta (KM 17595) päättäen rautakautisia (vrt. pääluetteloon). Kohde on syytä määritellä löytöpaikan sijasta todennäköisesti asuinpaikaksi. - J. Saukkonen 29.8.1988.

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 09 Hämeenlinna 1:20 000 (1976, päällepainatus 1982).

HÄMEENLINNA 126

Peruskartta 2131 12 Harviala

x = 6761 53

y = 530 44

z = n. 91-92

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: HarvialaKaupunginosa: Harviala 41Löytöpaikka: Parkkimäki

- rautakautinen löytöpaikka, luokka II

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 12864 tinapronssia oleva riipusristi. L. 5.7.1951 rouva Airi Olkinuora Vanajan pitäjän Harvialan kylästä miehensä Väinö Olkinuoran omistaman Parkkimäen tilan pellosta n. 1/2 km Katumajärven rannasta etelään peltotyössä, maanpinnalta ruokamullasta. Lähellä löytöpaikkaa on kaksi suurehkoa kuopannetta, joiden välissä on pienehkö kiviraunio. Karttaluonnos löytöpaikasta tositteessa. Rouva Airi Olkinuoralta 22.9.1951 500,-:lla lunastettu esine.

Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta noin kuusi kilometriä kaakkoon, Katumajärven eteläosasta n. 0,5 km etelään ja Parkkimäen päärakennuksesta 90 m lounaaseen, aivan Hämeenlinna-Turenki -maantien varressa. Paikka on tasaista peltomaastoa ja sijaitsee peltoaukean kaakkoisosassa, lähellä Parkkimäen tilan piha-aluetta. Verifikaattien karttaluonnos löytöpaikasta on hyvin kaavamainen, mutta tarkka löytöpaikka selvisi inventoinnissa.

Inventointi 1984: Tarkka löytöpaikka näytettiin Parkkimäen talosta 19. syyskuuta. Ko. pellolla oli vilja koko syksyn 1984, joten löytöpaikkaa en päässyt tarkastamaan. Esineen löytötiedoissa mainittu kiviraunio sijaitsee löytöpaikalta pari-kolmekymmentä metriä itäkaakkoon, Parkkimäen piha-alueen reunalla (x = 6762 52, y = 530 47), mutta koska se vaikutti olevan peräisin hyvin myöhäiseltä ajalta, rauniota ei ole huomioitu omana kohteenaan tässä kertomuksessa.

Ks. peruskartta s. 249

- Lisäyksiä:

Kartan kohde on irtolöytö.

Ote peruskartasta 2131 12 Harviaala 1:20 000 (1976).

HÄMEENLINNA 127

Peruskartta 2131 12 Harviala

x = 6768 07

y = 533 31

z = 123

(= päärakennuksen perus-
koordinaatit)Kylä: KankainenKaupunginosa: -Löytöpaikka: Heikkilä

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

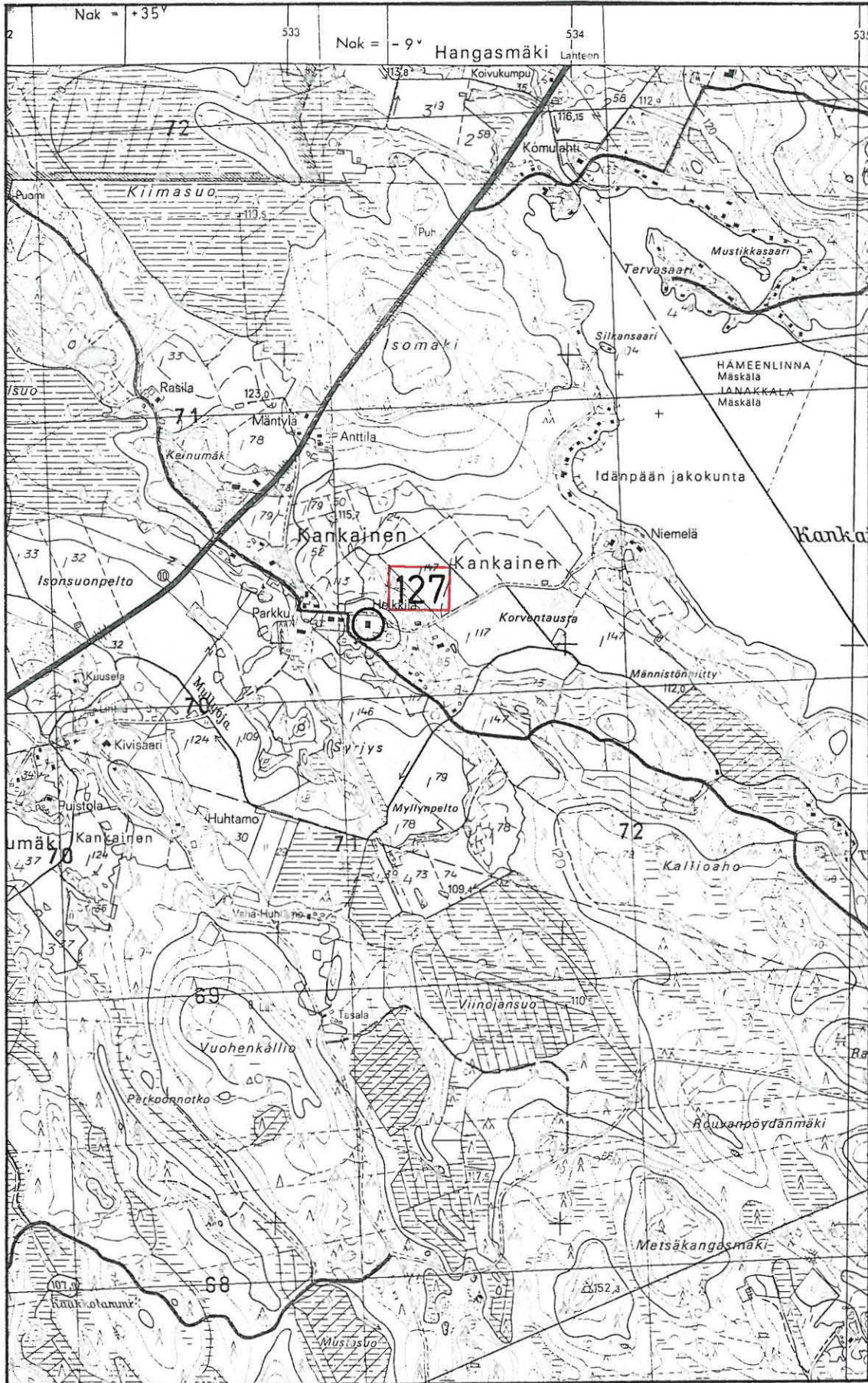
Tutkimukset: -Kirjallisuutta: Aksel Heikel. Kertomus muinaisjäänöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugonionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 30, n:o 57.Löydöt: KM 1869:53 taltoa. Löydetty Heikkilän talon pellosta Kankaisten kylässä (Vanajassa). Rumaksi tullut "kaaputtamisesta" lääkkeeksi. Ostettu Ämmälän talosta Hausjärven kirkonkylässä. A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Heikkilän mailla ei tiedetä; tila sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 8,5 km itäkoilliseen ja Kankaistenjärvestä 1,2 km länteen, Hämeenlinna-Lahti -valtatie eteläpuolella.Inventointi 1984: Heikkilän talossa ei tiedetty esineestä mitään käydessäni siellä 25. lokakuuta. Talon maiden ja peltöjen sanottiin olleen aiemmin paljon laajempien kuin nykyään. Tarkastin kynnettyjä peltöjä talosta n. 100-300 m luoteeseen (RN:ot 1:113 ja 1:52), mutta tuloksetta.

Ks. peruskartta s. 251

- Lisäyksiä:

alkuperäisen piirustuksen 20.11.03/TM

Kartan kohde on irtolöytö.

Ote peruskartasta 2131 12 Harviala 1:20 000 (1976).

HÄMEENLINNA 128

Peruskartta 2131 12 Harviala

x = 6769 40

y = 538 84

z = 175

(= Vuorenpyykin peruskoordinaatit)

Kylä: Idänpää (Hämeenlinnan osalta)

Kaupunginosa: -

Paikka: Vuorenpyykki

- vanha rajapaikka, luokka I

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia I
Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976.
S. 139.

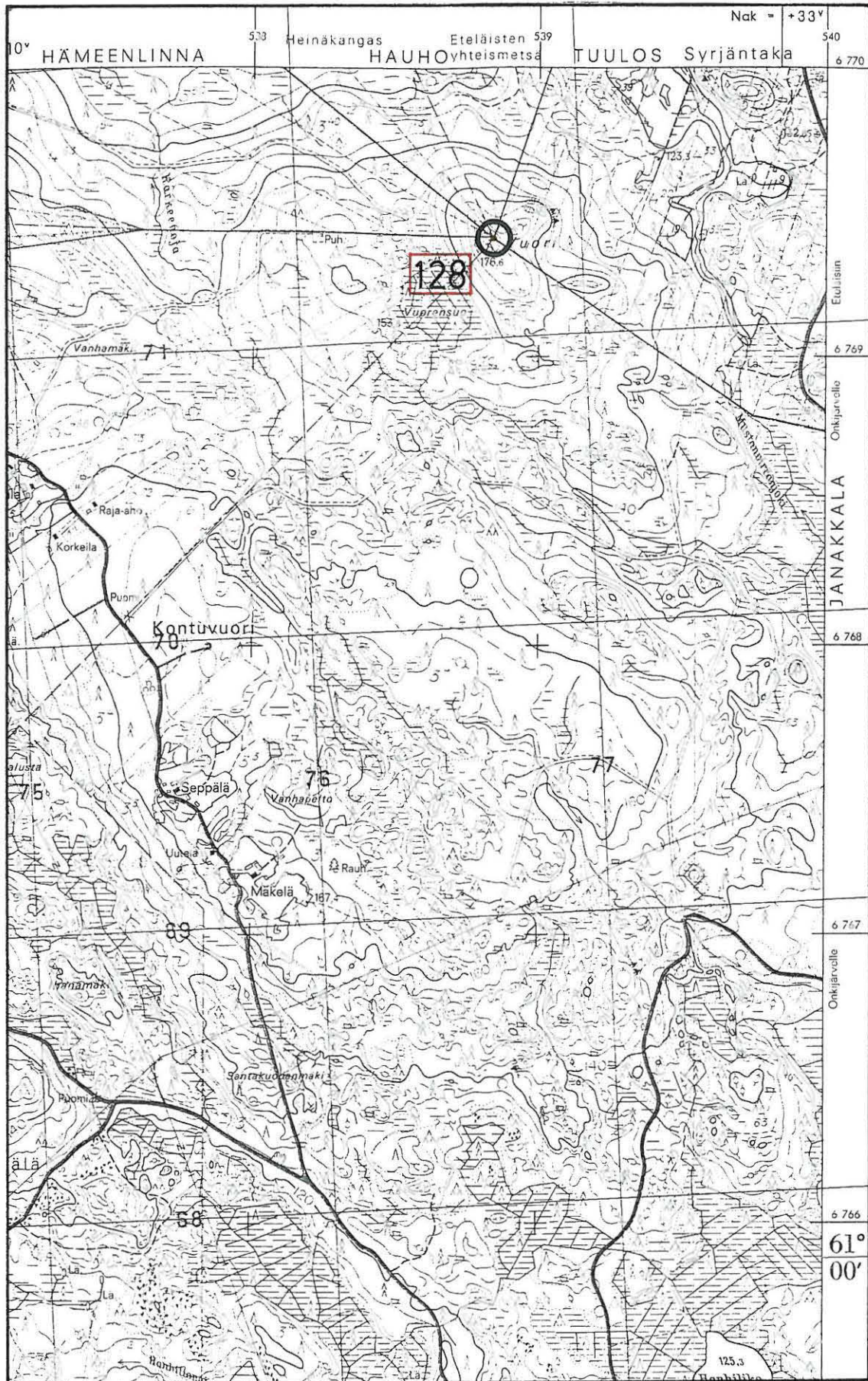
Vuorenpyykin sijainti: Vuorenpyykki sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 14 km koilliseen, laajan metsäalueen keskellä olevalla Vuorinimisellä korkealla mäellä, sen laelta n. 40 m pohjoiskoilliseen. Vuorenpyykki on nykyään Hämeenlinnan (ent. Vanajan) Idänpään, Janakkalan (ent. Vanajan) Mäskälän ja Käikälän, Tuuloksen Syrjäntaan ja Hauhon Eteläisten ja Heinäkankaan kylien välinen rajapaikka. Paikka on merkitty Syvannon kartalle (s. 136-137). - Paikkaa ei käyty tarkastamassa inventoinnissa 1984. Itse rajamerkistä en ole tavannut myöskään mitään kuvausta eikä sitä ole merkitty peruskartallekaan esim. siirtolohkareena tai nimenä.

(Vuorenpyykki on omana kohteenaan myös Janakkalan inventointikertomuksessa 1984, kohde JANAKKALA 56).

Ks. peruskartta s. 253

- Lisäyksiä:

Kartan kohde on kiinteä muinaisjäänös.

Ote peruskartasta 2131 12 Harviala 1:20 000 (1976).

HÄMEENLINNA 129

Peruskartta 2132 10 Eteläinen

x = 6772 61

y = 533 89

z = 158,8

(= Kruununkiven peruskoordinaatit)

Kylä: Hätilä (Hämeenlinnan osalta)

Kaupunginosa: -

Paikka: Kruununkivi

- rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Tutkimukset: Jyri Saukkonen 1983, Hauhon inventointi (kohde Hauho 275)

Kirjallisuutta: Hauhon muinaisajan historiaa sanoin ja kuvin. Hauho-Seura. Hyvinkää. S. 36, n:o 3.

Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 142, 171 ja 172.

Kruununkiven sijainti: Kruununkivi on nykyään Hämeenlinnan Hätilän, Hattulan Luhtialan ja Hauhon Hahakialan kylien rajapaikka ja sijaitsee metsämaastossa Hämeenlinnan keskustasta 11 km koilliseen. Kivi on merkitty peruskartalle. Rajamerkinä sen juuret juontavat jo 1400-luvulle.

Kiven kuvaus: Kivi on siirtolohkare ja siihen on hakattu kruununkuva ja rajasuunnat (Hauhon muinaisajan historiaa); kivistä on valokuva Suvannon tutkimuksessa. Inventoinnissa 1984 kiveä ei käyty tarkastamassa, kuten ei Hauhon inventoinnissakaan.

Ks. peruskartta s. 256.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 130

Peruskartta 2132 10 Eteläinen
 x = 6771 91
 y = 535 70
 z = n. 110
 (= Sopenkiven peruskoordinaatit)

Kylät: Hätilä ja Idänpää (Hämeenlinnan osalta)

Kaupunginosa: -

Paikka: Sopenkivi

- rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Tutkimukset: Jyri Saukkonen 1983, Hauhon inventointi
 (kohde HAUHO 276)

Kirjallisuutta: Hauhon muinaisajan historiaa sanoin ja kuvin.

Hauho-seura. Hyvinkää. S. 36, n:o 4.

Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia I.
 Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 139-
 141 ja 171.

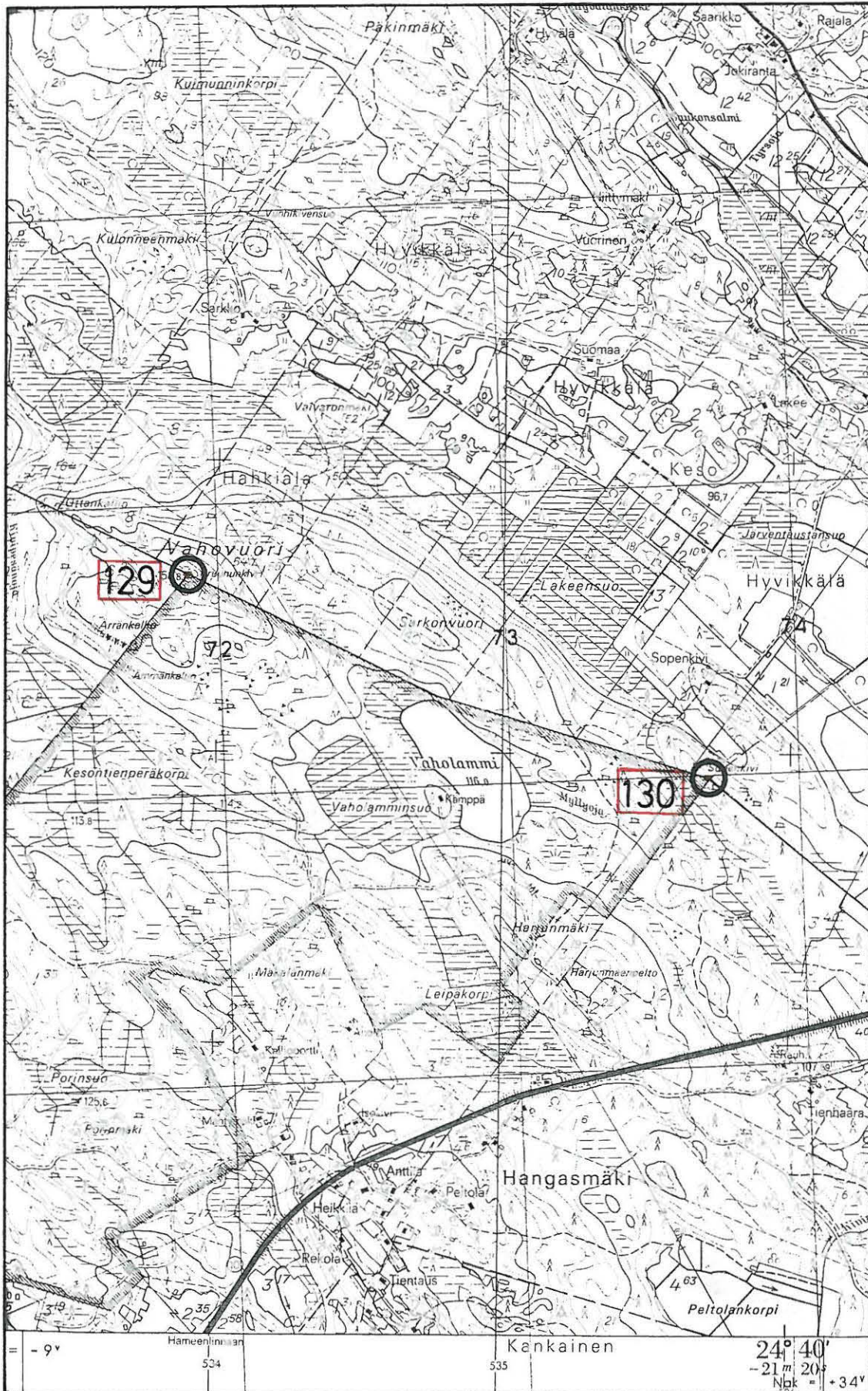
Sopenkiven sijainti: Kivi sijaitsee metsämaastossa Hämeenlinnan keskustasta n. 13 km koilliseen ja se on nykyään Hämeenlinnan Hätilän ja Idänpään (ent. Vanajan) sekä Hauhon Hyvikkälän ja Heinäkankaan kylien rajapaikka. Peruskartalle kivi on merkitty siirtolohkareena.

Kiven kuvaus: Kiveen on hakattu rajamerkkejä ja ristejä sekä todennäköisesti rajankävijän puumerkki (Hauhon muinaisajan historiaa). Suvannolla (s. 140-141) on kivistä kolme valokuvaa. - Inventoinnissa 1984 kiveä ei käyty tarkastamassa, kuten ei edellisenkään vuonna Hauhon inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 256.

- Lisäyksiä

Kartan kohteet ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Ote peruskartasta 2132 10 Eteläinen 1:20 000 (1976).

HÄMEENLINNA 131

Peruskartta 2131 08 Hyvikkälä

x = 6759 79

y = 2528 73

z = 95

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Yläne

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Yläne

- rautakautinen löytöpaikka, luokka II

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 16528 rautainen keihäänkärki. Löytänyt katsastaja Lyyli Järvinen (Hämeenlinna Yläne Työkoti) 10.5.64 Vanajan Yläneen kylän Ylänteen tilan maalta RN:o 1:7, maan omistaa Perttulan kasvatustulos, os. Hämeenlinna. Löytyi peltotyössä lapionterän syvyydestä sora- ja mullan rajalta. Esine on lunastettu 20 mk:lla. Ks. verif. Diar. 3.12.1964.

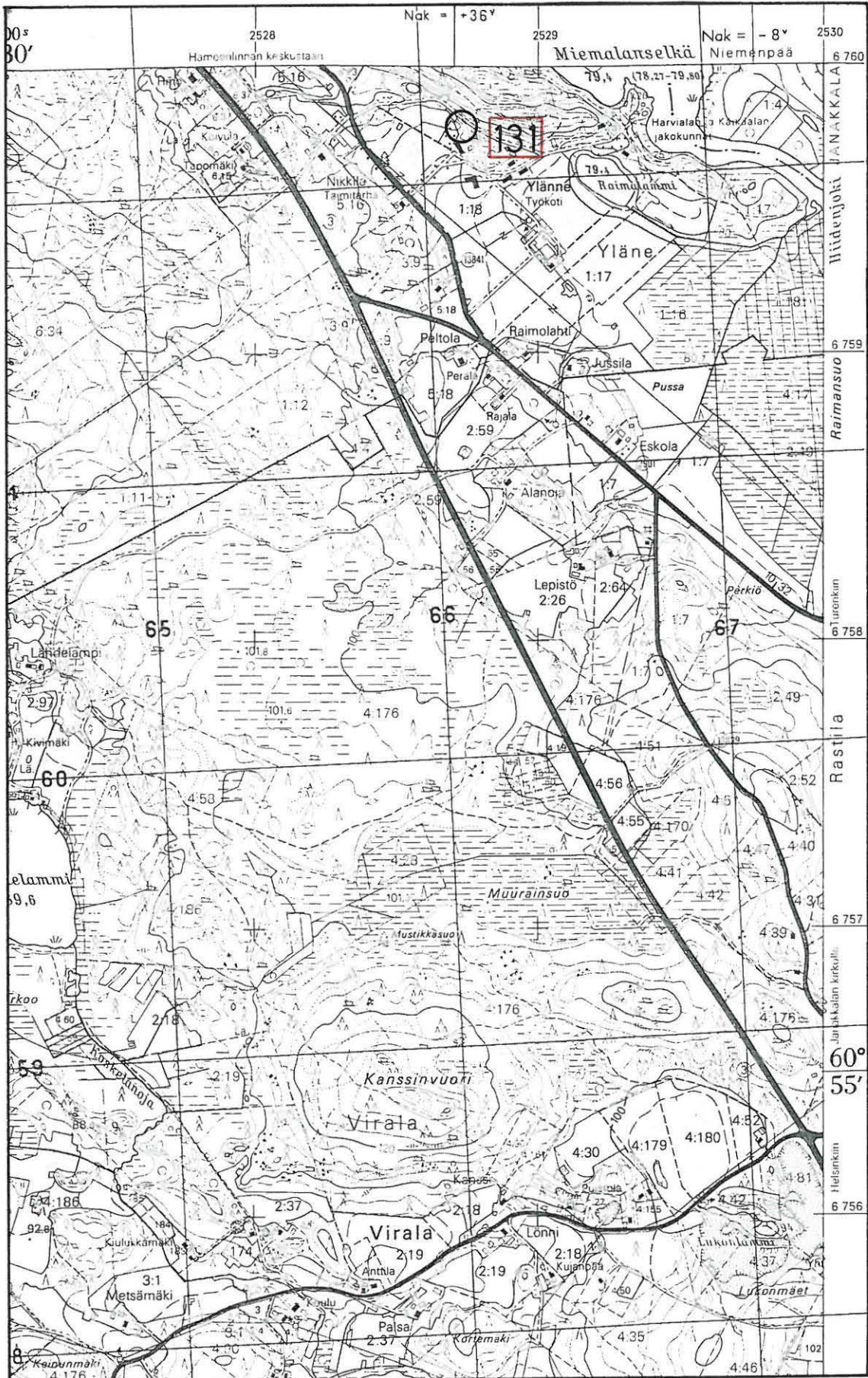
Löytöpaikan sijainti ja kuvaus: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan eteläosassa, kaupungin keskustasta kuusi kilometriä kaakkoon ja Hämeenlinnan ja Janakkalan rajalta n. 800 m pohjoiseen, Ylänteen työkodin rakennusten pohjoispuolella. Paikka on puutarha-alue, jossa maasto viettää hyvin loivasti lounaaseen, etelään ja kaakkoon. Tarkka löytöpaikka selvisi inventoinnissa.

Inventointi 1984: Löytäjä merkitsi löytöpaikan kartalle 21. syyskuuta käydessäni hänen puheillaan Hämeenlinnan Nummen kaupunginosassa. Paikan pintapuolisessa tarkastuksessa en havainnut mitään mainittavaa.

Ks. peruskartta s. 258.

- Lisäyksiä:

Kartan kohde on irtolöytö.

Ote peruskartasta 2131 08 Hyvikkälä 1:20 000 (1979).

HÄMEENLINNA 132

Peruskartta 2131 08 Hyvikkälä

x = 6754 87

y = 2521 83

z = 112,5

(= Vahankiven peruskoordinaatit)

Kylät: Kankaantaka ja Miemala (Hämeenlinnan osalta)

Kaupunginosa: -

Paikka: Vahankivi eli Heinäsuonvaha

- rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia

I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976.

S. 131-132.

Vahankiven sijainti: Vahankivi (Heinäsuonvaha) sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 10 km lounaaseen, laajalla metsäalueella, Heinäsuon itäosassa. Kivi on nykyään Hämeenlinnan (ent. Vanajan) Kankaantaan ja Miemalan, Rengon Luolajan (ent. Vanajaa) ja Nevilän sekä Janakkalan Haapaniemen ja Viralan kylien rajapaikka. Vahankivi on merkitty Suvannon kartalle (s. 136-137). Peruskartalla kivi on siirtolohkareena ja nimellä Vahankivi. Paikka on huomioitu omana kohteenaan myös Janakkalan inventointikertomuksessa 1984 (kohde JANAKKALA 35).
- Inventoinneissa 1984 paikkaa ei käyty tarkastamassa; itse Vahankivestä en ole tavannut myöskään mitään kuvausta.

Ks. peruskartta s. 262

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 133

Peruskartta 2131 08 Hyvikkälä
 x = 6756 84
 y = 2524 32
 z = n. 98
 (= Katiskosken päärakennuksen
 peruskoordinaatit)

Kylä: MiemalaKaupunginosa: -Paikka: Katiskoski

- paikka, jossa kerrotaan olevan uhrilehdon ja uhrikiven, luokka III

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
 (s. 27 28, alaviite 1)

Tiedot paikasta ovat Sarasmon kertomuksessa. Hän kirjoittaa: "Uhrilehdon ja uhrikiven kerrotaan olevan vähän etelämpänä (verrattuna Pikku-Munakkaan eteläpuolella, Lehmusniemen talon maalla oleviin kumpuihin) Katiskosken pohjoispuolella joen itärannalla. Paikka on kumpuista lehtomaata ja suuria maakiviä on runsaasti. Uhrikiveä ei niiden joukosta löytynyt eikä sellaisesta tiedetty. Seutu ei ole vanhaa asutusaluetta."
 Muita tietoja paikasta ei ole.

Paikan sijainti: Uhrilehdon ja -kiven tarkka sijainti ei ole tiedossa. Sarasmon kartoilla paikkaa ei ole. Hänen mainitsemansa Katiskosken tila, jonka pohjoispuolella ne ovat, sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta noin kahdeksan kilometriä etelälounaaseen, kolmisensataa metriä Hämeenlinnan ja Janakkalan rajalta pohjoiseen, aivan Jokilanjoen itärannalla. Paikka on laajan metsäalueen keskellä, ja kuten Sarasmokin huomauttaa, seutu ei ole vanhaa asutusaluetta. - Liioin ei ole tiedossa, minkälaisista paikoista on kyse. Uhrikivenkään kohdalla ei liene kyse kuppikivestä.

Inventointi 1984: Kävin Katiskosken tilalla 21. syyskuuta, mutta paikalla ei ollut ketään, jolta asiaa olisi voinut tiedustella. Tilan pohjoispuolista aluetta en alkanut tutkia.

Ks. peruskartta s. 262

- Lisäyksiä

HÄMEENLINNA 134

Peruskartta 2131 08 Hyvikkälä

x = 6757 34

y = 2523 69

z = 107

(= kiviraunioiden perus-
koordinaatit)

Kylä: Kankaantaka

Kaupunginosa: -

Paikka: Lehmusniemi

- kaksi kivirauniota, luokka II

Tutkimukset: Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi
(s. 27)

Löydöt: -

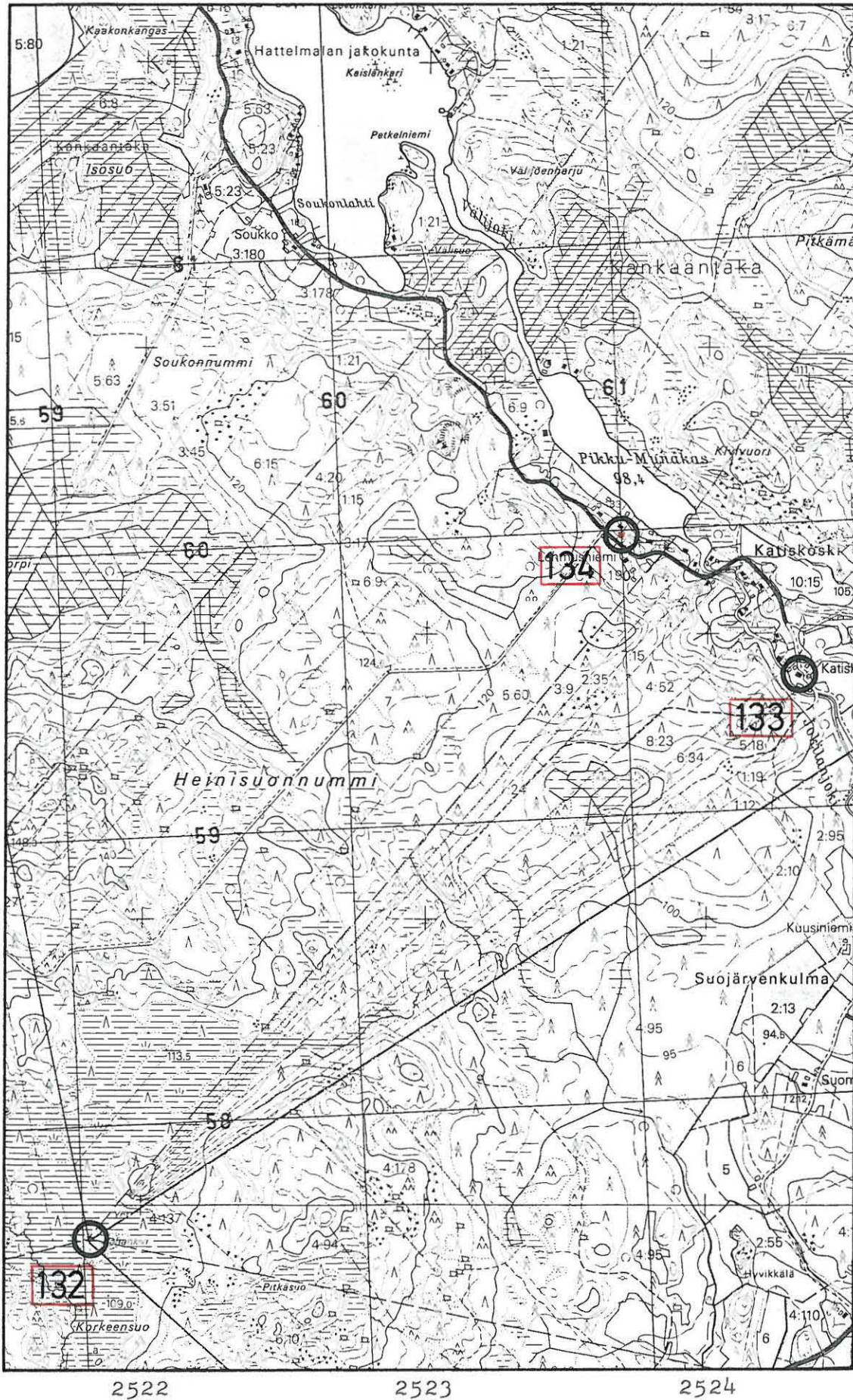
Raunioiden sijainti: Rauniot sijaitsevat Hämeenlinnan keskustasta noin kahdeksan kilometriä etelälounaaseen, Vanajan kirkosta seitsemän kilometriä (Sarasmon mukaan erheellisesti 29 km) lounaaseen ja Lehmusniemen päärakennuksesta 100 m pohjoiseen. Rauniot ovat harvasta iästä koivikkoa kasvavassa metsämaastossa, Pikku-Munakas -järven lounaispuolella, n. 100 m:n päässä järvestä. Raunioista n. 20 m pohjoiseen on rakennettu kesämökki. Paikka on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1 ja sen pystyy paikantamaan myös hänen selostuksensa perusteella.

Raunioiden kuvaus/Inventointi 1984: Sarasmon käydessä paikalla siellä oli 4-5 soikeaa kumpua, jotka olivat noin kahden metrin pituisia ja n. 40 cm:n korkuisia. Yksi kummuista oli hajoitettu tuolloin; se oli ollut reunustettu kivillä ja sen päissä oli ollut suuremmat kivet. Sisältä oli löytynyt maasta hiiltä ja sysiä. - Inventoinnissa tarkastin alueen 21. syyskuuta, jolloin löysin sieltä kuitenkin vain kaksi vaatimatonta kivirauniota. Suurempi oli kooltaan 2 x 1,5 m ja korkeudeltaan 40 cm. Molempien raunioiden vieressä, aivan niissä kiinni, oli laakea syvennys maassa, ja vaikutti siltä kuin rauniot olisivat saattaneet "syntyä" jossain raivaustyössä kuten viereiset syvänteetkin. (Rauniot sijaitsevat edellä mainitun kesämökin tai sen vieressä olevalla tontilla).

Ks. peruskartta s. 262

- Lisäyksiä:

Kartan kohteet ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä.

6759

6758

6757

6756

6755

Ote peruskartasta 2131 08 Hyvikkälä 1:20 000 (1979).

HÄMEENLINNA 135

Peruskartta 2131 06 Hyrvälä

x = 6764 27

y = 519 07

z = 125

(= Sylkkyvahan peruskoordinaatit)

Kylä: Vuorentaka/Kirstula

Kaupunginosa: -

Paikka: Sylkkyvaha

- rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Väinö Voionmaa. Hämeenlinnan tiepeillä. Hämeenlinnan luontoa ja elämää I. Hämeenlinna 1938.

S. 34 ja 36.

Seppo Suvanto. Vanajan keskiaika. Vanajan historia

I. Wanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976.

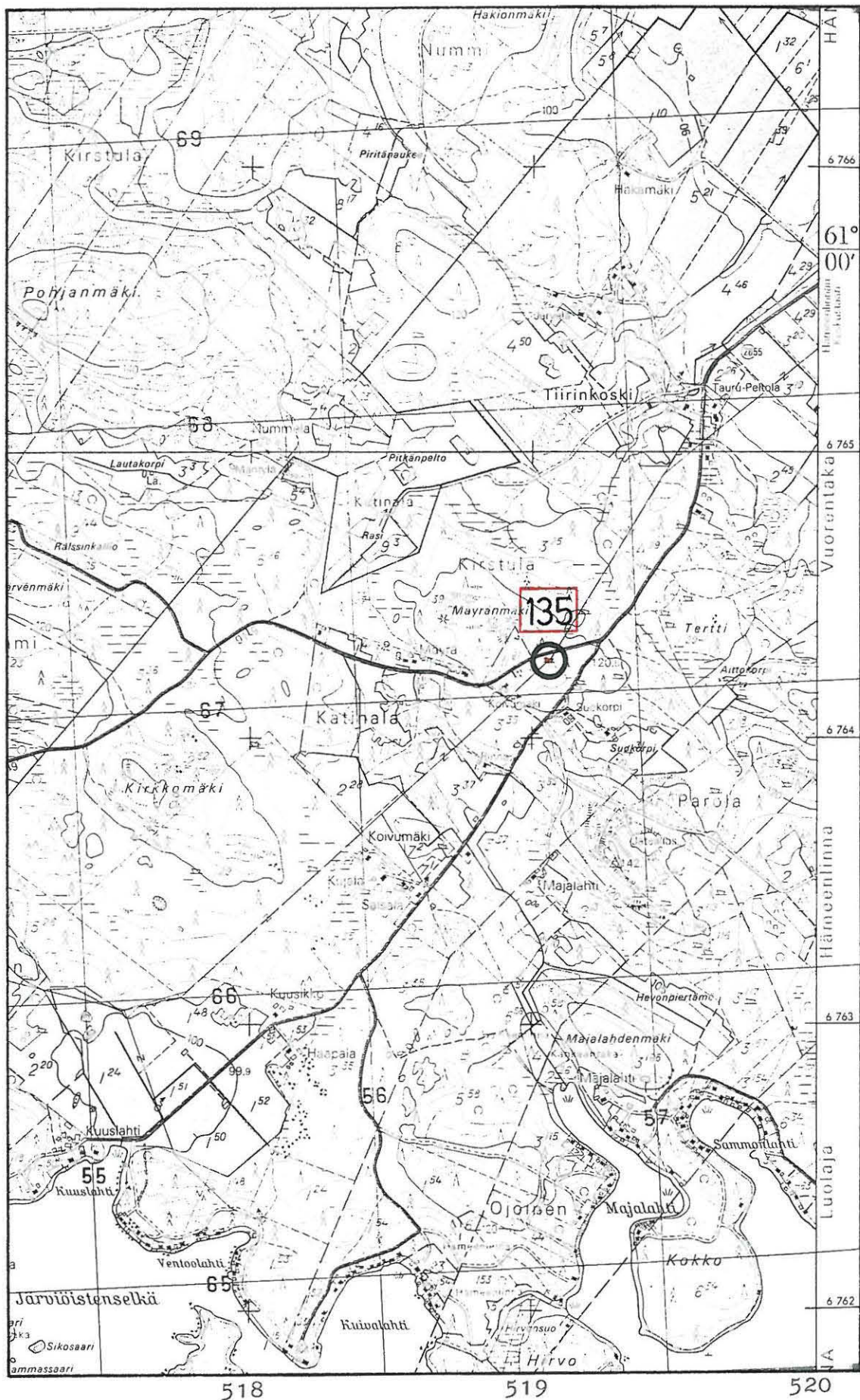
S. 133.

Sylkkyvahan sijainti: Kivi sijaitsee metsämaastossa, Hämeenlinnan keskustasta noin kuusi kilometriä länteen, ent. Turun-Viipurin -maantien varressa, tien eteläpuolella. Sylkkyvaha mainitaan rajakivenä ainakin jo 1539 ja se on edelleenkin Vuorentaan ja Kirstulan kylien rajapaikka. Kirjallisuudessa ei ole itse kivistä lähempiä tietoja; peruskartalle se on merkitty siirtokivi-merkillä. Nimeä Sylkkyvaha sen sijaan kartalla ei ole, mutta paikka on merkitty Suvannon kirjoituksen kartalle (s. 136-137). - Inventoinnissa 1984 Sylkkyvaha ei ole tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 264

- Lisäyksiä

Kartan kohde on kiinteä muinaisjäännös.

Ote peruskartasta 2131 06 Hyrvälä 1:20 000 (1976).

HÄMEENLINNA 136

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna,
osa C, ruudun 6762/527 pohjoispuo-
lia ja ruudun 6763/527 eteläpuoli
(= Imatran Voiman alue
peruskartalla)

Kylä: Paikkala tai Kukkola

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Imatran voima 8

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo (ilman n:oa) pyöreä kupurasolki.

L. jostakin Vanajan voimalaitoksen alueelta. Lahj. lyseo-
lainen Pentti Saksanen, joka on saanut sen viime kesän
(1938) aikana joltakin työmieheltä.

Löytöpaikan sijainti: Tarkkaa löytöpaikkaa voimalaitoksen alueella
ei tiedetä. Kyseinen Imatran Voima Oy:n voimalaitosalue sijaitsee
Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä kaakkoon, Vanajan kirkon
ja Vanajaveden Paikkalanlahden välillä. Alue on kooltaan n. 800 x 300 m.
Voimalaitosalueella ovat myös kohteet HÄMEENLINNA 96-103.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 137

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, osa D, ruudun 6766/525 pohjoispuoli (=se alue peruskartalla, josta esine oletettavasti on löydetty)

Kylä: Hämeenlinnan eli Kaupunkikylä

Kaupunginosa: Sairio 6

Löytöpaikka: (?)

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 2866 rautainen keihäänkärki.

L. Sairiossa (Hämeenlinnan maalaiskunta) vaihdemies Vilh. Karinen (sukunimi ei varma, luettelon käsiala epäselvä) talon perustaa kaivettaessa soran peittämän saven seasta. Lyseol. M. Karinen (?).

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä; se sijaitsee oletettavasti kuitenkin yllä määritellyn peruskarttaruudun pohjoisosan alueella nyk. Aulangontien ja rautatien välillä, Hämeenlinnan keskustasta kilometrin verran pohjoiskoilliseen. Sairion kaupunginosa käsittää asuttunakin alueena laajemman alueen oletetun löytöalueen pohjoispuolella, mutta nämä alueet ovat vasta sotien ja löytöajan jälkeen rakennettuja.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 138

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, osa A, ruudun 6764/523 itäpuoli (=se alue peruskartalla, josta tiedoissa on kyse)

Kylä:-

Kaupunginosat: Kankaantausta 20 ja Ahvenisto 9

Paikka: Poltinaho

- alue, johon (tai jonka nimeen) liittyy tarinoita mm. polttohautauksista, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Akseli Salokannel, Vanajan kirja I-II. Wanajaseuran julkaisuja I. Hämeenlinna 1956. S. 45.

Löydöt: -

Tietoja paikasta on Salokanteleen teoksessa:"(Poltinahoa koskevia). Tarinoita on useitakin, joiden alkuperää on vaikea todeta. Eräs sellainen on peräisin niiltä kaukaisilta ajoilta, jolloin vainajain ruumiit ennen hautausta poltettiin. Polttohautoja kuitenkin aivan lähetyviltä ei ole löydetty. Toinen tarina kertoo täällä kentällä pakanallisten hämäläisten rovioita polttaneen papit ja munkin sekä kristinuskoon ksatetut. Näihin pakanallisiin menoihin paavin kirjekin viittaa, ...Muistitiedon mukaan on kentällä poltettu pahantekijöitä. Viimeksi poltettiin eräs nainen, joka oli tappanut lapsensa. Paljon kansaa oli ollut katsomassa." Salokanteleen kirjasta ei ilmene, mistä hän on em. tietonsa saanut.

Paikan sijainti: Poltinahon alue sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta runsaan kilometrin länsilounaaseen ja se on aivan kaupunkialuetta. Salokanteleen tarkoittama alue (kenttä) tarkoittaa yllä mainitun ruudun itäpuolen, ehkä lähemmin vielä tämän pohjoispuoliskolla olevien Poltinahon kasarmin ja urheilukentän alueet. Ruudun länsipuoli on kokonaisuudessaan tasaista maastoa. Itäosassaan se rajoittuu Myllymäkeen ja länsiosassaan harjualueeseen. Alueelta tai sen lähiympäristöstä ei tunneta rautakautisia löytöjä.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 139

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, osa D, ruudun 6764/527 pohjoispuoli ja ruutu 6765/527 (=Katumajärven länsirannan pohjoisosaa Mäskälän kylän alueella peruskartalla, löytöpaikka sijaitsee oletettavasti tällä rantaosuudella)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Löytöpaikka: Kotimaan (?) ranta

- kivikautinen (?) löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5023 verkonpaino (?). Esineen löytöpaikkatiedot ovat: "Vanaja, Mäskälä, Katisten pelto. Löyt. Kalle Eglund kevätkylvöjen yhteydessä äestäessään peltoa, läheltä Kotimaan (?) rantaa."

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä; Kotimaan ranta -niminen paikka, jonka läheltä esine on löydetty luultavasti, sijaitsee oletettavasti jossain yllä määritellyllä ranta-alueella, mutta senkään tarkempi paikka ei ole tiedossani. Ranta-alueen pituus on n. 2-2,5 km ja se sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 2,5 km itään.

Inventointi 1984: Kotimaa-nimeä ei ole käytettävissäni olevilla kartoilla. Vanajalaissyntyinen tunnettu kotiseutumies Pekka Lampinenkaan ei tuntenut nimeä kysyessäni sitä häneltä 19. syyskuuta, mutta hän tiesi, että Katisilla eli Katisten kartanolla on ollut peltoa vain Katumajärven länsirannalla, järven pohjoisosassa, suunnilleen yllä kuvailulla alueella. Kartanolla on alueella vieläkin laajat maat.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 140

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna,
osa A, ruutu 6764/524
(= Myllymäen alue peruskartalla)

Kylä: -

Kaupunginosa: Myllymäki 7

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3439:1-2 kaksi kourutaluttia. N:ot 1 ja 2 löyd. ilmoituksen mukaan kaivaustöissä erästä rakennusta varten Myllymäellä Hämeenlinnan ulkopuolella. Valtion kok. varten ost. O. Lindströmin antikvariaatista elokuussa 1897.

Löytöpaikan sijainti: Esineiden tarkemmasta löytöpaikasta Myllymäellä ei ole tietoja; Myllymäki sijaitsee aivan Hämeenlinnan keskustan lounaispuolella ja on laajuudeltaan noin neliökilometri.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 141

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna

x = 6768 40

y = 526 00

(= tiedoissa mainitun

Hiittiönniemen eli

Lusikkaniemen kärjen

peruskoordinaatit)

x = 6767 50

y = 524 50

(= tiedoissa mainitun

Humalojan peruskoordinaatit

nyk. rautatiesillan

pohjoispuolella)

Kylä: Luhtiala/Hämeenlinna eli KaupunkikyläKaupunginosa: Aulanko 14/Sairio 6Paikka: Karhunkivi

- rajakivi (siirtolohkare), luokka III

Tutkimukset: -Kirjallisuutta: Einar Palmunen, Hätilän kylän ja kartanon vaiheita.
Hämeenlinna 1957. S. 18.

Tiedot Karhunkivestä olen löytänyt Palmusen kirjasesta: "...edelleen (Aulangonjärven itäpäästä) raja nykyisen rautatiesillan pohjoispuolelle, paikannimenä oli Humaloja. Rajaviivalla Hiittiönniemen-kärki-Humaloja mainitaan myös Karhunkivi. Mainitulla rajalinjalla on vieläkin tavattavissa suuria kivilohkareita, osa rikottuja; joistakin näistä on käytetty nimeä Karhunkivi. Mielikuvitusta käyttäen yhdellä kivistä todella on eräitä karhulle ominaisia piirteitä."

Karhunkiven sijainti: Kuten Palmusen tekstistä ilmenee, ei liene enää selvitetävissä, mikä hänen kuvaamansa rajalinjan kivi on Karhunkivi. Hiittiönniemen eli Lusikkaniemen kärjen ja Humalojan välinen rajaosuus, jolla Karhunkivi on, on pituudeltaan n. 1,5 km ja se sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 2-3 km pohjoiseen, Aulangonjärven ja Vanajaveden välillä. Linjaa noudattaa vieläkin peruskartalle merkitty Luhtilan ja Hämeenlinnan Kaupunkikylän välinen raja sekä yllä mainittujen kaupunginosien välinen raja. Nimeä Humaloja ei ole peruskartalla, ja Hiittiönniemestäkin käytetään uudempaa Lusikkaniemi-nimeä.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 142

Peruskartat 2131 09 Hämeenlinna,
osa A ja 2131 08 Hyvikkälä
osa B (= Hattelmalan kylä
peruskartoilla)

Kylä: Hattelmala

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: Rajämäki

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Jyväskylän seminaarin oppilaskunnan museo F 90 veneenmuotoi-
nen vasarakirves. Löyd. luultavasti Rajamäen tienoilta
Hattelmalasta, ost. metsänhoitaja Thom. Canndinilta Muurames-
sa, joka sen aikoinaan oli saanut maist. Karl Vahlströmiltä
(asui kymnasistina Haminassa). Esineen hankkinut museoon
leht. Y. Blomstedt. 8 mk. Löytötietoihin on lisätty jäljestä-
päin: Vanaja?

Löytöpaikan sijainti: Ent. Vanajasta en tiedä Rajämäki-nimistä
paikkaa. Sitä ei ole peruskartoilla tai Hämeenlinnan yleiskartal-
la 1:10 000.

Inventointi 1984: Kyselin paikkaa parilta iäkkäältä hattelmala-
laissyntyiseltä hämeenlinnalaiselta, mutta Rajämäki-nimi oli heille-
kin aivan outo.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 143

Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna,
osan A ruutu 6762/523

(= se peruskartan ruutu,
jonka alueella löytöpaikka
sijaitsee oletettavasti
ruudun läpi menevän
maantien varressa)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Löytöpaikka: (?)

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 9171 hevosenkengänmuotoinen pronssisolki. Solki löytyi 20.11.1929 ison kiven alta Vanajan pitäjän Luolajan kylän maalta noin 2 km Alajärveltä vanhaa Hämeenlinnasta ja Luolajankylästä Alajärvelle vievää tietä levennettäessä. Entisen rautatievirkamiehen herra K.E. Boijer'in lahjoitus, joka saapui museoon 18.3.1930.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta löytötietojen perusteella olettaisiin paikan sijaitsevan yllä mainitun peruskarttaruudun alueella, ruudun poikki suunnassa lounais-koillinen menevän maantien varressa. Alue sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta noin kolme kilometriä lounaaseen. Tie tulee Hämeenlinnaan lounaasta Alajärven eteläpäästä, joka on ruudusta parin kilometrin päässä, kuten myös suurin osa peruskartan 2131 09:n alueella olevaa Alajärven rantaa. Kyseisen tien lisäksi en tiedä muuta tietä, joka voisi olla löytötiedoissa mainittu tie.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 144

Peruskartta 2131 12 Harviala,
osa A (=Katumajärven kaakkois-
pää peruskartalla, löytö
on saatettu tavata jostain
täältä nyk. Harvialan
kylän alueelta)

Kylä: Nyk. Harviala

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: Katumajärven rantasuo

- ruuhen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: T.I. Itkonen, Suomen ruuhet. Kansatieteellinen
arkisto V. Forssa 1942. S. 35.

Tiedot ruuhesta ovat Itkosen teoksessa: Vanaja, Koljalan k., Harvialan
kartanon maalta, Katumajärven rantasuosta, löydetty 1932. Muita
tietoja ruuhesta ei ole.

Löytöpaikan sijainti: Ruuhen tarkka löytöpaikka ei ole tiedossani;
Koljalan kylän alueitakaan ei ole nykyään Katumajärven alueella.
On mahdollista, että kyseinen rantasuo sijaitsee jossain Katumajärven
kaakkoispään tienoilla, Hämeenlinnan keskustasta 6,5 km kaakkoon,
joka on nyk. peruskartan mukaan Harvialan kylän maata. Itse Harvialan
kartano, jonka maata löytöpaikka on ollut ainakin 1932, sijaitsee
Katumajärven kaakkoispäästä 1,2 km kaakkoon. Peruskartan mukaan
järven rannoilla ei nykyään ole kartanon maita.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 145

Peruskartat 2131 06 Hyrvälä,
osat C ja D sekä 2131 09
Hämeenlinna, osa B (=Kirstulan
kylän alueet Hämeenlinnan
alueella)

Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Kivikautisia esineitä löytyy Kanta-Hämeestä,
HS 30.11.1974. Lehtileike esihistorian toimiston
sanomalehtiartikkelien Hämeenlinnan kokoelmassa.

Löydöt: Säilytyspaikka ei tiedossa, kiviesine. Tiedot löydöstä
ovat yllä mainitussa lehtiartikkelissa. Otsikon alla kerrotaan
kahdesta kiviesineestä, joista toinen on löydetty Hauholta
ja toinen Hämeenlinnan Kirstulasta. Hämeenlinnan esineestä
teksti kuuluu: "Hämeenlinnan Kirstulasta tavatusta esineestä
on alunperin yritetty oikokirvestä, mutta jostakin syystä
tekijä on kuitenkin muuttanut suunnitelmiaan ja alkanut
lohkoa kirveen teelmästä kourutalittaa."

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkemmasta löytöpaikasta ei ole
tietoja, mainitaan vain Hämeenlinnan Kirstula. (Kirstulan kylän
alueita on laajalti Rengon kunnan puolellakin).

Inventointi 1984: Lehtijutussa mainitaan myös, että molemmat esineet
on tuotu Hämeenlinnan historialliseen museoon, jossa tuolloin oli
museonjohtajana Jouko Rätty, ja tämän vuoksi tutkija Anna-Liisa
Hirviluoto otti yhteyttä Rättyyn Satakunnan museoon tätä kertomusta
tehdessään toukokuussa 1986. Rätty kertoi, että esineitä ei ollut
tuotu Hämeenlinnan museoon ja, että hänelle oli ainoastaan soitettu
niistä. Lähempiä tietoja esineistä Rädyllylläkään ei ollut.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 146

Peruskartat 2131 09 Renko osa D, 2131 06 Hyrvälä osa C, 2131 08 Hyvikkälä osa B ja 2131 09 Hämeenlinna osa A (= Luolajan kylä peruskartoilla)

Kylä: Luolaja (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivekautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3453:7 tasataltan teräpuolisko. Löytöpaikka tuntematon. Ostettu Isoluolajan kylästä (Wanajasta), itsellisnaiselta Albertiina Silwanilta, jolle se oli tullut sisarvainajansa perun mukana. Yliopp. Frans Äimä (Aejmelaeus) Heinäkuulla 1897 toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihlakunnasta kerännyt valtion kokoelmiin.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ei tiedetä; yllä on ilmoitettu kuitenkin Luolajan kylän alueet peruskartoilla, koska esine on saatu täältä. Osa Luolajaa on liitetty Rengon kuntaan (pk:t 2131 05, 06, 08 ja 09).

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 147

Peruskartat 2131 05 Renko osa D,
2131 06 Hyrvälä osa C, 2131 08
Hyvikkälä osa B ja 2131 09
Hämeenlinna osa A (= Luolajan
kylä peruskartoilla)

Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: Helmisen pelto

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5766 rautapiilu. Löydetty Hämeenlinnasta

Luolajan Helmisen peltoa muokattaessa 6.9.1966 n. 20 cm

maanpinnan alapuolelta. Lahj. herra K. Helminen (os. Hämeenlinna).

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikka Luolajan kylässä ei ole tiedossani.

Inventointi 1984: Herra K. Helmisen nykyinen asuinpaikka ei ole tiedossani. Nimi Helminen tai Helmisen pelto ei ollut tuttu myöskään niillä Luolajan kylän maatiloilla, joilla sitä kyselin. Nimi oli tuntematon myös eräille iäkkäille syntyperäisille luolajalaisille sekä myös postinkantajalle.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 148

Peruskartat 2131 09 Hämeenlinna,
osa D ja 2131 12 Harviala,
osat A, B ja D (= Mäskälän
kylä peruskartoilla)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Af A.O. Heikel medelat bref. af
27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus Landförsamling Den 27 maj 1895. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt: V. 1908 maist. Leon. Björkbomilla Turussa (kuulunut kauppias K.F. Björkbomin keräelmään H:linnassa, n:o 5) kirves.
Löytöpaikkatiedot ovat: "Vanaja, Mäskälän kl". Esine on ollut nähtävänä Hist. museossa kevättalvella 1908. (Taltta lienee yksi A.O. Heikelin 1895 K.F. Björkbomin kokoelmassa näkemistä neljästä kiviesineestä, ks. yllä mainittua Heikelin kertomusta.).

Löytöpaikan sijainti: Kirveen löytöpaikasta ei ole tietoja. Mäskälän kylä on nykyään Hämeenlinnaa lukuunottamatta pientä aluetta Kankaistenjärven itäpuolella (pk 2131 12 osa D), joka on liitetty Janakkalaan.

- Lisäyksiä:

Esine on Hämeenlinnan museon kokoelmassa ja sen numero on Hämeenlinnan museo 5403 (nelisivuinen oikokirves). - J. Saukkonen 26.4.1988.

HÄMEENLINNA 149

Peruskartat 2131 09 Hämeenlinna,
osa C ja 2131 12 Harviala,
osa A (= ne Harvialan
kylän alueet peruskartoilla,
jotka ovat nykyään Hämeenlinnaa

Kylä: Harviala

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Af A.O. Heikel medelat bref
af 27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus
Landförsamling Den 27 maj 1895. Esihist. toimiston
top. arkisto.

Löydöt: V. 1908 maist. Leon. Björkbomilla Turussa (kuulunut kauppias
K.F. Björkbomin keräelmään H:linnassa, n:o 6), kourutalтта.
Löytöpaikkatiedot ovat: "Vanaja, Harviala". Esine on ollut
nähtävänä Hist. museossa kevättalvella 1908. (Talтта lienee
yksi A.O. Heikelin 1895 K.F. Björkbomin kokoelmassa näkemistä
neljästä kiviesineestä, ks. yllä mainittua Heikelin kertomusta.).

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole tietoja. Osa
Harvialan kylää on nykyään Hämeenlinnaa ja osa Janakkalaa, ja esine
on huomioitu omana kohteenaan myös Janakkalan inventointikertomuksessa
1984 (kohde JANAKKALA 211).

- Lisäyksiä:

Esine on Hämeenlinnan museon kokoelmassa ja
sen numero on Hämeenlinnan museo 5405. - J.
Saukkonen 26.4.1988.

HÄMEENLINNA 150

Peruskartat 2131 09 Hämeenlinna, osa D ja 2131 12 Harviala, osat A, B ja D (= Mäskälän kylän peruskartoilla)

Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Af A.O. Heikel medelat bref af 27/XI 96 öfverlämnad till A.K. Resan till Tavastehus Landförsamling Den 27 maj 1895. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt: V. 1908 maist. Leon. Björkbomilla Turussa (kuulunut kauppias K.F. Björkbomin keräelmään H:linnassa, n:o 7) kiviase. Löytöpaikkatiedot ovat: "Vanaja, Mäskälän kl". Esine on ollut nähtävänä Hist. museossa kevättalvella 1908. (Kiviase lienee yksi A.O. Heikelin 1895 K.F. Björkbomin kokoelmassa näkemistä neljästä kiviesineestä, ks. yllä mainittua Heikelin kertomusta.).

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole tietoja. Mäskälän kylä, jossa löytöpaikka on, on nykyään Hämeenlinnaa lukuunottamatta pientä aluetta Kankaistenjärven itäpuolella (pk. 2131 12, osa D), joka on liitetty Janakkalaan.

- Lisäyksiä:

Esine on Hämeenlinnan museon kokoelmissa ja sen numero on Hämeenlinnan museo 5404 (kapea poikkiteräinen kirves). - J. Saukkonen 26.4.1988.

HÄMEENLINNA 151

Peruskartta -

Kylä: (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 4741 lattea reikäkivi. Löydetty vesijohtotöissä Hämeenlinnasta. Diar. 8.5.1939.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikasta ei ole mitään tietoja.

- Lisäyksiä:

Kylä: (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 2924 tuluskivi. Saatu maist. Otto Colinin-
kuolinpesästä. Sp. Hämeenlinna.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikasta ei ole mitään tietoja.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 153

Peruskartat 2131 09 Hämeenlinna, osa C ja 2131 12 Harviala, osa A (=nyk. Hämeenlinnaa olevat Harvialan kylän alueet sekä Sillanpään ja Kitun kylät peruskartoilla)

Kylät: Harviala, Sillanpää ja Kitu

Kaupunginosa: -

Paikka: Useita paikkoja, joiden sijainnit eivät ole tiedossa
- "vanhoja kiukaita", luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: H.A. Reinholm, 8. Finlands Fornborgar. Kumo vattensystem, S. 337. Museoviraston kirjasto.

Tiedot kiukaista ovat yllä olevissa H.A. Reinholmin muistiinpanoissa (ns. Reinholmin kokoelmat): "Vanaja-Hauho. Heinäkangas on metsissä nähnyt vanhoja kiukaita, suonsaarilla ja vuorilla. 6kin oli ollut yhdessä niin vähällä alalla kun talon piha. Kiukaan suu jotenkin...tuntuva, vaikka rauvennut. Siitä ajasta kun ihmiset elivät kalastuksesta ja metsästämisestä. Paljo Harvialan maalla. Ihme, että ne aina ovat kuivemmillä paikkakunnilla, mutta 'S(?)yönnösmaissa' ei ole senkaltaisia raunioita. Tillägg till Heinäkangas' berättelse om Harviala kiukaat; De måste vara från mycket gammal tid, ty grof furn växte på en, och på kanten af stensåset en...stukke af furn, som tyckes varit ett många hundra årigt träd."

Mistä alueesta Reinholmin tiedoissa on kyse: Edellä olevissa Reinholmin tiedoissa lienee kyse ns. Harvialan läänistä, josta valtaosa on nykyisin Janakkalaa, ks. alueen selvitystä Janakkalan inventointikertomuksesta 1984 (kohde JANAKKALA 225). Tästä läänistä kuuluvat Hämeenlinnan kaupunkiin Harvialan (siltä osin kuin sen alueet kuuluvat Hämeenlinnaan) sekä Sillanpään ja Kitun kylät. Paikkojen tarkemmista sijainneista ei ole myöskään tietoja, eikä tietysti ole varmaa, onko kiukaita juuri Harvialan, Sillanpään ja Kitun kyläiden alueilla.
- Inventoinnissa 1984 kiukaiden paikkoja ei selvitetty.

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 154

Peruskartat 2131 08 Hyvikkälä osat B ja D, 2131 09 Hämeenlinna osat A-D, 2131 12 Harviala osat A,B ja D sekä 2132 10 Eteläinen osat A ja C (=ne ent. Vanajaa olevat alueet peruskartoilla, jotka on liitetty Hämeenlinnaan)

Kylä: (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 2981 kivitaltta. Lp. Vanaja. Museoon toi lyseol. J.J. Juppanen 19/10 -25.

Löytöpaikan sijainti: Tarkempaa löytöpaikkaa ent. Vanajan kunnan alueella ei tiedetä. Hämeenlinnan lisäksi suuri osa Vanajaa on liitetty Janakkalaan ja pieni osa Renkoon, ja löytö on huomioitu omana kohteenaan myös Janakkalan inventointikertomuksessa 1984 (kohde JANAKKALA 229).

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 155

Peruskartat 2131 08 Hyvikkälä osat B ja D, 2131 09 Hämeenlinna osat A-D, 2131 12 Harviala osat A,B ja D sekä 2132 10 Eteläinen osat A ja C (=ent. Vanajan kuntaa olevat alueet peruskartoilla, jotka on liitetty Hämeenlinnaan.)

Kylä: (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 2793 kivikirves. L. Vanajasta 1870-80 luvuilla. Museoon lahj. rva Alina Aarni.

Löytöpaikan sijainti: Tarkempaa löytöpaikkaa ent. Vanajan kunnan alueella ei tiedetä. Hämeenlinnan lisäksi suuri osa Vanajaa on liitetty Janakkalaan ja pieni osa Renkoon, ja löytö on huomioitu omana kohteenaan myös Janakkalan inventointikertomuksessa 1984 (kohde JANAKKALA 231).

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 156

Peruskartat 2131 08 Hyvikkälä osat B ja D, 2131 09 Hämeenlinna osat A-D, 2131 12 Harviala osat A, B ja D sekä 2132 10 Eteläinen osat A ja C (=ne ent. Vanajaa olevat alueet peruskartoilla, jotka on liitetty Hämeenlinnaan)

Kylä: (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 2794 kivitaltta. L.Vanajasta 1870-80 luvuilla. Museoon toi rva Alma Aarni 16/6 -22.

Löytöpaikan sijainti: Tarkempaa löytöpaikkaa ent. Vanajan kunnan alueella ei tiedetä. Hämeenlinnan lisäksi suuri osa Vanajaa on liitetty Janakkalaan ja pieni osa Renkoon, ja löytö on huomioitu omana kohteenaan myös Janakkalan inventointikertomuksessa 1984 (kohde JANAKKALA 230).

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 157

Peruskartat 2131 08 Hyvikkälä
osat B ja D, 2131 09 Hämeenlinna
osat A-D, 2131 12 Harviala
osat A, B ja D sekä 2132 10
Eteläinen osat A ja C
(= ent. Vanajan kuntaa
olevat alueet peruskartoilla,
jotka on liitetty Hämeenlinnaan)

Kylä: (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6190:29 tasataltta. Ostettu v. 1897 Eva Fribergiltä
Vanajasta. Löytöpaikka tuntematon.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole siis tietoja,
mutta jostain Vanajasta esine on saatettu tietysti löytää. Hämeenlinnan
lisäksi suuri osa Vanajan kuntaa on liitetty Janakkalaan ja pieni
osa Renkoon, ja löytö on huomioitu omana kohteenaan myös Janakkalan
inventointikertomuksessa 1984 (kohde JANAKKALA 233).

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 158

Peruskartat 2131 08 Hyvikkälä
osat B ja D, 2131 09 Hämeenlinna
osat A-D, 2131 12 Harviala
osat A, B ja D sekä 2132 10
Eteläinen osat A ja C
(= ne ent. Vanajan kuntaa
olevat alueet peruskartoilla,
jotka on liitetty Hämeenlinnaan)

Kylä: (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Viipurin museo G 2526-34 vasarakirves. Lp. Vanaja tai Hattula.

Löytöpaikan sijainti: Esine on löydetty siis joko (ent.) Vanajasta tai Hattulasta; muita löytöpaikkatietoja ei ole. Hämeenlinnan lisäksi suuri osa Vanajan kuntaa on liitetty Janakkalaan ja pieni osa Renkoon. Löytö on huomioitu omina kohteinaan myös Janakkalan inventointikertomuksessa 1984 (kohde JANAKKALA 232) sekä Hattulan kertomuksessa 1985 (kohde HATTULA).

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 159

Peruskartat 2131 09 Hämeenlinna
osa C ja 2131 12 Harviala
osa A (=nykyisin Hämeenlinnaa
oleva Harvialan kylän
alue peruskartoilla)

Kylä: (?)

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikat: (?)

- rautakautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Koulunjohtaja Tauno Pesosen kirje, Harvialassa
9.3.1950, Muinaistieteelliselle toimikunnalle.
Esihist. toimiston verifikaatit.

Löydöt: KM 12481 karjalainen soikea kupurasolki. Vanajan Harvialan
kansakoulusta saatu, kipsijäljennökseen vaihdettu esine.
Verif. kiertokirje k.kouluille n:o 818. Solki on oppilaiden
koululle opettaja August Kärävän aikana tuomia esineitä.
Kärävä toimi opettajana 30 vuotta ja jäi eläkkeelle 1948.
Mitään löytötietoja ei ole. Diar. 20.3.1950.

Löytöpaikan sijainti: Kuten luettelotiedoistakin selviää, ei voida
pitää varmana, että esine on löydetty jostain Harvialasta. Myös
kunta (Vanaja) on luettelotiedoissa varustettu kysymysmerkillä.
Koska osa Harvialaa kuuluu nykyään Janakkalaan, olen huomionnut
esineen myös Janakkalan inventointikertomuksessa 1984, ks. kohdetta
JANAKKALA 209. (Nykyisin Janakkalaa oleva Harvialan kylän alue
on peruskartan 2131 12 osalla A).

- Lisäyksiä:

HÄMEENLINNA 160

Peruskartat 2131 09 Hämeenlinna
osa C ja 2131 12 Harviala
osa A (= nyk. Hämeenlinnaa
olevat Harvialan kylän
alueet peruskartoilla)

Kylä: Harviala

Kaupunginosa: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: Valtioneuvos Walfred Spåre, Helsinki, kiviase. (S. Taideteoll.
näyttely 1881, Luettelo, 6:s vihko, n:o 287). Lp. Vanaja,
Harvialan k.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Harvialan kylässä ei
tiedetä; löytö on huomioitu myös Janakkalan inventointikertomuksessa
1984 omana kohteenaan, koska suuri osa Harvialan kylää kuuluu nykyisin
Janakkalaan, ks. kohdetta JANAKKALA 210. (Janakkalaan kuuluvat
Harvialan alueet ovat peruskartan 2131 12 osalla A).

- Lisäyksiä:

LUONTAISIA KUMPAREITA, EPÄMÄÄRÄISIÄ RAUNIOITA JA VALLEJA

Oheen on koottu yllä olevan otsikon mukaiset paikat, joista on tietoja Museoviraston esihistorian toimiston arkistossa, pääasiassa Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939, mutta joilla ei ole mielestäni muinaistieteellistä merkitystä. Paikkoja ei ole merkitty oheisen kertomuksen kartoilla, mutta niiden sijainneista on ilmoitettu peruskoordinaatit (x ja y).

1. Kylä: Luhtiala

Kaupunginosa: Aulanko 14

Paikka: Aulangon leirintäalue

- **epämääräisiä raunioita**

Tiedot raunioista ovat Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939 (s.3). Sarasmo kirjoittaa: "Epämääräisiä raunioita on puistossa Katajiston rakennuksesta luoteeseen: loivalta rinteellä kaksi kiviperäistä matalahkoa maakumpua, n. 10 m läpimittaisia. Niihin tehtiin pieniä koekuoppia. Mitään erikoista ei ilmennyt."

Sijainti: Rauniot on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1, jonka mukaan ne sijaitsevat vierekkäin Hämeenlinnan keskustasta vajaan neljän kilometriä pohjoisluoteeseen, Aulangon nykyisen leirintäalueen lounaisosassa. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6768 90, y = 524 12.

Inventointi 1984: Etsin raunioita fil.yo. Liisa Kurkisen kanssa 6. lokakuuta, mutta löytämättä mitään sellaisia, jotka vastaisivat Sarasmon kuvausta. Alue on nykyään siis leirintäaluetta, ja havainto-olosuhteet olivat erittäin hyvät, koska alueen puusto oli hyvin harvaa ja aluskasvillisuutta ei ollut juuri lainkaan.

2. Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Paikka: Radanvarsikalmiston pohjoispuolinen alue

- **epämääräisiä raunioita**

Tiedot raunioista ovat Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939 (s.7). Sarasmo kirjoittaa: "Epämääräisiä raunioita on lähistöllä (tarkoittaa Radanvarsikalmistoa, kohde

HÄMEENLINNA 81) 4 kpl. Ne ovat kartanosta lounaaseen vievästä tiestä 10-60 m päässä lähellä tien kumpaakin päätä kaksi tien pohjois- ja kaksi eteläpuolella. Niihin tehtiin koekuoppia, mutta mitään erikoista ei ilmennyt".

Sijainti: Rauniot on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1, ja tämän mukaan ne sijaitsevat Hämeenlinnan keskustasta vajaat kaksi kilometriä itäkaakkoon, Radanvarsikalmiston pohjoispuolisella alueella, n. 150 x 150 m:n laajuuisella alueella. Sarasmon kartasta päätellen rauniot ovat sijainneet sillä alueella, jonne on aivan viime vuosina rakennettu kaupungin korjaamo ja keskusvarasto laajoine piha-alueineen. Osa tästä on päällepainatuksena (1982) peruskartalla, joka on painettu 1976, mutta kokonaisuudessaan alue näkyy Hämeenlinnan yleiskartassa 1:10 000 vuodelta 1984. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna; x = 6764 97, y = 526 90; x = 6565 04, y = 526 83; x = 6565 05, y = 526 97; x = 6565 12, y = 526 87.
- Inventoinnissa 1984 aluetta ei tarkastettu.

3. Kylä: Paikkala

Kaupunginosa:-

Paikka: Imatran Voiman alue

- **kumpare**

Tiedot kumpareesta ovat Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939 (s.8). Sarasmo kirjoittaa paikasta otsikon "Epämääräisiä raunioita" alla: "Hautarauniosta (tarkoittaa oheisen kertomuksen kohdetta HÄMEENLINNA 99) kaakkoon lähellä järven rantaa on kumpare, johon tehty koekuoppa ei antanut mitään tulosta".

Sijainti: Kumpareta ei ole merkitty Sarasmon kertomuksen kartoille, eikä sen aivan tarkka sijainti ole tiedossa. Hautaraunio, josta tiedoissa on kyse, on sijainnut nykyisellä Imatran Voima Oy:n alueella, Hämeenlinnan keskustasta runsaat kolme kilometriä kaakkoon, peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6762 77, y = 527 37. Järvenranta sijaitsee paikasta n. 140 m kaakkoon, ja kumpare on sijainnut siis hautaraunion ja rannan välillä. Vuoden 1939 jälkeen paikalle on tehty voimalaitosaluetta, eikä ole tiedossa, onko kumpare vielä jäljellä. Helmer Salmo, joka on tutkinut tiedoissa mainitun hauta-

raunion 1941 ja 1944, ei mainitse kumpareta kertomuksessaan.

- Inventoinnissa 1984 asiaa ei selvitetty.

4. Kylä: Paikkala

Kaupunginosa: -

Paikka: Imatran Voiman alue

- **kivikkoinen kumpare**

Tiedot kumpareesta ovat Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939 (s.8) otsikon "Epämääräisiä raunioita" alla: "Karttaan merkityn ladon eteläpuolella on kivikkoinen kumpare, josta myöskään ei tavattu mitään erikoista".

Sijainti: Kumpareen tarkka sijainti ei ole tiedossa; Sarasmon mainitsema lato, jonka eteläpuolella se siis on sijainnut, on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 6, Helmer Salmon 1941 ja 1945 tutkimasta hautarauniosta 50 m pohjoisluoteeseen. Latoa ei ole enää nykyään jäljellä, mutta Sarasmon kartan perusteella sen sijainti on ollut: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6762 80, y = 527 35. Helmer Salmo ei mainitse kumpareta hautarauniota koskevassa kaivauskertomuksessaan. - Inventoinnissa 1984 kumpareen sijaintia ei selvitetty.

5. Kylä: Luhtiala

Kaupunginosa: -

Paikka: Aulangonjärven luoteispää

- **maansekainen raunio**

Tiedot paikasta ovat Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939 (s.26). Sarasmo kirjoittaa: "Hämeenlinnan maalaiskunnassa Luhtialan kylässä Aulangon järven luoteisluolella 40 m järvestä ja 30 m järven laskuojasta etelään on 11 x 11 m laaja 60 cm korkea maansekainen raunio, jota vähän tutkittiin, mutta tuloksetta. Muitakin kumpareita on seudulla."

Sijainti: Raunio on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1 ja se sijaitsee Aulangonjärven luoteispäädessä, Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä pohjoiseen, pellon keskellä. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6769 54, y = 525 00.

Inventointi 1984: Kävin paikalla fil.yo. Liisa Kurkisen kanssa heinäkuussa. Kyseessä on selvästi luontainen moreenikumpare. Emme alkaneet tutkia sitä tarkemmin. Muita Sarasmon mainitsemia kumpa-

emme myöskään alkaneet etsiskellä sen enempää. Kyseisen kumpareen länsipuolelta menevän tien länsipuolella, tien tuntumassa ja metsämaastossa, huomasimme kyllä jonkinlaisia epämääräisiä kiviraunioita, jotka vaikuttivat kaivelluilta ja selvästi myöhäisiltä.

6. Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Paikka: Aunelan kuppikiven luoteispuolinen alue

- **lukuisia nurmsettuneita kumpareita**

Tiedot kumpareista ovat Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939 (s.26). Sarasmo kirjoittaa: "Vanajan Mäskälän kylässä Katisten kartanon ja Katumajärven välisellä niemikkeellä on lukuisia nurmsettuneita kumpareita. Muutamista tavattiin tarkastettaessa mm. tiiliskiven paloja. Kerrotaan Mäskälän kylän sijainneen siinä."

Sijainti: Paikka on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1 ja se sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta vajaat kolme kilometriä itään, Katumajärven länsirannalla, vuonna 1971 löydetyn Aunelan kuppikiven luoteispuolella. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6765 41-50, y = 527 60-68. Alueella on nykyään omakotitalo ulkorakennuksineen ja pihamaaineen.

Inventointi 1984: Inventoinnissa ei selvitelty, olisiko joku rauniosta mahdollisesti vielä jäljellä yllä selostetulla alueella. Syys-lokakuussa huomasin kuitenkin kolme rauniota aivan sen alueen länsilounaispuolella, jossa Sarasmon tarkoittamat rauniot ovat hänen kartan n:o 1 perusteella. Paikka, jossa kyseiset kolme rauniota ovat, sijaitsee heti luode-kaakko-suuntaisen tilustien lounaispuolella, tien suuntaisella matalalla harjanteella, jonka pituus on n. 50 m ja leveys n. 15-20 m. Harjanne on metsikön peitossa. Rauniot vaikuttivat selvästi myöhäisiltä rakennuksen jäännöksiltä. Ne olivat nimittäin varsin korkeita ja niissä näkyi tiiltä. Yhteen tein lisäksi löydöttömän koekuopan. Saattaa olla, että Sarasmo tarkoittaa lukuisilla nurmsettuneilla kumpareillaan mm. näitä kolmea rauniota, vaikka hänen kartalleen n:o 1 rauniot on merkitty selvästi em. luode-kaakko - suuntaisen tien koillispuolelle, harjanteen ollessa sen lounaispuolella. Myös itse harjanteeseen tein koekuoppia pariin-kolmeen otteeseen, mutta myös ne olivat löydöttömiä, vaikka harjanne vaikuttikin varsin

otolliselta myös esim. rautakautista kalmistoa ajatellen. Harjan-
teen sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6765 39-44,
y = 527 57-62.

7. Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Paikka: Katisten kartanon kaakkoispuolinen alue

- useita kiviperäisiä kumpareita

Tiedot kumpareista ovat Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan in-
ventointikertomuksessa 1939 (s.26). Sarasmo kirjoittaa:"Katisten
kartanon eteläpuolella pellolla, maantien molemmilla puolilla on
useita kiviperäisiä kumpareita. Muutamia todettiin moreenikummuiksi."

Sijainti: Paikat on merkitty Sarasmon kertomuksen kartalle n:o 1,
jonka mukaan ne sijaitsevat n.200 x 100 m:n laajuisella alueella
Hämeenlinnan keskustasta kaksi kilometriä itäkaakkoon ja Katisten
kartanosta 300 m kaakkoon, Katumajärven länsirannalla. Alue on
nykyään metsää kasvavaa maastoa. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna;
x = 6764 96, y = 527 32; x = 6764 91, y = 527 45; x = 6764 98,
y = 527 44; x = 6764 96, y = 527 50.

Inventointi 1984: Tarkastelin aluetta lokakuussa, mutta en havain-
nut siellä mitään ihmisen tekemää rauniota, sen sijaan alueella
on lukuisia luontaisia moreenikumpareita, joita Sarasmo tarkoitta-
nee.

8. Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Paikka: Varikkoalueen kohteiden HÄMEENLINNA 76 - 79 :n ympäristö

- luontaisia kumpareita

Tietoja kumpareista on Varikkoaluetta koskevissa seuraavissa tutki-
muskertomuksissa: Helmer Salmon tarkastuskertomus 1942, Oiva Keski-
talon kaivauskertomus 1950 (s.3) ja Matti Bergströmin & Jyri Sauk-
kosen koekaivauskertomus 1980 (s.3). Ks. tarkempia tietoja ao.
kertomuksista.

Sijainti: Kohteet HÄMEENLINNA 76 - 79, joiden ympäristössä kumpa-
reita on havaittu, sijaitsevat Hämeenlinnan keskustasta n. 1,5
km itään. Alueella on valmistunut aivan pari vuotta sitten Kanta-

Hämeen aluehälytyskeskus ja Hämeenlinnan paloasema. Tätä ennen alue on ollut puolustusvoimain varikkoaluetta - ja on osittain vieläkin - jota aiemmin puolestaan alue on ollut peltomaastoa. Alueen kohteiden kaivausten yhteydessä kumpareisiin tehtiin koe-kuoppia, mutta kumpareet todettiin peltoraunioiksi tms. - Inventoinnissa 1984 aluetta ei tutkittu. Kohteiden HÄMEENLINNA 76 - 79:n sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6765 64-65, y = 526 78-86.

9. Kylä: Kankaantaka

Kaupunginosa: Hattelmala 22

Paikka: Linnanpään muinaislinnan länsipuolinen alue

- **kiven- ja maansekainen kumpu ja matala kiveys**

Tiedot kohteista ovat Anna-Liisa Hirviluodon tarkastusmuistiinpainoissa 23.8.1972: "Linnavuoresta länteen notkon toisella puolella on pieni kumpare. Ruohopeitteinen, kuusikkoa päällä. Lakialueen länsipäässä kiven- ja maansekainen kumpu. Koko 4 x 4 m. Tein kaksi koekuoppaa. Näkyvissä selvästi kiviä ja noensiruja 2-3 kerrosta. Lisäksi mäen pohjoispäässä, rinteessä oli matala kiveys. Isot kehäkivet. Keskusta matalampi. Koekuopassa nokea ja särkynyttä kiveystä."

Sijainnit: Kohteiden tarkka sijainti muinaislinnan länsipuolisella alueella ei ole tiedossa. Linnanpään muinaislinna sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä eteläkaakkoon, peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6762 40, y = 526 30.

Inventointi 1984: Inventoinnissa kohteita ei etsitty, mutta sen sijaan haeskelin niitä tuloksetta seuraavana vuonna, 24.9.1985. Koko Linnanpään muinaislinnan länsipuolinen harjanne, Hirviluodon mainitseman notkon länsipuolella, on hävitetty hiekanotolla, ja on tietysti mahdollista, että ao. kohteetkin on hävitetty näin joskus vuoden 1972 jälkeen.

10. Kylä: Idänpää

Kaupunginosa: Ruununmylly 32

Paikka: Kukostensyrjä

- **maakumpu, jonka laella on matala painanne**

Tiedot paikasta ovat selvityksessä, joka koskee Kukostensyrjän kasvillisuuskartoituksen yhteydessä löydettyjä muinaisjäännöksiä

(tätä kirjoitettaessa Anna-Liisa Hirviluodon hallussa). Paikasta on seuraavat tiedot: "Kohde 2: Kalmisto- tai asuma-alue. Alueella kiinnittyy huomio metsävarpujen niukkuuteen ja kenttäkerroksen lehtomaiseen kasvillisuuteen. Alueelta tavataan vain niukasti pensaita ja puita. Keskeisen osan muodostaa maakumpu, jonka laella on matala painanne. Painanteen reunoilla on muutama, läpimitaltaan noin puoli metriä oleva kivi."

Sijainti: Paikka sijaitsee siis Kukostensyrjän alueella, Hämeenlinnan keskustasta neljä kilometriä koilliseen, metsämaastossa. Paikka on merkitty em. selvityksessä olevaan peruskarttaotteeseen 1:10 000. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6767 70, y = 528 60. - Inventoinnissa 1984 paikkaa ei tarkastettu.

11. Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Ruununmylly 32

Paikka: Kukostensyrjä

- **renkaan muotoinen maavalli**

Tiedot paikasta ovat selvityksessä, joka koskee Kukostensyrjän kasvillisuuskarttoituksen yhteydessä löydettyjä muinaisjäännöksiä (tätä kirjoitettaessa Anna-Liisa Hirviluodon hallussa). Paikasta on seuraavat tiedot: "Kohde 4. Mahdollinen kalmistoalue. Pensoittuneen niityn (kuvio 37) keskivaiheilla on muutamaan suureen kiveen rajoittuva alue, jonka keskeisen kohdan muodostaa renkaan muotoinen maavalli. Maavallin keskellä on kivi. Alueella kiinnittyy huomio myös monirunkoisiin koivuihin ja haapoihin."

Sijainti: Paikka sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta n. 3,5 km koilliseen, Kukostensyrjän alueella. Paikka on merkitty em. selvityksessä olevaan peruskarttaotteeseen 1:10 000. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6767 60, y = 527 85. - Inventoinnissa 1984 paikkaa ei tarkastettu.

12. Kylä: Hämeenlinna/Kaupunkikylä

Kaupunginosa: Sairio 6

Paikka: Klerckerin puisto

- **"lämningar av en vall"**

Tiedot paikasta ovat Oskar Olofssonin kirjeissä T:hus d. 25 maj 1914 ja T:hus 30 okt. 1914 esihist. toimiston top. arkistossa.

HÄMEENLINNA 127

Peruskartta 2131 12 Harviala

x = 6768 07

y = 533 31

z = 123

(= päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Kankainen

Kaupunginosa: -

Löytöpaikka: Heikkilä

- kivikautinen löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Akxel Heikel. Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugonionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 30, n:o 57.

Löydöt: KM 1869:53 taltta. Löydetty Heikkilän talon pellosta Kankaisten kylässä (Vanajassa). Rumaksi tullut "kaaputtamisesta" lääkkeeksi. Ostettu Ämmälän talosta Hausjärven kirkonkylässä. A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Heikkilän mailla ei tiedetä; tila sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 8,5 km itäkoilliseen ja Kankaistenjärvestä 1,2 km länteen, Hämeenlinna-Lahti -valtatie eteläpuolella.

Inventointi 1984: Heikkilän talossa ei tiedetty esineestä mitään käydessäni siellä 25. lokakuuta. Talon maiden ja peltöjen sanottiin olleen aiemmin paljon laajempien kuin nykyään. Tarkastin kynnettyjä peltöjä talosta n. 100-300 m luoteeseen (RN:ot 1:113 ja 1:52), mutta tuloksetta.

Ks. peruskartta s. 251

- Lisäyksiä:

Ensimmäisessä kirjeessään Olofsson kuvailee paikkaa laveasti ja siinä on paikasta myös valokuvia ja karttaluonnos; jälkimmäisessä kirjeessä paikasta on ennen kaikkea edellistä selkeämpi karttaluonnos. Olofsson pitää paikkaa jonkinlaisena muinaislinnana tai ylipäänsä muistomerkkinä menneiltä ajoilta. Olofssonin tekstin ja karttojen perusteella keskeisen osan paikkaa muodostavat jonkinlaiset vallimaiset rakenteet ympäristöään selvästi korkeamman kukkulan laella. Ks. lähempiä tietoja Olofssonin kirjeistä.

Sijainti: Olofssonin kirjeiden selostuksien ja hänen karttaluonnoksiensa perusteella paikka on nykyisen Klerckerin puiston länsiosassa oleva alue, Hämeenlinnan keskustasta kilometrin verran pohjoiskoilliseen. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6766 58, y = 525 47.

Inventointi 1984: Kävin paikalla fil.yo. Liisa Kurkisen kanssa 24. heinäkuuta. Emme havainneet paikalla mitään merkittävää, joten Olofssonin tietoja on pidettävä merkityksettöminä.

13. Kylä: Hätilä

Kaupunginosa: Hätilä 15

Paikka: Alue "medemot stationsområdet"

- stensättning

Tiedot paikasta ovat Oskar Olofssonin kirjeessä T:hus 30 okt. 1914 esihist. toimiston top. arkistossa. Olofsson kirjoittaa mm.: "...s.k. stensättningen är belägen på sluttningen i skogen medemot stationsområdet. Marken sluttar rätt betydligt...".

Sijainti: Paikka sijaitsee jossain Hämeenlinnan rautatieasema-alueen itäpuolella, mutta se tarkka sijainti ei ole tiedossa. Olofssonin kirjeen yhteydessä on sen sijainnista kuitenkin karttaluonnos, mutta tämänkään avulla tarkkaa paikkaa ei pystytä määrittelemään. Alue, jossa se kuitenkin tietojen mukaan on, on nykyään laajalti rakennettua kaupunkialuetta. Rautatieaseman sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6765 98, y = 526 05. - Inventoinnissa 1984 kohdetta ei selvitetty.

VEDEN SYÖMÄ KIVI, MYLLYNKIVEN TEELMÄ JA KULMIKAS KIVI,
 JOSSA ON PIENI KUPPIMAINEN SYVENNYS

Seuraavassa selostettavat kohteet ovat sellaisia, joita ei ole kannattanut ottaa omiksi kohteikseen oheiseen kertomukseen, mutta joista on tiedot esihistorian toimiston arkistossa, kahdesta ensimmäisestä Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939 ja kolmannesta erillisessä tiedonannossa. Paikkoja ei tarkastettu eikä niitä muutenkaan selvitetty inventoinnissa 1984. Niitä ei ole merkitty myöskään tämän kertomuksen kartoille, mutta niiden sijainneista annetaan kuitenkin peruskoordinaatit.

1. Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Loimalahti 26

Paikka: Alajärven itäranta

- **veden syömä kivi**

Sijainti: Veden syömä kivi sijaitsee Alajärven itärannalla, Kani-
saarta vastapäätä, Hämeenlinnan keskustasta runsaat viisi kilometriä
lounaaseen. Kiven sijainti on merkitty Esko Sarasmon inventointi-
kertomuksen kartalle n:o 1. Sarasmon mukaan kyseessä on kiinteä
maakivi, jossa on kolme luontaista kuoppaa, kts. tarkempaa kuvausta
Sarasmon kertomuksesta. Kiven sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeen-
linna, x = 6761 52, y = 521 22.

- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus
1939, s. 26, n:o 42.

2. Kylä: Ojoinen

Kaupunginosa:-

Paikka: Hirvonkärki

- **myllynkiven teelmä**

Sijainti: Myllynkiven teelmä sijaitsee metsässä, Hirvonkärjessä,
(peruskartalla nimenä on Hirvo), Alajärven pohjoispuolella ja
Hämeenlinnan keskustasta noin kuusi kilometriä lounaaseen. Kiven
sijainti on merkitty Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartalle
n:o 1. Kts. kiven kuvausta Sarasmon kertomuksesta. Kiven sijainti:
Peruskartta 2131 06 Hyrvälä, x = 6762 50, y = 519 00.

- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus
1939, s. 26, n:o 43.

3. Kylä: HarvialaKaupunginosa: -Paikka: (?)

- **kulmikas kivi, jossa on pieni kuppimainen syvennys**

Sijainti: Kiven tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta tiedon mukaan se sijaitsee Harvialassa, Katumajärven itärannalla. Paikka on (ollut ainakin 1946) Harvialan kartanon maata. Sinä Katumajärven ranta-alueena, jossa kivi sijainnee, tulee lähinnä kysymykseen noin kilometrin pituinen alue aivan järven eteläosan itärannalla, joka on Harvialan kylän aluetta. Alue sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta noin seitsemän kilometriä kaakkoon, peruskartta: 2131 12 Harviala, osa A. Tietojen perusteella kivi ei ole kuppikivi, kts. lähempää kuvausta alla mainitusta tiedonannosta.

- Kts. Erkki Ensio Laineen tiedonanto 12/6 1946. Esihist. toimiston top. ark. Vanaja.

PAIKANNIMIÄ JA PAIKKOJA, JOIHIN LIITTYY KANSANTARINOITA TAI PERIMÄTIE-
TOA

Otsikon alle on koottu (A) pari Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksessa 1939 mainitsemaa linna-nimistä paikkaa, joita ei ole syytä pitää muinaislinnoina sekä (B) muita mainitussa kertomuksessa mainittuja paikannimiä ja paikkoja, joihin liittyy kansantarinoita tai perimätietoa. Jälkimmäisistä yksi paikka on saatu tietää inventoinnissa 1984. Paikkoja ei tarkastettu inventoinnissa 1984, mikäli toisin ei mainita, mutta tähän kertomukseen ne on pyritty kuitenkin paikallistamaan peruskartoilta ja niistä on ilmoitettu peruskoordinaatit.

A. LINNA-NIMISIÄ PAIKANNIMIÄ

1. Kylä: Luolaja

Kaupunginosa: Luolaja 24

Paikka: **Vuohtenlinna**

Sijainti: Vuohtenlinna-niminen paikka sijaitsee Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartan n:o 1 ja hänen yleissilmäyskarttansa mukaan Hämeenlinnan keskustasta kolme kilometriä lounaaseen, nykyisten Luolajantien ja Pollentien risteyksessä. Paikan nimeä ei ole peruskartalla eikä myöskään Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000 (1984). Sarasmon mukaan kyseessä on matala kivikkomäki. Vuohtenlinnan sijainti (Sarasmon kartan n:o 1 mukaan määriteltynä): Peruskartta 2131 09 Hämeenlinnan, x = 6762 97, y = 523 58.
- Kts. Esko Saraso, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus 1939, s. 13, n:o 17.

2. Kylä: Hattelmala

Kaupunginosa: -

Paikka: **Käenlinna**

Sijainti: Käenlinna-niminen paikka sijaitsee Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartan n:o 1 ja hänen yleissilmäyskarttansa mukaan metsäalueella Hämeenlinnan keskustasta vajaat viisi kilometriä etelään. Paikan nimeä ei ole peruskartalla tai Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000 (1984). Käenlinna on kukkula, jonka halkaisija on tyvestä n. 25 m ja korkeus n. 10 m. Käenlinnan sijainti (Sarasmon

kartasta n:o 1 mitattuna): Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna,
 x = 6760 77, y = 524 83.

- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus
 1939, s. 14, n:o 18.

B. MUITA PAIKANNIMIÄ JA PAIKKOJA, JOIHIN LIITTYY KANSANTARINOITA
 TAI PERIMÄTIETOA

1. Kylä: Kankainen

Kaupunginosa: -

Paikka: **Hangaskallio**

Sijainti: Hangaskallio sijaitsee Kankaistenjärven pohjoispään
 itäpuolella, Hämeenlinnan keskustasta n. 10 kilometriä koilliseen.
 Paikkaa ei ole merkitty Esko Sarasmon inventointikertomuksen
 kartoille, mutta peruskartalla sen nimi on. Hangaskallion sijain-
 ti: Peruskartta 2131 12 Harviala, x = 6769 70, y = 535 05.

- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus
 1939, s. 28 ja Viljo Nissilä, Suurvanajan nimistöä. Vanajan
 historia I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 46.

2. Kylä: Kirstula

Kaupunginosa: -

Paikka: **Kirkkomäki**

Sijainti: Kirkkomäki-niminen laaja, metsäinen mäki sijaitsee
 Hämeenlinnan keskustasta n. 8,5 kilometriä länsilounaaseen. Paik-
 kaa ei ole merkitty Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartoil-
 le, mutta peruskartalla mäen nimi on. Sarasmo kirjoittaa paikasta
 vain; "Kirkkosilta, Kirkkomäki, maantiessä Hämeenlinnan Vuorentaan
 kylässä". Vuorentaan kylän alueella ei ole tämän nimisiä paikkoja
 nykyisillä peruskartoilla, mutta Kirkkomäki on siis kyllä Kirstu-
 lan kylän alueella, aivan Kirstulan ja Vuorentaan kylien välisen
 rajan luoteispuolella. Tämä Kirkkomäki lienee Sarasmon tarkoittama
 Kirkkomäki, vaikka onkin (ainakin nykyisten virallisten kylärajo-
 jen mukaan) Kirstulan kylää. Kirkkosilta-nimeä peruskartalla
 ei ole. Kirkkomäen sijainti: Peruskartta 2131 06 Hyrvälä, x = 6763 80,
 y = 517 70.

- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus
 1939, s. 30.

3. Kylä: Idänpää

Kaupunginosa: Ruununmylly 32

Paikka: **Rautamäki**

Sijainti: Rautamäki sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta n. 3,5 kilometriä koilliseen ja Katumajärven pohjoispäästä noin kilometrin pohjoiseen. Paikka on merkitty Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartalle n:o 1 ja se on myös peruskartalla. Rautamäen sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6767 60, y = 528 20.
- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus 1939, s. 30.

4. Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: Katinen 17

Paikka: **Karhunmännymäki**

Sijainti: Karhunmännymäki sijaitsee Katumajärven länsirannalla, aivan Katistentien länsipuolella, Hämeenlinnan keskustasta n. 2,5 kilometriä itäkaakkoon. Paikka on merkitty Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartalle n:o 1. Peruskartalla mäen nimeä ei ole ja mäen topografiakin näkyy huomattavasti paremmin esim. Hämeenlinnan yleiskartasta 1:10 000 kuin peruskartasta. Karhunmännymäen sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6764 60, y = 527 50.
- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus 1939, s. 30.

5. Kylä: Mäskälä

Kaupunginosa: -

Paikka: **Tuomarinsaari**

Sijainti: Tuomarinsaari sijaitsee Katumajärvessä, Hämeenlinnan keskustasta 3,5 kilometriä itäkaakkoon. Saari on kooltaan n. 90 x 50 m. Kts. saareen liittyvistä tarinoista Esko Sarasmolta ja Akseli Salokanteleelta. Tuomarinsaaren sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6764 75, y = 528 58.
- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus 1939, s. 30 ja Akseli Salokannel, Vanajan kirja I-II. Vanaja-seuran julkaisuja I. Hämeenlinnan 1956. S. 144.

6. Kylä: KankaantakaKaupunginosa: Kankaantausta 20Paikka: **Ristivuori**Sijainti: Ristimäki (eli Ristivuori) sijaitsee Hattelmalan harjulla, Hämeenlinnan keskustasta noin kaksi kilometriä etelälounaaseen.

Nimeä ei ole peruskartalla, mutta sen sijaan se on Hämeenlinnan yleiskartalla 1:10 000 (1984) ja paikka on merkitty myös Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartalle n:o 1. Ristimäen sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6763 20, y = 524 67.

- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus 1939, s. 31.

7. Kylä: HattelmalaKaupunginosa: Luolaja 24Paikka: **Hiilenmäki**Sijainti: Hiilenmäki sijaitsee aivan Hattelmalanharjun lounaispuolella, Hämeenlinnan keskustasta n. 2,5 kilometriä etelään. Paikkaa ei ole Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartoilla, mutta peruskartalla se on. Sarasmo kirjoittaa mäkeä tutkitun 1939, mutta tuloksetta. Inventoinnissa 1984 en käynyt paikalla, koska olen tarkastanut mäellä olevien juoksuautojen (vuodelta 1918) profiilit joitakin vuosia aiemmin, mutta havaitsematta niissä mitään muinaisjään-
nökseen viittaavaa.

- Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus 1939, s. 31.

8. Kylä: KankaantakaKaupunginosa: -Paikka: **Auringonlähde**Sijainti: Auringonlähde sijaitsee Vanajaveden Hakolahden länsirannalla, Hämeenlinnan keskustasta n. 3,5 kilometriä eteläkaakkoon. Paikka on merkitty Esko Sarasmon inventointikertomuksen kartalle n:o 1, peruskartalla lähde tai sen nimeä ei ole, mutta jälkimmäinen on kyllä Hämeenlinnan yleiskartalla 1: 10 000 (1984), johon se on painettu lähes 100 m kaakkoon itse lähteestä. Sarasmon mukaan lähde on ollut kaivona jo 1939 ja varustettu sementtirenkain. Sen sijaan Sarasmo ei mainitse mitään lähteeseen liittyviä tarinoita tai uskomuksia onko kysymyksessä mahdollisesti ns. uhri- tai sammaslähde. Auringonlähteen

sijainti: Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6762 22, y = 526 53.
Inventointi 1984: Tarkastin lähteen fil. yo. Liisa Kurkisen kanssa 19. syyskuuta. Oppaanamme oli aivan lähteen länsipuolella olevassa talossa jo vuodesta 1919 asunut Iida Hakala. Lähde on edelleen kaivona, mutta valitettavasti oppaamme tiesi lähteestä ainoastaan sen nimen ja sijainnin, mutta ei mitään siihen mahdollisesti liittyvistä tarinoista tms.
 - Kts. Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus 1939, s. 31.

9. Kylä: Yläne

Kaupunginosa numeroineen: -

Paikka: **Taponmäki**

Sijainti: Taponmäki sijaitsee Hämeenlinnan keskustasta 6,5 kilometriä kaakkoon ja Ylänteen työkodista n. 300 m luoteeseen. Taponmäki on peltomaastoa ja se on varsin matala ja loivarinteinen paikka. Paikalla on lato. Taponmäen sijainti: Peruskartta 2131 08 Hyvikälä, x = 6759 78, y = 2528 51.

Inventointi 1984: Taponmäki-nimisestä paikasta kertoi Lyyli Järvinen 21. syyskuuta samalla kun hän neuvoi löytämänsä rautakautisen keihäänkärjen KM 16528:n löytöpaikan (kohde HÄMEENLINNA 131), joka sijaitsee Taponmäestä 200 m itään. Lyyli kertoi myös, että jotkut olivat leikillään puhuneet, että paikalle on kai sitten haudattu ihmisiä. Muita tietoja hänellä ei ollut paikasta.

PUISEN RAKENNUKSEN JÄÄNNÖKSIÄ HÄMEEN LINNAN LUOTEISPUOLELLA

Tiedot paikasta ovat Julius Ailion tarkastuskertomuksessa 1918 esihist. toimiston top. arkistossa.

Sijainti: Tarkastuskertomuksessa on paikasta kartta, ja paikka sijaitsee aivan itse linnan alueella, kehämuurirakennusten läntisimmästä osasta muutama kymmenen metriä länsiluoteeseen. Jäännökset paljastuivat vesijohtojaa kaivettaessa 1918. Ks. tarkempia tietoja Ailion kertomuksesta. Peruskartta 2131 09 Hämeenlinna, x = 6766 13, y = 524 96.

DIALUETTELO

Foto: Jyri Saukkonen

- 11667 Kohde HÄMEENLINNA 3, Luolaja/Luolaja 24, Kalma(a)nmäki.
Rautakautinen polttokenttäkalmisto etelästä.
- 11668 Kohde HÄMEENLINNA 5, Luolaja/Luolaja 24, Hiero 2.
Kivi(?) - ja rautakautinen asuinpaikka? luoteesta.
Löydöt on poimittu pellon pinnalta, kuvassa näkyvän kuusiaidan edestä. Hattelmalanjärven vanha rantatörmä noudattaa kuvan oikeassa paidassa näkyvää tilustietä. Itse järvi näkyy myös kauempana kuvan oikeassa laidassa.
- 11669 Kohde HÄMEENLINNA 15, (Keskikaupunki) 2, Sibeliuksen puisto (ent. Tähtipuisto). Kuppikivi pohjoisesta.
- 11670 Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikivi länsiluoteesta.
- 11671 Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikivi idästä.
- 11672 Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11, (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikiven kuoppia.
- 11673 Kohde HÄMEENLINNA 30, Vuorentaka/Vuorentaka 28, Nukari.
Kuppikivi (lähikuva, kuopat näkyvissä).
- 11674 Kohde HÄMEENLINNA 30, Vuorentaka/Vuorentaka 28, Nukari.
Kuppikiven kuopat lähikuvassa.
- 11675 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto).
Kuvassa kohteen raunio b eteläkaakosta.
- 11676 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto).
Kuvassa kohteen raunio c idästä.
- 11677 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto).
Kuvassa kohteen kuppikivi lounaasta.

- 11678 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto).
Kuvassa kohteen kuppikiven kuoppia.
- 11679 Kohde HÄMEENLINNA 41, Kirstula/Kirstula 13, Rajala(n riihen
kalmisto). Rautakautinen polttokenttäkalmisto lounaasta. Löydöt
on tavattu kuvassa olevan ladon oikealta puolelta.
- 11680 Kohde HÄMEENLINNA 45, Kirstula/Kirstula 13, Riihimäki.
Rautakautinen polttokenttäkalmisto pohjoisluoteesta. Kalmisto
on kuvan oikealla puoliskolla olevassa metsikössä, teiden
välisellä alueella.
- 11681 Kohde HÄMEENLINNA 53, Luhtiala/Aulanko 14, Aulanko 3.
Rautakautinen kalmisto etelästä. Löydöt on tavattu kuvan keski-
paikkeilta, kuvassa näkyvän ent. Ravintola Pikku Aulangon kuvassa
näkyvän nurkan vierestä.
- 11682 Kohde HÄMEENLINNA 57, Hätilä/Ruununmylly 32, Kirkonkivet. Paikka,
johon liittyy kansantarina. Kuva etelästä.
- 11683 Kohde HÄMEENLINNA 65, Hätilä/Hätilä 15, Kärsänkivi eli Siänkärsä.
Rajakivi (siirtolohkare) länsilounaasta.
- 11684 Kohde HÄMEENLINNA 71, Mäskälä/Katinen 17, Aunela.
Kuppikivi ympäristöineen lounaasta.
- 11685 Kohde HÄMEENLINNA 71, Mäskälä/Katinen 17, Aunela.
Kuppikivi länsilounaasta.
- 11686 Kohde HÄMEENLINNA 71, Mäskälä/Katinen 17, Aunela.
Kippikiven kuoppia.
- 11687 Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto.
Yleiskuva rautakautisesta kalmistoalueesta. Kuva koillisesta.
- 11688 Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto.
Rautakautinen kalmistoalue. Kuvassa raunio 2 idästä. Raunio on
suureksi osaksi etualalla olevan pusikon peitossa.

- 11689 Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmistoalue. Kuvassa raunio 3 länsilounaasta.
- 11690 Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmistoalue. Kuvassa raunio 3 luoteesta.
- 11691 Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kuvassa kohteen raunio 1 idästä.
- 11692 Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kuvassa kohteen raunio 2 länsiluoteesta.
- 11693 Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kuvassa kohteen raunio 3 luoteesta.
- 11694 Kohde HÄMEENLINNA 79, Hätilä/Hätilä 15, Varikkoalue 5. Tutkitun rautakautisen raunion jäännökset idästä.
- 11695 Kohde HÄMEENLINNA 82, Mäskälä/Katinen 17, Katistentie. Kaksi kivirauniota. Kuvassa raunio B koillisesta.
- 11696 Kohde HÄMEENLINNA 85, Mäskälä, Niemi- eli Kärkipelto. Kuvassa kohteen kuppikivi etelälounaasta.
- 11697 Kohde HÄMEENLINNA 85, Mäskälä, Niemi- eli Kärkipelto. Kuvassa kohteen kuppikiven kuoppia.
- 11698 Kohde HÄMEENLINNA 91, Mäskälä/Harviala 41, Mantereenlinna eli Mantereenvuori. Muinaislinna länsiluoteesta.
- 11699 Kohde HÄMEENLINNA 91, Mäskälä/Harviala 41, Mantereenlinna eli Mantereenvuori. Muinaislinnan itäosan kalliorinnettä.
- 11700 Kohde HÄMEENLINNA 91, Mäskälä/Harviala 41, Mantereenlinna eli Mantereenvuori. Muinaislinnan lakea.
- 11701 Kohde HÄMEENLINNA 91, Mäskälä/Harviala 41, Mantereenlinna eli Mantereenvuori. Muinaislinnan lakea itäosassaan. Kuvassa

näky myös Katumajärveä.

- 11702 Kohde HÄMEENLINNA 91, Mäskälä/Harviala 41, Mantereenlinna eli Mantereenvuori. Näkymä muinaislinnalta kaakkoon, Katumajärvelle.
- 11703 Kohde HÄMEENLINNA 95, Paikkala, Salo (eli Neulavuori). Kuppikivi etelästä.
- 11704 Kohde HÄMEENLINNA 98, Paikkala, Imatran Voima 3 (ent. Viitahaka). Kuppikivi. (Kuopat hyvin näkyvissä).
- 11705 Kohde HÄMEENLINNA 98, Paikkala, Imatran Voima 3 (ent. Viitahaka). Kuppikiven kuoppia.
- 11706 Kohde HÄMEENLINNA 110, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 4. Kuppikivi (kuvassa oleva laakea kivi) pohjoisesta.
- 11707 Kohde HÄMEENLINNA 111, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 5. Kuppikivi (kuvan keskustan alapuolella) luoteesta.
- 11708 Kohde HÄMEENLINNA 111, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 5. Kuppikivi lännestä.
- 11709 Kohde HÄMEENLINNA 113, Miemala/Hattelmala 22, Perttula 1. Kuppikivi koillisesta. (Kuopat näkyvät hyvin).
- 11710 Kohde HÄMEENLINNA 113, Miemala/Hattelmala 22, Perttula 1. Kuppikivi itäkoillisesta. (Kuopat näkyvät hyvin).
- 11711 Kohde HÄMEENLINNA 113, Miemala/Hattelmala 22, Perttula 1. Kuppikiven kuoppia.
- 11712 Kohde HÄMEENLINNA 118, Kankaantaka/Hattelmala 22, Hakolahti. Kiviraunio lännestä.
- 11713 Kohde HÄMEENLINNA 119, Kankaantaka/Hattelmala 22, Linnanpää. Muinaislinna länsiluoteesta.

- 11714 Kohde HÄMEENLINNA 119, Kankaantaka/Hattelmala 22, Linnanpää.
Kuvassa muinaislinnan pohjoisosan ulompaa kivivallia porttiaukon
kohdalla. Kuva idästä.
- 11715 Kohde HÄMEENLINNA 123, Kankaantaka/Kankaantausta 20, Vankanlähde.
Ns. uhrilähde luoteesta.

NEGATIIVILUETTELO

Foto: Jyri Saukkonen

- F 66765 Kohde HÄMEENLINNA 3, Luolaja/Luolaja 24, Kalma(a)nmäki. Rautakautinen polttokenttäkalmisto. Kuva etelästä.
- F 66766 Kohde HÄMEENLINNA 3, Luolaja/Luolaja 24, Kalma(a)nmäki. Rautakautinen polttokenttäkalmisto. Kuva etelästä (lähempää kuin F 66765). Kertomuksen kuva 1.
- F 66767-69 Kohde HÄMEENLINNA 5, Luolaja/Luolaja 24, Hiero 2. Kivi(?) - ja rautakautinen asuinpaikka? luoteesta. Löydöt on poimittu pellon pinnalta, kuusiaidan edestä. Kertomuksen kuva 2 (panoraama).
- F 66770-72 Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikivi ympäristöineen länsiluoteesta. Kertomuksen kuva 5 (panoraama).
- F 66773 Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikivi idästä. Kertomuksen kuva 6.
- F 66774 Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikivi länsiluoteesta. Kertomuksen kuva 7.
- F 66775 Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikiven kuoppia. Kertomuksen kuva 8.
- F 66776 Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen, Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikiven kuoppia. Kertomuksen kuva 9.
- F 66777 Kohde HÄMEENLINNA 30, Vuorentaka/Vuorentaka 28, Nukari. Kuppikivi lähikuvassa (kuopat hyvin näkyvissä).
- F 66778 Kohde HÄMEENLINNA 30, Vuorentaka/Vuorentaka 28, Nukari.

Kuppikivi lähikuvassa (hieman kauempaa kuin F 66777).
Kertomuksen kuva 11.

- F 66779 Kohde HÄMEENLINNA 30, Vuorentaka/Vuorentaka 28, Nukari. Kuppikiven paikka ympäristöineen kaakosta. Kertomuksen kuva 10.
- F 66780 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto). Kohteen raunio b eteläkaakosta. Kertomuksen kuva 12.
- F 66781 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto). Kohteen kuppikivi lounaasta. Kertomuksen kuva 15.
- F 66782 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto). Kohteen kuppikivien kuoppia. Kertomuksen kuva 16.
- F 66783 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto). Kohteen raunio c idästä. Kertomuksen kuva 13.
- F 66784 Kohde HÄMEENLINNA 38, Kirstula, Kirstulankärki (Rantakalmisto). Kohteen raunio c lounaasta. Kertomuksen kuva 14.
- F 66785-87 Kohde HÄMEENLINNA 41, Kirstula/Kirstula 13, Rajala(n riihen kalmisto). Rautakautinen polttokenttäkalmisto. Kuva lounaasta. Kertomuksen kuva 17 (panoraama).
- F 66788 Kohde HÄMEENLINNA 45, Kirstula/Kirstula 13, Riihimäki. Rautakautinen polttokenttäkalmisto pohjoisluoteesta. Kalmisto sijaitsee kuvan keskellä olevassa metsikössä, teiden väliin jääväällä kiilamaisella alueella. Kertomuksen kuva 18.
- F 66789-91 Kohde HÄMEENLINNA 53, Luhtiala/aulanko 14, Aulanko 3. Rautakautinen kalmisto etelästä. Löydöt on tavattu F 66790:llä näkyvän ent. Ravintola Pikku Aulangon kuvassa näkyvän nurkan vierestä. Kertomuksen kuva 19 (panoraama, jossa F 66789 ja 66790).
- F 66792 Kohde HÄMEENLINNA 57, Hätilä/Ruununmylly 32, Kirkonkivet. Paikka, johon liittyy kansantarina. Kuva etelästä (kauempaa kuin F 66829).

- F 66793 Kohde HÄMEENLINNA 65, Hätilä, Idänpää/Hätilä 15, Kärsänkivi eli Siankärsä. Rajakivi (siirtolohkare) länsilounaasta. Kertomuksen kuva 22.
- F 66794 Kohde HÄMEENLINNA 65, Hätilä, Idänpää/Hätilä 15, Kärsänkivi eli Siankärsä. Rajakivi (siirtolohkare) lounaasta. Kertomuksen kuva 21.
- F 66795 Kohde HÄMEENLINNA 68, Idänpää/Idänpää 16, Heikkilä. Kivikautinen (nuorakeraaminen) asuinpaikka (?) kaakosta. Kertomuksen kuva 24.
- F 66796 Kohde HÄMEENLINNA 68, Idänpää/Idänpää 16, Heikkilä. Kivikautinen (nuorakeraaminen) asuinpaikka (?) kaakosta (kauempaa kuin F 66795). Kertomuksen kuva 23.
- F 66797-99 Kohde HÄMEENLINNA 71, Mäskälä/Katinen 17, Aunela. Kuppikivi ympäristöineen lounaasta. Pellon takana pilkottaa hieman Katumajärveä. Kertomuksen kuva 25 (panoraama).
- F 66800 Kohde HÄMEENLINNA 71, Mäskälä/Katinen 17, Aunela. Kuppikivi länsilounaasta. Kertomuksen kuva 26.
- F 66801 Kohde HÄMEENLINNA 15, (Keskikaupunki) 2, Sibeliuksen puisto (ent. Tähtipuisto). Kuppikivi pohjoisesta. Kertomuksen kuva 4.
- F 66802 Kohde HÄMEENLINNA 15, (Keskikaupunki) 2, Sibeliuksen puisto (ent. Tähtipuisto). Kuppikivi pohjoisluoteesta. Kertomuksen kuva 3.
- F 66803 Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmistoalue. Raunio 2 idästä. Raunio on suureksi osaksi etualalla olevan pusikon peitossa. Kertomuksen kuva 27.

- F 66804 Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmistoalue. Raunio 1 kaakosta. Raunio on matala kumpare kuvassa näkyvän korkean "raunion" (a kohteen yleiskartalla 1:2000) edessä.
- F 66805 Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmistoalue. Raunio 3 länsilounaasta. Kertomuksen kuva 28.
- F 66806 Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmistoalue. Raunio 4 pohjoisesta. Kertomuksen kuva 29.
- F 66807 Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kohteen raunio 1 idästä. Kertomuksen kuva 30.
- F 66808 Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kohteen raunio 2 lounaasta. Kertomuksen kuva 31.
- F 66809 Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kohteen raunio 3 luoteesta. Kertomuksen kuva 32.
- F 66810 Kohde HÄMEENLINNA 82, Mäskälä/Katinen 17, Katistentie. Kaksi kivirauniota. Kuvassa raunio A pohjoiskoillisesta. Kertomuksen kuva 33.
- F 66811 Kohde HÄMEENLINNA 82, Mäskälä/Katinen 17, Katistentie. Kaksi kivirauniota. Kuvassa raunio B koillisesta. Kertomuksen kuva 34.
- F 66812 Kohde HÄMEENLINNA 85, Mäskälä, Niemi- eli Kärkipelto. Kuppikivi ja mahdollinen rautakautinen kalmistoalue. Kuvassa kohteen kuppikiven kuoppia. Kertomuksen kuva 36.
- F 66813 Kohde HÄMEENLINNA 85, Mäskälä, Niemi- eli Kärkipelto. Kuppikivi ja mahdollinen rautakautinen kalmistoalue. Kuvassa kohteen

kuppikivi. Kertomuksen kuva 35.

- F 66814-16 Kohde HÄMEENLINNA 91, Mäskälä/Harviala 41, Mantereenlinna eli Mantereenvuori. Muinaislinna länsiluoteesta. Kertomuksen kuva 37 (panoraama).
- F 66817 Kohde HÄMEENLINNA 95, Paikkala, Salo (eli Neulavuori). Kuppikivi etelästä. Kertomuksen kuva 38.
- F 66818 Kohde HÄMEENLINNA 110, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 4. Kuppikivi (kuvassa oleva laakea kivi) pohjoisesta.
- F 66819 Kohde HÄMEENLINNA 110, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 4. Kuppikivi pohjoisesta (lähempää kuin F 66818).
- F 66820 Kohde HÄMEENLINNA 110, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 4. Kuppikivi pohjoisesta (samasta paikasta kuin F 66818). Kertomuksen kuva 39.
- F 66821 Kohde HÄMEENLINNA 111, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 5. Kuppikivi luoteesta. Kertomuksen kuva 40.
- F 66822 Kohde HÄMEENLINNA 119, Kankaantaka/Hattelmala 22, Linnanpää. Muinaislinna länsiluoteesta. Kertomuksen kuva 44.
- F 66823 Kohde HÄMEENLINNA 113, Miemala/Hattelmala 22, Perttula 1. Kuppikivi itäkoillisesta. Kertomuksen kuva 42.
- F 66824 Kohde HÄMEENLINNA 113, Miemala/Hattelmala 22, Perttula 1. Kuppikivi koillisesta. Kertomuksen kuva 41.
- F 66825 Kohde HÄMEENLINNA 118, Kankaantaka/Hattelmala 22, Hakolahti. Kiviraunio kaakosta. Kertomuksen kuva 43.
- F 66826 Kohde HÄMEENLINNA 119, Kankaantaka/Hattelmala 22, Linnanpää. Muinaislinnan pohjoisosan ulompaa kivivallia porttiaukon kohdalla. Kuva idästä. Kertomuksen kuva 45.
- F 66827 Kohde HÄMEENLINNA 119, Kankaantaka/Hattelmala 22, Linnanpää.

Muinaislinnan pohjoisosassa oleva matala raunio, joka on selostettu Jyri Saukkosen tarkastuskertomuksessa 1981. Kertomuksen kuva 46.

- F 66828 Kohde HÄMEENLINNA 123, Kankaantaka/Kankaantausta 20, Vankanlähde. Ns. uhrilähde luoteesta. Kertomuksen kuva 47.
- F 66829 Kohde HÄMEENLINNA 57, Hätilä/Ruununmylly 32, Kirkonkivet. Paikka, johon liittyy kansantarina. Kuva etelästä. Kertomuksen kuva 20.
- F 66830 Kohde HÄMEENLINNA 57, Hätilä/Ruununmylly 32, Kirkonkivet. Paikka, johon liittyy kansantarina. Kuva lounaasta.

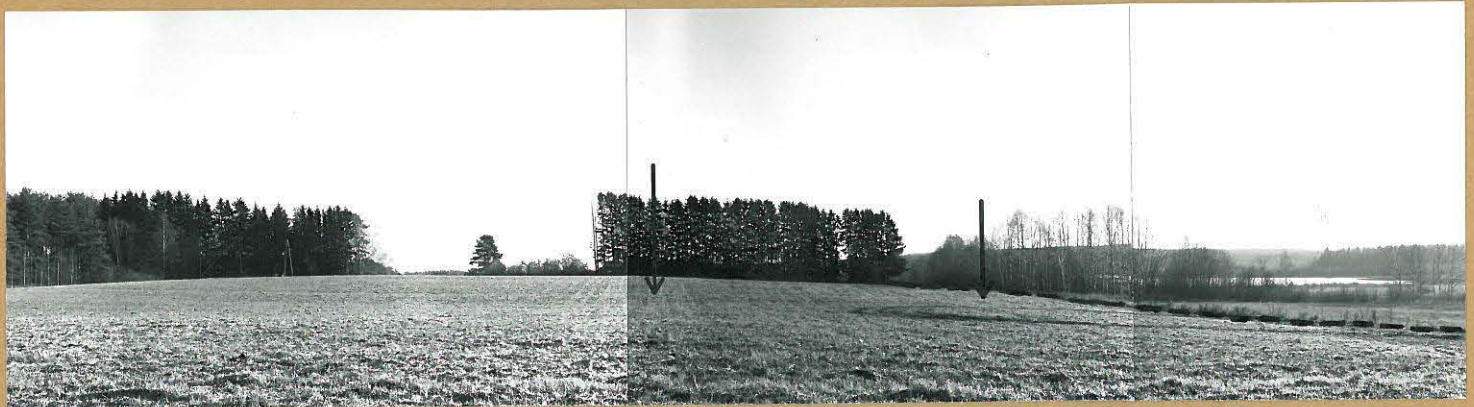
HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66766

Kuva 1. Kohde HÄMEENLINNA 3, Luolaja/Luolaja 24, Kalma(a)nmäki. Rautakautinen polttokenttäkalmisto. Kuva etelästä.

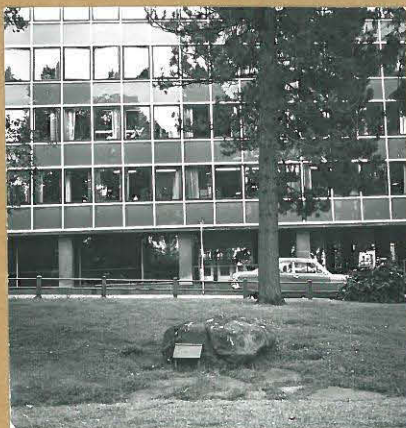

F 66769

F 66768

F 66767

Kuva 2. Kohde HÄMEENLINNA 5, Luolaja/Luolaja 24, Hiero 2. Kivi(?) - ja rautakautinen asuinpaikka? luoteesta. Löydöt on poimittu pellon pinnalta, kuvassa näkyvän kuusiainan edestä, nuolten väliltä. Kuvan oikealle puoliskolle on merkitty katkoviivalla tilustietä noudattava Hattelmalanjärven vanha rantatörmä. Myös itse järvi näkyy kauempana kuvan oikealla puoliskolla.

F 66802

Kuva 3. Kohde HÄMEENLINNA 15, (Keskikaupunki) 2, Sibeliuksenpuisto (ent. Tähtipuisto). Kuppikivi pohjoisluoteesta.

F 66801

Kuva 4. Kohde HÄMEENLINNA 15, (Keskikaupunki) 2, Sibeliuksenpuisto (ent. Tähtipuisto). Kuppikivi pohjoisesta.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

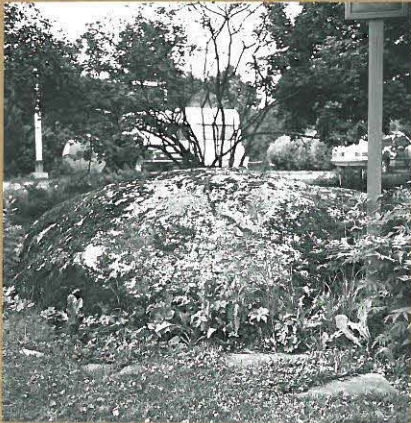

F 66770

F 66771

F 66772

Kuva 5. Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikivi ympäristöineen länsiluoteesta.

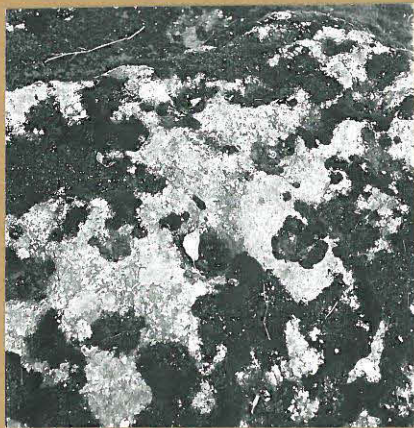
F 66773

Kuva 6. Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikivi idästä.

F 66774

Kuva 7. Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikivi länsiluoteesta.

F 66775

Kuva 8. Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikiven kuoppia.

F 66776

Kuva 9. Kohde HÄMEENLINNA 22, Ojoinen/Kauriala 8, Uhrikivenkatu 11 (ent. Kivikolunpelto, Rajakivi). Kuppikiven kuoppia.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66779

Kuva 10. Kohde HÄMEENLINNA 30, Vuorentaka/Vuorentaka 28, Nukari. Kuppikiven paikka (merkitty ruksilla) ympäristöineen kaakosta.

F 66778

Kuva 11. Kohde HÄMEENLINNA 30, Vuorentaka/Vuorentaka 28, Nukari. Kuppikivi.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66780

Kuva 12. Kohde HÄMEENLINNA 38, KIRSTULA, KIRSTULANKÄRKI (RANTAKALMISTO). KUVASSA KOHTEEN RAUNIO B ETELÄKAAKOSTA.

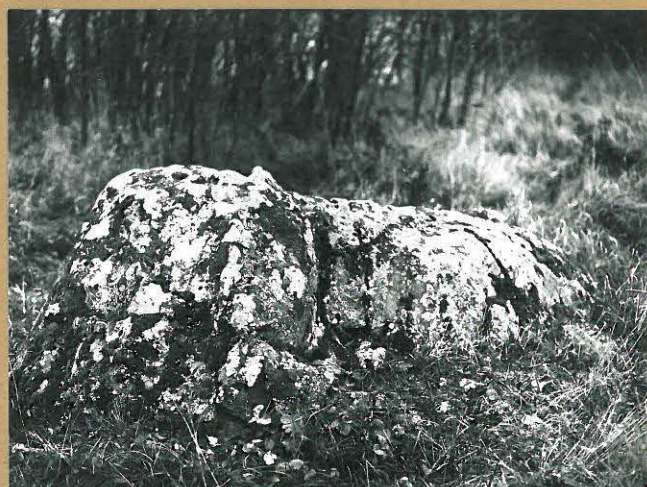
F 66783

Kuva 13. Kohde HÄMEENLINNA 38, KIRSTULA, KIRSTULANKÄRKI (RANTAKALMISTO). KUVASSA KOHTEEN RAUNIO C IDÄSTÄ.

F 66784

Kuva 14. Kohde HÄMEENLINNA 38, KIRSTULA, KIRSTULANKÄRKI (RANTAKALMISTO). KUVASSA KOHTEEN RAUNIO C LOUNAASTA.

F 66781

Kuva 15. Kohde HÄMEENLINNA 38, KIRSTULA, KIRSTULANKÄRKI (RANTAKALMISTO). KUVASSA KOHTEEN KUPPIKIVI LOUNAASTA.

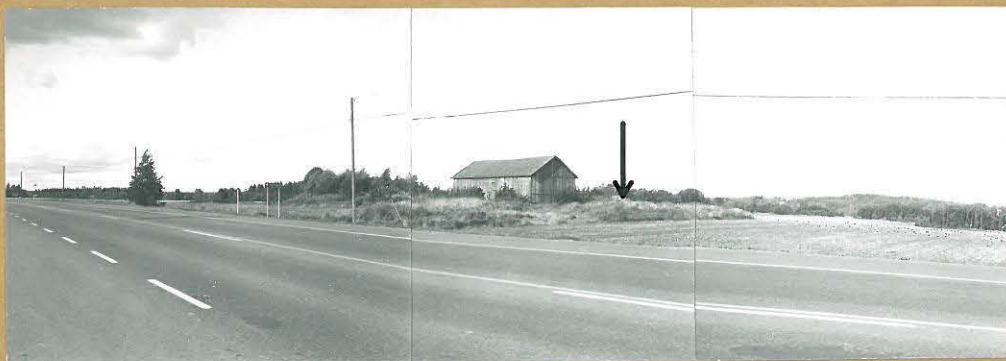

F 66782

Kuva 16. Kohde HÄMEENLINNA 38, KIRSTULA, KIRSTULANKÄRKI (RANTAKALMISTO). KUVASSA KOHTEEN KUPPIKIVEN KUOPPIA.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66785

F 66786

F 66787

Kuva 17. Kohde HÄMEENLINNA 41, Kirstula/Kirstula 13, Rajala(n riihen kalmisto). Rautakautinen polttokenttäkalmisto. Nuolella on merkitty painorehukuoppa, jonka seinämistä löydöt on tavattu. Kuva lounaasta.

F 66788

Kuva 18. Kohde HÄMEENLINNA 45, Kirstula/Kirstula 13, Riihimäki. Rautakautinen polttokenttäkalmisto pohjoisluoteesta. Kalmisto sijaitsee kuvan keskellä olevassa metsikössä, teiden väliin jäävällä kii-lamaisella alueella.

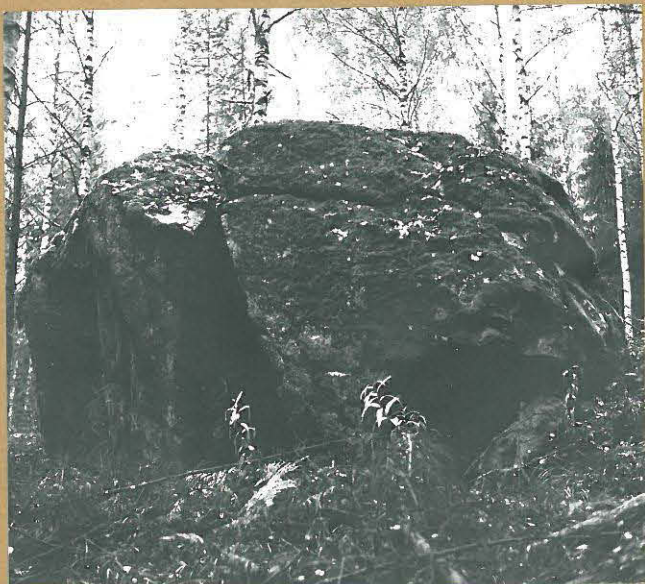
F 66789

F 66790

Kuva 19. Kohde HÄMEENLINNA 53, Luhtiala/Aulanko 14, Aulanko 3. Rautakautinen kalmisto etelästä. Löydöt on tavattu kuvan oikealla puoliskolla näkyvän ent. ravintola Pikku Aulangon kuvassa näkyvän nurkan vierestä, kuvan keskustasta alaoikealle.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66829

Kuva 20. Kohde HÄMEENLINNA 57, Hätilä/Ruununmylly 32, Kirkonkivet. Paikka, johon liittyy kansantarina. Kuva etelästä.

F 66794

Kuva 21. Kohde HÄMEENLINNA 65, Hätilä, Idänpää/Hätilä 15, Kär-sänkivi eli Siänkärsä. Rajakivi (nuolen alla) lounaasta.

F 66793

Kuva 22. Kohde HÄMEENLINNA 65, Hätilä, Idänpää/Hätilä 15, Kär-sänkivi eli Siänkärsä. Rajakivi länsilounaasta.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66796

Kuva 23. Kohde HÄMEENLINNA 68, Idänpää/Idänpää 16, Heikkilä. Kivikautinen (nuorakeraaminen) asuinpaikka(?) (ruksin kohdalla) kaakosta.

F 66795

Kuva 24. Kohde HÄMEENLINNA 68, Idänpää/Idänpää 16, Heikkilä. Kivikautinen (nuorakeraaminen) asuinpaikka(?) (ruksi) kaakosta.

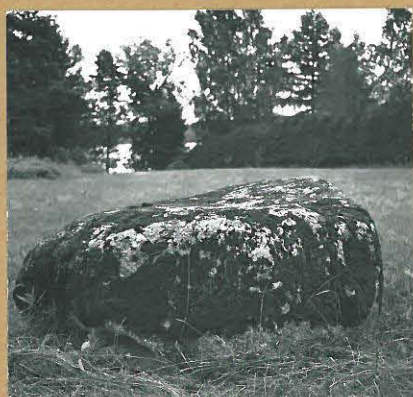

F 66797

F 66798

F 66799

Kuva 25. Kohde HÄMEENLINNA 71, Mäskälä/Katinen 17, Aunela. Kuppikivi (merkitty nuolella) ympäristöineen lounaasta. Pellon takana pilkottaa hieman Katumajärveä.

F 66800

Kuva 26. Kohde HÄMEENLINNA 71, Mäskälä/Katinen 17, Aunela. Kuppikivi länsilounaasta.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66803

Kuva 27. Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmisto-alue. Kuvassa raunio 2 idästä. Raunio on suureksi osaksi etualalla olevan pusikon peitossa.

F 66805

Kuva 28. Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmisto-alue. Kuvassa raunio 3 (nuolten välillä) länsilounaasta.

F 66806

Kuva 29. Kohde HÄMEENLINNA 72, Mäskälä/Katinen 17, Patailan puisto. Rautakautinen kalmisto-alue. Kuvassa raunio 4 (nuolten välillä) pohjoisesta.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66807

Kuva 30. Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kuvassa kohteen rautio 1 idästä.

F 66808

Kuva 31. Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kuvassa kohteen rautio 2 (nuolten välillä) lounaasta.

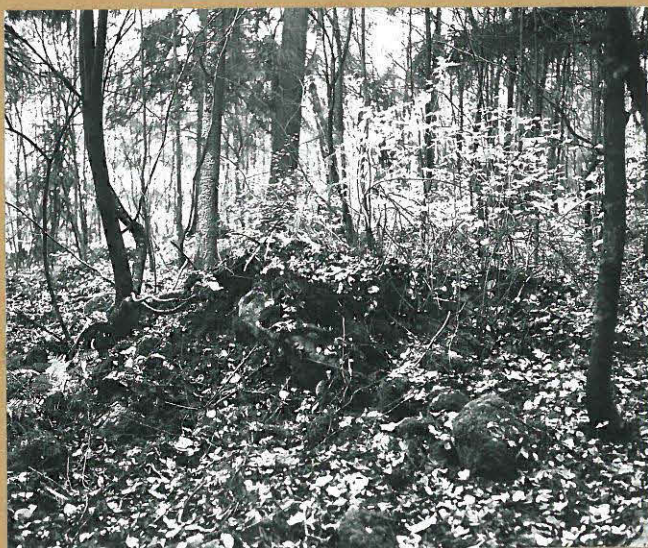

F 66809

Kuva 32. Kohde HÄMEENLINNA 73, Mäskälä/Katinen 17, Katisten kartano. Kuvassa kohteen rautio 3 luoteesta.

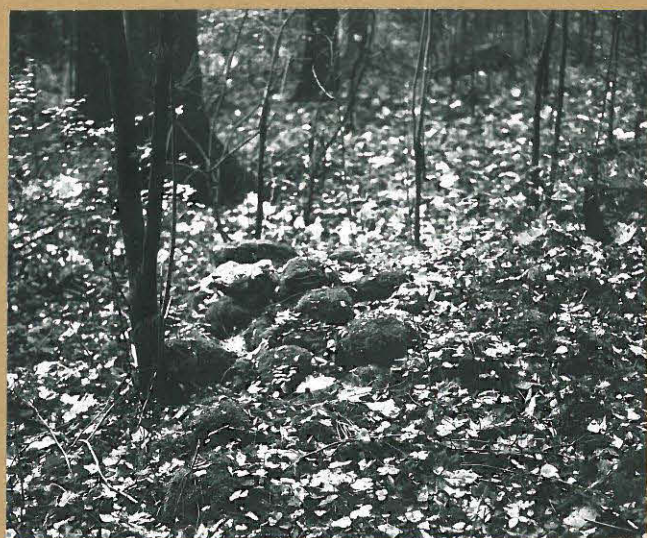
HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

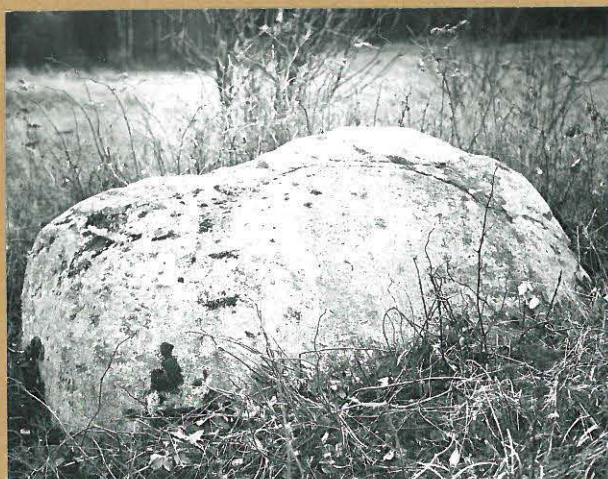
F 66810

Kuva 33. Kohde HÄMEENLINNA 82, Mäskälä/Katinen 17, Katistentie. Kaksi kivirauniota. Kuvassa raunio A pohjoiskoillisesta.

F 66811

Kuva 34. Kohde HÄMEENLINNA 82, Mäskälä/Katinen 17, Katistentie. Kaksi kivirauniota. Kuvassa raunio B koillisesta.

F 66813

Kuva 35. Kohde HÄMEENLINNA 85, Mäskälä, Niemi- eli Kärkipelto. Kuppikivi ja mahdollinen rautakautinen kalmistoalue. Kuvassa kohteen kuppikivi etelälounaasta.

F 66812

Kuva 36. Kohde HÄMEENLINNA 85, Mäskälä, Niemi- eli Kärkipelto. Kuppikivi ja mahdollinen rautakautinen kalmistoalue. Kuvassa kohteen kuppikiven kuoppia.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66814

F 66815

F 66816

Kuva 37. Kohde HÄMEENLINNA 91, Mäskälä/Harviala 41, Mantereenlinna eli Mantereenvuori. Muinaislinna länsiluoteesta. Kuvan oikeassa laidassa on Harvialantie.

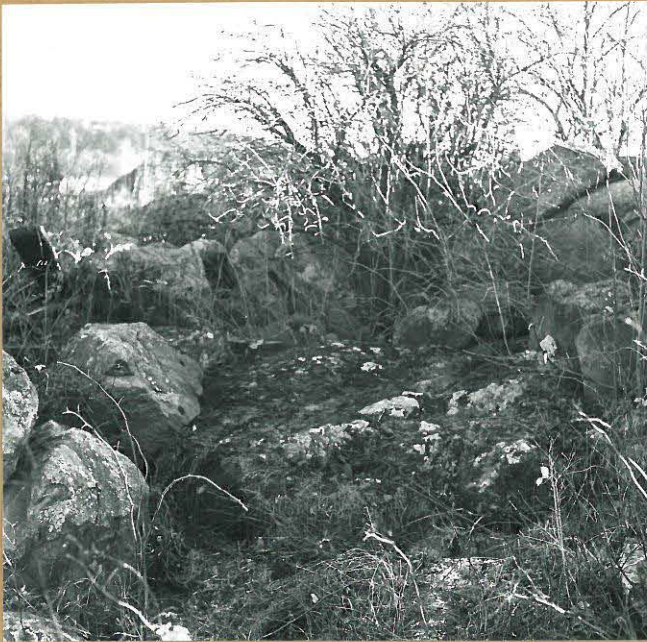

F 66817

Kuva 38. Kohde HÄMEENLINNA 95, Paikkala, Salo (eli Neulavuori). Kuppikivi etelästä.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66820

Kuva 39. Kohde HÄMEENLINNA 110, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 4. Kuppikivi (kuvassa oleva laakea kivi) pohjoisesta.

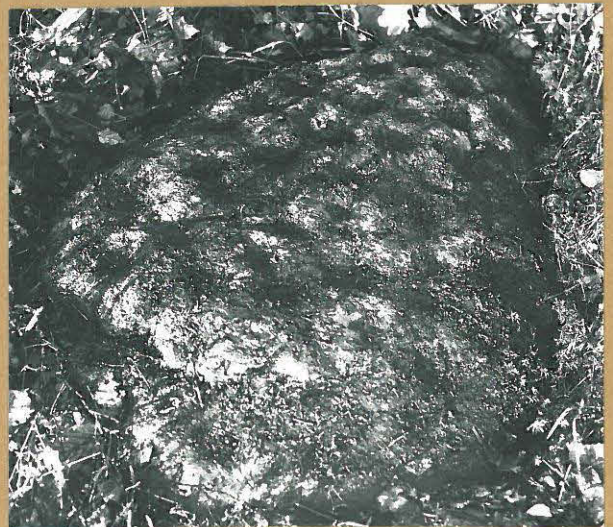
F 66821

Kuva 40. Kohde HÄMEENLINNA 111, Miemala/Hattelmala 22, Juppala 5. Kuppikivi (merkitty ruksilla) luoteesta.

F 66824

Kuva 41. Kohde HÄMEENLINNA 113, Miemala/Hattelmala 22, Perttula 1. Kuppikivi koillisesta.

F 66823

Kuva 42. Kohde HÄMEENLINNA 113, Miemala/Hattelmala 22, Perttula 1. Kuppikivi itäkoillisesta.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66825

Kuva 43. Kohde HÄMEENLINNA 118, Kankaantaka/Hattelmala 22, Hakolahti. Kiviraunio kaakosta.

F 66822

Kuva 44. Kohde HÄMEENLINNA 119, Kankaantaka/Hattelmala 22, Linnanpää. Muinaislinna länsiluo-
teesta.

F 66826

Kuva 45. Kohde HÄMEENLINNA 119, Kankaantaka/Hattelmala 22, Linnanpää. Kuvassa muinaislinnan pohjoisosan ulompaa kivivallia porttiaukon kohdalla. Kuva idästä.

F 66827

Kuva 46. Kohde HÄMEENLINNA 119, Kankaantaka/Hattelmala 22, Linnanpää. Kuvassa muinaislinnan pohjoisosassa oleva matala kiviraunio, joka on selostettu Jyri Saukkosen tarkastuskertomuksessa 1981.

HÄMEENLINNA INV. 1984

Foto: Jyri Saukkonen

F 66828

Kuva 47. Kohde HÄMEENLINNA 123,
Kankaantaka/Kankaantausta 20,
Vankanlähde. Ns. uhrilähde
luoteesta.